DE

časopis slovenskih delavcev

št. 4

Glavni urednik Marjan Horvat

Odgovorni urednik Ciril Brajer

Telefon: 313-942

Naročnina in prodaja: 321-255

Telefaks: 311-956

Naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana

Ljubljana, 25. januarja 1996 • letnik 55

SINDIKAT NI OGROŽEN

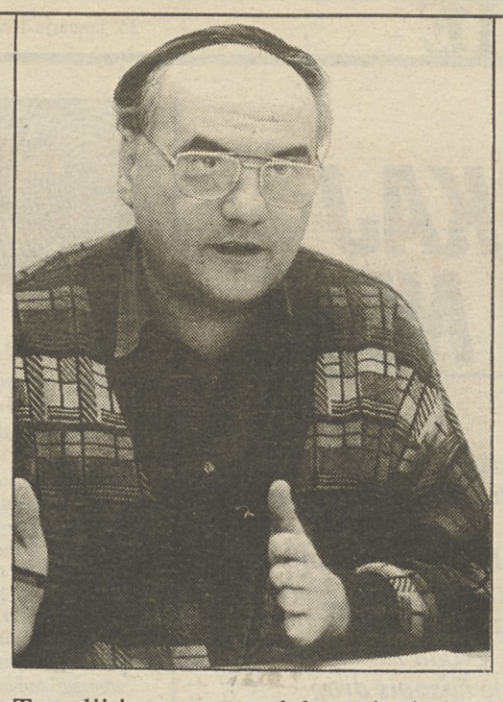

»**Participativni menedžer** je popolno nasprotje menedžerja, ki vodi podjetje po čistem hierarhičnem načelu. Zaveda se namreč, da ima iste interese kot zaposleni in da je moč veliko doseči z razvijanjem individualnih sposobnosti vseh. Ve tudi to, da mu je delavsko soupravljanje lahko velika pomoč…

Podobno velja za odnos med **sindikatom** in **svetom delavcev**.

Temeljiti mora na sodelovanju, in če ga ni, tudi sveta delavcev ne more biti. Funkcija sindikata torej s soupravljanjem ni ogrožena. Nasprotno!«

Več o položaju in vlogi soupravljanja član predsedstva ZSSS **Milan Utroša** na **3. strani DE**.

SINDIKATI IN MEDNARODNE FINANČNE ŠPEKULACIJE

Prilagodljivi trgi denarja in mednarodno delavsko gibanje

stran 22

DE, sreda 14⁰⁰

Skei se je kljub odločenosti za stavko pripravljen pogajati

Kot nam je povedal **Albert Vodovnik**, je podporo splošni stavki izrazilo kar 80 odstotkov vseh zaposlenih v kovinski in elektroindustriji. Odgovornost vodstva sindikata pred začetkom pogajanj o novi kolektivni pogodbi je zaradi tega izjemno velika. Članstvu smo obljubili, da bomo za nezmanjšane pravice in čim ugodnejšo kolektivno pogodbo uporabili vsa možna sredstva sindikalnega boja, se zaveda Vodovnik. Splošna stavka je zato le skrajno sredstvo, ki pride v poštev, če druge metode ne bodo uspešne. Partnerji naj vedo, da je članstvo pripravljeno tudi na to najtežjo obliko boja. Delodajalci so Skei seznanili, da so njihovi strokovnjaki pripravili njihov predlog kolektivne pogodbe. Prav zdaj o njem tečejo interne razprave. Skei pričakuje, da se bodo pogajanja začela že v začetku februarja, saj sicer nove pogodbe ne bo do konca marca, ko poteče veljavnost tarifne priloge splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in takrat lahko pride do anarhije na delitvenem področju.

Na vodstvo Skei prihajajo obvestila, da so nekateri sindikati podjetij sklenili s poslovodstvi neugodne podjetniške kolektivne pogodbe. Takšno obnašanje pomeni za Skei stavkokaštvo, pravi Albert Vodovnik, zato se bodo pogovorili z vsemi, ki bi na ta način ovirali sprejem kolektivne pogodbe dejavnosti.

Planiko naj reši država

Svet kranjskih sindikatov je na današnji tiskovni konferenci pozval državo, ki je že prevzela skrb za Planiko, naj čimprej najde rešitev zanjo, saj je sedanje poslovodstvo ni sposobno rešiti. Včerajšnji pogovor predstavnikov vseh sindikatov, ki delujejo v Planiki, z Antonom Ropom, Vladom Dimovskim in drugimi državnimi funkcionarji, je po besedah **Gorazda Balte** pokazal pripravljenost državnih organov, da lastništvo tega podjetja, ki daje kruh še 2800 zaposlenim, prenesejo na sklad za razvoj. Na tiskovni konferenci so omenili tudi naraščanje števila presežnih delavcev. Delavski svet, ki direktorju dopušča prav vse, kar si zamisli, je decembra že odpustil 440 delavcev. Če delavskega sveta pa tudi direktorja nihče ne bo odpoklical, bo verjetno že jutri požegnal še novih 500 presežnih delavcev. Izguba Planike pa se približuje milijardi tolarjev.

F. K.

RADOMELJSKI LIP SE SKUŠA REŠITI PRESEŽNIH DELAVCEV

stran 4

KAJ BODO STKALI SODNIKI,

se malodušno sprašuje 150 delavcev Tekstila Tkalnice Vižmarje

NAJBOLJŠI JE SPORAZUM

Generalni sekretar Evropske konfederacije sindikatov Emilio Gabaglio se je odzval na pobudo SDSS, naj sindikalno premoženje deli država

Sindikalni zaupnik

NESPODBUDNO VARČEVANJE

stran 17

LITOSTROJ KOT REINKARNACIJA DEMOSA

(Udbo)mafiološki scenarij se uresničuje

Ravbarkomanda

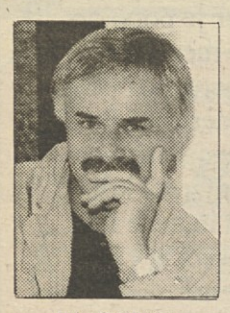

Piše: Ciril Brajer

ZAKAJ PA NE?!

*»Če je **Delavska enotnost** časopis Svobodnih sindikatov, potlej bi morali ti sindikati tudi poskrbeti za svoje glasilo!*
*Prepričan sem, da bi moral **Delavsko enotnost** prejemati vsak član organizacije. Če nas je 400.000, potlej bi morala biti naklada pač 400.000. Ob tolikšni nakladi bi bila cena izvoda zanemarljiva, zato je neumno govoriti, da je časopis drag.*
Zdaj ga dobivajo le sindikalni funkcionarji in direktorji, to pa pomeni, da ne predstavlja prave povezave s članstvom.«

Bogdan Godnič, *tedaj predsednik Območne organizacije ZSSS Vipavska dolina v DE, 26. 10. 1995*

*»Pošiljam vam svoj prispevek za naš zanimiv delavski tednik. Hkrati izkoriščam priložnost, da pohvalim **Delavsko enotnost**. To je zanimiv časopis in je res škoda, da ne pride v roke vsakemu članu. Zahteva, naj vsak član sindikata dobiva svoj časopis, bi morala biti nekaj samoumevnega, saj je to normalno tudi po svetu. Tak časopis opravlja povezovalno funkcijo s članstvom. Ameriški sindikati na ta način povezujejo tudi svoje upokojene člane in jim časopis pošiljajo redno, tudi če so se daleč odselili. Tudi v Ljubljano.«*

dipl. ing. **Boris Rebernik,** *Ljubljana, Hladilniška pot 26 A, 15. 1. 1996*

*»Glede na svojo strokovnost in afiniteto se moramo sindikalni funkcionarji vključiti v snovanje in tudi v ustvarjanje, torej pisanje **Delavske enotnosti**, seveda glede na področja, ki jih pokrivamo. ZSSS ima za to dovolj kvalificiranega kadra, ima časopis, ki ji tak pristop do članstva omogoča, torej...«*

Sandi Bartol, *sekretar Sindikata delavcev trgovine, v razpravi o vsebinski zasnovi DE, Ljubljana, 17. 1. 1996*

*»Celovito informiranje članstva je za Svobodne sindikate pomemben dejavnik v borbi za članske pravice. In celovito informiranje predpostavlja tudi tednik, kakršen je **Delavska enotnost.***
Zato je naša dolžnost, pripeljati ta časopis do članstva! Kako naj sicer sindikalni funkcionarji in strokovni delavci v ZSSS opravljamo svojo dolžnost celovitega informiranja in mobiliziranja članstva, kar mora biti nenazadnje nujni sestavni del naše delovne obveznosti?!«

Ciril Urek, *sekretar območne organizacije ZSSS Zasavja v pripombah na vsebinski koncept* **DE**, *Trbovlje, 19. 1. 1996*

»Če smo lovci sposobni vsakemu članu zagotoviti časopis iz članarine, me res zanima, kakšen sindikat je to, ki svojemu članu ni sposoben zagotoviti niti glasila?!«

Milan Sašek, *Daljnji Suhadol 14, 22. 1. 1996*

Zadnji navedek je del pisma, ki ga lahko preberete na tej strani. Pravzaprav je sprožil vsa moja zgornja navajanja, saj dokazuje najmanj dvoje:

Čeprav se **DE** do delavca težko prebije, se vendarle, in to z ugodnim odmevom.

Drugič pa potrjuje, da sprožen kamenček slej ko prej potegne tudi druge za seboj.

Torej se splača!!! Zakaj pa ne?!

DE časopis slovenskih delavcev

Stvar je jasna. To je moj časopis. Zato ga naročam na naslov:

Priimek in ime:.....

Naziv podjetja ali ustanove:.....

Naslov:.....

Podpis naročnika:

ODMEVI

Za kresanje mnenj

***Neznanje in nepoznavanje - ali kaj več!* (DE št. 3, 18. 1. 1996)**

*V zadnji številki DE je v rubriki Odmevi sekretar OO ZSSS Zasavje **Ciril Urek** objavil pismo, v katerem piše, da ga čudi in bega, ker sem državnemu sekretarju za energetiko Borisu Soviču v intervjuju za Panoramo postavil vprašanje, ali so pri načrtovanju izgradnje nadomestne enote v termoelektrarni Trbovlje (TET 3) v ospredju socialna vprašanja. Je pač tako: novinarji moramo postavljati vprašanja v zvezi z "vročimi" temami, o katerih se v javnosti še niso do kraja skresala mnenja, pa če je to vprašanemu ali prizadetim všeč ali ne. Če bi v Sloveniji v preteklosti bolj odkrito, pogumno in brez predsodkov razpravljali o gospodarskem razvoju, potem revirsko območje v zadnjih letih ne bi doživelo takšnega gospodarskega, ekonomskega, socialnega in zaposlitvenega infarkta, o kakršnem piše Ciril Urek. Vodilni menedžerji, oblastniki in bankirji bi morali tako v revirje kot v druga stara industrijska središča od Maribora do Jesenic, ki prav tako doživljajo gospodarski infarkt, pravočasno pripeljati nove, tržno zanimive in perspektivne proizvodne programe, namesto da so delavce vlekli za nos z neinventivnim in dragim krpanjem starih. Zares je več kot krivično, da so menedžerji in oblastniki izkoriščali revirske rudnike (hkrati z njimi pa tudi rudarje) dalj, kot je to narekovala ekonomska pamet, nato pa niso ustrezno poskrbeli za brezposelne rudarje in delavce ter za socialno varnost njihovih družin. Več kot žalostno je tudi, da so oblastniki in menedžerji rudnike v preteklosti tako neodgovorno izkoriščali, da je, kakor piše Urek, 40 odstotkov zagorske, trboveljske in hrastniške doline ekološko uničene. Tako se - in v tem se s sekretarjem Svobodnih sindikatov v Zasavju popolnoma strinjam - ne vodi gospodarska politika.*

O TET 3 se v strokovni javnosti še niso do kraja skresala mnenja. Na seji upravnega odbora združenja za energetiko pri Gospodarski zbornici Slovenije so pred nedavnim denimo ugotovili, da je tehnološka zasnova predvidene TET 3 taka, da bi lahko omogočila uporabo različnih kakovosti premoga. S tem bi bila dana možnost prehoda z zasavskega premoga na uvoženi premog, če domači zaradi spremenjenih pogojev za elektrarno ne bi bil več sprejemljiv.

***Boris Sovič** je na tej seji dejal, da bo morala država poiskati primerno rešitev za pokrivanje razlike med ceno domačega in uvoženega premoga, če bo prevladala odločitev za uporabo domačega premoga. Ker ni realno pričakovati, da bi to breme nosil elektroenergetski sistem, naj bi se mu to priznalo v ceni ali iz proračuna.*

***Dr. Ivo Banič** je dejal, da bi si morali glede študije o TET 3 naliti čistega vina. Izvedba objekta bi morala biti taka, da bi omogočala proizvodnjo po primerljivih cenah. Po njegovih besedah zamisel o možnosti, da bi uvožen premog prevažali iz Kopra v Trbovlje, nima realne podlage, saj bi to pomenilo ogromno dodatnih stroškov.*

***Dr. Franc Žerdin** je podprl stališče, da se lahko TET 3 gradi le v primeru, če bo cena energije konkurenčna cenam primerljivih energij iz Slovenije oziroma če bo razliko v ceni pokrila država oziroma kdo drug v obliki subvencije.*

Mag. Vito Turk** iz Elektroinštituta Milan Vidmar je opozoril, da se bo z večjo diverzifikacijo sistema proizvodnje še bolj drobilo tržišče in bodo nastajali še večji stroški proizvodnje. Vse to je mogoče prebrati kar v glasilu slovenskega elektrogospodarstva Naš Stik izpod peresa **Mira Jakomina.

Očitno se mnenja o tej in vseh drugih naložbah v elektrogospodarstvo, ki spada v javni sektor, z vseh strokovnih zornih kotov še niso do kraja skresala. Zakaj bi bežali pred tem, saj je v interesu večine slovenskih in revirskih delavcev - najbolj pametna odločitev? Posledice napačne odločitve pa bodo najbolj občutili na svoji koži prav revirski delavci - tako kakor nič krivi občutijo posledice premalo pametnih gospodarskih odločitev v Sloveniji v preteklosti.

Tomaž Kšela

Čakanje na »žegen ministrstva za delo«

"V vašem časopisu ste dne 21. decembra 1995 objavili članek z naslovom "Pri sklepanju kolektivnih pogodb je še veliko ovir", v katerem v zvezi z dvema pogodbama omenjate tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Gre za kolektivno pogodbo elektrogospodarstva in kolektivno pogodbo premogovništva, ki naj bi čakali na "žegen" ministrstva za delo.

Ta navedba ni točna. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v skladu z zakonom pristojno za registracijo kolektivnih pogodb, obe navedeni pogodbi pa sta bili 26. oziroma 30. oktobra 1995 predloženi ministrstvu v mnenje in pripombe. Te so bile pripravljene v nekaj dneh in v roku enega tedna, na sestanku, tudi posredovane predstavnikom pogajalcev. Pri tem je treba posebej poudariti, da v tarifnih prilogah predloženih kolektivnih pogodb ni bila določena višina izhodiščnih plač, temveč le najnižja relativna razmerja, brez osnov, na podlagi katerih se ta razmerja določajo. Ker je določitev izhodiščne plače ena od temeljnih sestavin kolektivne pogodbe, menimo, da je to najpomembnejši razlog za to, da kolektivni pogodbi še nista usklajeni in podpisani, in zato Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve nista bili predloženi v registracijo."

Prosimo, da to pojasnilo objavite v vašem časopisu na enak način, kot je bil objavljen članek, na katerega odgovarjamo.

Stanka Tutta,
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Časopis delavcem!

V vašem cenjenem in za delavca še edinem poštenem časopisu sem prebral članek, ki ga je napisal dipl. ing. Boris Rebernik. Možak, ki je zaslužil penzijo v Ameriki, se čudi, da člani vašega sindikata ne prejemajo njegovega glasila. zraven razloži, kako te stvari zgledajo čez lužo, kjer vsak član sindikata prejema časopis, ki ima poleg drugih nalog tudi to, da povezuje članstvo. Mislim, da je to za naše razmere zelo koristen podatek, čeprav po moje ne bi bilo treba čakati, da je prišel iz Amerike. Pri nas je nekaj organizacij in društev, v katerih je samoumevno, da je član tudi naročen in da prejema časopis. Tako je tudi v naši lovski organizaciji, kjer je naročnina za naše glasilo Lovec vsako leto sestavni del članarine, ki jo plačamo vnaprej za celo leto. Če smo to lovci sposobni narediti, potem me pa res zanima, kakšen sindikat je to, ki svojemu članu ni sposoben zagotoviti niti glasila. Tudi zaradi tega, ker so delavci v sindikatu najbrž zaradi veliko bolj pomembnih stvari kot pa v kakšni lovski ali ribiški družini. zraven me pa tudi še kako zanima, kam gre članarina, ki jo plačujemo vsak mesec. Ali naj to pomeni, da se sindikalni funkcionarji brigajo samo zase, za članstvo pa jim ni mar?

Milan Saše, Doljnji Suhadol 14

Pokopališče političnih slonov

(DE št. 1/2, 11. 1. 1996)

V predzadnji številki DE je Sultan napisal marsikaj slabega o "prvem predsedniku 'bojda' delavske stranke". Čeprav mi je bilo takoj jasno, da napisano ne leti na prvega predsednika Delavske stranke Slovenije, čutim potrebo (in dolžnost), da tudi drugim bralcem DE to pojasnim. Še posebej je pojasnilo namenjeno znancem, ki me poznajo kot člana Delavska stranke Slovenije in so me opozorili na "sporno" pisanje sultana

V Delavsko stranko Slovenije sem vstopil takoj po njeni ustanovitvi. Poleg programa DS je k moji odločitvi močno prispevalo dejstvo, da sem že nekaj let poznal prvega predsednika DSS, predsednika sindikata koncerna Gorenje in podpredsednika SKEI, tovariša Rančigaja. Resen pri delu, zabaven v družbi, vedno pripravljen pomagati komurkoli, veliko srce v malem (so)človeku, so lastnosti, ki jim nima veliko ljudi, so pa lastnosti Vlada Rančigaja. Tudi dober govornik je bil naš Lado, nikoli pa ni "postal veliki oblastnik demokratične države".

Lado je že dve leti upokojen. Ima pokojnino, ki si jo je pošteno zaslužil v gorenju, in ne "privilegirano poslansko penzijo". Bolezen, ki je močno pomagala k Ladovi odločitvi za pradčasno upokojitev, je žal onemogočila tudi njegovo aktivnost v politiki. Vsi, ki Lada poznamo, in ni nas malo, lahko rečemo samo: škoda, da je bolezen izbrala prav njega.

Delavski pozdrav!

Rastko Mislej,
član Delavske stranke Slovenije

PREJELI SMO

Osvobojen človek?

Novo leto je zopet polno želja in načrtov.

Veseli smo, ker smo se po mnogo letih izvili enoumju in ga zamenjali s svobodnejšim. Takim, ki dovoljuje dialog, dovoljuje različno mišljenje. Sicer pa - ali prav dialog med nami ni dialektična resnica, porajajoča novo kvaliteto življenja? In prav za to gre!

Zato se mi velikokrat zdijo prav smešne polemike v dnevnem časopisju, ki žalijo posameznike prav zaradi njihovih stališč. Prav tu začutiš, koliko je že vredna naša demokracija in vrednotena naša svoboda misli. Oboje pomeni osvobajanje človeka. To mu daje moč in smisel v življenju!

Kdaj bomo vendar prenehali obmetavati drug drugega z nizkotnimi besedami in udarci?

Kolikokrat prav zaradi tega obsojam boj za politični prestiž, boj, ki nas poskuša ponovno postaviti na stare stopnice.

Resnično osvobojeni človek pa ni samo duhovno osvobojen. Tak, ki lahko, ne da bi se bal verbalnega delikta, tudi v javnosti natoči vsem čistega vina.

Osvobojeni človek je iz predavnine do danes tudi tak, ki ni materialno podrejen drugim.

Spomnim se na kratko "epizodo", ko direktor delavci, ki ni pihal v njegov rog, vrže delavsko knjižico. Delavec pa brez besed in brez širše podpore!

Srce te boli, ko se sprašuješ, ali se v prejšnjih petdesetih letih nismo naučili niti biti socialni. Nismo se naučili deliti ekonomskih pravic z vsemi.

Proučevali so znanstveni socializem. Ali ni prav tu potekala misel človek človeku? Zdi se, da bi prav zaradi uveljavljanja slehernega našega delavca morali okrepiti sindikalno gibanje, če smo že v kapitalizmu.

Ali nam to naša družba ponuja? Vsaj tako kot v razvitem svetu?

Vinko Šmajs,
Velenje

Brezovje na Gor., te dni

Na Brezovju na Gor. je bilo te dni zelo živahno. Vrhunec te živahnosti pa je bila tiskovna konferenca, na kateri smo izvedeli neverjetno veliko količino zanimivosti.

Največjo pozornost je seveda vzbudil obisk poglavarja rimokatoliških Indijancev oziroma, oprostite, obisk poglavarja vesoljne rimokatoliške cerkve. Ta je bil tu na treningu generalke svojega obiska, ki se bo končno zgodil v maju letos. Na novinarsko vprašanje, za kakšen trening gre, je tiskovni predstavnik vlade Slovenije izjavil, da je poglavar preizkušal delovanje stroja za izdelovanje čudežev. Vendar pa se je pokazalo, da bo največji čudež ravno v tem, če bo ta stroj sploh delal čudeže. Poudaril je tudi, da je delovanje tega stroja zelo pomembno, saj je Slovenija že nekaj časa v takem položaju, da jo reši lahko samo še serija čudežev.

Na konferenci je bil prisoten tudi zelo tečen novinar iz Albanije, ki je hotel vedeti, koliko stroškov bo povzročil poglavarjev obisk. Seveda je bil odgovor zelo preprost: stroške poglavarjevega obiska bo država pokrila s prodajo doma za invalidno mladino pri Novi Gorici, ki ga tako ali tako nihče ne rabi razen te mladine, kar pa sploh ni važno; če pa bo tega denarja premalo, bo pa država primaknila še kakšno večjo tovarno. Seveda pa pri tem lahko pomaga tudi vrnitev haloških vinogradov, njiv in gozdov nekdanjim veleposestnikom. S tem bi pobili cel roj muh na mah: Haločani bi srečno obubožali, tuji veleposestniki pa bi vsako leto dali za mašo in prosili boga, naj Slovenija še naprej ostane vsaj toliko bogata, da bodo vsak dan še kaj dobili od nje. (To o invalidih in Halozah: TV tednik, 18.1.1996.)

Neki novinar pa je postavil nekoliko iracionalno vprašanje: kje je znamenita slovenska pamet, ki so jo nazadnje ljudje opazili nekako pred desetimi leti, potem pa je izginila neznano kam. Pa se je tiskovni predstavnik vlade zelo dobro znašel in dejal, da jo vlada pospešeno išče in da je popolnoma verjetno, da jo bomo kmalu našli, saj so angažirali razne novokomponirane čarovnike in čarovnice, radiosteziste in bajaličarje. Ti so pri tem zelo uspešni, saj so tudi za Šraufa in Jasno natančno ugotovili, da sta blizu tistega macesna, ki mu šesta veja štrli točno tja in nikamor drugam in da ju ni doma. (TV tednik, 11.1.1996.)

Dokaz, da se slovenska pamet počasi spet pojavlja, pa je tudi nedavna izjava, ki jo je izdavil predsednik vlade, prof. dr. Jaun Drnovšek, namreč da bi takoj odstavil samega sebe in še koga drugega, če bi vedel, kakšne oslarije in svinjarije se dogajajo v Sloveniji samo na področju privatizacije in denacionalizacije, da o drugih katastrofah niti ne govorimo. Vendar pa gospod predsednik vsega tega k sreči ne ve in tako nima smisla, da odstopi samega sebe in še vse druge take tiče. Ker pa se čuti dolžnega storiti vsaj nekaj dobrega za slovenske delavce in upokojence, se bo potrudil, da bodo čimprej sprejeti potrebni ukrepi za zagotovitev čim nižjih plač in pokojnin. Te so zdaj, kar je splošno znano, veliko previsoke in so zato za Slovenijo, ki je tako rekoč center Evrope, prava svetovna sramota. Pravi tudi, da mu je spričo mizernih dohodkov, ki jih imajo poslanci in ministri in podjetniki in menedžerji itd., zelo žal, da delavskih plač in pokojnin ne more ukiniti. Če bi se to dalo storiti, bi bili vsi problemi rešeni, saj se delavci in upokojenci ne bi več mogli pritoževati, da dobijo premalo...

P.S.:

Tik pred zaključkom redakcije smo bili opozorjeni, da na obisku na Brezovju na Gor. ni bil gospodar poglavar vesoljne rimokatoliške cerkve, ampak samo njegov najskromnejši predstavnik za Slovenijo, tovariš Šuštar, predsednik centralnega komiteja slovenskih poglavarjev. Toda če stvar pogledamo bolj natančno, vidimo, da na Brezovju ni bil na obisku prej omenjeni Šuštar, ampak njegov in božji namestnik za Slovenijo, odlični diplomatski vajenec L. Peterle. Ampak: če stvar resnično natančno pogledamo, potem nedvomno lahko ugotovimo, da Peterle ni bil na obisku na Brezovju, ampak v Vatikanu. In da zaenkrat o stroju za izdelavo čudežev ni nobenega sledu.

Škoda...

Brane Praprotnik

Pristop dobil natečaj v Makedoniji

Vlada Republike Makedonije je, v sodelovanju s svetovno banko, na osnovi mednarodnega razpisa za izvedbo kampanje javnega informiranja o programu družbenih reform in prestrukturiranja gospodarstva izbrala za svetovanje in tehnično pomoč Družbo za komunikacijski management Pristop iz Ljubljane. Na razpisu so poleg Pristopa sodelovali The Wexler Group iz Washingtona in Dewe Rogerson iz Londona.

***Cilj kampanje je podpreti vladni program socialnih reform, ki sledijo skoraj zaključeni privatizaciji makedonskih podjetij.** Program javnega informiranja vključuje vzpostavitev službe za odnose z javnostmi, svetovanje pri izvedbi več javnomnenjskih raziskav in zasnovo ter izvedbo oglaševalske kampanje in programa odnosov z javnostmi. Kampanja bo trajala 3 leta.*

Izbor družbe Pristop pa izvedbo omenjene kampanje v Makedoniji je prvi primer izbora slovenske agencije na tovrstnih natečajih v Vzhodni Evropi, kjer so bili doslej taki projekti zaupani predvsem zahodnoevropskim svetovalskim hišam. Obenem je to finančno največji posel, ki ga je na omenjenem področju sklenilo katerokoli slovensko podjetje, vreden več kot milijon ameriških dolarjev.

Aleš Razpet,
Pristop

DE časopis slovenskih delavcev

Delavska enotnost je bila ustanovljena 20. novembra 1942 • DE-glasilo Svobodnih sindikatov Slovenije • Izdaja ČZP Enotnost, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 279 • Direktor in glavni urednik: Marjan Horvat, tel. 313-942, 132-61-92, faks 311-956 • Odgovorni urednik: Ciril Brajer, tel. 131-61-63, 313-942 • Novinarji: 13-16-163 • Časopis urejajo: Marija Frančeškin (Življenjska razpotja), Ivo Kuljaj (Ravbarkomanda, Najpomembnejša stran), Damjan Križnik (Sindikalni zaupnik), Franček Kavčič (Sindikati), Boris Rugelj (Na tržnem prepihu), Andrej Ulaga (Kažipot), Igor Žitnik (Kultura, šolstvo), Bora Zlobec (lektorica), Brane Bombač (oblikovalec in računalniški prelom), Sašo Bernardi (fotograf) in Jožica Anžel (tajnica), tel. 313-942, 132-61-92 • Naročnina: 321-255 • Marketing: 321-255, 133-52-55 • Posamezna številka stane 230 SIT • Žiro račun: 50101-603-46834 • Tisk: Tiskarna Ljudske pravice, Kopitarjeva 6, Ljubljana • Časopisni svet: Jernej Jeršan, Edo Kavčič, Alojz Omejc, Dušan Semolič, Ciril Urek, Mira Videčnik.

SINDIKAT IN SVET DELAVCEV STA EKIPA

Sodelovanje delavcev pri upravljanju gospodarskih družb se je pri nas že dodobra razmahnilo, saj je zakonsko že kar nekaj časa urejeno. Ovira pa ga nedokončano lastninjenje in tudi dvomi, ali nam je sploh potrebno. Ali ni samo nadaljevanje samoupravnega sistema, sprašujejo nekateri. O vsem tem in o važnosti soupravljanja za delavce in za sindikate smo se pogovarjali z Milanom Utrošo, ki je v predsedstvu ZSSS zadolžen za sindikalno delovanje v zvezi z zakonom o delavskem soupravljanju.

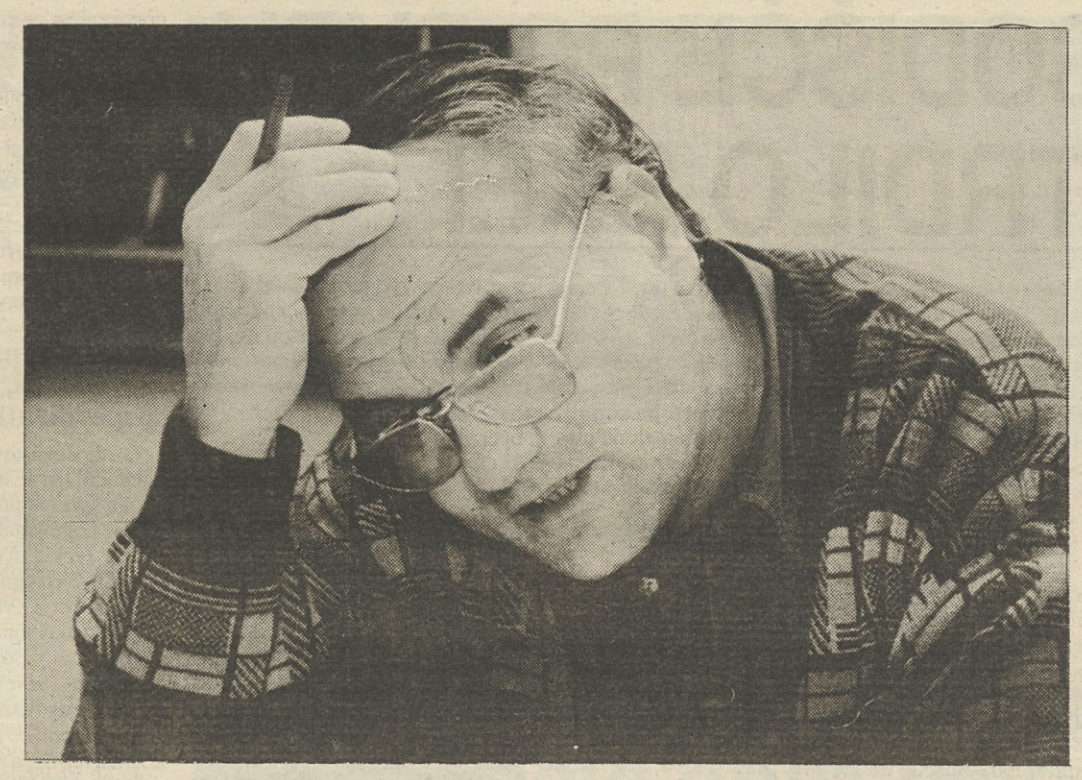

DE: ***Ali je res, da soupravljanje zmanjšuje učinkovitost poslovanja podjetij, in ali je v resnici le vsebinski podaljšek samoupravljanja?***

Utroša: Taka mnenja so se pojavila v delu delodajalske strukture. Treba pa je razumeti, da se tako delojemalci kot delodajalci učimo delovati v novih razmerah. Po odpravi samoupravljanja smo imeli praznino vse do sprejetja zakona o soupravljanju. Imeli smo obdobje, v katerem so delodajalci lahko počenjali vse in v katerem delavci niso imeli nikakršnega vpliva na poslovanje oziroma sprejemanje odločitev v podjetju. Edino na kolektivne pogodbe so lahko vplivali, vendar te pravice ne posegajo na področje soupravljanja. Zato je nekatere, ki so jim bile razmere všeč, zakon o soupravljanju presenetil in zato negodujejo. Gre pa seveda za povsem novo vsebino v primerjavi s samoupravljanjem: vzpostavljajo se novi odnosi med delom in kapitalom. V vmesnem času med samoupravljanjem in zakonom o soupravljanju je prišlo do favoriziranja vloge kapitala in minimiziranja pomena dela. Prav zato smo s tem zakonom, ki smo ga zahtevali več kot dve leti (in sprva ni bilo pozitivnih odzivov oblasti), spodbudili pri delu delodajalcev (poudarjam, pri delu!) nejevoljo, češ da se spet uvajajo pravice, ki so jih delavci imeli v samoupravnem sistemu. Menedžerji, ki so spoznali teorijo in prakso participativnega menedžmenta, pa so že ugotovili, da delavci lahko preko svojih soupravljalskih pravic še kako prispevajo k uspešnosti podjetja.

DE: ***Kakšen je participativni menedžer v primerjavi s klasičnim direktorjem?***

Utroša: Je nasprotje od menedžerja, ki vodi svoje podjetje po čistem hierarhičnem načelu: vse kar reče nadrejeni, je edino prav. Participativni menedžer pa ve, da mora razvijati tudi individualne zmožnosti zaposlenih in veliko tega je mogoče doseči prav s pomočjo delavskega soupravljanja. Tako menedžerjem kot zaposlenim je skupen interes, da podjetje dobro posluje. Soupravljanje je prostor, v katerem se skušajo najti skupne poti k temu cilju. Nekateri menedžerji skušajo po hierarhičnem vzorcu delati vse sami, drugi pa so ugotovili, da gre s pomočjo soupravljanja lažje, in ne nazadnje, da so v svetu ugodni rezultati soupravljanja nedvoumni.

DE: ***Torej lahko rekapituliramo: zakon o soupravljanju je nastal na tujih, zahodnoevropskih izkušnjah in ni le malo okleščeni zakon o samoupravljanju ter daje povsem novo kvaliteto odnosom v podjetjih.***

Utroša: Točno tako. Zakon je pisan po nemški zakonodaji, kakor zakon o gospodarskih družbah na primer.

DE: ***Koliko je soupravljanje razširjeno v tako imenovanem kapitalističnem svetu, v razvitih državah kajpak?***

Utroša: V različnih evropskih državah uporabljajo različne modele soupravljanja, ker je sodelovanje delavcev ori poslovnih odločitvah tudi posledica zgodovinskega razvoja vsake posamezne države. Je pa stopnja delavske soudeležbe v upravljanju največkrat tudi posledica odnosa sindikata do tega vprašanja. V Evropi je najvišja stopnja soupravljalskih pravic dosežena v Nemčiji in Avstriji. Na Švedskem je to urejeno na institucionalno malo drugačen način: tam soupravljalske pravice uresničujejo preko sindikata, ne preko posebnih soupravljalskih organov. Po nemški zakonodaji, po kateri je narejena naša, je sistem soupravljanja postavljen preko posebnih organov, ki jih delavci izvolijo ne glede na to ali so člani sindikata ali ne. Gre torej za organe, katerih člani uživajo zaupanje večine zaposlenih v gospodarski družbi.

DE: ***Kdo je odločil, po katerem modelu bomo naredili ta zakon? Sindikati kot pobudniki ali ustrezno ministrstvo?***

Utroša: Svobodni sindikati smo takoj po spremembi političnega in gospodarskega sistema terjali sprejem takšnega zakona. Sprva posluha ni bilo, premaknilo pa se je z opozorilno stavko marca 1992. leta. Ena izmed stavkovnih zahtev je bil tudi sprejem zakona o soupravljanju in takrat se je oblast »zbudila«. Za pripravo zakona je bilo zadolženo ministrstvo za delo, v strokovni ekipi pa je sodeloval tudi predstavnik sindikatov. Ta skupina se je odločila, da bo posnemala nemški model zakona. Vendar je bil izdelek te skupine, se pravi osnutek zakona, za sindikate povsem nesprejemljiv. Dobili smo vtis, da je oblast skušala samo narediti vtis na Evropo, ker so takrat potekala pogajanja za sprejem v svet Evrope. Raven soupravljalskih pravic pa je bila zelo nizka. Vsebinski zasuk glede ravni pravic, ki so, mimogrede, še vedno nižje kot v Nemčiji, vendar za nas še sprejemljive, se je zgodil v treh stopnjah obravnave v državnem zboru. Sindikati smo takrat vložili na zakon veliko spreminjevalnih predlogov in moram reči, da so poslanci naše predlge dobro sprejeli.

> ***"Soupravljanje delavcev vnaša socialno noto v tržno ekonomijo, dokazano je tudi, da kvalitetno soupravljanje izboljša poslovne rezultate."***

DE: ***Delodajalci so lani predlagali vladi nekatere spremembe tega zakona, s katerimi naj bi še znižali pristojnosti sveta in pravice delavcev. Kakšna je bila usoda tega predloga?***

Utroša: Združenje delodajalcev je vladi poslalo predlog za spremembo nekaterih določil zakona še celo prej, preden se je zakon začel uresničevati. Pri tem je zasledovalo tri cilje: znižati raven soupravljalskih pravic, prepovedati sindikalnim zaupnikom članstvo v svetu delavcev, in poslabšati pogoje za delovanje sveta delavcev. Prezrlo pa je, da s tem predlogom trčilo ob določilo ustave, ki zelo jasno opredeljuje svobodo sindikalnega delovanja in s tem svobodo izbora svojih predstavnikov. Ta predlog je bil v navskrižju tudi z nekaterimi konvencijami mednarodne organizacije dela (ILO) in iz tega je moč jasno razbrati, da je šlo za nekakšno protidelavsko ihto. Hoteli so tudi zmanjšati število delavcev v vrstah članov nadzornega sveta. V razviti Evropi že zdavnaj ne velja več, da so v nadzornih organih gospodarskih družb zaželeni samo predstavniki kapitala. No, pobuda je v parlamentu padla, ker smo uspeli poslancem razložiti, za kaj pravzaprav gre. Prepričan sem, da tudi zdaj še ni napočil čas za oceno vsebine tega zakona, saj niti lastninsko preoblikovanje podjetij še ni končano. V dveh tretjinah gospodarskih družb, ki se lastninijo, še ni formalnopravnih podlag za uresničevanje tega zakona.

DE: ***Vendar se lahko za oceno uspešnosti soupravljanja poslužimo tujih izkušenj, mar ne? In te verjetno niso slabe?***

Utroša: Tuje izkušnje kažejo, da je soupravljanje tisti element, ki vnaša socialno noto v tržno ekonomijo.

> ***"Pameten delodajalec bo razumel, da je bolje, če so tisti, ki imajo pravico soupravljati podjetje, za to nalogo čimbolje usposobljeni. Vedel bo, da se vsako varčevanje pri izdatkih za izobraževanje soupravljalcev na koncu izkaže kot zapravljanje."***

V državah, kjer ima soupravljanje dolgoletno tradicijo, so že zdavnaj ugotovili, da je sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetij priporočljivo. Dokazano je, da lahko kvalitetno soupravljanje izboljša rezultate poslovanja.

DE: ***Kako soupravljajo v ZDA, najbolj kapitalistični državi na svetu? Solastništvo zaposlenih se je tam dobro uveljavilo, kaj pa soupravljanje?***

Utroša: Sindikat ima v ZDA zelo različen vpliv v raznih dejavnostih in približno tako je verjetno tudi s soupravljanjem. Moram pa reči, da tega področja v ZDA ne poznam dovolj dobro. Drugače je s solastništvom, ki je tam res dodobra pognalo korenine in tudi steblo in liste.

DE: ***Ko že omenjava solastništvo delavcev: mnogi ljudje ne znajo razmejiti med solastništvom in soupravljanjem. Ali je možno eno ob drugem ali se izključujeta?***

Utroša: Zakon o soupravljanju omogoča čisto vsem zaposlenim ne glede na lastniško strukturo podjetja sodelovanje pri soupravljanju. Je pa fakultativna pravica delavcev, torej se morajo delavci v vsaki gospodarski družbi najprej odločiti, ali jo bodo izkoristili. Tu pa je prostor za manipuliranje. Marsikateri delodajalec pravi delavcem: ni se vam treba odločiti za soupravljanje, saj ste tako ali tako solastniki in zato ni potrebe po soupravljanju. Kot majhni delničarji lahko delavci na skupščini delničarjev razpravljajo in odločajo o vprašanjih, ki so v zakonu natanko določena: med njimi pa ni pravic, ki izhajajo iz dela. Zato trditev, da bodo delavci kot solastniki tako in tako lahko odločali o vsem pomembnem, zavaja.

DE: ***Kako pri nas uveljavljamo zakon?***

Utroša: Zelo različno, glede na stopnjo lastninskega preoblikovanja podjetij. Sindikati smo aktivnosti razdelili v dva osnovna dela. Najprej je treba usposobiti sindikalne delavce za izvajanje funkcij sindikata pri uresničevanju zakona. Sindikat namreč skliče zbore delavcev, na katerih se zaposleni odločijo, ali bodo soupravljali ali ne. Zato pa morajo sindikalni delavci najprej sami dobro vedeti, za kaj gre, in to potem znati raztolmačiti delavcem. Usposobili smo preko štiri tisoč sindikalnih zaupnikov za to nalogo. Ko so sveti delavcev izvoljeni, se začne druga naloga sindikatov, vzpostavljanje odnosov med sindikatom kot zainteresirano stranko in svetom delavcev. Sindikat je zainteresiran, da so sveti delavcev usposobljeni za svojo nalogo.

DE: ***Koliko podjetij že ima izvoljene organe soupravljanja?***

Utroša: Postopke izvolitev svetov delavcev smo uspeli izvesti v 250 gospodarskih družbah. Govorim samo o tistih gospodarskih družbah, kjer ima ZSSS svoje člane. Zbore delavcev sklicujemo in sprožimo postopek za volitve med prvim in drugim soglasjem agencije za privatizacijo. Ko podjetje dobi drugo soglasje k programu lastninskega preoblikovanja, je svet delavcev že izvoljen in lahko začne sodelovati z novo izvoljeno upravo podjetja. Hitimo zato, ker se mnoge najpomembnejše odločitve sprejemajo že na začetku delovanja nove uprave in si ne moremo dovoliti, da bi delavci ne mogli takoj uresničevati pravic, ki so jim dane z zakonom o soupravljanju. Zainteresirani pa smo tudi za to, da so v nadzornih svetih že takoj od začetka tudi predstavniki delavcev.

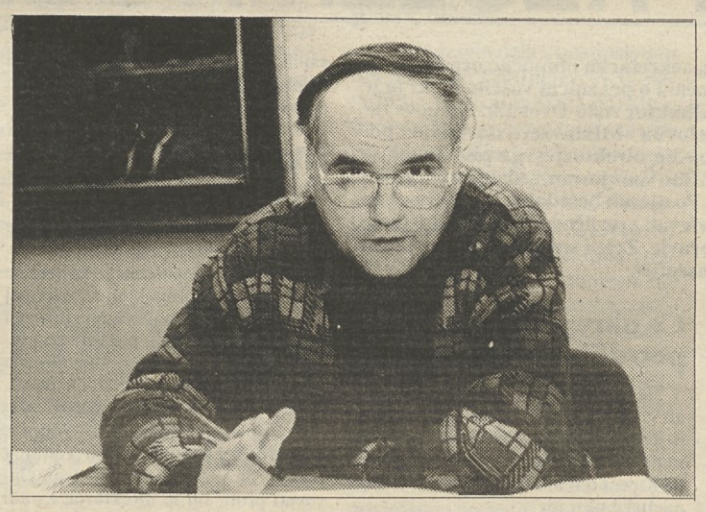

DE: ***Ali kje prihaja do napetosti med sveti delavcev in delodajalci?***

Utroša: Tam, kjer sveti delavcev že delujejo, se marsikje srečujejo z negativnim odnosom delodajalcev. Mnogi delodajalci namreč ne prenesejo dejstva, da imajo zaposleni določene upravljalske pristojnosti ter da nekaterih odločitev ne morejo sprejeti, ne da bi se posvetovali z delavci ali celo dobili njihovo soglasje. Izkušnje pa kažejo, da se po začetni napetosti vendarle vzpostavi normalen dialog in odnos. Moram pa dodati, da je velik problem, da mnogi sveti delavcev še niso strokovno usposobljeni za izvajanje svoje funkcije. V ZSSS čutimo veliko moralno obvezo, da izobražujemo svete delavcev in tudi člane nadzornih svetov iz vrst delavcev. Preko Pharovega projekta smo izobrazili lastne izobraževalce, ki izobražujejo člane svetov delavcev. V letošnjem Pharovem programu pa se bomo posvetili izključno delovanju nadzornih svetov. Marca bomo organizirali enotedenski strokovni obisk v Nemčiji (v sodelovanju z DGB), od junija do oktobra pa bomo izobraževalne seminarje organizirali doma.

> ***"Slovenski delavec je zainteresiran, da ima močan sindikat in uspešen svet delavcev, kajti le oba skupaj mu lahko zagotovita uresničevanje njegovih pravic v največji možni meri."***

DE: ***Kako se direktorji podjetij odzivajo na določilo zakona, da mora podjetje plačati stroške izobraževanja za člane svetov delavcev. Kako gledajo na določilo, da so seje svetov delavcev med delovnim časom, medtem ko sami marsikje organizirajo svoje kolegije izven delovnega časa?***

Utroša: Kjer so gospodarski rezultati slabši, so vodstva manj pripravljena plačevati usposabljanje članom sveta delavcev. Toda zakon je jasen, določil je najmanjše število ur, potrebnih za izobraževanje in za sestanke sveta. Vendar tega problema ne bo več, ko bodo vodstva dojela, da je soupravljanje sestavni del upravljanja gospodarske družbe. Pameten delodajalec bo razumel, da je bolje, če so tisti, ki imajo pravico soupravljati, za to nalogo čimbolj usposobljeni. Vsako varčevanje pri teh izdatkih se na koncu izkaže za zapravljanje.

DE: ***Kakšne so možnosti zaposlenih, da dosežejo svojo pravico, kadar delodajalec noče izpolniti zahtev sveta delavcev?***

Utroša: Zakon daje svetu delavcev pravico postaviti veto. Osnovni namen je v tem, da ima svet delavcev pravico zadržati odločitev delodajalca zmeraj, kadar ugotovi, da jo je delodajalec sprejel mimo zakona o soupravljanju. Pri tem je vseeno, ali je to odločitev, o kateri bi se moral samo posvetovati, ali samo obvestiti svet delavcev ali dobiti njegovo soglasje. Če delodajalec veta ne upošteva, mora svet sprožiti arbitražni postopek. Če delodajalec tudi tega še vedno ne upošteva, ga čaka postopek pred sodiščem, sodišče pa kajpak avtomatično zadrži izvrševanje sporne odločitve.

DE: ***Kakšna je vloga sindikata v družbah, kjer je uvedeno soupravljanje?***

Utroša: Svet delavcev in sindikat morata sodelovati, saj se dopolnjujeta. Menim, da je boljše, če sveta delavcev sploh ni, če ni sodelovanja. Delavci nekatere pravice lahko uresničujejo le preko sindikata in svet delavcev denimo ne sme posegati v pravice, ki se urejajo s kolektivnimi pogodbami. Zato ne vzdrži teza, da je funkcija sindikatov v podjetjih ogrožena. Nasprotno: celotno področje plač in vseh pravic, ki so zapisane v kolektivnih pogodbah, so stvar sindikata. Drugo, kar je pomembno: odnosi med svetom delavcev in delodajalci potekajo ves čas v nekonfliktni sferi. Zakon izrecno prepoveduje svetu delavcev, da bi uporabljal kakršnekoli metode delavskega boja. To pomeni, da svet delavcev ne more z ničimer pritiskati na delodajalca. Tu pa lahko nastopi sindikat s svojimi aktivnostmi. V korist tako sveta delavcev in sindikata je, da delujeta povezano in pri tem upoštevata pač le formalne razmejitve vlog, ki jih postavlja zakon. Treba je tudi dodati, da se boj sindikata za pravice svojih članov neha tisti hip, ko seže do poslovanja družbe. V to sfero sindikat ne more posegati, to pa ne velja za svet delavcev. Ta lahko vpliva na poslovne odločitve, in zato je za oba pomembno, da sodelujeta. Za sindikat je to važno tudi zato, ker prek sveta delavcev, zlasti pa še preko nadzornega sveta, v katerega so izvoljeni tudi sindikalni predstavniki, pride do podatkov o poslovanju družbe, ki pa so za delo sindikata seveda zelo pomembni. Pogledali smo pri kolegih v Nemčiji, kako so urejeni ti odnosi. Tam je pravilo, da sindikat, ki kandidira člane za svet delavcev, na seznam uvršča predvsem sidnikalne zaupnike. Tako sindikat obvladuje celotno paleto delavskih interesov v podjetju. Sveti delavcev bodo torej uspešni, če bodo imeli vso strokovno, organizacijsko in politično podporo sindikatov. Če pod vse potegnemo črto, moramo reči: slovenski delavec je zainteresiran, da ima močan sidnikat in uspešen svet delavcev, kajti le oba skupaj mu lahko zagotovita uresničevanje njegovih pravic v največji možni meri.

DE: ***Vloga delavskega direktorja v soupravnem sistemu je še vedno nekam nejasna...***

Utroša: Če bi kje pristal na spremembo zakona, bi pristal pri poglavju o delavskem direktorju. Vloga delavskega direktorja je v zakonu najbolj ponesrečeno zapisana, najbolj nejasno opredeljena. Zato je o njegovi vlogi veliko različnih mnenj.

DE: ***Zgledovali ste se pri nemški zakonodaji, ki tudi ima delavskega direktorja. Ali je tudi tam njegova vloga tako nejasna ali so snovalci našega zakona vlogo slabo prepisali?***

Utroša: Zakon je prav tu najmanj sledil nemški zakonodaji. Je pa treba povedati, da krivdo za tako zapisano vlogo delavskega direktorja v našem zakonu lahko pripišemo oblikovalcem zakona in tudi poslancem. V zadnji fazi sprejemanja zakona je bilo predlaganih precej nasprotujočih si amandmajev in pogosto so jih sprejemali ali zavračali z večino enega glasu. Zato ta del zakona ni dovolj jasen. Sta pa v Evropi dva koncepta vloge delavskega direktorja, nemško-avstrijski in anglosaksonski. Po nemški inačici je delavski direktor član uprave z vsemi pooblastili kadrovskega direktorja. Direktorske funkcije opravlja tako, kot drugi direktorji v družbi, le postavil ga ni delodajalec, pač pa svet delavcev. Naša zakonodaja ta model deloma posnema. Delavski direktor je član uprave, imenuje ga nadzorni svet na predlog sveta delavcev, niso pa opredeljene njegove pristojnosti. V Angliji je delavski direktor član uprave, nima pa nobenih izvršilnih pooblastil. Angleži pač niso za to, da bi delavski direktor lahko odločal, denimo o kadrovskih vprašanjih, čeprav Nemci dokazujejo, da se da preko njega marsikatero kadrovsko potezo ublažiti. Je pa nemški delavski direktor, še bolj pa naš, med kladivom in nakovalom, ko se mora dobrikati tako delodajalcem kot delavcem. Ta hip ne bi rad presojal, kateri od obeh sistemov je boljši. Oba imata dobre strani in slabosti. Mislim pa, da je najslabše tako, kot je zapisano v našem zakonu, ko ni ne tič ne miš.

Boris Rugelj

USTAVNO SODIŠČE PO DVEH LETIH PRITRDILO SKEI

Večkrat smo pisali o protestih Skei in drugih sindikatov zoper 51. člen zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji. Ta je – v nasprotju z zakonom o delovnih razmerjih – izvajalcem finančnih reorganizacij podjetij omogočil odpuščanje delavcev brez odpovednega roka in odpravnine. Po najnovejši odločbi ustavnega sodišča se sporni člen ne sme uporabljati vse do uveljavitve norm o pravicah delavcev, ki so napovedane v 8. členu istega zakona. Vsem, ki so delovno razmerje izgubili na podlagi suspendiranega člena, bodo podjetja morala urediti pravice na podlagi zakona, ki bi ga državni zbor moral sprejeti že na podlagi odločbe ustavnega sodišča z dne 13. oktobra 1994, pa je to dolžnost očitno ignoriral.

Obrazložitev odločbe ustavnega sodišča se uvodoma sklicuje na predhodno odločbo istega sodišča, po kateri je bil razveljavljeni 51. člen neskladen z ustavo, ker zakonodajalec ni uredil pravic delavcev, ki jim je na njegovi podlagi prenehalo delovno razmerje. Ustavno sodišče je takrat naložilo zakonodajalcu, naj to pomanjkljivost uredi v šestih mesecih po pravnomočnosti odločbe. Vse, ki so odpuščali po tem členu, pa je ustavno sodišče že takrat opozorilo, da bodo na podlagi tako dopolnjenega zakona morali urediti pravice odpuščenih delavcev tudi za nazaj.

Rok za odpravo protiustavnosti se je iztekel 31. maja lani. Skei je 28. junija ugotovil, da zakonodajalec odločitve ustavnega sodišča ni upošteval. S tem je, po mnenju Skei, nastala pravna praznina. Ustavno sodišče je v svoji odločbi namreč ugotovilo, da pravice odpuščenih delavcev niso urejene skladno z zakonom o delovnih razmerjih, ki določa pravice presežnih delavcev. Skei je ustavnemu sodišču še napisal, da je zaradi tega ogroženo načelo pravne države, zakonodajalec pa naj bi vzbujal tudi dvom v avtoriteto ustavnega sodišča. Enake ugotovitve in predloge je ustavnemu sodišču poslal tudi državni svet.

Ustavno sodišče je na tej podlagi ugotovilo, da zakonodajalec ni spoštoval na ustavi temelječe zakonske obveznosti, čeprav je pravilo pravne države, da mora zakonitost spoštovati najprej zakonodajalec sam. Pravi tudi, da ta primer nespoštovanja ni osamljen, saj zakonodajalec ni odpravil protiustavnosti še v šestih obravnavanih zakonih. Ustavno sodišče zato sklepa, da se zakonodajalec ne ravna po pravilu, da mora neskladnosti z ustavo odpraviti v določenem roku.

Zakonodajalec po mnenju ustavnega sodišča hudo krši načelo pravne države in delitve oblasti. Nobena od njenih vej namreč ne bi smela opuščati dejavnosti iz svojega delokroga, še posebej takrat, ko dolžnost temelji na odločbi ustavnega sodišča. Ustavno sodišče pravi, da lahko na takšne primere le opozarja. Ker takšnih kršitev temeljnih pravil izvrševanja oblasti ustava ne predvideva, zanje ni nobenih sankcij.

Protiustavnost je posameznikom že škodovala

Po mnenju ustavnega sodišča je teža protiustavnosti toliko večja, ker bi zakonodajalec moral urediti pravice delavcev, ki jih podjetja odpuščajo med potekom finančne reorganizacije, že januarja 1994, ko je zakon sprejel, od takrat pa sta minili že dve leti. Ugotovitev protiustavnosti 51. člena omenjenega zakona ima po mnenju ustavnega sodišča veliko težo, saj povzroča posameznikom težko popravljive posledice.

Vsi znaki kažejo, da pri tej zadevi ne gre zgolj za zamudo pri zakonodajalcu, piše v nadaljevanju odločbe. Ustavno sodišče mora računati tudi z možnostjo, da zakonodajalec naloženega zakona sploh ne namerava sprejeti.

Po mnenju ustavnega sodišča je 51. člen omenjenega zakona neskladen z ustavo zgolj zato, ker ne ureja pravic delavcev, ki bi na njegovi podlagi izgubili delo. Spornega člena zato ustavno sodišče ne razveljavlja, prepoveduje le njegovo uporabo. Prepoved velja vse do zakonske ureditve pravic delavcev, ki bi jim prenehalo delo med finančno reorganizacijo v podjetju, kjer se ta operacija izvaja.

Odločba ustavnega sodišča ne posega v individualna razmerja, ki

Lidija Jerkič, pravnica Skei, razmišlja še o ustavnem sporu zoper zakon o ustavnem sodišču.

so nastala z uporabo izpodbijanega člena v pravnomočnih postopkih prisilne poravnave. Vse, ki so uporabili možnost finančne reorganizacije z zmanjšanjem števila zaposlenih, pa ustavno sodišče vnovič opozarja, da bo zaradi zaupanja v pravo zakon moral urediti pravice odpuščenih delavcev za nazaj, vse od uveljavitve zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji.

Ustavni sodniki ugotavljajo, da zakonodajalec ni storil ničesar, da bi odpravil ugotovljeno neustavnost v zakonu, ki prizadeva pomembne ustavne vrednote. Suspenz 51. člena je po njihovem mnenju najblažje sredstvo, s katerim je mogoče doseči spoštovanje ustavnih vrednot.

51. člen bi morali razveljaviti, ne le suspendirati

O odločbi ustavnega sodišča, ki je Uradni list še ni objavil, čeprav je bila spisana pred novim letom, smo se pogovarjali s pravnico Skei **Lidijo Jerkič** in članom predsedstva ZSSS **Gregorjem Mikličem.**

Jerkičeva je z vsebino odločbe le deloma zadovoljna, saj je prišla dve leti prepozno. Bolj prav bi bilo, če bi 51. člen razveljavili, ne le prepovedali njegovo nadaljnjo uporabo. Ustavno sodišče je problem rešilo le za naprej, ne pa za nazaj. Jerkičeva ne ve, kako bodo prišli do pravic številni delavci, ki so izgubili delo na podlagi člena, ki je bil dve leti ustavno sporen, vendar se je vseeno lahko uporabljal. To jo še posebej moti, saj ustavno sodišče samo v obrazložitvi opozarja na možnost, da zakonodajalec sploh ne bo sprejel zakona o pravicah delavcev, ki izgubljajo delo v postopkih prisilne poravnave. Jerkičeva bo zato ponovno proučila zakon o ustavnem sodišču in morebiti pripravila ustavni spor še zoper ta zakon.

Z odločbo ustavnega sodišča je nezadovoljna tudi zato, ker ne daje zakonodajalcu nobenega novega roka za uskladitev z ustavo.

Jerkičeva je ustavnemu sodišču že pred dvema letoma napisala, naj zaradi možnih hudih posledic za zaposlene začasno zadrži izvajanje 51. člena. Šele zdaj pa ustavno sodišče piše o težko popravljivih posledicah za zaposlene.

Lidija Jerkič se popolnoma strinja s hudo kritiko državnega zbora, kot je zapisana v obrazložitvi odločbe ustavnega sodišča. Nekaj upanja za ureditev spornega vprašanja ji dajejo le izhodišča, pripravilo jih je ministrstvo za delo, za pripravo rešitev v zvezi z varstvom pravic delavcev v insolventnih podjetjih. Predvidevajo namreč spremembo zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji. Po teh tezah bodo delavci, ki bodo izgubili delo zaradi prisilnih poravnav, dobili pravico do odpravnin in tudi druge pravice naj bi bile skladne z zakonom o delovnih razmerjih.

Gregor Miklič je z odločbo bolj zadovoljen, zanj pomeni rezultat petletnih prizadevanj ZSSS za ustreznejšo ureditev pravic delavcev v postopkih prisilnih poravnav. ZSSS je že leta 1991 nasprotovala ureditvi, ki je bila kasneje uveljavljena v 51. členu zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji. Podobno mnenje je takrat zagovarjala tudi strokovna javnost. Na ta člen je državni svet dal odložilni veto, vendar je vseeno obveljal. Miklič meni, da sporni člen zakona ne bi smel veljati, zlasti zato, ker je vse posledice finančnih težav podjetij prevalil na delavce.

Tudi ta odločba ustavnega sodišča dokazuje, pravi Miklič, da se je do vprašanja, ki zelo prizadeva delavce, državni zbor obnašal zelo neodgovorno, verjetno zato, ker daje prednost parcialnim političnim vprašanjem.

Franček Kavčič

RADOMELJSKI LIP SE SKUŠA REŠITI PRESEŽNIH DELAVCEV

Pred novim letom je Justi Arnuš, sekretarka območne organizacije ZSSS za Domžale, v Zaupniku poročala o praznični voščilnici, ki jo je delavcem Lipa iz Radomelj poslal direktor Asto Dvornik. Njegove informacije delavcemje Arnuševa naslovila »Miklavževo darilo«. O položaju v podjetju in udejanjanju vsebin direktorjevega pisma smo se pogovarjali s Pavletom Jošarjem in Miho Vodnjovom, sedanjim in bivšim predsednikom sindikata v podjetju. Po njunih besedah je podjetje v kar resnih težavah, ki jih direktor skuša reševati z različnimi pritiski na delavce in tudi z zmanjševanjem njihovih pravic. Želeli smo se pogovoriti tudi z direktorjem, ki pa za nas ni bil dosegljiv.

Direktor je v začetku decembra delavcem poslal informacijo, v katerije med drugim zapisal: »Že oktobra 1994 je delavski svet sprejel sanacijski program, ki predvideva zmanjšanje števila zaposlenih. Število zaposlenih smo zmanjšali s 498 na 425. Kritično obdobje se je začelo spomladi 1994, ko je v primerjavi s tolarjem dolar izgubil 38, marka pa 14 odstotkov svoje vrednosti. Če se to ne bi zgodilo, bi namesto 200 milijonov izgube imeli 60 milijonov tolarjev dobička.

Tehnološke spremembe se izvajajo uspešno, rezultati organizacijskih sprememb pa se kažejo z veliko zamudo in šele po korenitih kadrovskih spremembah.

Čeprav je realizacija zastavljene sanacije le deloma uspešna, je dala določene rezultate:

Lip Radomlje še obstaja, plače so redne in žiro računa nismo imeli blokiranega niti en dan že tri leta. V letošnjem letu smo uspeli pridobiti 35 milijonov nepovratnih sredstev iz naslovov raznih vladnih subvencij. Za najete kredite plačujemo T + 8.5–odstotne obresti, kar pomeni 2.4 milijona tolarjev prihrankov mesečno. Vse to je jalova tolažba ob dejstvu, da imamo v tem trenutku:

- 209 milijonov tolarjev izgube,
- 403 milijone tolarjev najetih kreditov,
- 264 milijonov tolarjev dolgov do dobaviteljev, vse to znese 876 milijonov.

Na drugi strani pa:

- 301 milijon iz naslova previsoko vrednotenega podjetja, ki jih bomo pri prehodu v delniško družbo uporabili za pokrivanje izgub. Že v letu 1994 smo imeli 129 milijonov izgube.
- 120 milijonov nepotrebnih nepremičnin (samski dom Rodica, upravna stavba, počitniški dom v Baški),
- 169 milijonov so nam dolžni razni kupci. Skupaj to iznese 590 milijonov.

Če ukrepov ne boste potrdili, vas čaka stečaj

Na vse našteto se postavlja vprašanje, ali se približujemo žalostnemu koncu, to je stečaju. Rešitev podjetja je možna in popolnoma realna le pod pogojem, da uspešno realiziramo naslednje sanacijske ukrepe:

1. Selekcija proizvodnega programa. Izdelke in kupce z najslabšimi cenami in nezanesljivimi naročili moramo izločiti, kar pomeni količinsko 26–odstotno zmanjšanje za ZDA in 25 za Evropo in 120–odstotno povečanje domačega trga. Sumarno to predstavlja 19–odstotno zmanjšanje količine in 13 odstotkov manj norma ur.

2. Zmanjšanje števila zaposlenih in izboljšanje razmerja med norma delavci in režijci. Število zaposlenih moramo zmanjšati za približno 55, upoštevali bomo veljavna zakonska načela, ki opredeljujejo ugotavljanje in reševanje presežnih delavcev.

3. Zmanjšanje plač na 95 odstotkov po kolektivni pogodbi. Žal je ta ukrep nujen in bo trajal šest mesecev. Ker naše plače dosegajo samo 70 odstotkov povprečne plače v gospodarstvu RS, bomo že v januarju začeli izplačevati letni regres za leto 1996 v višini ene dvanajstine vrednosti letošnjega regresa. Mesečni prejemki bodo v času trajanja tega ukrepa znašali 95 odstotkov plač po kolektivni pogodbi, to je približno 10 odstotkov nižjo plačo kot sedaj.«

Tem nalogam je direktor dodal še bistveno zmanjšanje stroškov nadurnega dela, boljše izkoriščanje delovnega časa, ukinitev 15 minutnega dodatnega odmora, spremembo pravilnikov o sistemizaciji, nagrajevanju in delovnih razmerjih.

Sprejetje vseh teh ukrepov je pogoj, da bo Banka Domžale, pri kateri ima Lip 335 milijonov kreditov, še naprej financirala nabavo surovin.

Spisku predlaganih ukrepov je Dvornik pripisal opozorilo, da je razmišljanje nekaterih o stečaju zelo kratkovidno, saj ne upošteva, da večina zaposlenih delo potrebuje in da bi brezposelni težko dobili novo službo.

Glasovanje po Dvornikovo

Kot pravita Jošar in Vodnjov, so o tem programu odločali zaposleni na zborih. Na zboru dopoldanske izmene je po obrazložitvi na direktorjev poziv, naj glasujejo, za program dvignilo roke pet zaposlenih. Ko jih je pozval, naj glasujejo proti, pa se ni dvignila niti ena roka. Na tej podlagi je direktor ugotovil, da je program izglasovan. V popoldanski izmeni pa je polovica glasovala za, polovica pa proti. Jošar in Vodnjov menita, da si zaposleni niso upali glasovati proti, saj se direktorja, zaradi njegove velike avtoritete, zelo bojijo. Šele po teh zborih je direktor iskal soglasje sindikata in ga tudi dobil, saj nisem mogel reči drugače, kot so odločili ljudje, pravi Pavle Jošar. Program ukrepov je dokončno potrdil še delavski svet.

V sindikat podjetja, ki se povezuje v Sindikat lesarstva Slovenije iz sestave ZSSS, je včlanjeno približno 300 od 425 zaposlenih. Sindikat je s poslovodstvom podpisal pogodbo, ki opredeljuje pogoje za njegovo delo. Ob njenem podpisu so razmišljali o profesionalizaciji predsednika. Pristali so na predlog poslovodstva, da se o tem dogovorijo šele po opravljenem lastninjenju. Ker to zamuja, ima sindikat pogosto težave. Do njih prihaja tudi, ker sindikalni zaupniki napredujejo, napredoval je tudi Miha Vodnjov, in ne morejo več opravljati zaupniške funkcije.

Plače so bile večkrat zmanjšane

Sindikat podjetja se je s plačami večkrat ukvarjal, saj so bile slabe in so zaradi njih sposobni odhajali v podjetja, ki so plačevala boljše. Leta 1991 so bile plače le 80–odstotne. Razliko do polnih plač skušajo uveljaviti pri notranjem lastninjenju Lipa. Na žalost zaposlenih je agencija, prav zaradi pomanjkljivega izračuna razlike do polnih plač, dvakrat zavrnila lastninski program podjetja. Oba sogovornika ne vesta, kdaj in kako bo lastninski program popravljen, da bi bil lahko potrjen. Ne vesta niti tega, koliko znesejo premalo izplačane plače, ki naj bi bile uporabljene za lastninjenje. Zaposleni in upokojenci pa so podjetju zaupali tudi svoje certifikate, ki naj bi bili uveljavljeni pri lastninjenju.

Ko so lani septembra plače ponovno primerjali z izhodiščnimi plačami po kolektivni pogodbi, so s pomočjo strokovne službe domžalske območne organizacije ZSSS ugotovili, da ponovno zaostajajo za kolektivno pogodbo. Vodstvo podjetja je sindikalno opozorilo upoštevalo in plače popravilo že naslednji mesec. Skladno z decembra sprejetimi ukrepi pa so polne plače prejemali le dva meseca.

Delavski svet je odložil sklepanje o presežnih delavcih

Lip je v zadnjem letu po mehki metodi zmanjšal število zaposlenih za 73. Direktor je delavskemu svetu že prejšnji teden predlagal, naj ugotovi 55 presežnih delavcev. Papir, ki naj bi bil podlaga za ta sklep, je bil tako nepopoln, da ga člani delavskega sveta sploh niso obravnavali. Preložitev obravnave jim je predlagal tudi sindikat podjetja, saj poslovodstvo ni iskalo njegovega predhodnega soglasja, ki je po zakonu obvezno.

Organizacija dela šepa

Naša sogovornika pravita, da Lip že dve leti izvaja reorganizacijo, ki še ni končana. Zaradi pomanjkanja denarja za nabavo hlodovine prihaja do zastojev in do velikih »rukerjev«. Posledica slabe organizacije je veliko število nadur, te naj bi zdaj zmanjšali, ne morejo jih pa ukiniti. Nekaj problemov so, tako je povedala Justi Arnuš, imeli tudi s plačevanjem nadur.

Sogovornika sta omenila tudi prodajo odvečnih nepremičnin. Številni v podjetju mislijo, da je Lip že porabil izkupiček od prodane upravne stavbe. Načrtovana prodaja samskega doma na Rodici pa ogroža stanovanjsko pravico devetih delavk, ki v njem stanujejo. Nekatere od teh slabo plačanih delavk bi težko zmogle plačevati drugo stanovanje, saj v samskem domu plačujejo le socialno najemnino. Vodstvo podjetja je tem devetim delavkam menda ponudilo pomoč v višini 3.500 mark. O pravicah prizadetih delavk je sindikat podjetja zahteval tudi mnenje Sindikata lesarstva Slovenije.

Justi Arnuš, ki nas je napotila k obema sogovornikoma, nas je opozorila še na prvostopenjsko odločbo, s katero je sodišče potrdilo sklep o prenehanju delovnega razmerja za delavko Drago Kokalj. Menila je, da takšna odločba ne bi smela biti razobešena na oglasni deski. Jošar in Vodnjov sta nam povedala, da jo je sodišče izdalo štiri leta po začetku postopka, razobesil pa jo je vodja splošnokadrovske službe. Prenehanje delovnega razmerja omenjene delavke naj bi bilo posledica kratkega stika med zdravniki, saj splošni zdravnik ni bil obveščen o bolniški, ki naj bi jo odobril specialist. Arnuševa je menila, da je bila sodna odločba razobešena (ob našem obisku je bila že odstranjena) zgolj zaradi zastraševanja delavcev.

K vsemu temu je seveda treba dodati vsaj kratek komentar. **Avtoriteta direktorja naj bi temeljila na vsaj povprečnih, po možnostih pa na zelo dobrih poslovnih rezultatih. Podatki, ki jih je direktor navedel v »Miklavževi voščilnici«, so vse prej kot takšni. Direktor je po besedah Jošarja in Vodnjova poznan po tem, da posluša le peščico ljudi, ki jim zaupa. Opozorila tistim, ki mislijo drugače, so zato lahko le tisto, na kar opozarja Justi Arnuš.**

Franček Kavčič

Člani svetov delavcev in drugi delavski predstavniki! Sindikalni zaupniki! Kadrovski delavci in pravniki v podjetjih!

Končno bomo lahko ustregli vašim željam in zadostili vašim potrebam po praktično uporabni strokovni literaturi s področja uveljavljanja novega sistema sodelovanja delavcev pri upravljanju podjetij. V založbi ČZP Enotnost in Študijskega centra za industrijsko demokracijo »Studio participatis« je izšel

SPLOŠNI PRIROČNIK ZA DELAVSKO SOUPRAVLJANJE

Napisala sta ga **Mato Gostiša** in **Gregor Miklič**. Namenjen je ljudem iz prakse za prakso. Vsebuje preko 200 strani predpisov s celotnim besedilom zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, navodil za vodenje volilnih in drugih postopkov, obrazcev, vzorcev splošnih aktov (poslovnik sveta delavcev, participacijski dogovor, statut, dogovor o oblikovanju sveta delavcev kapitalsko povezanih družb, dogovor o medsebojnih razmerjih med sindikatom in svetom delavcev), priporočil in odgovorov na najbolj pereča odprta vprašanja praktičnega uresničevanja zakona. Obsega 35 poglavij v 5 delih, ki nosijo naslov: 1. del - **Predstavitev sistema delavske participacije**, 2 del - **Kako aktivirati sistem delavske participacije v podjetjih**, 3. del - **Pristojnosti in način dela sveta delavcev**, 4. del - **Avtonomna pravna ureditev delavske participacije z vzorci splošnih aktov**, 5. del - **Aktualne dileme in vprašanja v zvezi z uresničevanjem zakona.**

Imeti bi ga moral prav vsak novoizvoljni član sveta delavcev, predstavnik delavcev v nadzornem svetu in delavski direktor, sindikalni zaupniki pa bodo brez njega težko učinkovito izpeljali akcijo za izvolitev sveta delavcev in vzpostavitev drugih mehanizmov delavskega soupravljanja v svojem podjetju ter se kasneje tudi aktivno vključili v njegovo delovanje. Novosti je namreč preveč, prav v tako tudi odprtih vprašanj. **Zato bo priročnik lahko dobrodošel pripomoček tudi pravnikom in kadrovskim delavcem, ki se z uveljavljanjem zakonskega sistema delavske participacije ukvarjajo na strani delodajalcev (podjetij).**

Cena priročnika je 6.900 SIT, naročite pa ga lahko pri ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana.

ZNANJE TUDI V KMETIJSTVU OMOGOČA EKONOMIČNO PROIZVODNJO, VISOKO KAKOVOST PROIZVODOV IN DOBRE PLAČE

Medtem ko so v Pomurju številna podjetja na področju kmetijstva in prehrambenopredelovalne industrije v rdečih številkah (po Mesni industriji Pomurka se je konec lanskega leta znašlo v stečaju tudi Kmetijstvo Črnci v Apaški dolini), pa Prašičereja Podgrad uspešno posluje. V tem podjetju je zaposlenih 54 delavcev in so lani zredili 30 tisoč pitanih prašičev (od tega 9 tisoč v kooperaciji) ter ustvarilo 600 milijonov tolarjev celotnega prihodka.

"V našem podjetju si prizadevamo, da bi bila prireja pujskov, plemenskih svinj in pitanih prašičev čimbolj ekonomična," poudarja direktor Prašičereje Podgrad Ivan Mlinarič. "Zato izjemno pozornost posvečamo pripravi krmil, ki jih za lastno prirejo prašičev pripravljamo sami. Zelo skrbno in uspešno pa izvajamo tudi preventivne zdravstvene ukrepe."

Ker v Prašičereji Podgrad postavljajo strokovno delo na prvo mesto, dosegajo pri prireji svinjskega mesa nadpovprečne rezultate. Tekači, ki jim po domače ljudje pravijo odojki, potrebujejo za to, da zrastejo do 25 kilogramov, 75 kilogramov krmil. Prašiča v farmi spitajo do 110 kilogramov teže z okoli 320 kilogrami krmil, pitanje pa traja od 190 do 200 dni. "Proizvodnja pitanih prašičev v naši farmi je veliko bolj ekonomična kot pri manjših in srednjih kmetih. Poleg tega na trgu dosegamo tudi nekoliko višjo ceno, saj je pri nas proizvedeno meso bolj kakovostno kot meso domačih prašičev, ki je zaradi nepravilne prehrane marsikdaj preveč mastno," pojasnjuje Ivan Mlinarič. Zato se v Prašičereji Podgrad ne bojijo konkurence proizvajalcev prašičjega mesa iz Poljske, Madžarske, Češke in Slovaške, ki bodo po podpisu sporazuma Slovenije s Cefto menda svoje proizvode kmalu začeli ponujati tudi pri nas. "Zmrznjen prašič iz uvoza se po kakovosti ne more kosati s svežim prašičem iz naše farme, ki dosega evropsko kvaliteto. Svinjsko meso iz uvoza bo verjetno primernejše za predelavo, kjer potrošnik ne ve natančno, kaj kupi."

V Prašičereji Podgrad imajo zaradi uspešnega poslovanja zaposleni večje plače od določenih v kolektivni pogodbi. Izmed 54 zaposlenih ima ena tretjina delavcev srednjo, višjo ali visoko izobrazbo in v decembru so imeli povprečno neto plačo 92 tisoč tolarjev. Najnižja plača za polni delovni čas v podjetju pa je 55 do 60 tisoč tolarjev.

Kljub vsemu temu pa Prašičereja Podgrad ni brez problemov. Smrad s farme, ki je blizu slovensko-avstrijske meje, namreč močno moti Avstrijce. Predstavniki obeh držav so se že dogovorili, da bodo farmo preselili oziroma razselili. "Pred leti smo na farmi proizvedli letno preko 30 tisoč pitanih prašičev, sedaj pa jih že skoraj tretjino od tega proizvedemo v kooperaciji. Ko bomo pridobili še okoli 20 do 40 kooperantov, bomo prirejo pitanih prašičev prepustili kooperantom, v Podgradu pa bomo imeli samo plemenske svinje s pujski ter obrat za proizvodnjo krmil," pojasnjuje Ivan Mlinarič. "Tako kot doslej nameravamo tudi v bodoče veliko vlagati tudi v ekologijo."

Delavcem Prašičereje Podgrad povzroča sive lase tudi lastninsko preoblikovanje, saj so pripravili že drugi program lastninjenja, pa še vedno čakajo na soglasje. Zapleta se pri stroških za ekološke naprave. Zaposleni v Podgradu menijo, da bi bilo treba za predvidene stroške za izgradnjo ekoloških naprav zmanjšati družbeni kapital.

kljub še nekaj odprtim vprašanjem v kolektivu z optimizmom zrejo v prihodnost, saj znajo svoj posel odlično opravljati (v farmi si pri pitanju prašičev nabirajo izkušnje že natanko 31 let). To pa je tudi na področju kmetijske proizvodnje nujno za ekonomično proizvodnjo, visoko kakovost izdelkov, uspešno poslovanje in solidne plače.

Tomaž Kšela

MARIBORSKI GOSTINSKI IN TURISTIČNI DELAVCI SO UPRAVIČENO ZASKRBLJENI

Čeprav turistični in gostinski delavci v Mariboru organizirajo čedalje več turističnih prireditev, se število tako domačih kot tujih turistov v tem mestu iz leta v leto manjša. Po podatkih organizatorjev je lani poleti festival na Lentu obiskalo približno 200 tisoč obiskovalcev, Zlato lisico vsako leto obišče več deset tisoč ljubiteljev zimskega športa, predstav in prireditev na Borštnikovem srečanju slovenskih dramskih gledališč se je lani jeseni udeležilo blizu 30 tisoč obiskovalcev, več deset tisoč obiskovalcev pa se je zbralo tudi na tradicionalnem martinovanju in silvestrovanju na Trgu svobode ter na številnih drugih družabnih prireditvah. Poleg tega so kulturne ustanove, različni zavodi in univerza lani organizirali vrsto mednarodnih srečanj in simpozijev. Kljub tej množici kulturnih, zabavnih, športnih in drugih prireditev in mednarodnih srečanj pa so lani v hotelih in drugih turističnih zmogljivostih v štajerski prestolnici zabeležili do konca novembra samo nekaj več kot 13 tisoč tujih gostov, kar je znatno manj kot leto poprej.

V hotelih in drugih turističnih zmogljivostih v Mariboru so lani do konca novembra zabeležili samo 36.419 nočitev domačih in tujih gostov, kar je za 25 odstotkov manj kot v istem obdobju 1994. leta (število nočitev tujih gostov je bilo manjše celo za 26 odstotkov). Do konca novembra lani so v Mariboru zabeležili samo 0,6 odstotka od vseh nočitev domačih in tujih gostov v Sloveniji.

Neznaten delež Maribora v turističnem prilivu Slovenije

Še bolj zaskrbljujoči so podatki o turističnem prometu na mariborskem Pohorju. Do konca novembra lanskega leta je v hotelih in planinskih domovih na tem delu Pohorja prenočevalo 4009 domačih in 963 tujih gostov, ki so skupno ustvarili 18.836 nočitev. Od skupnega števila nočitev, ki so jih lani do konca novembra domači in tuji gosti ustvarili v Sloveniji, so jih samo 0,3 odstoka zabeležili na mariborskem Pohorju. Maribor z mariborskim Pohorjem skupaj ne ustvari torej niti odstotek skupnega števila nočitev v Sloveniji. To turističnemu gospodarstvu in gostinstvu v drugem največjem slovenskem mestu in največjem zimsko-športnem središču v severni Sloveniji zares ne more biti v ponos.

O tem, kako to nazadovanje občutijo na svoji koži mariborski gostinski in turistični delavci, smo se pogovarjali s predsednikom in sekretarjem območnega odbora Sindikata delavcev v gostinstu in turizmu v Podravju **Šimetom Uremovićem** in **Ivanom Juršetom**, ki je hkrati tudi sekretar republiškega odbora tega sindikata.

Zaposlovanje na črno ni prava rešitev

"V Podravju dela v gostinstvu in turizmu okoli 1200 delavcev, od katerih jih je okoli 800 včlanjenih v Sindikat delavcev gostinstva in turizma Slovenije. Kljub težavam in upadanju turističnega prometa prejema večina delavcev plače po kolektivnipogodbi. Izjema so le delavci v podjetju Gastro-Interfood (podjetje je nastalo iz nekdanjega Tamovega obrata družbene prehrane). Občasno imajo težave z izplačevanjem plač po kolektivni pogodbi tudi v hotelu Slavija ter v nekaterih manjših, zlasti zasebnih gostinskih in turističnih podjetjih. V marsikaterem privatnem gostinskem podjetju poskušajo breme slabega poslovanja prevaliti na hrbte delavcev, ki jih zaposlujejo na črno, hkrati pa od njih zahtevajo, da delajo več in za manjšo plačo, kot določa kolektivna pogodba. Ker turizem v Mariboru že nekaj let nazaduje, so bila gostinsko-turistična podjetja prisiljena odpustiti tudi več sto trajno presežnih delavcev. Razumljivo je, da so delavci zaradi vsega tega zelo zaskrbljeni," pojasnjuje Ivan Jurše.

Izvozne stimulacije tudi za "uvoz turistov"?

"Mariborsko gostinstvo in turizem trenuto rešujejo prostocarinske trgovine in igralnica. Zaradi tega delavci turistično gostinskega podjetja Pohorje in Kompasa upadanja turističnega prometa v Mariboru ne občutijo tako močno kakor delavci v nekaterih drugih podjetjih, ki se z omenjeno dejavnostjo ne ukvarjajo," pravi Šime Uremović. "Res je, da je v Mariboru iz leta v leto več prireditev, vendar pa le-te v mesto ne pritegnejo veliko takšnih domačih in tujih turistov, ki bi si morali poiskati prenočišče v hotelih ali motelih. Največ obiskovalcev na prireditvah je iz Maribora in okolice ter morda še iz obmejnih dežel v Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem."

"Problem pa so tudi naše turistične agencije, ki v glavnem organizirajo samo izlete naših turistov v tujini, hkrati pa ne organizirajo izletov tujih turistov pri nas, saj za to očitno nimajo ekonomskega motiva. Prav bi bilo, da bi bile tudi turistične agencije deležne stimulacij za "uvoz turistov", tako kakor prejemajo stimulacije vsi izvozniki," je prepričan Ivan Jurše. "Hitrejši razvoj turizma v vsej Sloveniji, pa tudi v Mariboru, ta trenutek zavirajo še različni denacionalizacijski postopki ter lastninjenje. Ko bodo lastninski odnosi urejeni, bodo mnoga gostinska in turistična podjetja začela ponovno več pozornosti posvečati novim programom za domače in tuje goste ter lastnemu razvoju in ustvarjanju dobička."

Po besedah Šimeta Uremovića se je turistični promet v Mariboru v zadnjih letih zelo zmanjšal tudi zaradi vojne na Balkanu, zaradi katere je skoraj usahnil tranzitni promet od severa proti jugu. V drugi polovici osemdesetih let se je denimo skozi Maribor od Šentilja proti jugu peljalo letno več kot 10 milijonov tujih potnikov. "Z ureditvijo razmer na Balkanu se bo zagotovo ponovno povečal tudi tranzitni promet po avtocesti, ki iz Nemčije, prek Saltzburga in Gradca vodi v Maribor in naprej v Zagreb. Turistični in gostinski delavci upamo, da bo Maribor ponovno postal zanimiv za tranzitne goste. Poleg tega je letos tudi več snega kot lani, zato turistični delavci pričakujemo boljšo turistično bero kot lani," pravi Uremović.

Razdrobljena turistična ponudba

Poglavje zase je tudi promocija mariborskega turizma. "Zdi se, da vsakdo v mariborskem turizmu doma in v tujini propagira samo svojo dejavnost oziroma ponudbo, kar je slabo. Da bi bila turistična promocija Maribora uspešnejša, bo potrebno združiti vse sile v mestu - pa ne samo na področju turizma," je prepričan Jurše.

Za koliko odstotkov zaradi vseh omenjenih slabosti zaostajajo plače mariborskih gostinskih in turističnih delavcev za slovenskim povprečjem? "Gostinstvo in turizem spadata med delovno intenzivne panoge gospodarstva, zato so plače tesno povezane z uspešnostjo poslovanja posameznih podjetij. Lahko rečem, da imajo mariborski gostinski in turistični delavci precej manjše plače kot njihovi kolegi v nekaterih razvitih turističnih centrih v Sloveniji in v Ljubljani. Za kakšne razlike natančno gre, pa ta trenutek ne morem reči. Republiški odbor Sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije je v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije - Združenjem za gostinstvo in turizem že začel izvajati anketo o uresničevanju kolektivne pogodbe. Z natančnejšimi podatki o plačah v gostinskih in turističnih podjetjih v Sloveniji bomo lahko postregli, ko bomo analizirali odgovore iz 800 podjetij, ki smo jim vprašalnike že poslali."

Tomaž Kšela

PO DVEH SNEŽNIH UJMAH SO NOČ IN DAN POPRAVLJALI ELEKTRIČNO OMREŽJE

Minuli mesec je bil za delavce javnega podjetja Elektro Maribor, v njem je skoraj tisoč ztaposlenih, eden najtežjih v zadnjih letih. Konec decembra in v prvih dneh januarja je namreč snežna ujma povzročila na elektroenergetskem omrežju na območju Maribora, Ptuja in Slovenske Bistrice za okoli 181 milijonov tolarjev škode. Samo 27. in 26. decembra so na območju omenjenih občin registrirali preko štiri tisoč napak na elektroenergetskem omrežju. Brez elektrike je ostalo kar 40.829 ali 21,6 odstotkov uporabnikov električne energije na Štajerskem. Po snežni ujmi 8. in 9. januarja pa je ostalo brez elektrike 37.185 uporabnikov električne energije ali 20,6 odstotkov. Zaradi izjemno prizadevnega dela delavcev Elektra Maribor, ki so kljub slabim vremenskim razmeram ves mesec delali na terenu tudi po 16 ur dnevno, podjetja in gospodinjstva na Štajerskem niso ostala dolgo brez električne energije. Zato je bila tudi gospodarska škoda po snežni ujmi manjša, kot bi bila sicer.

Da bi kaj več izvedeli o tem, kako so se delavci Elektra Maribor spopadli s snežno ujmo, smo se pogovarjali z delavci poslovne enote v Slovenski Bistrici, kjer sta sneg in žled povzročila največ škode - za okoli 110 milijonov tolarjev.

"V času snežne ujme sem bil dežuren. Ob treh zjutraj sem dobil obvestilo, da je prišlo do izpada na visokonapetostnem daljnovodu Slovenska Bistrica-Selce. Takoj sem odšel na teren, da bi ugotovil natančno lokacijo in obseg okvare. Nato sem zbudil še sodelavce in ob štirih zjutraj smo že začeli odpravljati napake, ki jih je povzročilo neurje," pripoveduje **Aleksander Gošnik**, skupinovodja v slovenjebistriški poslovni enoti Elektra Maribor. "Od takrat naprej pa do sredine januarja so bile vse razpoložljive ekipe delavcev tako rekoč neprekinjeno na terenu. Domov smo hodili samo spat."

"Delo je potekalo v izjemno neugodnih in težkih razmerah, saj je bilo marsikje na Pohorju več kot pol metra svežega snega. Sneg je neusmiljeno lomil drevesa, ki so znova in znova povzročala izpade električne energije. Neki daljnovod smo morali zato v dveh dneh kar petkrat popravljati," pravi **Gorazd Veber**, vodja rajona v poslovni enoti.

"Ker smo dobro organizirani, smo bili že prvega dne snežne ujme v zgodnjih jutranjih urah vsi na svojih mestih, na pomoč pa so nam priskočile tudi ekipe iz drugih poslovnih enot, zlasti iz Gornje Radgone in Ljutomera, kjer je sneg povzročil manj škode," pripoveduje **Janez Jauševec**, vodja obratovanja v slovenjebistriški poslovni enoti. "Na terenu so bili resnično vsi razpoložljivi terenski delavci, pridružili pa so se jim tudi tisti, ki so že bili na božičnem in novoletnem dopustu. Najnujnejša sanacija po prvi snežni ujmi je trajala do 3. januarja, zato je večina delavcev Elektra Maribor preživela novo leto na terenu. Nekaj dni za tem pa se je vse začelo znova. Samo od 8. do 11. januarja je bilo na na slovenjebistriškem območju na terenu 19 delovnih skupin z okoli 270 delavci, ki so v teh dneh opravile skupno blizu 10 tisoč delovnih ur."

Kako pa je vodstvo podjetja poskrbelo za delavce, ki so delali na terenu v tako težkih vremenskih razmerah?

"Delavci Elektra Maribor se zavedamo, da moramo biti pripravljeni poprijeti za delo vedno, kadar pride zaradi višje sile do napak na električnem omrežju ali do izpada električne energije. Tokrat smo zares delali v težkih pogojih, najbolj pa so nas ovirali sneg, mraz in tema. Reči pa je treba, da so pristojni v podjetju za delavce poskrbeli, kolikor je bilo to v njihovi moči. Med drugim so nam, kjer je bilo to mogoče, zagotovili tudi toplo hrano v restavracijah na terenu," pravi skupinovodja Aleksander Gošnik.

In kako bo podjetje delavce za opravljeno delo plačalo? "Vsi terenski delavci bomo po zagotovilih vodilnih v podjetju dobili poleg redne plače plačanih še 20 nadur. Preostale ure nam bodo plačali v obliki dnevnic. Delavci smo s tem zadovoljni. Čeprav ni nihče nikoli zadovoljen z višino svoje plače, je vendarle treba reči, da imamo delavci v podjetju Elektro Maribor že tako in tako nekoliko višje plače, kot bi jih imeli v marsikaterem industrijskem podjetju, zato moramo tudi takšne izjemne razmere vzeti v zakup," pravi Aleksander Gošnik. "Menim, da je vodstvo podjetja našlo dober način za plačilo našega dela v izrednih razmerah, zato se delavci ob morebitni ponovni havariji ne bomo izmikali delu."

Kako bodo delavce plačali za bistveno povečan obseg dela, smo za vsak primer povprašali še direktorja Elektro Maribor **Štefana Lutarja**, ki je potrdil navedbe Aleksandra Gošnika. Hkrati pa je potožil, da bi sneg in žled na Štajerskem povzročila za polovico manjšo škodo, če bi imeli v minulih letih dovolj denarja za redno vzdrževanje elektroenergetskega omrežja. Vendar pa v naši elektroenergetski bilanci že nekaj let zmanjkuje sredstev za vzdrževanje in modernizacijo električnega omrežja, k čemur prispevajo tudi nekateri večji uporabniki, ki neredno ali pa sploh ne plačujejo električne energije. Direktor Štefan Lutar je hkrati poudaril, da gre zahvala vsem delavcem Elektra Maribor, saj je bila zaradi njihovega prizadevnega in strokovnega dela gospodarska škoda po dveh snežnih ujmah veliko manjša, kot bi bila sicer.

Tomaž Kšela

ZA NOVO
PEDIATRIČNA KLINIKA
Ljubljana
OTROCI JO POTREBUJEMO!
PRISPEVAJTE PO SVOJIH MOČEH!
Žiro račun: 50101-654-41037.
Hvala.
Objave o prispevkih preberite v reviji Otrok in družina.

25. januarja 1996

sindikalni ZAPISNIK

Sindikalna lista

Prvi del — januar 1996

1. Dnevnice	
– cela dnevnica (nad 12 do vključno 24 ur odsotnosti)	3.500,00
– polovična dnevnica (nad 8 do 12 ur odsotnosti)	1.750,00
– znižana dnevnica (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa in konča dve uri po njem)	1.218,00
2. Kilometrina (od 7. 6. 95 dalje)	23,00
3. Ločeno življenje	42.422,00
4. Prenočišče - Povračilo sroškov prenočevanja do višine zneska po predloženem računu, ki ga odobri delodajalec	
5. Regres za prehrano	10.605,00

Drugi del

V drugem delu objavljamo povprečno plačo za obdobje avgust–oktober 95 kot osnovno za uveljavljanje pravic iz neposredne skupne porabe. Povprečna plača v preteklih treh mesecih v gospodarstvu Slovenije znaša 68.128 SIT.

1. Jubilejne nagrade	
– za 10 let	34.064,00
– za 20 let	51.096,00
– za 30 let	68.128,00
2. Nagrada ob upokojitvi	204.384,00
3. Solidarnostne pomoči	68.128,00

Vir: Zavod RS za statistiko — *Strokovna služba ZSSS*

Opomba:
Objavljena višina nagrade ob upokojitvi je rezultat kolektivnega pogajanja. Sprejeta sprememba uredbe Vlade RS o stroških, ki se priznavajo kot odhodek (Ur. l. RS, št. 7/95), pa omogoča to nagrado do višine treh bruto plač v gospodarstvu RS.

Najboljši je sporazum

EVROPSKA KONFEDERACIJA SINDIKATOV
Bruselj, 10.januar 1996

Prevod iz angleščine!

Gospod
Jožef ŠKOLČ
Predsednik Državnega zbora RS

Gospod
Dr. Janez DRNOVŠEK
Predsednik Vlade RS

Spoštovani gospod Školč!
Spoštovani gospod Drnovšek!

Konfederacija sindikatov 90 Slovenije, Konfederacija sindikatov Slovenije "Pergam" in Zveza svobodnih sindikatov Slovenije so Evropsko konfederacijo sindikatov obvestili, da Državni zbor RS razpravlja o zakonu, ki bo uredil bodočo uporabo sindikalnega premoženja.

Kot generalni sekretar Evropske konfederacije sindikatov sem zelo dobro seznanjen s problemi, povezanimi s prenosom prejšnjega sindikalnega premoženja v novih demokracijah Srednje in Vzhodne Evrope. V številnih primerih smo bili s strani konfederacij v teh državah zaprošeni, da jim preskrbimo nasvet in posredovanje, ne samo od slovenskih konfederacij, ki so se končno dogovorile, da najdejo sprejemljivo pot prerazdelitve sindikalnega premoženja s pogajanji.

Naše dosedanje nepristranske izkušnje kažejo, da je najboljša, najbolj logična pot poravnavanja odprtih vprašanj in razdeljevanja sindikalnega premoženja skozi prostovoljno sklepanje sporazumov med sindikalnimi organizacijami, ki jih to zadeva; ta metoda je bila vedno bolj zaželjena od državne intervencije. V skladu s tem bi poudarili, da naj bo ta metoda uporabljena še posebej zato, ker prav tako pospešuje nujno potrebno sodelovanje med različnimi sindikalnimi organizacijami in lahko na ta način pomaga pri izboljšanju socialnih razmer.

Zato naprošam tudi vas osebno, da skušate vplivati na vlado in parlament, da poskrbita za pogajalski dogovor med zainteresiranimi strankami, prej, kot pa za zakonodajo.

Iskreno vaš,

Emilio GABAGLIO, l.r.
Generalni sekretar

Tako se je na predlog zakona o razdelitvi sindikalnega premoženja, ki ga je v parlamentarno proceduro vložila poslanska skupina Socialdemokratske stranke Slovenije, odzval Emilio Gabaglio, generalni sekretar Evropske konfederacije sindikatov.

KAJ DELAJO

V republiških odborih

Sindikat kmetijstva in živilske industrije

Izhodiščne plače januar-marec 1996

Izhodiščne plače po 46. členu kolektivne pogodbe za kmetijstvo in živilsko industrijo Slovenije so za posamezne tarifne razrede v letošnjem januarju, februarju in marcu takšne:

Tarifni razredi	Zahtevnostna skupina	Izhodiščna bruto plača v SIT za polni delovni čas
I.	enostavna dela	47.144
II.	manj zahtevna dela	51.859
III.	srednje zahtevna dela	57.987
IV.	zahtevna dela	64.588
V.	bolj zahtevna dela	73.074
VI.	zelo zahtevna dela	87.217
VII.	visoko zahtevna dela	99.003
VIII.	najbolj zahtevna dela	117.860
IX.	izjemno pomembna dela	141.432

Sindikat komunalnega in stanovanjskega gospodarstva

Koliko nas cenijo

Skladno z določbami 2. točke Tarifne priloge KP za stanovanjsko dejavnost za leto 1995 in Tarifne priloge KP za komunalno dejavnost so izhodiščne plače za obdobje januar-marec 1996 takšne:

Tarifni razredi.	Real. razm.	Izhodiščna KP stan. dej. I. skupina	II. + 7,5%	II. + 15%	KP kom. dej.
I	1	44.060	47.364	50.669	48.195
II	1,10	48.466	52.100	55.736	53,015
III	1,23	54.194	58.258	62.323	59.280
IV	1,46	64.328	69.151	73.977	70.365
V	1,60	70.496	70:782	81.070	77.112
VI	2,16	95.170	102.306	109.445	104.101
VII	2,70	118.962	127.883	136.806	130.127
VIII	3,50	154.210	165.774	177.342	168.683
IX	4,20	185.052	198.929	212.810	202.419

Najnižje možno izplačilo mesečne plače je 47.174 SIT.

(Nadaljevanje na sosednji strani)

ŠTRAJK ZA STEČAJ (II)

Zgodilo se je točno to, kar smo napovedali v prejšnji številki DE: ker se delavci črnomaljskega Tergusa do petka (19. t. m.) niso mogli pogoditi s svojim poslovodstvom, so v ponedeljek (22.) nadaljevali stavko v prostorih črnomaljske enote Dolenjske banke, »največje upnice, obenem pa tudi delne sokrivke za nastali položaj«. Vendar se »zadeva Tergus« tudi po tem protestu ni premaknila z mrtve točke. Nasprotno: po pogajanjih z banko je postala še bolj zapletena, zato se je stavkovni odbor odločil, da bodo v petek spet stavkali v prostorih Dolenjske banke.

Ker smo v zadnjih številkah DE o težavnih razmerah v tem črnomaljskem kolektivu že obširno poročali, naj tokrat ponovimo le to, kar so se po protestnem zboru 18. decembra dogovorili z v. d. direktorja Tergusa Zdenkom Moharjem in overili pri notarju: da morajo biti plače za avgust poravnane do 27. decembra 1995, za september do 31. januarja, za oktober do 28. februarja, za november in december ter regres za leto 1995 pa do 15. aprila 1996. Ker avgustovskih plač do omenjenega roka niso dočakali, za nameček pa je menedžer Miro Hanžel zavrnil podpisani in pri notarju overjeni dogovor, so se delavci prejšnji teden kljub prepovedi zbrali v tovarniški menzi in začeli stavkati.

Ker do petka z vodstvom Tergusa torej niso našli skupnega jezika, so se v ponedeljek začeli zbirati pred črnomaljsko enoto Dolenjske banke s transparenti v rokah, na katerih je med drugim pisalo: Bela krajina je tudi v Sloveniji, Slovenska demokracija – sedem plač letno, Občina se je odpovedala svojemu gospodarstvu, Dolenjska banka, kako si nas prodala? itd. Mimoidočim so pojasnjevali svoje tegobe, za katere naj bi bila po njihovi oceni banka (so)kriva, ker je od Korže tovega sklada najprej kupila njihovo nekdanje podjetje Obrt, nato pa ga prodala Tergusu. Ta pa da se v odnosu do delavcev ni izkazal, saj jim ni izplačal najmanj petih plač in polovice regresa. Banka kljub temu ni poskrbela za stečaj in likvidacijo Obrti, niti ni tega storil Tergus. Zato da prodana in izginula Obrt še vedno obstaja…

Direktor črnomaljske enote Dolenjske banke Jože Mrzljak je pogajalcem povedal, da se bodo morali delavci kar sami dogovoriti o predlogu za stečaj Tergusa in sodišču plačati potreben denar za uvedbo postopka. »Banka tega ne bo storila, saj imajo lastniki še nekatere zamisli za rešitev podjetja. Če pa boste vi zbrali denar, vam tega seveda ne moremo preprečiti,« jim je povedal Mrzljak in obljubil, da jim bo do četrtka (25. t. m.) odgovoril, ali bo banka poslala v stečaj Obrt.

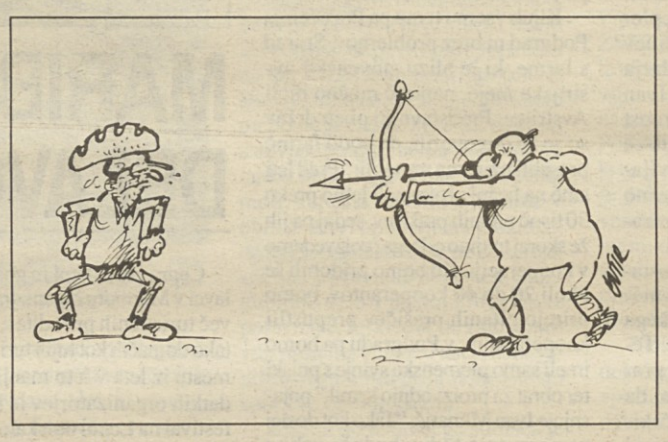

Kot pa se je izkazalo, so stavkajoči pogovore z bančnim vodstvom razumeli drugače. Zatrjujejo namreč, da so zahtevali, naj banka pošlje v stečaj Tergus, in to na svoje stroške, stečaj Obrti pa da omenjali kot eno od pomanjklj ki so bile narejene v postopku radi katere so tudi nejasnosti so se njihovi predstavniki v spet oglasili na banki, kjer s ponovili, da bodo do dogovor roka preučili le možnosti za Obrti, o stečaju Tergusa z b pomočjo pa da ni govora.

»Tako smo se z vodstvom lenjske banke dogovorili prav le to, da bo njihova pravna s razčistila, kaj pomeni stečaj za položaj Tergusa,« nam je dal sekretar Območne organi ZSSS Bele krajine Jožef Ko ki je ves čas s stavkajočimi. pa iščemo informacije, ali delavce, ki predlagajo podj stečaj, sodišče oprosti plačila kov uvedbe stečajnega postop so ti delavci v hudi gmotni stis našem prepričanju bo nam stečaj Tergusa omogočil, da delavci smeli na zavod za zap vanje in potem uživati prav naslova brezposelnih. Da bodo vsaj od česa živeti, skratka…

Delavci Tergusa zdaj čak odgovor v prostorih podjetja. ne bo pravšnji, bodo boljšega iskali v petek – spet v pros črnomaljske enote Dolenjske b Kaj pa potem? »Potem bom morali razmisliti o rezervn ličici,« pravi predsednik sta nega odbora Franc Panjan, »na da bi sami zbrali potrebnih tisočakov za uvedbo stečaj postopka.« To bo pa težko, od julija 1995 niso dobili nob denarja in morajo, denimo, pri tru Črnomelj prosjačiti, na zaradi neporavnanih računov ne odklopijo elektrike…

V vižmarsko Tkalnico te dni prihajajo samo »režijci«; proizvodni delavci so doma na čakanju in ugibajo, kakšna usoda jih bo doletela…

KAJ BODO STKALI SODNIKI

»Kaj bo z nami?« se malodušno sprašuje skoraj 150 delavcev podjetja Tekstil – Tkalnica Vižmarje, ki so že štiri mesece brez plač, za nameček pa od lanskega aprila nimajo poravnanih prispevkov za socialno zavarovanje. Odgovor naj bi bil znan te dni, ko se bo sodišče moralo odločiti, ali naj na predlog denacionalizacijskih upravičencev uvede stečaj ali ne.

Poglavitni vzrok za stavko, ki so jo organizirali novembra lani, so bile kajpak neizplačane plače, brez katerih so že od septembra. Drugi, a kot že rečeno nič pomembnejši vzrok za upor, pa je tičal v krutem dejstvu, da jim finančna služba pri obračunu osebnih dohodkov od lanskega aprila naprej ni več obračunavala prispevkov za socialno zavarovanje. Kdor je lahko – takšnih je bilo 30 – je zaradi negotove usode tedaj zapustil potapljajočo se barko, večina pa je ostala, upajoč na boljše čase. Direktor Iztok Snoj jim je namreč obljubil, da jim bodo v začetku decembra poplačali vse prispevke za socialno zavarovanje. A kaj več od lepih besed se tudi potlej ni zgodilo: konec novembra so delavci sicer dobili septembrsko plačo, za poplačilo prispevkov za socialno zavarovanje in drugih stroškov pa je zmanjkalo denarja…

Ker je upanje na boljše čase iz dneva v dan bolj plahnelo, je med delavci prevladalo mnenje, da bi bilo še najbolje, če bi šlo podjetje v stečaj. V tej točki pa so se povsem ujeli z upravičenci Tatjano Gogalo, Vido Tomšič-Hribernik in ostalimi, ki so jim po denacionalizacijskem postopku vrnili podjetje, in so 13. decembra na sodišču vložili zahtevek za dbo njegovega stečaja.

»Kaj bo z vižmarsko Tk co, ta hip ne ve še nihče; se, da se bo jutri (v sredo, m., op. a.) iztekel rok, do rega morajo predlagatelji s sodišču položiti predpisan vcijo,« nam je v torek pri doval sekretar območnega o sindikata delavcev tekstil usnjarskopredelovalne indu Ljubljane in okolice Miro bevšek, ki je nenehno v s vižmarskimi tkalci. »Up odbor podjetja je na svoji seji sicer glasoval proti u stečaja, saj naj bi Tkalni imela kupce in trg, nenazad tudi dovolj dela za dobro st ljudi. A odločalo bo sodiš bodo predlagatelji položi vcijo in če njihov predlog navzkriž z začasno občinsk dbo, po kateri naj bi bil predlog menda neupraviče

A to je stvar pravne dr zaključuje Podbevšek, ki b sindikalist raje videl neka noloških presežkov kot p delavce na cesti…

Mrk in molk 6. februarja

Ker so dosedanja pogajanja med Sindikatom novinarjev Rad Slovenija in Sindikatom novinarjev Slovenije (SNS) ter v dstvom RTV Slovenija zašla v slepo ulico, je izvršni odb SNS v torek popoldne sklenil, da bodo člani Sindikata nov narjev Slovenije na celotnem RTV Slovenija – torej v Ljubljan Mariboru in Kopru – 6. februarja 1996 ob 00.00 začeli s vko, ki bo trajala do uresničitve stavkovnih zahtev.

Za takšen korak se je IO SNS odločil, ker kljub naši p pravljenosti za sprejem kompromisnih rešitev glede nači uresničevanja določil kolektivne pogodbe za poklicne no narje vodstvo RTV Slovenija v dosedanjih pogajanjih ni bi pripravljeno uresničiti nekaterih bistvenih določil kolekti ne pogodbe.

V Sindikatu novinarjev Slovenije pričakujemo, da bodo tis ki so jim pri srcu načela pravne države in svobode tiska, na stavkovne aktivnosti sprejeli z razumevanjem. Vsem, ki so na izrazili podporo pri naših dosedanjih prizadevanjih za ur sničevanje kolektivne pogodbe, se zahvaljujemo.

IO S

Cvetka Tinauer, direktorica Sklada Republike Slovenije za razvoj malega gospodarstva

BOJIM SE, DA BODO LETOS PADALE POŠTENE GLAVE

"Posle vedno vodimo ljudje, komuniciramo ljudje, pač pravne osebe nimajo lastne pravne sposobnosti, ampak jim dajemo pravno oziroma opravilno sposobnost ljudje. Sklad v tem trenutku teh problemov nima."

PANORAMA

V interpelacijah ministrom očitali vse mogoče: od sodelovanja s tajnimi službami, kupovanja parfumov do zvodništva

BREZZOBI POLITIČNI ZMAJI PROTI MINISTROM

Politikantstvo, tajni dokumenti in bolna domišljija

Ekonomista dr. Maks Tajnikar in dr. Jože Mencinger o letošnji Sloveniji

NAPORNO CVETENJE

ZGODOVINA PO NAROČILU IN PROTI PLAČILU

ZLO SLOVENSKE POLITIKE JE PREVIDNOST IN PRAGMATIČNOST

"Znano je, da predsednik vlade svojih koalicijskih partnerjev ni znal pridobiti za koordinirano delo, posebej pa je zanemaril vprašanje koalicijskega usklajevanja pri pomembnih nacionalnih temah, kot je n. pr. zunanja politika in odnos do sosedov. Če bi iz tega zornega kota opazovali stvari, kjer res vlada politična zmešnjava, potem bi temeljna morala morala voditi v odstop."

ODMEVI

Pahorjeve in Peterletove opeke

Borut Pahor, poslanec Združene liste in predsedujoči odbora državnega zbora za mednarodne odnose, je ta teden zatrdil, da še vedno vztraja pri svojem prepričanju, da »Italijanom Slovenci ne smemo dati niti opeke«.

V pogovoru za Slovenca je to svoje mnenje preciziral: »Ne gre namreč samo za opeke v neposrednem pomenu. Gre za vprašanje, ali bo Slovenija popustila trdemu izsiljevanju Italije, ki želi na naši državi razkazovati svoj vpliv na tem območju. Prepričan sem, da je sporazum z Evropsko zvezo za nas potreben, toda prav nič bolj od našega državniškega samospoštovanja. Slovenija je sicer majhna država, toda če ne bomo samozavestni, bo še manjša...«

Borut Pahor misli, da nepopustljivost pomeni, da v pogajanju ne žrtvuješ interesov, za katere imaš argumente. »Pogoj za to pa je, da imaš pokrit hrbet s čim širšim soglasjem v državi.«

Kako pa je s »hrbtom« pri nas, je najbolje pokazal lider Slovenskih krščanskih demokratov, ki se je te dni začudeno spraševal, na katero opeko misli Borut Pahor in kdo naj bi jo sploh zahteval. Peterle misli, da so slovenski zapleti z Italijo predvsem vprašanje bontona, saj pravi, da je »vsa zadeva predvsem bontonsko slabo načrtovana.

Sloveniji na primer ne more koristiti iskanje evropskih zaveznikov (navijačev), ki naj bi nam pomagali tako, da bi bili proti sosednji Italiji. Vladne poteze so žal večinoma zelo pomanjkljive. Nerodno pa je vsekakor tudi početje predsedujočega v parlamentarnem odboru za mednarodne odnose Boruta Pahorja, ki je znan predvsem po izjavi, da ne bomo dali niti opeke... Očitno gre za takšno iskanje sovražnikov, kakršno nam je dobro znano še iz polpretekle zgodovine.«

Če vsebuje Pahorjeva teza, da ne damo »niti ene opeke«, veliko preveč tiste kategoričnosti, ki v diplomaciji zožuje manevrski prostor na nič, pa Peterletovo dokazovanje zgolj slovenske krivde za slabe odnose med Slovenijo in Italijo meji na naivnost ali pa pokvarjenost.

»Neupravičeni« in »izigrani«

Vlada je v posebnem sporočilu za javnost poudarila, da študentske demonstracije pred parlamentom sploh niso bile potrebne, ker so se predstavniki študentov in vlade o tistem, kar so sklenili na skupnem sestanku med demonstracijami, dogovorili že med pogovori pred demonstracijami. »V torek (med demonstracijami - op. p.) sprejeti dogovor ne vsebuje elementov, ki ne bi bili predstavnikom študentskih vlad iz Ljubljane in Maribora že predlagani. Vlada namreč nikoli ni razmišljala o ukinitvi subvencij za študentsko prehrano. Nasprotno. V toku pogajanj je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve predlagalo takšno dinamiko porabe sredstev, da se subvencija za študentski bon v primerjavi z decembrom 1995 ne bi znižala. Celo več, v Mariboru bi se znatno povečala. Vsi elementi za odpravo nesporazumov v zvezi z boni za študentsko prehrano so bili podani že na srečanjih ministrice Klinarjeve s predstavniki obeh študentskih vlad v prejšnjem tednu. Vlada zato ocenjuje, da za torkove demonstracije ni bilo nobenih pravih razlogov,« poudarja sporočilo iz vladnega urada za informiranje.

Najvišji predstavniki študentskih parlamentov in študentskih vlad so - za razliko od vlade - prepričani, da so bile demonstracije potrebne in da so dosegle svoj namen. Pač pa je bilo iz (opozicijskih) študentskih vrst slišati, da so bile demonstracije izsiljene in da naj bi služile za pokritje problematičnega dela študentskih vodstev. Tudi Dnevnik je zapisal, da so plakate za demonstracije tiskali že prej, še preden so bili znani rezultati pogovorov med predstavniki študentov in vlade. Torej so demonstracije morale biti?!

Protest in zahteve študentov je najbolj kategorično (in brezrezervno) podprl predsednik Socialdemokratske stranke Slovenije Janez Janša. Janša je tudi edini, ki je po demonstracijah izjavil, a so bili študentje s strani vlade izigrani in da za subvencioniranje njihove prehrane v proračunu za letos ni zagotovljenega denarja...

Jajčno-jogurtna »revolucija« – kdo je provokator

Študentje obeh slovenskih univerz, zbralo se jih je okoli pet tisoč, so v torek, 16. januarja 1996, demonstrirali pred poslopjem slovenskega parlamenta.

Večer poroča, da se je protest začel mirno ... S prihodom mariborskih študentov pa se je začelo žzapletati'. Mariborčani so pred parlament prišli z vzklikanjem: žRevolucija', žHočemo bone', žArtur požeruh' in so nenapovedano zasedli ulico pred parlamentom. Policijski kordon je množico potisnil s ceste, ta pa je odgovorila z metanjem jajc, jogurtov, olupkov banan, sendvičev, pločevink piva in snežnih kep v poslopje parlamenta ter v policiste. Množico so mirili tudi policisti na konjih, razširitev neredov pa so preprečili s postavitvijo varnostne ograje. Vročekrvneži so se po približno pol ure pomirili ...«

Načelnik ljubljanske uprave za notranje zadeve Branko Slak je novinarjem povedal, »da so predstavniki študentov še pred shodom zagotovili, da bo ta potekal mirno in kulturno, da bodo spoštovali predpise in se vsekakor dostojno vedli. Tako je po besedah načelnika tudi bilo, dokler ni iz Maribora prispel vlak s tamkajšnjimi študenti. Ti naj bi že med potjo do parlamenta grobo kršili dogovor, na Slovenski cesti pa so za nekaj minut ustavili promet. Pred parlamentom so začeli v policiste metati hrano in k temu pritegnili še ljubljanske kolege. Zaradi pritiska množice so morali postaviti varovalne ograje, medtem pa so študentje obmetavali policiste na konjih s sendviči, jajci, jogurti in polnimi pločevinkami piva. Potem so začeli s tal ruvati granitne kocke ...« (Slovenec, 19. januarja 1996.)

Andrej Prepeluh, predsednik študentskega parlamenta v Ljubljani, se je na tiskovni konferenci v imenu študentske organizacije »distanciral od jajčno jogurtne revolucije«, ki so jo povzročili nekateri posamezniki v množici, na katero pa organizacijski odbor ni imel vpliva (Večer, 19. januarja 1996).

Igor Jurišič, prorektor za študentske zadeve v Mariboru, pa je, kakor piše Večer, izjavil, da so študente, »ki so se v Ljubljano pripeljali s posebnim vlakom, pozvali, naj ostanejo mirni. Po njegovem mnenju je bilo med njimi nekaj provokatorjev, ki jih je vrinila država, da bi pokvarili demonstracije.«

Poslanec SKD Miroslav Mozetič je polemiziral z izjavo sekretarja LDS Gregorja Golobiča, češ da so bili med študenti tudi privrženci Janše in Peterleta, ki znajo probleme reševati le z jajci. »Simpatizerji SKD in Lojzeta Peterleta že niso metali jajc,« je izjavil Mozetič. »Samostojni« poslanec Jožef Kopše pa je izvedel, da jajc niso metali mariborski študentje, pač pa redarji ljubljanskih diskotek, ki naj bi se pomešali mednje; mariborska univerza menda namerava vse to raziskati in oprati čast svojih študentov (Republika, 19. januarja 1996).

Končno pa se je z daljšim javnim pismom (še enkrat) oglasil Igor Jurišič, prorektor za študentska vprašanja in predsedujoči študentskemu svetu Univerze v Mariboru.«... Kompozicija desetih vagonov z nekaj manj kot tisoč študenti je iz maribora krenila proti Ljubljani. Ker sem bil tudi sam na tem vlaku, lahko povem, da je vožnja potekala v sproščenem vzdušju in brez posebnosti, kar so potrdili tudi policisti na vlaku. Na železniški postaji v Ljubljani so nas pričakali tudi ljubljanski študenti, ki so nas popeljali do zgradbe državnega zbora. Med potjo do državnega zbora pa se je koloni mariborskih študentov pridružila tudi manjša skupina mladih, na katero sem postal pozoren šele, ko je eden izmed njih pred hotelom Slon na Slovenski cesti napadel enega izmed snemalcev, vinjeno stanje pa je očitno dobro oponašal, saj je že čez nekaj minut deloval povsem trezno. Tudi pred poslopjem državnega zbora Mariborčani nismo povzročali incidentov, saj smo se po opozorilu študentov hitro umaknili s ceste. Nekaj trenutkov za tem pa se je iz ozadja začelo metanje jajc, ki prav gotovo niso priletele iz rok Mariborčanov, saj smo bili v prvih vrstah. S kakšnim namenom so bili med demonstrante poslani provokatorji (napad na snemalca, jajca ... in kdo stoji za tem dejanjem, lahko le ugibamo, namen, ki so ga imeli, pa so prav gotovo dosegli, saj so razmeroma miren protest študentov spremenili v vandalizem. Nekatere posameznike so policisti sicer popisali, vendar resnice o tem, kdo je med študente poslal provokatorje in jih najbrž tudi plačal (morda celo iz denarja davkoplačevalcev), najbrž ne bomo nikdar izvedeli ...«

Po vsem tem policija dolguje veliko preciznejše in konkretnejše javno poročilo o tem, kaj se je v torek 16. januarja 1996 dogajalo med študentskimi demonstracijami in v zvezi z njimi, kot pa je bilo tisto, kar je na tiskovni konferenci povedal načelnik ljubljanske Uprave za notranje zadeve.

»Diskreditatorji« – kdo prevrača pravni red, kaj hoče Janša od ministra Štera

Komentator Slovenca (in član najožjega vodstva Janševe Socialdemokratske stranke) Marcel Koprol je 15. januarja 1996 zapisal, da se »slovensko politično prizorišče čedalje bolj nagiba v predvolilni čas, ki bo, kot kaže, zaznamovan z načrtnim blatenjem opozicijskih strank in njihovih voditeljev. Nekateri dogodki iz slovenskih sodnih dvoran to misel že potrjujejo, saj je videti, da se nekdanji oblastniki s svojimi ljudmi, ki so v strankah - ideoloških in materialnih naslednicah nekdanje monopolne partije, v policiji, tožilstvu in v sodstvu, z vsemi silami trudijo diskreditirati svoje politične nasprotnike ... Trditev ni iz trte zvita. Na zaslišanju prič v zadevi žKrkovič proti Mladini' smo namreč izvedeli, da sta kriminalista zapis pogovora z neko pričo, ki ni hotela popustiti njunemu izsiljevanju in povedati tistega, kar so želeli slišati oblikovalci slovenske politike, brez sramu ponaredila. To dejanje ne zasluži le najhujše obsodbe, ampak ponuja vprašanje: Koliko podobnih policijskih zapisov so na sodiščih svobodne Slovenije že uporabili, da bi neomajne kritike sedanjih oblastnikov prikazali v čim slabši luči? ...«

Predsednik Socialdemokratske stranke Slovenije Janez Janša se je na tiskovni konferenci (16. januarja 1996) »kritično opredelil do domnevno čedalje večje politizacije v Slovenski vojski in delovnih metod v kriminalistični službi pri notranjem ministrstvu, katere naj bi razkril sodni postopek v zasebni tožbi Toneta Krkoviča proti Mladini«. Janša je opozoril na razplet civilnopravne zadeve, ob kateri so po njegovem mnenju prišli na dan šokantni podatki o delovnih metodah kriminalistične službe, ki pojasnjujejo tudi mnoge stvari v zvezi s »spletko« zoper obrambno ministrstvo ob aferi Depala vas. V civilni tožbi brigadirja Krkoviča zoper obtožbo o tihotapljenju ploščic je namreč v zadnji obravnavi priča pod prisego izjavila, da jo je kriminalistični inšpektor Drago Kos nagovarjal, naj obremeni brigadirja Krkoviča, v zameno pa naj bi ji inšpektor ponujal nekatere ugodnosti. zaradi tega in vseh stvari, ki naj bi prešle na dan ob napovedanem soočenju priče in inšpektorja Draga Kosa, Socialdemokratska stranka Slovenije sprašuje notranjega ministra Andreja Štera, ali je začel notranjo preiskavo zoper Draga Kosa in kaj namerava ukreniti v zvezi s tem. »Če ne bo nobenih rezultatov, bo seveda treba v zvezi s tem zahtevati tudi odgovornost predsednika vlade Janeza Drnovška, je napovedal predsednik SDSS Janša" (Slovenec, 17. januarja 1996).

Ministrstvo za notranje zadeve v sporočilu za javnost ugotavlja, da je predsednik Janez Janša »prezrl bistveno okoliščino: njegova vprašanja oziroma zahteve po ukrepanju izhajajo iz izjav 'neke priče' v sodnem postopku, ki ni končan in ni z ničimer potrdil verodostojnosti priče. Nobenega razloga torej ni, da bi bil Drago Kos v postopku, in trditve strankarskega prvaka, da je kriminalist zlorabil pooblastila, da so neutemeljene. Pravnega reda pač ni moč poljubno prilagajati.«

Pa saj očitno ne gre za pravni red. »Primeri« so potrebni za večjo »prepričljivost« skonstruiranih splošnih diskreditacij »nekdanjih in sedanjih oblastnikov«. Tisti, ki se prikazujejo kot žrtve diskreditacije, so v resnici glavni sejalci diskreditacij.

DOGODKI

(Ne)strpno in (ne)potrpežljivo

Papež Janez Pavel II. bo Slovenijo obiskal od 17. do 19. maja letos. Ustavil se bo v Ljubljani, Mariboru in Postojni. V Postojni se bo srečal s slovensko mladino in tam bo sprejel tudi voščila ob svojem rojstnem dnevu. Mariborski škof dr. Kramberger je te dni za ptujski Tednik izjavil, »da smo pri nas o papeževem obisku začeli govoriti 1992. leta, zlasti še potem, ko ga je predsednik Kučan poleg že prejšnjega večkratnega povabila Slovenske škofovske konference izrecno povabil v našo domovino. Takrat so se pričeli konstruktivni in pravi pogovori o papeževem prihodu v Slovenijo.«

To sredo je slovenski predsednik Milan Kučan sprejel apostolskega nuncija Svetega sedeža v Ljubljani Emonda Fahrata, s katerim sta ocenila, da priprave na obisk potekajo dobro in usklajeno. Sogovornika sta posebno pozornost namenila vprašanjem položaja rimskokatoliške cerkve v slovenski družbi ter odnosom med državo in Cerkvijo, pri čemer sta poudarila potrebo »po strpnem in potrpežljivem dialogu« ter presodila, da so vprašanja, ki so še sporna, rešljiva. Tudi verska Družina je zapisala, da je še čas, da se ped papeževim obiskom v Sloveniji strpno pogovorimo o vseh spornih vprašanjih, ki zadevajo vero in Cerkev.

Kako pa je s strpnostjo in potrpežljivostjo v trenutni slovenski realnosti?

Glavni urednik Družine v uvodniku piše, da nekatere politične sile, predvsem tiste, ki so naslednice prejšnjega režima, grobo napadajo katoliško cerkev, izjema pri tem pa naj bi bile le stranke slovenske pomladi. Uvodničar polemizira tudi s predsednikom vlade dr. Janezom Drnovškom, ki naj bi govoril o »politični agresivnosti Cerkve« in »klerializaciji slovenskega političnega prostora«. Uvodničar v Družini ne pove, v kakšnem kontekstu so bile te besede izrečene in ob kakšnem konkretnem povodu, saj bi bilo šele tako moč objektivno presojati, ali gre res za »splošen« in neutemeljen napad na Cerkev. Pač pa komentator kategorično ugotavlja, da veren človek ne bo podpiral in volil strank, ki napadajo Cerkev in žalijo škofe.

Drugi člankar v Družini piše o »skrbno načrtovani gonji proti Cerkvi«, tako glede neobveznega predmeta etika in vera v šolah kot glede vračanja premoženja Cerkvi. »Veliko upanja nam dajejo letošnje volitve. Menda bo večina naroda le toliko pametna, da bo postavila na oblast nove sile,« piše komentator.

Slovenec trdi, da se težave med Cerkvijo in državo v Sloveniji »po odjugi« celo večajo.

Ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar je v pogovoru za mariborski tedni 7D dejal, da nikakor ne misli, da so odnosi med Cerkvijo in državo slabši kot kdaj prej, celo nasprotno, zdi se mu, da smo na poti reševanja vprašanj. Ima pa vtis, da pri vladi ni prevelikega zanimanja za to, da bi vprašanja čim prej rešili.

Vsekakor je čudno in nedopustno, da vlada na takšne očitke nima nobenega pojasnila. Prav tako je nenavadno, da v cerkvenih krogih konkretne probleme in za demokratične države normalne razlike v pogledih nanje kar naprej posplošujejo v nekakšne »globalne napade in splošno sovraštvo do Cerkve.«

Obtoževanja in opravičevanja

Dr. Jože Zagožen, član najožjega vodstva Janševe Socialdemokratske stranke in nekdanji šef uprave za logistiko pri obrambnem ministrstvu, je ostro reagiral na pisanje Darke Zvonar Predan v Večeru, ker je »pogrela in priredila zgodbo o domnevnih piscih Civilne iniciative in tajnih agentih Udbe«.

Kot je znano, so junija 1994 anonimna pisma (v katerih so bile tudi hude obtožbe na račun tedanjega predsednika državnega zbora Hermana Rigelnika) hudo vznemirile slovensko politično javnost.

»Glede na konstrukt sestavka gre očitno še za en (plačan? predvolilni napad na moje dobro ime,« piše v odgovoru Večeru dr. Zagožen. »V zvezi s Civilno iniciativo je bila pri policiji podana ovadba proti neznanemu storilcu. Da naj bi bil jaz uradni osumljenec, si je novinarka preprosto izmislila. Gotovo pa sem bil kot nekdanji Rigelnikov in kasnejši Janšev sodelavec najbolj primeren za to, da bi prek mene očrnili Janšo in SDSS... Očitno je namen naročnikov in plačnikov takšnih sestavkov, pa tudi uredništva, da se očrni tudi Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS). Ta zaradi svoje poštene in pokončne drže in boja proti vsesplošni korupciji, ki jo sedanji režim zavestno dopušča, pridobiva vsak dan več privržencev. To pa neokomunistom naganja strah v kosti. zato nas skušajo za vsako ceno in povsod očrniti. Namen teh napadov pa je tudi, da bi se nekateri radi prek mojega hrbta oprali, da bi lahko šli čisti na bližajoče se volitve...«

S tem pa zgodbe o »(plačanem?)« predvolilnem napadu na dobro ime enega izmed voditeljev SDSS in na »pošteno in pokončno držo SDSS« še ni konec.

V Večeru je zadnjo nedeljo izšel tudi intervju s funkcionarjem SDSS dr. Jožetom Zagožnom, v katerem je le-ta na vprašanje, kakšni so njegovi argumenti za »žaljivo obdolžitev, da je bil članek o njem v Civilni iniciativi naročen in plačan od političnih nasprotnikov«, odgovoril: »Oprostite, toda to sem omenil v oklepaju in z vprašajem. Šlo je bolj za možnost, bil sem jezen, ker se spet pogreva ta zgodba. Če bi pisal še enkrat, bi ta stavek omilil. Mislim pa, da celotna kampanja ni bila naključna, tega ne trdim za ta vaš prispevek ali, še manj, za vas (avtorico članka Predanovo - op.p.) osebno. Iz pogovorov z raznimi ljudmi, tudi kriminalisti, sem namreč ugotovil, da je bil v ozadju načrt očrniti mene, ministra Janšo in ta krog. Eden od dokazov: ko sem dobil po izbruhu afere CI vabilo ministrstva za notranje zadeve na pogovor, nisem o njem nikomur pripovedoval, vendar je Mladina objavila datum zaslišanja...«

Le kaj naj si mislimo o politiku, ki sam priznava, da daje (in objavlja) hude obdolžitve in porazne globalne negativne ocene v razmerah v družbi v »jezi« in prostodušno izjavlja, da bi drugače »kaj omilil«?

Nekdanji šef kriminalistične službe ministrstva za notranje zadeve Mitja Klavora v Večeru pobija Zagožnovo trditev, da si je novinarka preprosto izmislila, da naj bi bil on uradni osumljenec. »To je spuščanje megle,« je dejal Mitja Klavora. »Vabili smo ga zaradi pogovora in zato, da mu vzamemo prstne odtise, torej je bil za nas osumljenec v predkazenskem postopku, ta pa je prepuščen policiji. Seveda smo tako kot ponavadi imeli tudi pri tej zadevi več verzij, žal je ostala najbolj verjetna ta z Zagožnom... O dr. Zagožnu kot osumljencu pa tole: ko je dobil vabilo, je napisal pismo svojemu takratnemu ministru in se pritožil, kdo ga sploh upa vabiti, saj ni mogel storiti kaznivega dejanja sramotitve Republike Slovenije, ker v KZ piše (vsi zakoni takrat še niso bili spremenjeni) Socialistična republika Slovenija. Zagožnov minister (Janša) je pisal notranjemu ministru (Bizjaku), si vzel pravico ustavnega sodišča in v tem dopisu že opredelil to vabilo kot nezakonito. Pozneje je Zagožen zavrnil odvzem prstnih odtisov in detektor laži. Zato trdim, da smo bili glede na dane okoliščine in možne osumljence še kar uspešni... Kazenskopravno seveda žal ne, toda kdor hoče razumno ocenjevati, vidi, za kaj je šlo.«

Dr. Jože Zagožen je v Večeru izjavil: »Če rečem, da nisem pisec anonimk, to resno mislim. Nikoli ne bi tvegal, da me dobijo na laži. Možno pa je, da sem kdaj v kakšnem krogu nehote kaj zinil, mogoče je tudi, čeprav že manj verjetno, da bi kdo iz teh mojih izjav kaj uporabil. Nisem pa aktivni pisec anonimke...«

Pripravil: J. K.

Cvetka Tinauer, direktorica Sklada Republike Slovenije za razvoj malega gospodarstva

BOJIM SE, DA BODO LETOS PADALE POŠTENE GLAVE

Poldrugo leto smo potrebovali, da smo uredili razmere na skladu • Denarja za razvoj malega gospodarstva je zmeraj premalo • Logika, da če je obrt preživela prejšnji sistem in zato ne potrbuje posebne podpore, je napačna • Podjetništvo je doživelo liberalni razcvet, vendar se malo gospodarstvo ubada z mnogimi težavami in mnogo teh podjetij tudi propade • Zakon ne omogoča dovolj podjetniškega duha pri delovanju sklada • Solidno sodelujemo z bankami in hranilnicami • Prednost imajo vlaganja v tehnologijo

Panorama: ***Ob spremembah na Skladu Republike Slovenije za razvoj malega gospodarstva je bilo precej viharno. Kje so glavni razlogi za takratne kritične razmere?***

Cvetka Tinauer: To je zelo kompleksno vprašanje. Mislim pa, da je bil glavni razlog v tem, da ni bilo prave komunikacije med skladom in resornim ministrstvom, da sta ti dve instituciji delovali precej razdvojeno, ločeno. Lahko rečem, da je sklad precej individualno deloval, vsaj z vidika njegovega vodenja, da so bile določene informacije zaprte. In tudi sam sklad kot institucija je bil precej zaprt, ni bil obrnjen v okolje, bil je slabo poznan med obrtniki in podjetniki. Tu so bili tudi konflikti z Obrtno zbornico Slovenije, z Zvezo hranilnic Slovenije, to je z določenimi asociacijami, ki niso imele možnosti sodelovanja s skladom pod prejšnjim vodstvom. Ob mojem imenovanju sem bila opozorjena, da so se verjetno dogajale nepravilnosti, da je poslovanje verjetno slabo in tako naprej, kljub pozitivnemu mnenju neodvisne revizorske hiše, vendar lahko rečem, da je bilo stanje bistveno slabše, kot pa mi je bilo predstavljeno.

Panorama: ***Je krivda za to tudi v zakonodaji ali v ljudeh?***

Cvetka Tinauer: Mislim, da bolj v ljudeh. Posle vedno vodimo ljudje, komuniciramo ljudje, pač pravne osebe nimajo lastne pravne sposobnosti, ampak jim dajemo pravno oziroma opravilno sposobnost ljudje. Sklad v tem trenutku teh problemov nima. Krasno sodelujemo z Obrtno zbornico Slovenije, z Združenjem podjetnikov Slovenije, sodelujemo z resornim ministrstvom za gospodarske dejavnosti. Kot čista finančna institucija nimamo direktnega vpliva na zakonodajo, na parlament, ampak to počnemo preko svojega ministrstva. Tako mora biti tu ustvarjena izjemno tesna vez in po mojem ni slučajnost, da je državna sekretarka za malo gospodarstvo hkrati tudi predsednica upravnega odbora sklada, ki je najvišji organ upravljanja na skladu. To je gospa Balohova, ki pa je bila predsednica upravnega odbora že nekaj mesecev pred mojim prihodom.

Panorama: ***Ali tedaj upravni odbor nima v rokah cele zadeve?***

Cvetka Tinauer: Zelo težko to ocenim, nekako pa verjamem članom upravnega odbora, tistim, ki so še iz prvega upravnega odbora, da dejansko ogromno stvari niso vedeli, jih niso poznali. Takrat so precej kritično reagirali na zapisnik Agencije za plačilni promet, informiranje in nadziranje. Zapisnik obsega preko devetdeset strani in je zelo zanimivo čtivo. Zanimivo predvsem v tem smislu, ker iz njega izhaja, da vse, kar se je dogajalo na skladu, katerokoli poslovno funkcijo si dal pod lupo, povsod nekaj ni bilo v redu. Narobe so bili obračuni, revalorizacije, amortizacije, potni stroški, dnevnice, plače direktorja itn. Z inšpektorji smo zelo dobro sodelovali že v času revizije poslovanja. Ta nadzor sem zahtevala, ker mi ni bilo omogočeno izvesti primopredaje. Prišla sem kot »padalec« v to stavbo, v to institucijo in sem posle sprejemala, tako kot so ljudje prihajali skozi vrata. Pri vsakem dokumentu, ki ga je bilo treba podpisati, sem morala preštudirati vso zgodovino in sprejeti odločitev. Revizija agencije za plačilni promet mi je sproti odpirala vrata in ta njihov zapisnik nekako proklamiram kot belo knjigo, ki kaže na neki prelom v poslovanju. Revizija je datirala prav na moj prihod oziroma moj prevzem poslov. To je bilo avgusta 1994. Revizija je zajela leto 1993 in polovico leta 1994. Nepravilnosti smo sproti odpravljali, tako da smo potem v roku oddali bilanco stanja in uspeha za obe leti. Pokazalo se je namreč, da bilanca za leto 1993 in 1994 ni bila pravilno izdelana, tako da je sklad izkazal izgubo. Potem smo jo s poslovanjem pod mojim vodstvom v drugi polovici leta 1994 skoraj v celoti pokrili. Izguba je dosegala skoraj 60 milijonov tolarjev in 53 milijonov smo ob zaključku bilance 1994 tudi pokrili.

Panorama: ***Šlo je za nezakonitosti, poslovanje po domače. Vi ste to ugotovili in za vas je problem s tem rešen. Ali so ljudje, ki so tako delali, v kakšnem postopku?***

Cvetka Tinauer: Zaradi kršitev, za katere sem utemeljeno sumila, da so kazniva dejanja, sem za prejšnjega direktorja napisala kazensko ovadbo in izdala suspenz o takojšnji odstranitvi. Izvedla sem disciplinski postopek, tako da je odločba v organizaciji dokončna, od tod so vsakemu odprta vrata zaščite pravic na sodišču. Ti postopki na sodišču še niso končani. Drugi je bil deležen suspenza z moje strani in odstranitve z delovnega mesta zaradi tega, ker je onemogočal moj prihod v sklad in zaradi katerega nisem ob imenovanju mogla fizično prevzeti dela v prostorih sklada, ampak sem bila začasno gost na ministrstvu za gospodarske dejavnosti. To je bil velik napor tudi za vse druge zaposlene, ker so zjutraj prihajali po delovne naloge na ministrstvo in so mi ob 14. uri prihajali poročat ter so bili pod velikim pritiskom. Verjeli so, da imajo dva direktorja. Kar se tiče odgovornih oseb, so direktor, pomočnik direktorja in vodja financ po odločitvi o suspenzu z moje strani vsi prejeli tudi dokončne odločbe o prenehanju delovnega razmerja. Kolikor sem seznanjena, so se vsi trije pritožili na sodišče, tako da ti postopki še trajajo. Vse druge delavce sem obdržala. Z nikomer nisem ravnala v tem smislu, da bi ga postavila na cesto, šikanirala ali kaj podobnega. Danes sem izjemno zadovoljna, da tega nisem storila, čeprav me je večina ljudi o tem prepričevala, da je krasna priložnost za »počistiti«. Vendar sem se bala popolne prekinitve vseh komunikacij, računala sem na ljudi, ki mi bodo pomagali s servisiranjem podatkov. To so tudi naredili, čeprav je to šlo izredno težko, kajti sklad je bil neorganizirana institucija.

> ***"Posle vedno vodimo ljudje, komuniciramo ljudje, pač pravne osebe nimajo lastne pravne sposobnosti, ampak jim dajemo pravno oziroma opravilno sposobnost ljudje. Sklad v tem trenutku teh problemov nima."***

Panorama: ***Katere so bistvene funkcije sklada v tem gospodarskem sistemu, v procesu tranzicije itn.?***

Cvetka Tinauer: Formalno izhodišče za delovanje sklada je zakon o razvoju malega gospodarstva. V njem so zajete oblike pomoči, s katerimi naj bi se naš sklad ukvarjal. Te oblike so garancije, jamstva na posojila, subvencioniranje obrestne mere, kapitalski vložki, torej sovlaganja, premije, krediti itn. Ker pa je edini vir financiranja sklada še vedno proračun Republike Slovenije, ki je vsa ta leta namenjal malo denarja za podporo malemu gospodarstvu preko našega sklada, sta se verjetno zaradi tega tako vlada kot upravni odbor sklada odločila, da so sprejeli zgolj subvencioniranje obrestne mere in dajanje poroštev. Subvencioniranje obrestne mere vedno povzroča v okolju precej burne razprave oziroma razdeli strokovnjake in ljudi na dva precej enakovredna dela. Del jih meni, da je to primerna in potrebna oblika, drugi del pa, da je to nepotrebna oblika pomoči, da je to podpora bankam itn. Vendar ste vprašanje tranzicije zelo dobro postavili. Ne moremo mimo tega, da tudi ali predvsem malo gospodarstvo plačuje precej visoko ceno te tranzicije. Procesi, za katere mislimo, da se dogajajo mimo teh subjektov, se pravzaprav nanašajo prav nanje.

Panorama: ***Ali zato, ker so kooperanti velikih firm?***

Cvetka Tinauer: Prvič zato, drugič pa, ker so kot posamezniki premajhni in niso dovolj velik problem, ki bi bil interesanten tudi za vlado, ki na neki način tudi politično deluje pri reševanju določenih problemov. Tu imamo predvsem tri procese, ki so precej dramatično vplivali na malo gospodarstvo. Eden je sanacija bank. Tu je bilo verjetno smiselno subvencioniranje obrestne mere. Obrestne mere so bile od leta 1992, če se omejim samo na pričetek delovanja sklada pa do lanskega leta, enormno visoke in pravzaprav nedosegljive za subjekte malega gospodarstva. Z najetjem takega kredita se lahko postavljajo redke monopolno in zelo donosne dejavnosti, ki lahko potem to ceno kapitala plačajo in pokrivajo.

Druga dva procesa sta privatizacija in denacionalizacija. Vse to seveda vpliva na malo gospodarstvo. Če pa pogledamo samo denacionalizacijo, vidimo, da se v javnosti pojavljajo največkrat ravno mala podjetja, saj se morajo seliti iz prostorov, iz centra mest na obrobja. Gre pa za take dejavnosti, brez katerih mesto ne more živeti, od čevljarjev do čistilnic itn.

Majhna pozornost vlade v minulih letih, ki jo je namenjala malemu gospodarstvu, izhaja verjetno iz spoznanja, da je obrt živela tudi v komunizmu in je preživela. Podjetništvo je od leta 1990 doživelo liberalni razcvet, toda hkrati doživlja tudi veliko težav in ogromno teh firm propade. Mnogi so namreč zelo pogumno in brez analiz šli v podjetništvo in tvegali, tudi zaradi neverjetno nizkega ustanovnega kapitala, ki je bil takrat potreben. Vse okoliščine so govorile v prid subvencioniranju obrestne mere. Sama sicer nisem pristaš te oblike pomoči, ker je osnovno poslanstvo našega sklada razvoj. Zato tudi spadamo v ministrstvo za gospodarske dejavnosti, ne v ministrstvo za delo in socialo. Torej nismo socialna, pač pa razvojna institucija, in če smo to, potem moramo podpirati zdrave, dobre projekte. Lahko vam povem, da si obrtniki ne želijo izključno subvencioniranja obrestne mere. Želijo si pomoči, v obliki cenejših posojil ali kapitalskih vložkov, še posebej v obliki garancij. Dokapitalizacija oz. financiranje sklada s strani proračuna poteka pa ravno obratno. Ves čas smo dobivali sredstva za subvencije, ki so nepovratna in ne gredo v kapital sklada, torej je sklad neko tehnično telo, ki za proračun izvede razpis. Mi tega denarja ne prikazujemo v bilanci, ne dobimo sredstev, s katerim bi se dokapitalizirali, da bi prišli v funkcijo jamstvene institucije. Za obrtnike in podjetnike namreč ni problem vzeti kredit in ga odplačati, problem je to posojilo zavarovati pri banki s prvovrstnim jamstvom in z jamstvom, ki bo poceni. Veste, da banke terjajo za zavarovanje kreditov nepremičnine v razmerju 1 : 3 ali celo 4, torej za 100.000 DEM terjajo zavarovanje 300 do 400.000 DEM, da so izredno visoke provizije, visoki stroški, kar vse obremeni investicijo v štartu. To je navzkriž z logiko investiranja, saj moraš ravno na začetku imeti investicijo najbolj razbremenjeno. In zaradi tega bi moral sklad priti v funkcijo jamstvene institucije, kajti naše zavarovalno razmerje je 1 : 1,5 in naša provizija je zgolj 0,8 odstotkov na leto v primerjavi z banko, kjer znaša tudi do 4 odstotke.

Panorama: ***Kaj bi morali storiti, da bi postali tudi jamstvena inštitucija?***

Cvetka Tinauer: To lahko postanemo, če nas bo vlada iz proračuna ustrezno dokapitalizirala. Mi za to potrebujemo kapital, s katerim bomo jamčili. Imeli smo okrog 7 milijonov mark kapitala, dobili smo dodatnih 10 milijonov mark iz kupnin, vendar je to namenski vir. Zakon o kupninah je že določil, da se lahko te kupnine razdeljujejo izključno kot posojila. To pomeni, da iz teh sredstev ne moremo izvesti razpisa za garancije.

Panorama: ***Kakšne kupnine so to?***

Cvetka Tinauer: To je privatizacijski denar. To so sredstva, ki se zbirajo preko opravljenih privatizacij. Sklad za razvoj je ta sredstva prenesel v proračun in proračun jih je po zakonu razdelil med sedem ali devet upravičencev, med katerimi je tudi naš sklad,

Nadaljevanje na naslednji strani

Nadaljevanje s prejšnje strani

ki bo vsa ta leta, dokler se bodo te kupnine zbirale, prejemal 9,5 odstotka teh sredstev. Vendar kot sem rekla, jih bomo žal lahko plasirali samo v obliki posojil. Posojila pa v normalni družbi dajejo banke. Res je, da imamo mi drugačne kriterije razdeljevanja teh sredstev kot banke, da imamo nižje obrestne mere, vendar je moje stališče, da bi lahko proračun izbral po razpisu banke direktno in preko njih peljal kreditno linijo, če je bil namen, da ta sredstva da izključno kot posojilo. Menim pa, da je bil interes poslancev, ki so ta zakon sprejemali, ali pa vlade, ki ga je pripravljala, da se denar razdeljuje povratno, torej da se vrača. S tem se strinjam, ampak tudi garancija je povratni denar. Mislim, da se je nekdo prenaglil in zapisal »v obliki posojil«. Država bi lahko, ker ima v vsakem skladu predstavnika v upravnem odboru, prepustila tem ljudem toliko pristojnosti – ker edino oni dobro poznajo potrebe okolja, za katerega ta sklad deluje – da bi sami definirali potrebno obliko pomoči. Ta vlak smo žal zamudili. Zakon je bil lansko leto sprejet, prva kvota sredstev je prispela, prvi razpis pripravljamo, in seveda ga pripravljamo zato, da bomo razdeljevali posojila. Mi smo veseli, da smo sredstva prejeli, da bomo lahko delali naprej na tem področju. Osebno pa se intenzivno angažiram za pridobivanje dodatnih virov za sklad, da ne bo več edini vir proračun. Naredili bomo tudi načrt, da bi banke, ki plačujejo zavarovanje svojih kreditov zavarovalnicam, ta sredstva namenile v sklad in ta bi potem njim garantiral z jamstvi za posojila. Mislim, da bi bila to sprejemljiva oblika za banke in za nas. Z nekaterimi direktorji bank sem se o tem že pogovarjala in dobila načelno soglasje za ta načrt.

Panorama: ***Kako bi definirali malo gospodarstvo, kaj je to?***

Cvetka Tinauer: Izhajava lahko iz dveh zornih kotov. Opredeliva ga lahko vsebinsko, lahko pa po zakonu o gospodarskih družbah, ki natančno določa, da je subjekt malega gospodarstva oziroma mala družba tisto podjetje, ki ima do 50 zaposlenih, potreben kapital itn. Mi se teh formalnih okvirov moramo držati, po svoje pa me moti, da naš sklad ne funkcionira tako kot sorodni skladi v tujini, ki imajo širše poslanstvo in zajemajo tudi srednja podjetja.

Panorama: ***Koliko je takih subjektov v Sloveniji?***

Cvetka Tinauer: V Sloveniji je teh subjektov ogromno, samo družb z omejeno odgovornostjo je preko 40.000. Zelo težko je dati natančen podatek, ker se še niso začeli postopki izbrisa iz sodnega registra tistih, ki se niso ustrezno dokapitalizirali. Ne vem, da bi bile izvršene kakšne takšne likvidacije, tako da tu vedno krožijo številke vpisanih in tistih, ki dejansko delajo. Ocenjujem pa, da je okrog 40.000 samo kapitalskih družb na področju malega gospodarstva in približno 60.000 obrtnikov.

Panorama: ***In koliko jih vaš sklad letno »obdela«?***

Cvetka Tinauer: Število vlog narašča, kar kaže tudi na to, da se je sklad bolj odprl kot institucija za kakršno koli obliko pomoči. Naj dodam, da sem bila v prejšnjih letih kar malo užaljena, kajti proračunska kvota za subvencioniranje obrestne mere se je ravno po mojem prihodu na Sklad pričela strmo zniževati. Za letos smo se še uspeli dogovoriti in uskladiti, da se sredstva ne bodo namenjala za subvencioniranje obrestne mere, ampak za dokapitalizacijo sklada, vendar se je ta znesek znižal od 220-tih na 120 milijonov in zadnja verzija celo okrog 80 milijonov. To je za državno institucijo pravzaprav smešna številka. Verjamem, da v državnem zboru sodijo, da pač sklad dobiva tudi kupnine iz privatizacije, vendar so te kupnine začasnega značaja. V treh, štirih letih teh kupnin ne bo več in če sedaj zdrsnemo iz proračuna, smo zdrsnili za večno.

"Kar se tiče odgovornih oseb, so direktor, pomočnik direktorja in vodja financ po odločitvi o suspenzu z moje strani vsi prejeli tudi dokončne odločbe o prenehanju delovnega razmerja. Kolikor sem seznanjena, so se vsi trije pritožili na sodišče, tako da ti postopki še trajajo. Vse druge delavce sem obdržala."

zadovoljila zgolj s formalnim načinom delovanja, ampak bom poskušala v to delo vnesti vsaj nekaj inovativnosti. Znotraj teh formalnosti, ki jih imamo nad sabo, poskušam ugotoviti manevrski prostor, na katerem bi lahko delovali bolj avtonomno in kjer bi še lahko kaj naredili. V moj kolektiv mi je uspelo vnesti precej podjetniškega duha in dejansko poskušamo iz vsakega tolarja narediti maksimum. Poglejte npr. sredstva za subvencije obrestnih mer: sklad jih sprejme, ko izvede razpis in na ministrstvo za finance predloži podpisane pogodbe za kvoto, ki je določena po proračunu in ne takrat, ko je proračun sprejet. Leta 1994 smo morali do 15. novembra končati razpis, izbrati prosilce, z njimi skleniti pogodbe o subvencioniranju obrestne mere in te podatke z zahtevkom poslati ministrstvu za finance. Če bi ta rok zamudili, bi ta sredstva zapadla v proračun. Zato je tu postopek precej tempiran in je takrat pritisk na prosilce in vse zaposlene na skladu izjemno velik. Ta sredstva se potem dobijo v enkratnem znesku, se nakažejo na žiro račun sklada, vendar jih prosilcem razdeljujemo celotno dobo trajanja projektov. S temi sredstvi upravljamo nekako pet let, kolikor trajajo investicije. Osebno sem kot direktor odgovorna za ohranitev realne vrednosti tega denarja. Če bi seveda delovala kot birokrat, ki naredi najmanj napak, če nič ne dela, bi ta denar vezala v državne vrednostne papirje, ki so dobro donosni, varni, likvidni, in formalnostim bi bilo zadoščeno. Pa tudi veliko manj dela bi imeli na skladu. Vendar smo se odločili drugače. Ta sredstva, ki so pogodbeno razdeljena določenim obrtnikom, oziroma firmam, plasiramo kot depozite na vpogled. Iz tega naslova banke plasirajo kratkoročna posojila izključno subjektom malega gospodarstva, torej ta denar ne more iti v kako veliko podjetje, institucijo ali komur koli. Obrestno maržo si lahko zaračunajo samo 4 odstotno, torej je izhodna obrestna mera TOM + 8,4, kar je eden izmed najcenejših kratkoročnih kreditov v Sloveniji. Banki predpišemo tudi stroške, ki jih lahko zaračuna prosilcem, in sicer samo v znesku 0,5 odstotka. Nadzor pa izvajamo tako, da nam banke pošiljajo poročila in izvod pogodbe, kajti terjamo, da prosilca v pogodbi tudi seznanijo, da je to iz sredstev sklada. Prosilec vnaprej ve, da je pridobil državni denar in da »pade« pod nadzor javnosti. Mi s temi podatki lahko operiramo in tajnosti ni. Bankam naložimo, naj komintente s tem seznanijo, da ne bodo šokirani, če se bodo videli v kakšen biltenu. Mi smo namreč nacionalna institucija, delamo razne statistike in te podatke zajemamo.

Tako smo uspeli v enem letu preko bank odobriti preko 800 kratkoročnih posojil. Pohvalimo se lahko, da smo bili na tem avtonomnem delu, izven razpisa, pravzaprav mnogo bolj uspešni kot pri vseh razpisnih oblikah.

Panorama: ***Kakšna so tveganja pri tem poslovanju z malim gospodarstvom?***

Cvetka Tinauer: Na področju teh namenskih kreditov si ne smemo privoščiti nobenega tveganja. Denar mora biti vrnjen, ker je to denar, ki nekomu pripada. Zato imamo aranžma samo z banko, banka prevzema riziko, in zato tudi nikoli ne diktiramo banki, komu mora ta sredstva dati. Ljudje se obračajo na nas, in ko zvemo, pri kateri banki je komitent, mu povemo, da imamo tam toliko in toliko milijonov namenskih depozitov. Če ima dobro boniteto, ne vidimo razloga, da mu banka ne bi odobrila kratkoročnega posojila iz našega vira. Če mu banka ne zaupa, potem naj nas ne kliče več. Tako smo tu torej popolnoma

"Znotraj teh formalnosti, ki jih imamo nad sabo, poskušam ugotoviti manevrski prostor, na katerem bi lahko delovali bolj avtonomno in kjer bi še lahko kaj naredili. V moj kolektiv mi je uspelo vnesti precej podjetniškega duha in dejansko poskušamo iz vsakega tolarja narediti maksimum."

Panorama: ***Katere so po vaši sodbi bistvene karakteristike malega gospodarstva glede na razvojne trende? Ali se to gospodarstvo bogati in postaja močnejše ali stagnira? Malo gospodarstvo naj bi imelo v celotni strukturi poseben pomen in delež.***

Cvetka Tinauer: Na sklad je v vseh teh letih prispelo preko 1000 vlog za subvencioniranje obrestne mere, odobrili pa smo jih okrog 500. Prispelo je preko 100 vlog za jamstva, odobrili smo jih nekaj čez 60. To so premajhne številke, da bi lahko govorili, da sklad bistveno pripomore k razcvetu oziroma razvoju tega sektorja.

Prav zaradi teh razlogov sem se lani oz. proti koncu leta 1994 odločila, da se ne bom zavarovani. Bil je precej trd oreh, vendar smo uspeli, da nam vse banke zavarujejo namenske depozite z akceptnimi nalogi. Na področju sodelovanja z bankami smo naredili velik korak naprej. S hranilnicami delamo manj, ker jih je tudi malo in so se začele povezovati zaradi visokih pragov dokapitalizacije. Z nekaterimi delamo, vendar je tam manjši jamstveni kapital, zaradi česar plasiramo manjše zneske, pa tudi število njihovih prosilcev je bistveno manjše kot v velikih bankah.

Panorama: ***Za kakšne namene ljudje v glavnem jemljejo kredite ali zahtevajo subvencionirano obrestno mero pri kreditih?***

Cvetka Tinauer: To so predvsem investicije.

Panorama: ***V tehnologijo ali v stavbe?***

Cvetka Tinauer: V oboje. Število vlog tistih, ki investirajo v objekte ali adaptacijo objektov ali v nakup poslovnih prostorov je precej izenačeno s številom tistih, ki investirajo v opremo. Zaradi nesorazmerja med sredstvi, ki jih imamo na razpolago, in povpraševanjem na drugi strani, smo si na skladu poleg kriterijev, ki jih imamo, izdelali še druge prednostne kriterije. Kriterij, ki je skoraj na prvem mestu, je bila selekcija po vrsti naložbe. Tisti projekti, ki so predstavljali naložbo izključno v nakup poslovnih prostorov, so bili na zadnjem mestu. Na prvem mestu so bile naložbe v opremo, sledili pa so tisti, ki so imeli kombinirano naložbo v opremo in v objekt. Zlasti na področju turistične infrastrukture smo morali podpirati naložbe v objekte, ker je to tam osnova, ampak samo, če je šlo za pridobitev dodatnih ali novih ležišč. Poleg tega menim, da je nakup poslovnih prostorov investicija v lastnino in ne v produkcijo in razvoj. V tujini je zelo malo svetovalnih firm ali pa družb, ki se ukvarjajo z intelektualnim delom in poslujejo v lastnih prostorih, večinoma so v najetih prostorih. Dodoati pa velja, da tega problema ne smemo posploševati, kajti velikokrat ravno denacionalizacija ali stečaji terjajo odkupe poslovnih prostorov. Vendar smo se odločili za strategijo, da bomo bolj podpirali tiste, pri katerih vidimo, da se nekaj dogaja, da niso kupili samo štirih sten, ampak stroj, na katerem se bo nekaj odvijalo, zaposlilo toliko ljudi itn.

"Majhna pozornost vlade v minulih letih, ki jo je namenjala malemu gospodarstvu, izhaja verjetno iz spoznanja, da je obrt živela tudi v komunizmu in je preživela. Podjetništvo je od leta 1990 doživelo liberalni razcvet, toda hkrati doživlja tudi veliko težav in ogromno teh firm propade."

Panorama: ***Kako ugotavljate boniteto prosilcev?***

Cvetka Tinauer: Ker smo doslej razdeljevali samo subvencijo za obrestne mere in jamstva, je bila osnova za to sklenitev kreditne pogodbe med prosilcem in banko, in šele ko je prosilec to imel, je lahko prišel na sklad. Torej smo se nekako prepustili banki. Na področju garancij se kaže, da je bilo to zgrešeno. Banka ni imela interesa pobliže pogledati ta projekt, če je dobila prvovrstno jamstvo državnega sklada. Vedela je, da bo, če prosilec ne bo izpolnjeval svojih obveznosti, vnovčila našo garancijo. To se na nekaterih projektih dogaja, ker se je sklad tu prepustil presoji banke.

Pri subvenciji pa je celoten riziko na banki, ki mora poskrbeti za zavarovanje. Pri nas dobi samo ta nepovraten denar kot pomoč, da je kredit cenejši. In tu ni potrebe po preverjanju bonitete, ker to opravi banka. S tem problemom pa se bomo srečali v letošnjem letu, ko bomo razpisovali kredite, ki smo jih dolžni plasirati v dobre projekte. Pri teh bo na prvem mestu vprašanje bonitete. Vendar ocenjujem, da si, ker s preteklostjo še nismo popolnoma počistili in smo vsaj zaradi problematičnih garancij še vedno v stresni finančni situaciji, nikakor ne smemo dovoliti popolnoma nove oblike pomoči. Mi tudi ljudi nimamo, na bankah pa so posebne službe za ugotavljanje bonitete.

Panorama: ***Koliko sredstev se pravzaprav obrača v skladu?***

Cvetka Tinauer: Kot sem rekla, strogo ločim kapital sklada od subvencioniranja obrestne mere. Kapitala je sedaj vključno s kupninami 17 milijonov mark. To je veliko premalo, da bi se lahko sklad »odklopil« od proračuna in rekel, da imamo dovolj in lahko sami delamo. Ne želimo biti banka. Izdelali pa bomo projekcijo kapitala, ki ga potrebujemo še iz proračuna, ki bi bil dokončen in nam po tem stanju ne bi bilo več treba proračunskih sredstev.

Panorama: ***Ste ekonomistka?***

Cvetka Tinauer: Ne, sem diplomirana pravnica in zaključujem magisterij iz menedžmenta.

Panorama: ***Kje ste bili do sedaj zaposleni?***

Cvetka Tinauer: Največji del svoje delovne dobe sem preživela v podjetju, ki se je ukvarjalo z investicijami, torej z izgradnjo objektov na področju kmetijstva, izgradnjo farm, inkubatorskih postaj itn. Podjetje je bilo orientirano predvsem na južni trg v bivši Jugoslaviji, in to so bile moje dragocene izkušnje. Mislim, da sem bila takrat eden redkih pravnikov, ki mu je bilo omogočeno delati izključno pri projektih in ne na področju samoupravnih zadev, organov upravljanja itn. Bila sem član vsakega projektnega tima, od ponudbe do realizacije projekta, tako da sem se že takrat precej srečevala s finančnimi vprašanji in pri tem sem dobila dosti izkušenj. Konec leta 1989 sem pričela delati v svojem lastnem podjetju, PERSPEKTIVA Šoštanj. Ker je dejavnost svetovalna in bi se lahko pokrivala z mojo sedanjo dejavnostjo, je njegovo delovanje sedaj zamrznjeno. Preusmerilo se bo v športno dejavnost, da ne bi bilo nezdružljivo z mojo funkcijo in da se pripravim na čase po koncu mojega mandata. Delujem precej neodvisno in tudi v prihodnje ne želim priti v položaj priklanjanja ali sklepanja kompromisov, ki so proti moji volji. Zavedam se, da ko pride do kadrovskih zamenjav, se to lahko zgodi tudi z menoj in si s tem v zvezi ne belim glave.

Panorama: ***Torej na volitvah ne boste kandidirali?***

Cvetka Tinauer: V svojem delu, če lahko kvalitetno strokovno delam, izredno uživam, in bi se od teh gospodarskih tokov zelo težko poslovila. Rada sem v gospodarskem »bazenu«. O tem še nisem razmišljala in me tudi ni nihče v zvezi s tem vprašal, vi ste prvi.

Panorama: ***Ste iz Združene liste socialnih demokratov. Zanima me h kateremu krilu stranke se prištevate in kako vas sprejemajo zaradi tega direktorji malih podjetij in obrtniki, saj sodim, da je politično to kar pisana druščina.***

Cvetka Tinauer: Spadam v levo krilo Združene liste socialnih demokratov. Toda ta moja politična pripadnost nima nikakršne zveze z mojim delom. Moje osnovno pravilo je, da morajo biti programi, ki jih podpira naš sklad, temeljito preverjeni, dobri in razvojno tudi zanimivi. Pravkar smo zaključili z občinskimi razpisi. Moram povedati, da je bil povsod velik interes za sodelovanje in za podpiranje malega gospodarstva. Sama se z vsemi močmi in sposobnostmi vključujem v ta prizadevanja in ne dovolim nikomur pri nas, da bi preverjal komu politično poreklo.

Bržkone bomo letos vsi več ali manj na očeh javnosti, izpostavljeni bomo kritikam, pritiskom, skratka zaradi volitev bo verjetno letošnje leto stresno leto. Ko opazujem vse to, kar se dogaja, ne nazadnje tudi z »mojim« ministrom Tajnikarjem, me je včasih kar strah. Bojim se predvsem tega, da bi letos padale poštene glave. Če se bo to dogajalo, je lahko med njimi tudi moja, saj je pohlep kar precej razširjena navada. Izkoristiti se da vsaka stvar za slabe namene.

Marjan Horvat

★★★★★

PULSAR d.o.o.

POOBLAŠČENA DRUŽBA
ZA UPRAVLJANJE VZAJEMNIH
SKLADOV IN INVESTICIJSKIH DRUŽB

CETRIFIKATE ZBIRAMO do 31. 3. 1996

Vlagateljem nudimo del provizije
v višini 0,8 % v gotovini.

Informacije:
061/13 13 325 ali 062/224 756 ali 066/38 401

Ljubljana, Dalmatinova 2

Piše: Martin Ivanič

UPOKOJENCI IN RENTNERJI

Nekoč med študijskimi počitnicami me je zaneslo "na Nemško", da bi si zaslužil kakšen belič, da bi obnovil znanje nemščine in da bi malce spoznal kapitalistični način služenja kruha. Tam sem predvsem zaslutil gospodarsko moč dežele, učinkovitost zasebništva in iz nje izhajajočo avtoriteto vseh vrst šefov. Toda v enaki meri me je presenetila veljava sindikata, pa tudi preudarnost mož, ki so ga krmilili, čeprav tedaj še nisem dobro vedel, na kaj naj bom pozoren.

Toda na Nemčijo sem se spomnil zavoljo nečesa drugega, kar je bolj v zvezi s tem sestavkom. Iz kroga delavcev, kateremu sem začasno pripadal, je tedaj nekdo odhajal v pokoj. Kolegi (delo je bilo prej kot ne težaško) so se z njim šalili in mu ves čas govorili Ja, zdaj boš pa gospod, zdaj greš med**rentnerje**. Ne vem, kako je sicer, a v tistem krogu nihče upokojencem ni rekel penzionisti, marveč preprosto rentnerji. Jasno je, da pokojnina ni renta, a ji je nekako podobna: človek nekam "vlaga" denar, nato pa pride čas, ko nič ne dela, temveč "samo kasira". No, v onem krogu je za delavce, ki so razmeroma naporno delali, veljalo, da je upokojenec gospod, zato je bila oznaka rentner kar primerna.

Na pojmovanje upokojencev kot gospodov ali revežev sem se spomnil ob sedanjih zdrahah, ki izvirajo iz napovedi vlade, da bo treba s pokojninskim sistemom nekaj narediti. V Jugoslaviji in v Sloveniji je vse do danes to pomenilo, da se bo nekaj poslabšalo. Tako kot je omledna fraza "popravek cen" doslej pomenila samo podražitev! Čeprav se sam (bolj po starosti kakor po delovni dobi) že močno nagibam k upokojencem, ne morem brez zadržka podpreti njihovega odzivanja, ki spominja, na primer, na nekdanje "argumentirane" pogovore med vodstvi jugoslovanskih republik: Kadarkoli je kdo kaj predlagal, so sobesedniki burno odvrnili "A, to pa ne, za nas je to nesprejemljivo!" Toda nikoli nam ni bilo usojeno slišati vsaj en razlog nesprejemljivosti, kakor tudi sedaj težko pogoltnemo "argument", da gre zgolj za poseganje v pridobljene pravice, zlasti pa še za ogrožanje standarda upokojencev. To oboje sicer zanesljivo drži, vendar bom skušal pokukati malce za oder.

Res imamo relativno ugoden podedovan pokojninski sistem še iz socializma. Ne morem zahajati v kritično razglabljanje, zakaj je bil takšen, spomniti pa velja vsaj na dvoje: Po eni strani so ga "navijale" visoke pokojnine nedvomnih privilegirancev z vrsto izjem in dodatkov. Hkrati je glede na močno socialno noto sistema bilo razumljivo, da je bil v celoti kar ugoden. Ne smemo pa pozabiti, da je bil zavoljo pogostega spreminjanja, stopnjujoče se inflacije in načina izbiranja 10 najugodnejših let tudi diskriminatoričen.

Med podedovanimi okoliščinami je še dejstvo, da je bilo za upokojenca nadvse pomembno, kje je delal oziroma se upokojil, čeprav je bilo vse skupaj družbena lastnina. Resda imamo opravka s posledicami deformiranosti prejšnjega sistema, toda omenjeno dejstvo navajam zato, ker mislim pozneje opozoriti še na vprašanje solidarnosti.

Naslednje pomembno dejstvo je velika gospodarsko-socialna kriza, ki je šla deloma v korak z družbeno preobrazbo in osamosvojitvijo, predvsem pa jima je sledila. Znano je, koliko upokojencev nam je naplavila na vse mogoče, tudi silno vprašljive načine. (Še najbolj vprašljivo je seveda upokojevanje po perverznem "poslanskem" zakonu, ki ga je kar nekaj socialnih moralistov in političnih dušebrižnikov s pridom izkoristilo.)

Po svoje v sklop osamosvojitvenih in "tranzicijskih" okoliščin spada številno administrativno upokojevanje zlasti v represivnih resorjih. Zanj je značilno vsaj dvoje. Kolikor sem se mimogrede seznanil s pojavom na nekaj primerih, so bili podpisniki dekretov o administrativnem upokojevanju velikodušni, samo da so se nadležnih hitro iznebili. Menda so pri izračunu upoštevali tudi nadure, dnevnice ipd. Priznam pa, da se sklicujem na izjavo enega od srečnežev. A ne smemo pozabiti, da je pri tem šlo za izrazite strankarsko-politične manipulacije, za kadrovanje po političnih simpatijah, po "našosti" je rekel nekdo. Premier pa na bev in ne mev. Toda ne prezrimo, da veliko teh mladih rentnerjev spričo svojih let in zvez še pridno dela.

To velja tudi sicer za veliko število upokojencev. Kje vse jih ne srečujemo, da še kaj "postorijo, ker novi stvari še ne obvladajo". Si morete misliti takšen argument? Ni dvoma, da so to povečini upokojenci z boljšimi zvezami. Ker pa revež navadno nima dobrih zvez, je zelo verjetno, da gre tudi za upokojensko aristokracijo. Tako pridemo na polje solidarnosti.

Če me vprašate, kakšno solidarnost imam v mislih in kako rešiti vprašanje dejansko bogatih "revežev", tega tukaj več ne morem razlagati, niti se ne čutim dolžnega. To je po mojem nalogа samih upokojencev (če hočejo obdržati pravico do sklicevanja na standard) in države. Vsekakor pa se velikemu delu državljanov upira ponujanje in zavračanje novega sistema kar na okroglo. ***Zlasti pa se mi zdi pokvarjeno političnim strankam (državi) žugati s 400.000 volilnimi glasovi. To je neolikano in nesolidarno z zaposlenimi, ki si takšnega izsiljevanja enostavno ne morejo privoščiti.***

Piše: Jože Smole

GLAVNI ČEČENSKI TALEC

Ruski predsednik Jelcin očitno še vedno ni dojel osnovnega sporočila izraelsko-palestinske rešitve. Še naprej živi v zablodi, da se čečenski problem lahko zbriše s sveta z brutalnimi vojaškimi posegi. Sedanji ruski predsednik Boris Jelcin je tako dejanski glavni čečenski talec. Samo reagira na teroristična dejanja, nima pa nobenega pozitivnega programa za rešitev čečenskega problema. Ta nedvomno obstaja še iz časa carja Petra Velikega, ki je s svojimi vojskami 1722. leta zasedel Čečenijo. Carska Rusija nikdar ni mogla zlomiti Čečencev, čeprav je proti njim vodila dolgoletne brutalne vojne. Tudi sovjetska oblast jim ni bila kos. Stalin je bil v veliki zmoti, ko je 1944. leta z ukinitvijo čečenske avtonomne pokrajine in s pregonom desettisočev Čečencev menil, da je končno utrdil svojo oblast na Kavkazu. Sedanje ravnanje državnega vodstva Rusije je prav tako brezperspektivno. Jelcinovo ukrepanje je dejansko vse bolj v rokah čečenskih teroristov. Z brutalnimi vojaškimi posegi, ki naj bi bili edina možna politika obravnavanja čečenskega nacionalnega problema, pa Jelcin vse bolj izgublja zaupanje velikega dela ruske demokratične javnosti in ugled v svetu. Jelcinova vojna proti čečenskim upornikom traja že 14 mesecev. Po zrušitvi Groznega, glavnega mesta Čečenije, decembra 1994. leta, je ruski predsednik svečano objavil, da je končno zagotovljena stabilnost na Kavkazu. Nadaljnje dogajanje je to povsem demantiralo. Šefi sedmih najbogatejših držav so na srečanju v Halifaxu, junija 1995. leta, Jelcina pozvali, naj preneha z vojno proti Čečencem in naj se poda v iskanje mirne politične rešitve s pogajanji. Toda Jelcin jih ni hotel poslušati in je celo nervozno reagiral, da gre za čisto notranjo rusko zadevo, o kateri bo odločal samo on. Da bi si pridobil naklonjenost skrajnih ruskih nacionalistov, je v zadnjem času še bolj zaigral na karto vojaške rešitve in se povsem oddaljil od mirne rešitve čečenskega problema. Zavrnil je sleherno misel o pogajanjih s čečenskimi uporniki. Žirinovskemu pa tudi to ni dovolj in je Jelcinu zagrozil: "Če v enem mesecu ne uničite z napalskimi bombami vseh oporišč čečenskih banditov, boste gotovo izgubili na prihodnjih predsedniških volitvah in zmagal bom jaz". Turška premierka Tansu Ciller, ki je s pogajanji uspešno vodila mirno akcijo osvoboditve ugrabljenega turškega trajekta Avrasya, je hkrati z obsodbo terorizma pozvala svetovno javnost, naj se resneje posveti čečenskemu problemu, saj gre za avtentične nacionalne interese. Nikakor ne bi smeli zapirati oči pred tistim, kar se dogaja v Čečeniji. Seveda je dodala, da mora ostati v okviru Rusije, saj sama odreka pravico na samoodločbe Kurdom, turška vojska pa njihove upornike preganja. Jelcinovo ravnanje je povzročilo tudi zaostritev rusko-turških odnosov. Njegova nesmotrna izjava, da je nezadovoljen s turškim reševanjem zaplenjenega trajekta Avrasya, in njegova grožnja z neposredno rusko operacijo v turških ozemeljskih vodah je povzročila hude mednarodne posledice. Značilno je bilo reagiranje ameriškega državnega sekretarja Warrena Christopherja. Izrazil je zaskrbljenost ZDA nad razvojem čečenske krize, ki je, kot je dejal, "Moskvi ušla z vajeti". Šel je tako daleč, da je opozoril, da bo vključevanje Rusije v zahodne institucije ogroženo, če se ne bo držala mednarodnih norm in če ne bo nadaljevala reform. Med te pa spada tudi mirno reševanje nacionalnega problema.

Salman Radujev, šef čečenske terористične skupine, ki se je z mnogimi somišljeniki uspel prebiti iz ruskega vojaškega obroča okrog Prvomajska, pa je povedal nove terористične akcije.

"Budjanovsk in Kizliar se bosta ponavljala, vse dokler Rusija ne bo priznala čečenske republike." To ni prazna grožnja.

Piše: Branko Ziherl

LJUBITELJI(CE) TUJCEV

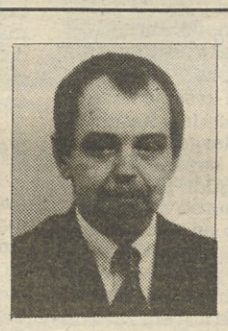

Pred dobrimi štirimi desetletji je Američan Daniel Bell napovedal konec ideologije. Kaj nas je doletelo po sesutju velikih, univerzalnih ideologij? Množica nacionalnih ideologij ali javno mnenje, ki noče biti več naklonjeno enoumju? Plavanje s tokom, kakor temu pravijo preprosti ljudje, dokler ne dosežemo vrtinca planetarnega krčenja socialnih programov? Iskanje nacionalnega soglasja o razvojni, okoljevarstveni, zunanji ali notranji politiki? Popolna družbena amnezija, pozaba vsega, kar je vredno očiščenja? Za državotvorce stanje stvari nikoli ni dovolj kritično, da bi se jih resno lotili, strastnim intelektualcem pa prepuščajo jezo nad počasnimi spremembami, češ da nimajo potrebnega soglasja. In vendar so mnoga soglasja že dosegli!

Recimo, dobrohotni liberalci soglašajo, da je ksenofobija - mržnja do vsakršne drugačnosti in neznanski strah pred tujci - povzročitelj vsega zla sedanjega sveta. Če bi se torej hoteli izogniti temu zlu, najsi gre za vojne, medetnične spopade ali pa mednarodni terorizem, potem bi si morali znova priklicati v spomin prosvetljenske ideje o enakosti med ljudmi. Za liberalce je to nekaj nezaslišanega! Vseeno pa niso dovolj trdno prepričani, da so razlike že same po sebi nevarne, še posebej takrat, ko delijo ljudi na domačine in tujce. Takšna delitev je za liberalno zavest popolnoma absurdna, iracionalna, saj vedno znova oživlja nacionalistične spopade, obuja bojevite ideologije in šovinistične obsedenosti. Zato vsak pravi liberalec hiti dokazovati, zakaj moramo najmanj tako prevzgojiti človeštvo, da bo zavrglo vse predsodke, zmerljivke in nasilna razločevanja. Brškone lahko vsaj del pretirane didaktičnosti v sporočilih specializiranih ustanov Evropske unije za manjšine pripišemo tej liberalni maniri, poleg tistih seveda, ki jih poganja strah pred kakim jugoslovanskim sindromom. Ne menijo se za rezultate raziskav o predsodkih, ker zadevajo v srčiko liberalnega predsodka - predsodek pred predsodki. Tukaj se skriva ena izmed ugotovitev, ki je vredna poudarka.

Američani so v sedemdesetih letih začeli iskati svojsko družbeno totaliteto, kjer naj bi bile vse razlike izbrisane, vključno s tisto med domačini in tujci. Pričakovali so, da bodo šole okrepile nekakšno različico židovsko-krščanskega pogleda na svet, pomagale tamkajšnjim ljudem privzgojiti določeno mero spoštovanja do Amerike, njenega prebivalstva in njene zgodovine. Niso bili ksenofobi, ko so trdili, da je povsem normalno, če je državljan ponosen na svojo državo, če jo brani v vojni in pospešuje njen napredek v miru. Takšna podoba ameriške stvarnosti je seveda stereotip, kar pa nikakor ne pomeni, da je lažna. Samo za poenostavitev gre. Multikulturalizem danes že močno izriva ta stereotip in ga nadomešča z novim, negativnim stereotipom. Ameriška družba, morala in pravo naj bi izražali svojo kulturo v antropološkem smislu, ki da se razlikuje od drugih zahodnih kultur po svojem imperializmu, čeprav dopušča tudi drugim kulturam nastopanje na ameriškem tržišču, zakaj vse kulture so enakovredne, zlasti manjšinske. Zdi se, da mladim Američanom ni težko verjeti v navedene podmene, četudi so čista konstrukcija. Kajti ameriška kultura ni kultura v antropološkem smislu, temveč zgolj del zahodne civilizacije, ki je absorbiral eno kulturo za drugo, ne da bi pri tem kaj bistveno spreminjal temeljno strukturo svoje planetarne oblasti. Na ameriškem trgu torej ne tekmujejo med seboj partnerske kulture, ampak se dogaja nekaj povsem drugega. Svetu agresivno vsiljujejo tisto, kar so si nekoč od njega prisvojili in nato predelali. Ta pojav je odlično analiziral angleški filozof Roger Scruton, a žal s prevelikim zaupanjem v zdravorazumske rešitve.

Multikulturalizem je namreč poskus pluralizacije nečesa, kar je bistveno singularno - človekova identiteta kot družbenega bitja. Kajti razlagati svet kot nekakšno zbirko enakovrednih življenjskih stilov, kultur ali vrednot, ne pomeni nič drugega kot nasilno vnašati izbiro v polje, kjer takšne izbire ni. Izbirati kulturo in sistem vrednot označuje zgolj odsotnost sleherne kulture in slehernih vrednot. Pri tem gre za posebno obliko ljubeznivosti do tujcev in vseh drugačnih ljudi, izbiranje kulture v veleblagovnici postindustrijskega sveta, kjer se ljudje igrajo kot otroci s televizijskimi kanali. Ta ljubeznivost ni organska, pač pa druge kulture opazuje skozi meglico eksotike, ki jih lahko prežene z ekrana, kakor hitro postanejo nadležne. Kaj takega pa ni uspelo niti Američanom! Zato močno dvomim o iskrenosti njihovih multikulturnih prizadevanj. Obenem je to tudi razlog, zakaj se zagovorniki mnogokulturalizma tako sovražno obnašajo do t. i. večinskih kultur. Ponovitve teh prizadevanj v slovenskem javnem življenju utegnejo imeti katastrofalne posledice za našo kulturno identiteto in narodno samobitnost. Tukaj bi morali dvigniti svoj glas proti besnilu političnih strasti, iskanju nacionalnih soglasij za vsako ceno, hlastanju po t. i. mnogokulturnosti in dopadljivosti najrazličnejšim tujim pridigarjem.

arena

Piše: Boža Gloda

Miroslav Mozetič

Ob študentskih demonstracijah je na zelniku krščanskodemokratskega visokega funkcionarja Miroslava Mozetiča zrasla nadvse bistroumna misel. Med tistimi, ki so metali različne predmete, je zatrdil, ni bilo študentov, ki simpatizirajo s kršanskimi demokrati.

Prav ganljivo je, kak Mozetič zaupa svojim fantom,

RIBIČ

ko si pa niti ob blizu ni ogledal, kdo vse se je tisti dan zbral pred parlamentom. Mar bo jutri prišel na dan s trditvijo, da so na univerzi dobri študentje samo njegovi fantje? Mar bo pojutrišnjem dejal, da med tatovi in drugimi kriminalci že ni krščanskih demokratov, ker pač edino oni spoštujejo deset božjih zapovedi? Po njegovem receptu od policijskega ministra Štera lahko pričakujemo sporočilo, da med tistimi, ki s prekrški svinjajo naše ceste, niti slučajno ni nobenega krščanskega demokrata, ker jim krščansko usmiljenje prepoveduje neprevidno prehitevanje; ko pa je krščanskodemokratska poslanka Primožičeva nekoga povozila v Kranju, se je to zgodilo izključno zaradi prevelike bogaboječnosti.

Čeprav Mojzes ni dobil nobene zapovedi glede inflacije, bo gospod Mozetič ali kdo njegovih najbrž poskrbel, da med njenimi povzročitelji ne bo prav nobenega krščanskega demokrata. Prav tako bomo med nogometnimi razbijaškimi navijači zaman iskali kakšnega eksadejevca, Bog ne daj na kaj takega sploh pomisliti.

Skratka, gospod Mozetič je z eno potezo krščanske demokrate in simpatizerje naredil za boljše od drugih. Naj se ve, kdor ne simpatizira s krščanskimi demokrati, je drhal. Mar to pomeni, da bo Micka morala Francljna že kar na prvem zmenku vprašati, ali je krščanski demokrat, ker bo le v tem primeru vedela, da ji - falot - ne bo storil česa hudega, kot zamorc lepi Vidi.

Je že prav, da gospod Mozetič dela reklamo za svojo stranko, vendar naj za božjo voljo pri tem ne deli sonarodnjakov in sonarodnjakinj na dobre in slabe po strankarski plati. Na tak trnek se niti Partljičevi krapi in ščuke ne bodo ujeli.

Rina Klinar

Tak odnos študentov do hrane, da z njo obmetavajo parlament, kaže, da niso lačni. Očitno so hoteli imeti demonstracije in žur, pa čeprav smo se glede njihovih zahtev pred tem že dogovorili, je po študentski jogurtni revoluciji izjavila ministrica za delo, socialo in podobne reči Rina Klinarjeva.

Ministrica je ustrelila v sredino tarče. To ne pomeni,

STRELKA

da študenti ne bi smeli demonstrirati, da se ne bi smeli boriti za svoj boljši standard, za to se lahko borijo tudi, če so res vsi po vrsti siti, mislijo pa, da bi si lahko privoščili še kakšen priboljšek. Vsak ima pač pravico odločati, ali je njegov standard dovolj visok ali ne, vprašanje je le, ali njegova merila vzdržijo kritiko.

S svojo demonstracijo pred parlamentom so ga študenti prav trapasto polomili. Pri javnosti so namreč vzbudili vtis, če ne že kar prepričanje, da so res siti. Tisti ki je lačen, namreč pobira drobtine in se ne obmetava s sendviči. zato nas bodo v prihodnje študenti težko prepričali, da so bolj lačni kot siti, pa čeprav bi bilo to res.

Tudi to, da se sedaj opravičujejo in distancirajo, torej delijo na lepe in gred, na dobre in hudobne, na trezne in pijane, ni prav ni prepričljivo. Razdeliti bi se morali takrat, ko je po zraku sfrčal prvi jogurt, in preobjedene abotneže bi morali nagnati s prizorišča. Namesto tega so jajčne in podobne kulinarične izstrelke spremljali s huronskim vpitjem in odobravanjem. Junak je bil tisti, ki je Kalinov spomenik na parlamentu večkrat zadel, in merilo inteligence je bil obseg jajčnega izcedka na oknih parlamenta ter učinkovitost jogurtove bombe na nič krivih in dolžnih policajih.

Študenti so zares demonstrirali svoj standard. Materialnega in duhovnega. In nedvomno dokazali, da so bonov res potrebni, vendar predvsem takih, ki bi jim nekoliko dvignili inteligenčni kvocient, vsaj na raven tistih delavcev, ki ko štrajkajo zaradi prenizkih ali neizplačanih plač, ne obmetujejo "nasprotnikov" z denarjem. Take vrste ludizem je pravzaprav idiotizem. Vsem študentom ga seveda ni pošteno pripisati, da moramo tudi v prihodnje računati z idiotksim delom inteligence, pa je le več kot jasno.

Miha Kozinc

Jelko Kacin

Meta Zupančič

Mitja Gaspari

V interpelacijah ministrom očitali vse mogoče: od sodelovanja s tajnimi službami, kupovanja parfumov do zvodništva

BREZZOBI POLITIČNI ZMAJI PROTI MINISTROM

Ministrom pet do zdaj vloženih interpelacij ni spodmaknilo stolčkov, čeprav so ti kakšno noč najbrž slabo spali.
Pravzaprav se za razplet zadnje, to je lansko leto vložene interpelacije, v kateri gospodarskega ministra dr. Maksa Tajnikarja dolžijo zlorab pri sanaciji mariborskega Tama, še ne ve. Prav mogoče je, da bo minister moral oditi, toda ne zaradi teže dokazov in "dokazov", ki jih je zbrala opozicija. Prej bo držalo, da bo Tajnikar prva žrtev predvolilnih manevrov v strankah vladajoče koalicije. Če bo tako, potem bo to zagotovo opogumilo opozicijske jastrebe, da bodo skušali čimveč predvolilnih točk nabrati z nizanjem interpelacij. Poznavalci namreč trdijo, da je nekaj interpelacij že napisanih. Kakorkoli že, v naših parlamentranih vodah interpelacija še ni postala tisto, čemur je namenjena, ostro in močno orožje opozicije zoper morebitne zlorabe oblasti.

Jezikoslovci tujko interpelacija razlagajo kot javno vprašanje, s katerim poslanec od ministra zahteva pojasnilo ali odgovor o kakšni, praviloma sumljivi, zadevi. Bližnji sorodnik interpelacije so poslanska vprašanja in pobude, toda posledice prve so lahko za ministra veliko veliko bolj uničujoče. Spretno pripravljena interpelacija ga namreč lahko stane ministrskega stolčka ali celo politične kariere sploh. To pa ni majhna stvar, in zato so interpelacije v državah z dolgo tradicijo parlamentarne demokracije zelo redko uporabljeno orožje opozicije. Redkost naskokov opozicije na posamezne ministre je mogoče razložiti z ravnijo politične kulture, ki se seveda ne izkazuje le s pravo ali navidezno vljudnostjo v besednih spopadih, temveč je bolj posledica zavedanja medsebojnega učinkovanja pravil demokracije. Povedano bolj jasno: okorni, nedomiselni in z dokazi nepreprečljivi tožniki se v očeh volilcev in še posebej oblikovalcev javnega mnenja dodobra osmešijo, kar se nemudoma pozna v bolečih padcih na politični lestvici.

Jamstvo politične stabilnosti

Tega so se bolj kot zdajšnja opozicija zavedali snovalci naše ustave, katerih cilj je bil ustvariti predpise, ki naj bi omogočali čimvečjo politično stabilnost v obdobjih med volitvami. Zato naša ustava - razen če res ne gre za temeljit razkol v vladajoči koaliciji, kot se je spomladi 1992 zgodilo Demosu - pravzaprav onemogoča zamenjati vlado v obdobju med volitvami. Zanka je v tem, da izglasovana nezaupnica predsedniku vlade ni dovolj, ustava zahteva, da se hkrati z absolutno večino (to je najmanj 46 glasov) izvoli nov. Jasno je, da takšna ustavna določba računa s tem, da se parlamentarne stranke lahko razmeroma hitro domenijo, da nekdo ni več ustrezen za predsednika vlade, toda na drugi strani se prav tako hitro sprejo med seboj, kdo med njihovimi prvaki bi lahko bil novi premier. Spomladi 1992. je takratni z (še) močnimi demokrati okrepljeni opoziciji šele v tretjem poskusu uspelo vreči Peterleta in na prestol prvega ministra pripeljati dr. Janeza Drnovška. Če bi se takrat v Demosu ne sprli tako hudo zaradi privatizacije, bi dr. Drnovšek najbrž moral počakati do volitev.

Na videz lažje je po ustavi zamenjati posamezne ministre. Zamenjave v preteklih letih razkrivajo, da je usoda ministrov najbolj odvisna od volje predsednika vlade, deloma od odnosov med vladajočimi strankami in najmanj od opozicije. Izjema je nekdanja ministrica z do takrat najdaljšim ministrskim stažem Jožica Puhar. Nasprotniki v opoziciji in krščanski demokrati so ji očitali slabo računovodstvo v ministrstvu, ki obrne največ državnega denarja na leto. Za dokaze je poskrbela slovita SDK oziroma Agencija za plačilni promet in nadziranje, toda Drnovškovo namero, da ministrico zamenja, so poslanci zavrnili! Kmalu za tem je Puharjeva sama odstopila. Danes je veleposlanica Slovenije v Makedoniji. Dejstvo torej je, da noben minister oziroma ministrica vlade ni zapustil(a), ker bi mu (ji) stolček spodmaknili z interpelacijo v parlamentu, čeprav je opozicija to možnost uporabila kar petkrat. Pri tem razmeroma velikem številu vloženih, a neuspešnih interpelacij v drugače kratki zgodovini slovenskega parlamentarizma je najhujše to, da prepogosta in neumna uporaba tega drugače močnega orožja opozicije sama po sebi zmanjšuje njegovo učinkovitost in s tem tudi možnosti prihodnjim opozicionalcem, da bi mogli resneje stopiti na prste oblastnežem, ki bi prestopili meje dovoljenega.

Zaklenjene v predal

Interpelacija je tesno povezana z obstojem opozicije, zato ni čudno, da v obdobju, ko je desetletja kraljeval skupščinski večzborovski sistem, o njej nismo nič slišali. Prvič se je pojavila v začetku leta 1991, ko je skupina delegatov Stranke demokratične prenove(SDP) terjala odgovornost takratne Peterletove vlade za slabo vodeno ekonomsko politiko. Novembra istega leta so interpelacijo vložili delegati liberalne demokracije. "Mladinci" so menili, da je vlada prekoračila svoje pristojnosti, ko je sprejela odlok o renominaciji državnega proračuna. Po tistem, ko so po večmesečnem "guncanju afn" maja 1992 vladno krmilo potisnili v Drnovškove roke, so se vloge zamenjale in takrat so bili delegati Demosa tisti, ki so vlagali interpelacije. Najbolj znan in medijsko razvpit je bil poskus Danijela Starmana in skupine njegovih privržencev politično obračunati (koprska policijska afera) z dotedanjim sopotnikom v Demosu in policijskim ministrom Igorjem Bavčarjem. Pri teh interpelacijah je zanimivo, da niti ena ni doživela svojega formalnega konca. Malo zaradi zavlačevanja, kajti nove volitve so bile pred vrati, deloma pa tudi zato, ker sam postopek interpelacije ni bil dovolj natančno določen, tako da se je vsebina ves čas prepletala s postopkovnimi zapleti. Nekateri za to, da obtožbe niso dobile svojih epilogov, krivdo valijo na takratnega predsednika skupščine dr. Franceta Bučarja, češ da jih je preprosto zaklenil v predal.

"Najmanj deset poslancev lahko sproži v državnem zboru interpelacijo o delu vlade ali posameznega ministra. Če po razpravi o interpelaciji večina vseh poslancev izreče nezaupnico vladi ali posameznemu ministru, državni zbor vlado ali ministre razreši. (118. člen Ustave Republike Slovenije.)"

Po decembrskih volitvah 1992. so interpelacije postale prvorazredni politični dogodki. Prva takratnemu ministru za pravosodje Mihi Kozincu zato, ker je pomenila vrhunec tako imenovane udbaške dobe, ki jo je začel že omenjeni Starman s svojim "udbaškim amandmajem". Z njim naj bi predpisali, da morajo vsi kandidati za poslance podpisati izjavo, kako niso sodelovali z nobeno, ne domačo ne tujo, tajno obveščevalno ali varnostno službo. To je bil tudi čas poplave pravih in ponarejenih dosjejev, ki jih je bilo mogoče za majhe denarje kupiti v političnem podzemlju. Javni mediji so to nenadejano priložnost za dvig naklade, nekateri posamezniki v njih pa tudi iz političnih razlogov, seveda izrabili. Tako je Delo med drugim objavilo "zapiske operativcev Službe državne varnosti", kjer nastopa tudi neki Miha Kos. Poslanci ljudske stranke so menili, da je ta objava dovolj za interpelacijo zoper Miho Kozinca, ki ne more biti več pravosodni minister, ker je - ko je kot advokat branil nekdanjega domobranskega častnika Vinka Levstika - sodeloval z službo državne varnosti. Čeprav je bilo kristalno jasno, da je po ustavi z interpelacijo ministra mogoče obtožiti le za stvari, povezane z njegovim ministrskim delovanjem, ne pa za njegovo preteklost, je večina opozicije in del krščanskih demokratov vztrajal. Žolčna razprava - dr. Bučar je, na primer, Kozincu pripisal, da je arhitekt obnove klasičnih odbovskih metod, Jaša Zlobec na drugi strani pa Janši in Bavčarju, da sta zasebna lastnika dosjejev državne tajne službe - se je končala z glasovanjem, ki je pokazalo, da Kozinčevo glavo zahteva 34, nasprotuje pa 43 poslancev. Že takrat, še bolj pa kasneje, so analitiki vse skupaj pripisovali nervozi, ki je nastala, ko je nova vladna komisija treh ministrov - eden od trojice je bil prav Kozinc - začela brskati po tem, kaj vse je počela varnostno informativna služba (VIS), ko ji je direktoroval današnji podpredsednik SDSS dr. Miha Brejc. Povedano drugače, interpelacija je napovedovala spopad, ki se je slabo leto dni kasneje končal z odstavitvijo Janše s položaja obrambnega ministra.

Suša argumentov

Tudi drugače je stolček pravosodnega ministra očitno hvaležen cilj, kajti dve leti pozneje so isti poslanci SLS interpelirali tudi novo ministrico Meto Zupančič. Kozinc je namreč med tem, tudi zaradi znane stanovanjske afere R + 3, sam odstopil. Zupančičevo so obdolžili kršenja zakona o notariatu, ker je najprej soglašala s kandidaturo mariborskega odvetnika Sergeja Majhna, kasneje, ko je prebrala njegove kazenske spise in dobila nekaj pisem ogorčenih ljudi, pa soglasje preklicala, češ da Majhen ni primeren za notarja. Kot je znano, se je Majhen zato odločil gladovno stavkati, vendar notar še danes ni. Je pa ta njegov protest zbudil opozicijo, ki je k že omenjeni obtožbi na račun Zupančičeve med drugim dodala, da ministrica namenoma ob novem zakonu o kazenskem postopku ni pripravila ustreznih zakonov glede gospodarskih prestopkov, s čimer naj bi onemogočila stopiti na prste tatovom družbenega premoženja. Tudi v tej razpravi ni bilo slišati ravno veliko argumentov, še manj že takrat potrebne analize zastojev v našem pravosodju, zato pa toliko več praznega in marsikdaj tudi nekorektnega ter žaljivega govoričenja. Ministrico je na koncu podprlo 41 poslancev in le 25 jih je glasovalo za njeno odstavitev. V zgodovino bo ta interpelacija šla po tem, da je opozicija ministrico obtožila tudi za kršenje 105. člena kazenskega zakonika. Izkazalo pa se je, da ta člen govori o - zvodništvu!

Šarm podarjenega Chanela 5

Po tem, da je trajalo cel dan in še dober del noči, pa bo šlo v zgodovino preštevanje reber, kot so se o interpelaciji zoper naslednika Janeza Janše v "slovenskem Pentagonu" Jelka Kacina slikovito izražali nekateri poslanci. Glavno besedo so imeli poslanci Janševih socialdemokratov, ki seveda še niso preboleli "nepravične odstavitve našega Janše". Tudi "obtožnica" je bila za las podobna tistim, ki jih je napisal Janša v svojih političnih spominih. Kacina naj bi z ministrskega stolčka vrgli dve stvari: videokaseta in Chanel 5. Na kaseti so bili posneti komunikacijski treningi visokih uslužbencev ministrstva v Poljčah, kjer jih med drugim provokativno sprašujejo tudi o tem, kaj menijo o Janši. Takšna vprašanja za trening javnega nastopanja državnih uslužbencev naj bi bila groba zloraba položaja v politične namene. Omenjeni parfum Chanel 5, ki naj bi ga Kacin med obiskom v Izraelu podaril nekemu varnostniku (še posebej je bil priljubljena točka današnjih urednikov tednika MAG), pa naj bi nedvoumno dokazoval Kacinovo zapravljanje državnega denarja v zasebne namene. Ivo Hvalica in njegovi pristaši so predvsem za davkoplačevalce občutljivo obtožbo utemeljevali z računi iz tujine, ki so jih zakrivili obrambni minister in njegovi državni sekretarji. Nerodno je bilo le to, da so ti računi znašali natančno 512 ameriških dolarjev in 75 centov, pri čemer so z navečjim (355,89 dolarja) plačali neko večerjo v Izraelu. Kacin je suvereno, kot zna, zavrnil tudi vse preostale obtožbe, vključno s tisto, da skuša v ministrstvu počistiti z ljudmi, ki so bili naklonjeni Janši. Ob formalnih odgovorih, da je samo del kadrovanja v njegovi pristojnosti, mu je k sesutju te obtožbe veliko pomagal sam podpredsednik SDSS dr. Jože Pučnik. Poslancem in javnosti - vse te dvoboje je tako kot odstavljanje Janše v parlamentu in pred njim prenašala državna televizija - je namreč do potankosti (na primer, do minute natančno, kdaj in kolikokrat je tajnica v ministrstvu dvignila telefonsko slušalko) opisal, kaj se je znotraj zidov obrambnega ministrstva dogajalo s prej omenjeno videokaseto. Nič čudnega torej, da so Kacinovi zagovorniki, res da bolj potihem kot naglas, zmagoslavno ugotavljali, da je metla še premalo pometala, če so tam še vedno uslužbenci, ki vsako najmanjšo stvar v ministrstvu takoj nesejo na nos nekdanjemu šefu, zdaj pa le predsedniku SDSS Janši! Da interpelatorji niso zadeve dobro premislili, kaže tudi to, da smo v razpravi nekaj malega slišali tudi o trgovini z orožjem. Recimo, da je na podlagi podpisa ministra Janeza Janše nekam v tujino "odpotovalo" 6500 pištol menda brniškega porekla...

Televizijska predigra

Precej manj prahu - morda zaradi poletnega časa in suhoparnih računovodskih številk - je dvigovala interpelacija zoper prvega državnega financarja Mitjo Gasparija. Velikega zmagovalca sprejemanja letošnjega državnega proračuna so namreč poslanci SLS obtožili kršitve zakona in nevestnega gospodarjenja z državnim denarjem. Osrednja točka obtožnice je bilo državno posojilno jamstvo postojnskemu Optimizmu, ki ga je podpisal Gaspari, menda zato, ker naj bi ga lastnik Optimizma Vladimir Slejko izsiljeval, za Slejka se pa ve, da je (bil) vpliven funkcionar LDS. Gaspari je dal svoj avtogram na 112 milijonov tolarjev vredno jamstvo, čeprav naj bi ga SDK obvestila, da je podjetje v velikih zagatah, da ima blokiran račun in podobno. Mitja Gaspari je z izidom glasovanja 14 : 50 (!) ostal minister, potem ko je dokazal, da pri tem ni šlo za kršenje nobenega predpisa in da bo država ta denar dobila nazaj. Pri tej interpelaciji je tako kot pri zadnji proti gospodarskemu ministru dr. Maksu Tajnikarju zanimivo, da so se interpelatorji naslonili na podatke, ki jih je zbrala in že prej objavila novinarka državne televizije Lidija Hren. Izid te interpelacije bo zaradi bližajočih se volitev tudi nekaj posebnega, kajti mariborski TAM v očeh ljudi ne pomeni le toliko in toliko (nazadnje 8 milijard tolarjev) državnega denarja, marveč dobiva status simbola, kot kaže, neizbežnega predvolilnega ideološkega spopada. Tu pa se vsaka napaka lahko hudo maščuje. Najmanj za naslednja štiri leta. Zato morda ni naključje, da se tako kot pri prvi (Kozinčevi) interpelaciji tudi pri tej omenjajo tajne službe. Naša SOVA naj bi v Tamu tajno delovala že nekaj časa, ne da bi vodilni tam to vedeli, sloviti posrednik prodajanja avtobusov v Rusijo Vukoman Zarič pa naj bi bil agent tujih tajnih služb, menda tudi jugoslovanske.

H. M.

Ekonomista dr. Maks Tajnikar in dr. Jože Mencinger o letošnji Sloveniji

NAPORNO CVETENJE

Levu je v Levu tokrat uspelo. Prvi Lev je dr. Kreft, poslanec Združene liste, drugi Lev pa znani ljubljanski hotel. In prvi Lev je v drugem Levu pred dnevi na svoje tradicionalne "večerne razglede" zbobnal skupaj toliko ljudi kot še nikoli.

Vabi sta bila dr. Jože Mencinger z Ekonomskega inštituta Pravne fakultete in dr. Maks Tajnikar, minister za gospodarstvo, ki ga opozicija preganja z interpelacijo zaradi Tamove sanacije, vaba za oba ekonomista pa tema z naslovom "Ali bo v letu 1996 Slovenija cvetela ali uvela?".

Različnih ocen, kaj bo s to državo letos, je namreč toliko, da se ni bilo bati redkobesednosti obeh Levovih gostov. Nekateri pravijo, da se bo znašla na pragu revščine, drugi govorijo, da bo šla z enakimi koraki kot doslej naprej proti svetlejši prihodnosti, tretji spet bolj po tihem razmišljajo, da je bilo življenje v prejšnjih časih boljše, četrti pa, da je bilo čisto zanič.

In zato sta se oba ekonomska doktorja tudi najprej lotila bližnje preteklosti, za katero je minister Tajnikar dejal, da so bila leta po osamosvojitvi precej nenavadna, da se je zasuk v gospodarsko rast pričel v zadnjem kvartalu leta 1993, ko se je, kot rad reče Mencinger, začel napad na gospodarsko politiko (on takrat ni bil več v Peterletovi vladi), "in smo takrat zelo razmišljali, kaj se je dogajalo s plačami, ki so tedaj zelo podivjale. Realno so narasle okrog petnajst odstotkov, kar se je izrazilo v domači kupni moči, ta moč pa je prispevala k oživljanju gospodarstva."

Predraga podjetja

To oživljanje se je Tajnikarju zdi zelo pomembno, čeprav je izhajalo iz domačega povpraševanja. Iz preprostega razloga, ker je pripeljalo do izkoriščanja zmogljivosti in do povečanja konkurenčne prednosti oz. sposobnosti slovenskega gospodarstva, ki je zelo težko prihajalo na svetovne trge. Tudi danes imamo celo vrsto podjetij, ki bi s svojimi proizvodi lahko šla na svetovne trge, vendar nikoli teh svojih zmogljivosti niso uspela aktivirati in so v tem trenutku nesposobna in tudi predraga, da bi se lahko afirmirala na svetovnih trgih.

Dr. Mencinger, ki simpatizira z opozicijo, je že zaradi tega moral biti bolj kritičen: "Zdi se mi, da po štirih letih prav daleč nismo prišli. Do kamor smo prišli, smo prišli več ali manj s starimi zmogljivostmi, ker je gospodarska politika naredila napako, ko je sredi leta 1992 spustila plače. Plač se namreč nikoli ne da zniževati, zato jih je treba relativno počasi sproščati. Vendar pa se je izvozna konkurenčnost gospodarstva v teh letih relativno povečala. Tu je tudi zelo ponesrečena privatizacija, ki iz tvrdk vleče denar, namesto da bi v njih ostal, čeprav se je po štirih letih vse skupaj izšlo bolje, kot je bilo pričakovati, ker ljudje pač ravnajo relativno racionalno."

Osnove za zgodbo

Potem je dr. Tajnikar samozadovoljno nadaljeval s konjunkturo, ki je nastajala iz domačega povpraševanja in se je poznala v letu 1994, ko je prišlo do tega, da se je tudi konjunktura v svetu izboljšala in se je slovensko gospodarstvo skupaj z domačim povpraševanjem ujelo ter je prišlo do relativno visoke industrijske rasti in bruto domačega proizvoda. To pa so tiste osnove iz leta 1994, zaradi katerih lahko nekateri govorijo o zgodbi o uspehu. Res je, da so pogosto v zgodovini ekonomskih doktrin države dosegale tudi trikrat višje številke od naših, vendar za Slovenijo to je neke vrste zgodba o uspehu, zato ker je le pomenila neki zasuk, in to v zelo kratkem obdobju, česar doma niti nismo pričakovali.

Zgodbe pa ni

Mencinger je seveda zgodbo o uspehu takoj skušal spustiti na trdna tla, saj so mnenja ekonomistov o njej zelo različna. Najbolj hudobni pravijo, da je nikoli ni bilo, nekoliko manj hudobni, da je bajka, drugi pa, da se je končala in da se kaj posebnega ni dogajalo. Petodstotna gospodarska rast, s katero se bolj ali manj bahamo v letu 1994, po Mencingerju ni kaj posebnega, saj je nastajala v dolgem razdobju. V omenjenem letu je pač prišlo do vrhunca, treba pa je vedeti, da se je ta gospodarska rast lani nehala. Zdaj bo rast industrijske proizvodnje dva do dva odstotka in pol, kar pa ni nič posebnega. Lani smo imeli popolno stagnacijo v industriji, v drugi polovici leta pa gredo podatki v glavnem navzdol.

Sanje o inflaciji

Druga reč, za katero se običajno šteje, da je bila uspešna, je stabilizacija, je še povedal Mencinger. Lanska inflacija z 8,5 je nekaj, o čemer smo lahko samo sanjali. To je nedvoumno uspeh, če vzamemo, da je bila inflacija 1991. približno tisoč odstotkov, sedaj pa pod deset, kar je nekaj manj, kar je sam napovedoval. Najbrž bi bila med desetimi in enajstimi odstotki bolj zdrava. Res pa taka inflacija v Sloveniji povzroča zelo velike probleme, to pa zato, ker je tisto, kar mi imenujemo menjalniški trg, v resnici postal kapitalski trg.

Cene za prehode z enega na drug trg so majhne in ljudje zelo hitro prihajajo. Obenem imamo neko bančno oligopolno strukturo, tako da ni nikoli jasno, kdaj se pozna v količini, kdaj pa pri tečaju in v takih razmerah praktično vse ekonomske napovedi odpovejo in se ne da kaj dosti narediti. Ta inflacija se zdi deloma nizka zaradi tega, ker bi nekatere stvari lani bilo potrebno podražitvi, npr. bencin, saj ni nobenega razloga, da nekaj davka nanj ne bi plačevali Avstrijci in Italijani. Ta davek prinese v proračun približno 14 odstotkov in nobenega razloga ni, da ne bi prinesel 20 odstotkov.

Slavospev samoupravljanju

Tajnikar mu je seveda prijateljsko oporekal (cel "dvoboj" je bil namreč zelo miroljuben) s trditvijo, da tudi če primerjamo nekatere druge države po svetu, zlasti te, ki so šle skozi enako tranzicijo ali po podobni poti, kot stopa Slovenija, jo naša država kar dobro odnese. Vendar pa se po njegovem opazovanju moramo vrniti na stare tirnice.

Potem je Mencinger nekoliko popustil v svoji kritičnosti in povedal te znamenite stavke: "Moram popraviti veliko tistega, kar sem pred revolucijo govoril o samoupravljanju. Zdaj sem bistveno blažji kritik samoupravljanja, ker se mi zdi, da to le ni tako slaba ureditev. Notranje lastnike se da prepričati in običajno so zelo racionalno ravnali."

Tajnikar je seveda takoj začutil, da bo razgovor postal enoličen, če bosta oba pela hvalnice preteklosti, in se je zato urno podal v kritičnost: "Kaj novega v tem času nismo odkrivali. Imam kar dober pregled čez naša podjetja in malokje sem srečal nove proizvode, investicij tako rekoč ni bilo, četudi je bila stopnja rasti naložb relativno visoka, vendar kakšnih posebnih investicij ni, prav tako bi težko trdil, da se je čez noč spremenila kadrovska struktura, tako da bi res težko rekel, da se je v kakovostnem smislu zgodilo karkoli pametnega. Kot rečeno, sta le domača in zunanja konjunktura omogočali izkoriščanje razpoložljivih zmogljivosti."

Evropska brezposelnost

Opogumljen s svojim sogovornikom, je Mencinger takoj dodal: "In še zadnja stvar, ki pa je precej neuspešna, to je brezposelnost. Praktično se ni zaustavila in se povečuje, je pa res, da je Slovenija sedaj prišla na evropsko raven, saj imajo tudi v drugih državah približno tako brezposelnost. Ne verjamem, da se bo pri nas spustila pod sedem odstotkov, ker prihaja do tega, da je vedno več ljudi, ki so nezaposljivi, ker ne morejo konkurirati s tistimi, ki so ostali v službah v času recesije. Enako opažajo tudi v Evropi. Učinki so prav nasprotni od tistih nekdanjih, ko smo ljudi zaposlovali, ko pa je šla proizvodnja dok, pa nikogar nismo odpustili. Zdaj pa jih odpuščamo, ko se slabša, in nič ne zaposlujemo, ko se izboljšuje. Tako stanje bo najbrž kar trajalo."

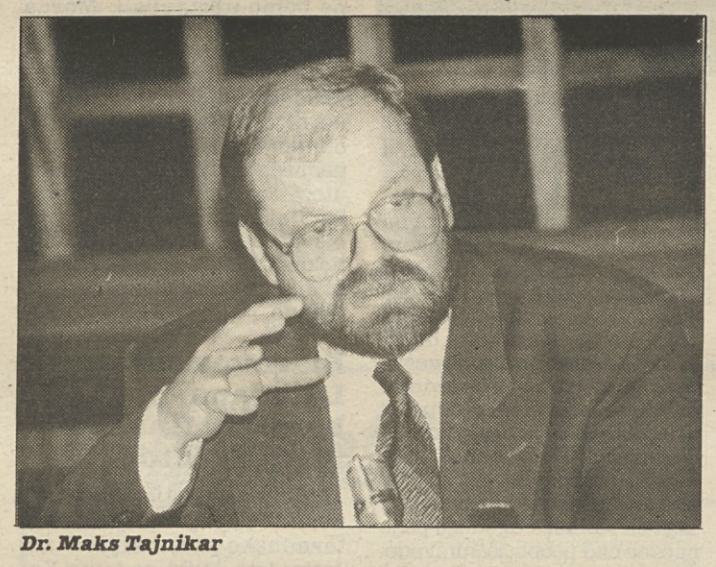

Dr. Maks Tajnikar

Dr. Jože Mencinger

Slabosti trdnega tolarja

Tajnikar se je seveda podvizal kar najhitreje zapustiti spolzka tla brezposelnosti in se je raje lotil bolj zapletene teme. Dal je vedeti, da so bile v tej zgodbi o uspehu nekatere omejitve, ki jih ljudje, ki se ne ukvarjajo z ekonomijo, sploh niso opazili. Ena največjih omejitev se je zagotovo kazala v zunanjeplačilni bilanci. Ta je bila prav zaradi storitvenega sektorja vseskozi v visokem suficitu, kar je, na primer v letu 1993, povzročalo pritisk na gospodarstvo, ki se je predlani in še posebej lani okrepil.

Presežek v plačilni bilanci je namreč povzročal trden tolar, in tista konjunktura in povpraševanje iz tujih trgov je bilo na neki način omejeno s trdnim tolarjem, ki je postavljal zgornjo mejo povpraševanja in rast slovenskega gospodarstva. Zgodbe o oživljanju so bile torej doma, v plačah.

In še en slavospev

In potem je Mencinger presenetil še v drugo: "Če pogledamo zunanjetrgovinsko menjavo, je treba reči, da gre Sloveniji izjemno dobro. Družbena podjetja so v letu 1992 izredno dobro reagirala na krizo, ki je prišla. Mislim, da privatna podjetja v glavnem ne bi reagirala bolje. Že v sedemdesetih letih se je videlo, da je samoupravno gospodarstvo za krizna razmerja relativno dobro, ker ne poskuša odpuščati delavcev in se poskuša na neki način preživeti. Leto 1992 je bilo izrazito takšno. Takrat smo ustvarili tisto milijardo presežka, ko so se začele krepiti devizne rezerve, deloma tudi zaradi stanovanjskega zakona."

Ekonomista pod marelo

In kot po vsakem soncu pride dež, je Mencinger nadaljeval: "Leto kasneje so se razmere normalizirale, predlani pa žal poslabšale, ker je zaupanje v tolar povečalo prilive iz žepov oz. izpod madracev ali iz avstrijskih bank. Takrat je začela delovati razlika v obrestnih merah, začel se je velik priliv in centralna banka tega tedaj ni mogla pretirano uspešno zaustaviti. Lani je bilo opazno, da so se razmere spremenile, in letos problemov, ki smo jih imeli predlani s premočnim tolarjem, prav gotovo ne bo. Po trgovinski bilanci smo do decembra nabrali že čez 950 milijonov dolarjev primanjkljaja v trgovinski bilanci, plačilna bilanca je sicer še vedno pozitivna, tam nekje za okrog sto milijonov dolarjev. Deloma to pripisujejo turizmu, vendar mislim, da je to zgrešeno. Tu so se razmere deloma poslabšale."

Dežnik je seveda takoj odprl tudi Tajnikar: "Elementi efektivnega povpraševanja so se počasi iztekli in ne morejo zagotavljati dolgoročne zgodbe o uspehu. Zagotovo ni mogoče računati na domače povpraševanje, ker bi z večjo rastjo plač, pokojnin in podobnim povzročili nekonkurenčnost gospodarstva in njegov propad na svetovnem trgu, povzročili bi mimogrede tudi inflacijo, zagotovo pa tudi ni mogoče računati na državno blagajno."

Vlada gor, vlada dol

Moral pa je kajpak nekaj povedati tudi o vladi: njen najboljši dosežek da je ohranjanje ravnotežja v državnem proračunu in s tem tudi stabilne ekonomije.

Na Mencingerja to očitno ni naredilo posebnega vtisa: ni delala velikih napak, kar je dobro, je pa relativno malo delala, je dejal. To, da imamo izravnan proračun, je seveda bolj ali manj usoda tako majhne države. V principu sem keynesjanec, ampak v Sloveniji očitno to ne pride preveč v poštev zato, ker večina slovenskih tovarn slovenski trg zadovolji s produkcijo približno enega tedna, nekatere pa v enem dnevu.

Konjunkturna suša

Pokazalo se je, da sta o konjunkturi oba nekaj pozabila povedati, in je tako najprej Tajnikar dodal, da na svetovnem trgu počasi pojema. Ko je prišel na ministrstvo, je imel na mizi tako rekoč vse probleme. Železarne so stale, stala so nekatera velika podjetja, stala je papirna, pa pohištvena industrija, in k sreči se je v naslednjih šestih mesecih pojavila prav na njihovih področjih konjunktura. Danes pa takega stanja več ni.

Tudi Mencinger je bil mnenja, da je letos treba računati z usihanjem konjunkture v Evropi. Cefta nam ne more prav veliko pomagati, saj te države bolj ali manj lezejo v plačilnobilančne krize, z nekdanjo Jugoslavijo pa so računi nekoliko preoptimistični. Prav veliko možnosti zaradi tamkajšnje nizke kupne moči ni.

Rešilne naložbe

Tajnikar je slednjič prišel z barvo na dan: "Ostaja en sam element za gospodarsko rast, in to so investicije. Res je, da investicije v tem trenutku rastejo trikrat hitreje kot karkoli drugega, vendar v sami strukturi še nimajo takšnega ponderja, ki bi lahko gospodarstvu zagotavljal dolgoročno stabilno gospodarsko rast.

Dilema, ki je vezana na leto 1996, je prav ta, ali bodo investicije že tako močne, da bodo počasi postale ta gonilna sila, ki bo imela vlogo vlečnega konja slovenskega gospodarstva. Bojim se, da ne. Tudi če bo denar, so problemi nerešen bančni sistem, nerešene obrestne mere, nerešena vprašanja nastopanja na tujih finančnih trgih. Ne gre samo za investicije kot kvantitativni element dinamike povpraševanja, ampak tudi za tisti element, ki nam ustvarja novo tehnologijo, novo konkurenčno sposobnost in nižje stroške. To je usoda Slovenije. Če se bomo v tej meri dovolj hitro razvijali, ni razlogov za skrb. V nasprotnem primeru pa bomo zagotovo imeli probleme."

Mencinger je seveda takoj poprijel: "Prav gotovo je investicijsko povpraševanje tisto, kar potrebujemo. Vendar pa v Sloveniji ne moremo delati investicijskih ciklusov. Na to kar pozabimo. Vprašanje je, kje generirati investicijsko povpraševanje. Ne moremo investirati zaradi investiranja. To je kot ustvarjanje delovnih mest, in to je popoln nesmisel. Ne gre samo za vprašanje prihrankov, ampak tudi za vprašanje, v kaj investirati. Ljudje so v glavnem že odšli v razne domače dejavnosti, v zadnjih letih pa tudi ni nastala domala nobena nova tovarna. Tudi vsi računi glede tujih investicij so bili očitno zgrešeni. Vse države, ki so računale, da jih bodo rešile tuje investicije, so se zmotile."

Potem sta oba Levova gosta složno ugotovila, da bo letošnje slovensko cvetenje precej naporno, cvetenje pa bo le, in vsi so se iz Leva srečni razšli. Vino, ki so ga točili, je bilo zelo dobro. Združena lista ima med vinogradniki očitno še vedno dobre zveze.

B. G.

Zapisi iz bližnje tujine (3)

TELEFON

Dnevi niso naklonjeni mirnemu spancu. Popoldne je temperatura minus štiri, zjutraj minus dve, ponoči je v spalnici soparno! Rom se je zaradi tega prehladil in zbolel, Jure je začel ves nesrečen voditi svojega psa na nočne izlete v temi, jaz sem imel hude sanje, slišal sem zvonjenje, telefonski klici so se vrstili kot klici v sili. Kar naprej sem sanjal, da sem tabornik v filmski grozljivki Petek, trinajsti. Stresel sem se, planil v predsobo, dvignil telefon.

– Končno, Hallo, Bill!

- Bil?! Jaz sem bil, sem in bom.

– Torej manjka samo Holbruck. How are you?!

– Dobro. Vendar mislim, da gre za pomoto.

– Hvala bogu naš človek. Govori srbsko, pa te bo ves svet razumel.

– Ne razumem, za kaj gre!

– Daj mi svojega predsednika in ne zajebavaj!

– Moja žena ni več šef. Že pred meseci je zapustila ministrstvo za kulturo.

Padla je mastna, debela psovka. Ploha besed. Toča psovk. Odmaknil sem slušalko.

– Daj mi Clintona!

– Koga? sem našpičil ušesa. Tu nekaj ni v redu.

– Pri nas, na zemlji, je vse v redu, samo pri vas ni. Živite v oblakih. Rad bi govoril z Billom, preden se bo sestal s Franjem. Zaupno.

– To ne bo top secret, marveč kratek stik. Pomota. Zveza je preskočila. Jaz se ne spoznam na internet. Res je, da živim na podstrešju, pod odprtim nebom, vendar z ženo, ne s Clintonom ali Hillary...

– Daj mi Clintona, sicer te bom sklatil z neba kot zrelo hruško. V vsako bitko gremo z namenom, da jo dobimo!

Ni bil petek, ni bil trinajsti, vendar mi je začelo srce divje utripati. Ni bil Stephen King, bil je Slobo.

– Oprostite, jaz nisem bil nikoli Bill.

– Ne laži! Čas pokvarjenih telefonov je mimo. Če boš pogledal skozi okno, boš videl nebo nad Beogradom, Veliko Srbijo.

– To vem. Srbija je dežela, znana po svojih lepotah. Zato je privabila toliko tujih opazovalcev.

– Ne jebi! Zapomni si: mi se ne zajebavamo. To ni vaš Vietnam. To je naš Balkan. Naše balkanske igre. Poglej dol, pa boš videl, kako se tam, na tromeji zajebavajo moji, srbski vojaki skupaj z bosanskimi in hrvaškimi. Kot otroci iz sosednje ulice. Na minirani livadi igrajo nogomet, Srbi kuhajo »pasulj«, Hrvati nas gostijo s pršutom, Bosanci z bosanskim loncem. Med njimi vlada sloga, da je milina. Ko jih obiščejo njihovi častihlepni generali, vse tri vojske začnejo streljati v zrak, da ne bi koga ranili. Zadnjič so Hrvati ujeli našega prostovoljca. Po kratkem postopku so ga hoteli likvidirati. On pa se je obrnil k prvemu vojaku in mu rekel: Burazeru, ti me ne boš ubil. Vsako jutro te skozi ostrostrelsko povečalo gledam, kako se briješ in pri tem pješ tisto »Lupi petama«... Potem se je obrnil k drugemu Hrvatu Tudi ti me ne boš ubil. Vsak dan, okrog enajstih, greš na latrino in prebiraš Vjesnik. Lahko bi te zadel v rit, da bi padel v lasten drek... Tudi ti me ne boš ubil, je rekel tretjemu Hrvatu in zagrozil četrtemu. Hrvati so stali bledi pred Srbom, ki jih je imel ves čas na piki, na ostrostrelski mušici. Na koncu so ga izpustili. Veste zakaj? Ker se nas bojijo! Ker imamo taktiko. Zato nas pustite pri miru. Mi nimamo ničesar skupnega. Mi igramo nogomet...

– ...s človeškimi glavami, sem mu vskočil v besedo, vendar je žlobudral dalje...

– ...vi pa rugby. Mi pijemo slivovko, vi kokakolo, mi jemo janjetino, vi hamburgerje. Mi samo branimo svoja ognjišča pred sovražniki, ki poskušajo osvojiti izgubljeno ozemlje! Morali bi vedeti, da so Srbi nastali z delitvijo naroda na četnike in partizane. Mi mislimo vsi kot eden, vendar je vsak od nas po svoje nor...

– Nisem vas jaz poklical. Vi ste se obesili na telefon kot osamljena vlačuga.

– Točno! Politika je kurba. Vendar ne pozabite, naši politiki to počenjajo narodu iz ljubezni!

Odložil sem slušalko in se začudil, da tega nisem storil že prej. Zjutraj sem slišal hvaljenje beograjske televizije, kako se je Slobodan Milošević po telefonu uspešno pogovarjal z ameriškim predsednikom Billom Clintonom. Namuznil sem se in sklenil molčati kot množični grobovi. Zdaj čakam, kdaj me bo poklical Bill, misleč, da sem Slobo. Odkar se je moja žena priključila na internet, naju kličejo z vseh koncev sveta. Mogoče čaka na zvezo tudi sveti Peter... You wellcome! Samo ne ponoči, ne v petek, ne trinajstega.

Branko Šömen

Čemu več borz v Sloveniji?

SLOVENIJA JE FINANČNO NERAZVITA DRŽAVA

Finančni sistem je sestavni del gospodarskega razvoja

V začetku 90-ih let sta dve skupini držav doživeli hiter in močan razmah finančnih sistemov. Gre za skupino azijskih držav, v kateri je najbolj znana Koreja, in skupino držav v tranziciji. Značilnost držav v tranziciji je, da so finančno povsem nerazvite. Njihovi bančni sistemi so potrebni sanacije, finančni sistem kot celoto pa morajo šele razviti. Dominantna vloga bančnih sistemov v teh državah se mora prilagoditi novim pogojem tržnega gospodarstva, kjer igrajo enako pomembno vlogo tudi trg vrednostnih papirjev in poslovanje z drugimi finančnimi instrumenti. Finančni sistem sestavljajo:

- institucije denarnega sistema (centralna banka in poslovne banke),
- finančni posredniki, kot so poslovne banke, zavarovalnice, hranilnice, pokojninski skladi, vzajemni skladi, investicijske banke, ki se specializirajo za dolgoročno kreditiranje, ter tisti segment blagovnih borz, kjer se ukvarjajo s trgovanjem z izvedenimi finančnimi instrumenti (terminske pogodbe na določeno blago, vrednostne papirje, devizne tečaje, obrestne mere),
- institucije trga vrednostnih papirjev (borze vrednostnih papirjev, borzni posredniki, klirinško depotne družbe), kjer se trguje z lastniškim kapitalom;

Vloga finančnega sistema v gospodarstvu je zelo pomembna za njegov razvoj. Na eni strani finančni sistem omogoča financiranje gospodarskega razvoja, na drugi strani pa je finančni sistem proizvodni sektor, ki proizvaja storitve, ki so sestavni del gospodarskega razvoja. Na podlagi različnih storitev, ki jih nudi finančni sektor za gospodarstvo, sledi takšna njegova sistematizacija (dr. Marjan Senjur Banke na razpotju, zbornik, 1995):

1) Denarni sistem preskrbuje gospodarstvo z denarjem, ki opravlja funkcijo menjalnega sredstva, enote mere in zakladno funkcijo, opravlja plačila in omogoča gospodarske transakcije.

2) Finančni sistem ima funkcijo finančnega posredovanja, kar daje možnost mobilizacije kapitala in alokacijo sredstev, za zbiranje prihrankov številnih varčevalcev in njihovo usmerjanje k investitorjem.

3) Finančni sistem naj bi s pomočjo trga kapitala omogočil vrednotenje pričakovanih dobičkov od podjetniških dejavnosti in s tem omogočil boljše investicijske odločitve.

4) Zaradi negotovosti podjetniških poskusov naj bi finančni sistem zagotovil načine in instrumente za posameznike in podjetja pri njihovi diverzifikaciji.

5) Skozi finančni sistem se ocenjujejo investicijski projekti in se ugotovijo najbolj obetajoči.

6) Finančni sistem daje skupek instrumentov za vodenje politike stabilizacije gospodarske aktivnosti. Ta sistem je tudi medij, s katerim država vpliva na gospodarstvo. Čim slabše je finančni sistem razvit, tem manj možnosti ima država na razpolago in tem bolj grobe in neposredne ukrepe mora uporabljati, če hoče vplivati na razvoj.

Podatki kažejo, da Slovenija spada po finančnih kazalcih razvoja med manj razvite države, vendar je njen finančni razvoj v zadnjih treh letih zelo hiter. Za to obdobje je značilno, da je pri financiranju gospodarstva prevladoval bančni sektor. Sorazmerno visoke depozitne obrestne mere so vplivale na povečanje bančnih sredstev, ki so na razpolago v obliki kreditov. Trend zniževanja depozitnih obrestnih mer pa bo povzročil zmanjšanje te bančne ponudbe. Ob nizkem donosu na depozitne vloge ponudba učinkovitejših finančnih instrumentov ne bo zadostila povpraševanju po denarju, zato se aktivne obrestne mere še ne bodo znižale. Finančna nerazvitost Slovenije se kaže prav v dejstvu, da gospodarstvo in zasebni varčevalci ne zaupajo dovolj preostalim nebančnim finančnim instrumentom in preostalim oblikam finančnega posredništva. Možnost financiranja gospodarstva se kaže ravno v razvoju trga vrednostnih papirjev. Nedvomno je za kapitalsko zahtevnejše projekte, ki si zaslužijo finančno podporo, najbolj ugodna emisija delnic. V Sloveniji ni tako. Za emisije novih vrednostnih papirjev se odločajo skoraj izključno banke. K takšnim potezam so prisiljene zaradi stalnega zviševanja praga kapitalske ustreznosti, ki jim jo narekujejo vedno novi predpisi Banke Slovenije. Tudi banke se ponavadi ne odločajo za poseganje po tovrstnih ukrepih zaradi ekonomske logike, temveč zaradi dejstva, da drugače ne moreje financirati lastne kapitalske ustreznosti. Poleg državnih obveznic in prihajajočih delnic privatiziranih podjetij ter nekaterih kratkoročnih vrednostnih papirjev Banke Slovenije so vrednostni papirji slovenskih bank edini, ki vzdržujejo likvidnost trga vrednostnih papirjev. Nastajajoči trgi vrednostnih papirjev, kot je naš v Sloveniji, si šele morajo ustvariti zaupanje med investitorji in izdajatelji vrednostnih papirjev. Namesto spodbujanja novih izdajateljev in novih investitorjev, organizatorji trga čakajo na odrešilni val privatizacijskih delnic, ki naj bi prinesel tudi nove investitorje. Če je za gospodarska podjetja emisija delnic predraga in ni konkurenčna dolgoročnim bančnim kreditom, bodo morali znižati svoje provizije. Tudi dovoljenja, ki jih izdajatelji potrebujejo za javno prodajo, so predraga. Čas, ko so aktivne obrestne mere izrazito previsoke, bi lahko izkoristili za krepitev trga vrednostnih papirjev. Slednji pa bi konkurenčno vplival na višino obrestnih mer.

Ljubljanska borza - bistvena organizacija trga vrednostnih papirjev

Organizatorji trga vrednostnih papirjev bodo pritegnili investitorje k vlaganju v vrednostne papirje samo, če bo trg primerno funkcioniral. Predvsem jih zanima, ali bodo svoje delnice lahko hitro prodali po primerni ceni. Tudi pri nakupih vrednostnih papirjev so investitorji občutljivi na njihovo ceno. Trgi, kjer se ciklično ponavljajo gibanja cen vseh istovrstnih vrednostnih papirjev, prav gotovo niso zanimivi za investitorje. Slovenski trg vrednostnih papirjev je značilen po takih gibanjih. Cene večine delnic so najnižje poleti in rastejo do konca leta, ko začnejo padati. Tedaj postanejo edina alternativa državne obveznice. Ponudba in povpraševanje postaneta enosmerna: v nekem obdobju veliko investitorjev prodaja svoje delnice, v drugem obdobju pa jih večina kupuje. Na tak način prihaja do prevelikih nihanj v tečaju delnic. V nekem obdobju so nerealno visoke, medtem ko v prodajnem obdobju njihove cene nerealno padajo. Takšno stanje nikakor ni primerno za množično investiranje drobnih investitorjev, ki ne utegnejo natančno spremljati dogodkov na borzi. Takšno vzdušje je ugodno kvečjemu za borzne špekulacije, ki pa ne prispevajo k osnovnem smotru organiziranega trga vrednostnih papirjev, to je alokaciji kapitala. Če cene vrednostnih papirjev odsevajo dejanska bodoča pričakovanja o poslovanju izdajatelja, potem trg služi tudi širšim, družbenim ciljem. Denarni tokovi vodijo k tistim gospodarskim projektom, ki zaslužijo največjo finančno podporo. Na tak način se povečuje tudi gospodarska učinkovitost, zmanjšuje se brezposelnost in bančne obrestne mere. Tak trg vrednostnih papirjev lahko igra zelo pomembno vlogo pri nacionalnem gospodarskem razvoju. Pogoj za dobro funkcioniranje trga je delovanje vseh nadzornih mehanizmov, ki jih izvajajo organizatorji trga (borza) in državne nadzorne institucije.

Na Slovenskem je trg vrednostnih papirjev organiziran tako, da Ljubljanska borza d. d. deluje kot organizator trga, ki je segmentiran na več različnih trgov. Kotacije posameznih vrednostnih papirjev dovoljuje posebna komisija pri Ljubljanski borzi, pravno pa so urejene s posebnimi pravili. Zakon o trgu vrednostnih papirjev, ki je krovni zakon na tem področju, je pravna podlaga za začetek delovanja Agencije za trg vrednostnih papirjev, ki je kot samostojna pravna oseba odgovorna za razvoj trga. Organi agencije so strokovni svet, direktor in nadzorni svet. Agencija daje dovoljenja za poslovanje borzi, borznim posrednikom, družbam za upravljanje, investicijskim družbam, vzajemnim skladom in klirinško depotni družbi. Agencija daje tudi dovoljenja za javno prodajo vrednostnih papirjev, kar je predpogoj za kotacijo na borzi. Glavna funkcija agencije pa je nadzor nad pooblaščenimi udeleženci (borznimi posredniki in borzo), družbami za upravljanjanje, investicijskimi družbami ter vzajemnimi skladi. Vsekakor je Agencija za trg vrednostnih papirjev tista državna institucija, ki nosi celotno breme odgovornosti za nemoteno delovanje in razvoj trga vrednostnih papirjev.

Pravna ureditev pa ima svoje omejitve. Dejstvo je, da je Ljubljanska borza začela delovati že leta 1989, agencija pa leta 1994. Tudi borzni posredniki so začeli poslovati ob ustanovitvi borze. Nastanek borze je povezan s slovenskimi bankami in ključni kadri so prišli od tam. Njeni ustanovitelji so borzni posredniki, ki morajo biti lastniki delnic Ljubljanske borze d. d. Financira se iz borzne provizije, ki je njen stalni vir dohodka. Borza posluje v prostorih, ki niso v njeni lasti, temveč so v lasti poslovne banke. Borza za svojo dejavnost najema kredit, kot vsaka gospodarska družba. Torej njeni delničarji ne zagotavljajo potrebnega kapitala za njen razvoj, oziroma borzna provizija ne zadostuje za pokritje vseh investicij (podrobneje v letnem poročilu Ljubljanske borze d. d.). Takšno stanje omogoča zakonodaja, ki so jo pisali "neodvisni strokovnjaki", ki so člani strokovnega sveta agencije. Po slabih dveh letih veljavnosti zakona o trgu vrednostnih papirjev, taisti "neodvisni strokovnjaki" pišejo popolnoma nov zakon o trgu vrednostnih papirjev, ker je dosedanji popolnoma neustrezen (mag. Nina Plavšak, Nov koncept pravne ureditve trga vrednostnih papirjev, Agens, časopis za privatizacijo, januar 1996). V predlogu novega zakona pa tovrstnih sprememb ni zaslediti. V Varšavi je borza v 89-odstotno v lasti države. Če delničarji z lastnim financiranjem ne morejo zagotoviti delovanja borze, bi tudi pri nas bolj ustrezala mešana lastnina. Prav gotovo je nesmiselno, da je delovanje tako pomembne institucije organiziranega trga vrednostnih papirjev prepuščeno poslovni banki, ki se pojavlja tudi kot izdajatelj vrednostnega papirja. Ta vrednostni papir kotira na borzi. Tak izdajatelj ima že v osnovi mnogo boljši položaj na trgu kot izdajatelj, ki želi z javno ponudbo in kotacijo začeti nov investicijski cikel. Izdajatelj vrednostnega papirja, ki je hkrati tudi glavni finančni steber organizacije trgovanja, lahko tudi vpliva na kadrovsko zasedbo delovnih mest na borzi in na tak način hitreje in lažje prihaja do informacij ter vpliva na oblikovanje notranjih predpisov borze. Lahko si predstavljamo, kako bi Ljubljanska borza izvajala nadzor nad trgovanjem z vrednostnimi papirji izdajatelja, ki je omogočil začetek njenega poslovanja in dal soglasje k postavitvi njene uprave!

Še popolnejšo sliko o verodostojnosti trga vrednostnih papirjev dobimo, če upoštevamo dejstvo, da imajo v bankah po celem svetu izredno močno vlogo politične stranke. Posebno znan je avstrijski bančni sistem, kjer odkrito govorijo o sistemu: "Ena stranka - ena banka". Političnih botrov bančnega sistema na Slovenskem ne bomo ugotavljali. Morda drugič. Ostaja dejstvo, da Ljubljanska borza ni neodvisna institucija organiziranega trga vrednostnih papirjev. Pričakovanje, da bo tak trg sposoben oblikovati alternativo bančnemu sistemu, je torej zaenkrat utopično. Učinkovito delovanje kapitalskega trga, ki bi dopolnjeval denarni trg in bi bil tudi nekakšna zdrava konkurenca bi bilo za Slovenijo nujno potrebno.

Blagovna borza Ljubljana - korektiv finančnih instrumentov

Polno nasprotje trga vrednostnih papirjev pa je borzno terminsko poslovanje. V začetku leta 1994 so Luka Koper, Intereuropa Koper, Poslovno združenje prehrane Slovenije, BTC Ljubljana, Slovenske železnice, Finmedia, Aerodrom Ljubljana in Zavarovalnica Triglav ustanovili Blagovno borzo Ljubljana. Osnovna ideja terminskega trgovanja je zaščita pred poslovnim rizikom, ki ga prinašajo obrestne mere in devizni tečaji. Predmet trgovanja so pogodbe (in opcije na njih), ki se glasijo na dolžniške vrednostne papirje (obveznice), obrestne mere na kratkoročne depozite, valute, drage kovine, kmetijske, živilske in industrijske surovine, indekse na lastniške vrednostne papirje (delnice), nafto in njene derivate, industrijske kovine ipd. Na Blagovni borzi Ljubljana je največ poslov sklenjenih s terminskimi pogodbami na mesečno obrestno mero in tečaje tujih valut (USD, DEM, LIT).

Gre za finančne instrumente, ki so nastali z nastankom mednarodnega sistema drsečih deviznih tečajev. Namenjeni so upravljanju s tveganjem. Prve valutne terminske pogodbe so se pojavile leta 1972 v Chicagu, na International Monetary Market v sklopu Chicago Mercantile Exchange. Namenjene so vsem udeležencem denarnega trga in trga kapitala, ki se srečujejo z valutnimi tveganji:

- izvoznikom in uvoznikom za zavarovanje tečajnih tveganj pri deviznih transakcijah in načrtovanju izvoznih in uvoznih cen,
- udeležencem trga vrednostnih papirjev, ki so nominirani v tuji valuti,
- udeležencem kreditnega trga (valutni depoziti, posojila z devizno klavzulo),
- investitorjem kapitala.

Cena valutne terminske pogodbe je izražena v tolarjih za enoto tuje valute. Ob pričakovanju, da bo tečaj valute zrasel se cene terminskih pogodb višajo, in obratno. Kdor se želi zaščititi pred rastjo tuje valute nad določenim tečajem, bo kupil terminske pogodbe po tej ceni, in obratno, kdor se želi zaščititi pred padcem tuje valute pod ta tečaj, bo prodal pogodbe po tej ceni in zaslužil razliko, če se bo cena resnično znižala. Obveznost prodajalca za dobavo tuje valute se preračuna v tolarjih po denarni poravnalni ceni in primerja s terjatvijo na osnovi cene, po kateri je bila sklenjena pogodba. Razliko v SIT dobi prodajalec plačano ali pa jo mora plačati. Enako velja za kupca.

Pri trgovanju s terminskimi pogodbami torej ne gre za padanje oz. rast tečajev. Gre za zaščito pred tveganji, ki jih prinašajo cene finančnih instrumentov. Izvoznik naprimer sklene pogodbo o izvozu neke količine svojih proizvodov. Po zapadlosti pogodbe pričakuje devizni priliv v dolarjih, vendar ne ve, kakšen bo takrat njegov tečaj. Celotna finančna konstrukcija je lahko odvisna od nihanja tečaja dolarja. Zaradi tega tveganja na blagovni borzi sklene pogodbo o prodaji celotnega deviznega priliva na datum dospetja plačila po določeni tolarski ceni. Na tak način se zavaruje pred tveganjem spremembe tečaja. Kupec pa lahko pred zapadlostjo pogodbe takšno pogodbo proda, seveda z istim dnevom zapadlosti. Posel je sklenjen med kupcem in prodajalcem in se med njima poravna. Eden od njiju pridobi ali izgubi ali pa poravnata svoj riziko. Tretje osebe niso prizadete. Špekulacije pri terminskih pogodbah so v napovedovanju spremembe cene posameznega finančnega instrumenta ali blaga v prihodnosti, vendar nikakor na račun tretjih oseb.

Podobno je trgovanje s terminskimi pogodbami na obrestno mero, kije v Sloveniji zaradi indeksacije še posebno veliko tveganje. Blagovna borza je torej zelo pomemben del finančnega trga, vendar si šele ustvarja svoje mesto v njem. Nastala je brez posebne zakonske regulative. Deluje na izključno samoregulativnem principu, kar pomeni, da poteka njeno poslovanje na podlagi internih pravnih aktov. Predlog novega zakona o trgu vrednostnih papirjev predvideva regulacijo trgovanja s terminskimi pogodbami na vrednostne papirje. Znan je zaplet, ki je nastal med Ljubljansko borzo in Blagovno borzo Ljubljana zaradi pristojnosti v zvezi z organizacijo tovrstnega trgovanja. Ljubljanska borza, ki je nedvomno investirala velika finančna sredstva v lasten informacijski sistem, je ustanovila lastno podjetje za tovrstno trgovanje. Dejstvo je, da je zaradi dosedanje neučinkovitosti pri organiziranju trga vrednostnih papirjev Blagovna borza v veliki moralni prednosti pred Ljubljansko borze. Blagovno borzo vedno bolj sprejema celoten finančni trg. V primeru zloma trga vrednostnih papirjev, ki so ga napovedali že mnogi finančni strokovnjaki, bi upadlo tudi terminsko trgovanje, če bi ga organizirala Ljubljanska borza. Ker gre pri terminskem poslovanju za povsem nevtralno trgovanje, ki ni vezano na tveganja celotnega gospodarstva, je zelo koristno, da sta trga fizično ločena.

B. Krznar

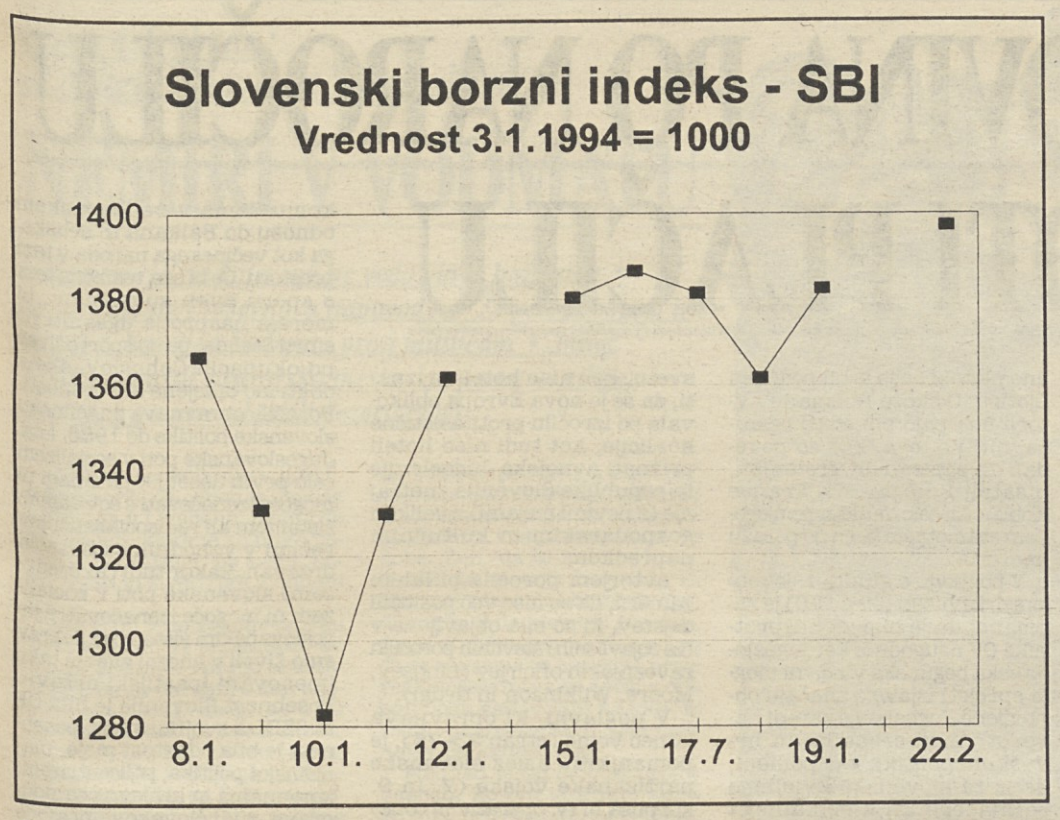

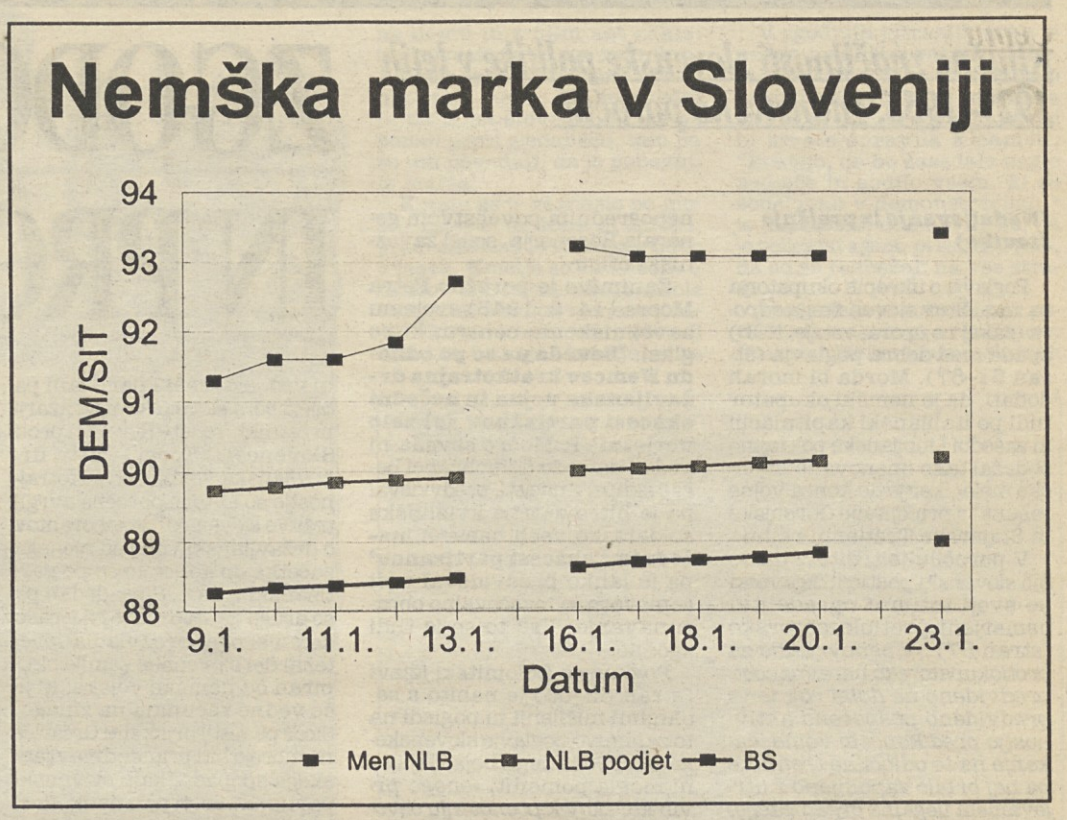

Borzna gibanja

ČESTITAMO KOLINSKI!

V soboto smo na naslovnici Dela lahko začudeni opazili oglas Ljubljanske borze, ki čestita podjetju Kolinska za uvrstitev v borzno kotacijo. Resnično gre za pogumno dejanje, saj gre za prvo podjetje, ki je zbralo toliko poguma, da se je po zaključenem programu lastninskega preoblikovanja podalo na trnovo pot borzne kotacije. Oglas pa ni namenjen Kolinski, temveč skriva precejšnjo mero samohvale vodstva Ljubljanske borze. Omenjena kotacija je za Kolinsko velik finančni riziko, za borzo pa svetel žarek upanja preživetja. Pripomniti velja, da bi borza potrebovala še precejšnje število zanesenjakov, kot je Kolinska, da bi preživela. Borza je podobna dami slabega slovesa, ki išče nedolžnega snubca. Ko ga slednjič najde, mu javno čestita za veliki uspeh. Uspešno snubljenje razglasi kot dokaz o svoji kreposti, v brk vsem obrekljivcem, ki jo spravljajo ob dober glas. Borza išče nove snubce, da bo dokazala svojo nedolžnost, vendar bo morala najprej opustiti nekatere svoje dosedanj ljubimce, sicer bodo tja prihajali zgolj občasni gosti.

Kolinski je vendarle uspelo spraviti ceno delnice na raven z začetka kotacije - 1075 tolarjev. V enem tednu je njen tečaj zrasel za 25%. Prejšnji teden se je promet s to delnico povečeval in dosegel dnevni obseg 11 milijonov tolarjev. Objavljeni poslovni podatki o zapletih pri nakupu rogaških vrelcev bi na razvitem trgu vrednostnih papirjev morali vplivati na ceno, vendar se kaj takega pri nas še nekaj časa ne bo primerilo. Logično bi bilo, da bi napovedana revizija kupoprodajne pogodbe prinesla občuten padec tečaja te delnice. Tudi drugi delniški tečaji so bili v glavnem v porastu in so se konec tedna umirili. Konec tedna se je največ trgovalo z delnicami Kolinske, Finmedie, Dadasa, Nike, Term Čatež, Primofina in SKB - redne. Trgovanje z obveznicami v glavnem upada, kar je posledica specifičnega datuma.

Na blagovni borzi trgujejo v glavnem s terminskimi pogodbami s tečajem ameriškega dolarja, za mesec marec. Trgovanje s terminskimi pogodbami za mesečno obrestno mero za tolar pa postaja nezanimivo. Menjalniški tečaji za nemško marko se počasi zopet vračajo v tirnice, ki jim jih narekuje tržišče. Panika v menjalnicah pojenjuje, zato lahko pričakujemo zmerno padanje menjalniških tečajev v bankah in pogodbenih menjalnicah. Podjetniški tečaj in tečaj Banke Slovenije pa počasi, vendar nezadržno, rasteta. Če ne bo novih pretresov z ukrepi katere od finančnih institucij, lahko pričakujemo njihovo združitev pri ceni, med 92 in 93 tolarjev za marko. Na takšen trend tečajev kaže še vedno velika razlika med nakupnimi in prodajnimi tečaji, ki v povprečju znaša 2 tolarja, nekoliko iznajdljivejši devizni špekulanti pa hitro odkrijejo do 4 tolarje razlike med menjalnicami. Vseeno pa se velja zamisliti nad izjavo finančnega ministra, da se v slovenskih menjalnicah oblikuje kvazi devizni trg. Morda gre za napoved novih ukrepov ali pa samo za ugotovitve finančnih oblasti, ki ne bodo prinesle skorajšnjih korenitejših sprememb.

Privatizacija pa za Skladova podjetja postaja prava mora. Nobena skrivnost ni več, da namerava vladajoča LDS iz neprodanih podjetij napraviti največji gospodarski koncern. Temu primerno so se začela obnašati podjetja, ki so postala njihove žrtve. Skoraj nobeno med njimi se ne strinja s prenosom večinskega deleža na Sklad RS za razvoj. Podjetja, ki se ne strinjajo s takšno politiko Sklada, so se začela posluževati pravnih poti. Jeklotehna je ugotovila, da je takšna pot zelo naivna, saj jim bo tudi v primeru pritožbe sodil mag. Tone Rop. Prav v Panorami smo pred tedni pisali, da mladenič opravlja vse ključne državne funkcije, ki so povezane s privatizacijo. V njihovem primeru morajo pritožbo nasloviti na ministrstvo, kjer prav on vodi zadeve, povezane s privatizacijo. Zakon o lastninjenju Skladovih podjetij namreč predvideva obvezen prenos dela lastništva na Sklad v primeru, da podjetje še ni dobilo prvega dovoljenja Agencije za privatizacijo, ali če gre za oškodovanje družbenega premoženja. Prav gotovo je potrebno napraviti red v postopkih lastninjenja. Takšna nacionalizacija, na podlagi odločbe v upravnem postopku, pa spominja na neko obdobje, za katerega smo mislili, da se ne bo nikoli več ponovilo. Verjetno bodo Skladove "žrtve" našle svojo pravico šele na sodiščih, vendar bodo postopki dolgotrajni in boleči, predvsem za zaposlene v takšnih podjetjih.

Slovenija pa je v rekordnem času dobila proračun. Prav gotovo gre za posledico bližajočih se volitev, saj bi nadaljnje zavlačevanje povsem onemogočilo predvolilni boj.

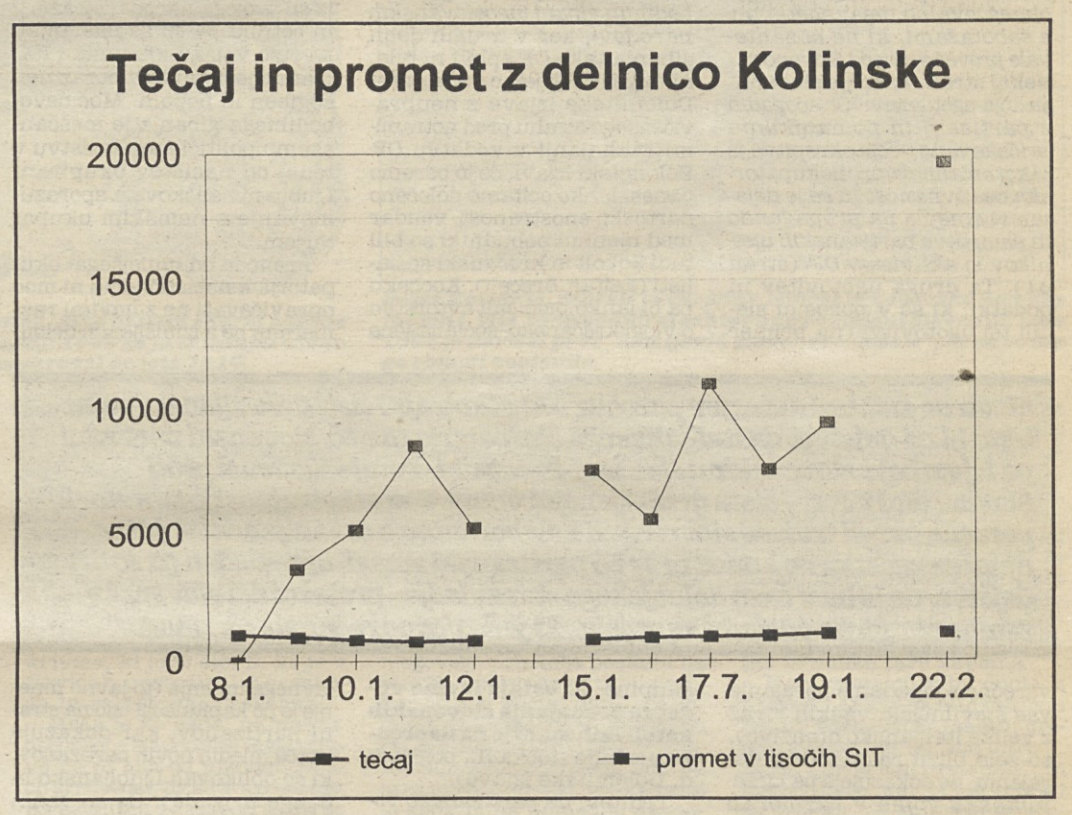

Letošnji proračun, ki znaša 568 miljard tolarjev, vključuje tudi kritje primanjkljaja v pokojninski blagajni. S tem so na eni strani rešeni upokojenci (beri: volitve!), na drugi strani pa bi takšen primanjkljaj v javnih financah dodobra podrl ravnovesje v ponudbi in povpraševanju po denarju. Najkasneje v drugi polovici leta bi prišli do velikega porasta povpraševanja po tolarjih, kar bi nedvomno še bolj dvignilo aktivno obrestno mero ter s časoma inflacijo. Nedvomno pa se bo morala naslednje leto nova vlada takoj spoprijeti z novo pokojninsko zakonodajo.

B. Krznar

Politikantstvo, tajni dokumenti in bolna domišljija

Minulo leto je potekalo predvsem v znamenju političnih kupčkanj, komu pripada katero gospodarsko področje, po kakšnem političnem ključu naj se odvija privatizacija, katera struja bo prevladala nad šolstvom in univerzo, pa tudi kdo bo prevzel vpliv nad igralništvom. Prav za igralništvo lahko rečemo, da politično manevriranje še zdaleč ni končano, pravzaprav se je šele dodobra začelo. Zakoni, ki so bili v tem času sprejeti, in tudi tisti, ki še čakajo na parlamentarno razpravo, pa že nakazujejo vso barvitost interesov strank, ki bi si rade prilastile nekaj, kar nikoli ni bilo njihovo in kar je nastajalo na podjetniških, ne pa politikantskih načelih. Priča smo na trenutke prav tragikomičnemu prerivanju, kdo bo zasedel prva mesta v že najavljenem igralniškem holdingu: ali bodo to bivši direktorji tajnih služb ali pa morda zdajšnji borci za odkrivanje igralniške »udbomafije«. Šele ko bodo te nagrade podeljene, nam bo tudi veliko bolj jasno, s kakšnimi motivi se je kdo zaganjal v Hit in do kod seže pritlehnost posameznikov, samooklicanih borcev za »osvoboditev« neukih Slovencev izpod »postkomunizma«.

Priča smo na trenutke prav tragikomičnemu prerivanju, kdo bo zasedel prva mesta v že najavljenem igralniškem holdingu: ali bodo to bivši direktorji tajnih služb ali pa morda zdajšnji borci za odkrivanje igralniške »udbomafije«. Šele ko bodo te nagrade podeljene, nam bo tudi veliko bolj jasno, s kakšnimi motivi se je kdo zaganjal v Hit in do kod seže pritlehnost posameznikov, samooklicanih borcev za »osvoboditev« neukih Slovencev izpod »postkomunizma«.

Vsa absurdnost obstoječe igralniške zakonodaje, ki je bolj kot racionalnemu urejanju razmer na področju igralništva namenjena merjenju politične moči, se najbolje odraža v dejstvu, da je igralnicam prepovedano tako rekoč vse – celo spreminjanje položaja igralnih avtomatov! Večjo norost bi le s težavo našli tudi v zakonodajah igralništvu najmanj naklonjenih držav. Prav v takih podrobnostih se zrcali odnos slovenske države do dejavnosti, ki ji je v lanskem letu med vsemi turističnimi dejavnostmi prinesla največ dohodka. Rdeče številke, ki se zaradi enormnih davkov iz meseca v mesec povečujejo, nikogar ne vznemirjajo. Vlada in parlament sta preveč zaposlena z reševanjem že zdavnaj odpisanih, tehnološko zastarelih gigantov, da bi se ukvarjala s tako banalnimi temami, kot so igralniški davki in postopno propadanje te dejavnosti. V času stopnjevanja predvolilne mrzlice so opozorila o posledicah tako kratkovidne politike neumestna, celo moteča. To je čas tekmovanja v darežljivosti in lažni humanosti, ki jo nekateri politiki pojmujejo tudi tako, da lahko z denarjem davkoplačevalcev počnejo, kar se jim zljubi. In ga zato tudi pobirajo tam, kjer se jim zljubi in v poljubnih količinah. Zalaganje bivših socialističnih mastodontov z denarjem zaradi nekaj volilnih glasov je pač pomembnejše od racionalnega razmisleka, kakšni so pravzaprav razvojni cilji te države in kam nas obstoječa gospodarska politika želi pripeljati.

Hit je vpet v to mrežo navzkrižnih interesov morda bolj kot kdajkoli. Na njem se lomijo kopja medsebojnih političnih obračunavanj, postal je poligon za izživljanje političnih amaterjev, ki jih je v parlamentarne klopi pripeljala zgolj volilna kombinatorika, ne pa volja volilcev. Eden takih prav zdaj piše svoje »poročilo«. In to iz dokumentov neznanega izvora in z nejasnim pravnim statusom. V »poročilu« bo Hit nedvomno oklican za dežurnega krivca za vse, kar se je v tej državi zgodilo in kar se še bo, pa tudi tisto, kar se ni nikoli in se dogaja samo v razboleli domišljiji. Samo sprašujemo se lahko, ali smo v Sloveniji res zabredli že tako globoko, da si celo poslanci drznejo sodelovati z varnostnimi službami tujih držav, samo da bi zadostili svojim osebnim ambicijam.

In kaj naj si za leto, v katerega smo pravkar vstopili, sploh želimo? Pravzaprav želja niti ni veliko. Predvsem to, da bi se politiki ukvarjali sami s seboj in da bi prenehali vpletati v svoje zdrahe vesoljno Slovenijo. Da bi dopustili državljanom, da se ukvarjajo s pametnejšimi stvarmi, da bi dopustili podjetnim, da delajo svoj posel. V nasprotnem primeru – kaj sploh še ostane velikim? Mar bomo morali res vsi poklekniti pred samooklicanimi odrešeniki, pobarvanimi zdaj z eno, zdaj z drugo barvo?

Uredništvo Hitovih novic

Ključne značilnosti slovenske politike v letih 1929–1955, znanstveno poročilo

ZGODOVINA PO NAROČILU IN PROTI PLAČILU

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Poglavje o ukrepih okupatorja za zadušitev slovenskega *odpora* (zakaj ne upora, vstaje, NOB) spada med dobra poglavja (stran 51–57). Morda bi morali dodati, da je nemški okupator tudi po italijanski kapitulaciji in zasedbi Ljubljanske pokrajine obdržal tako imenovane »nemške meje«, ker je do konca vojne računal s pripojitvijo Gorenjske in Štajerske Tretjemu rajhu.

V poročilu je trditev, da so bili slovenski politični dejavniki po svoji intimni opredelitvi usmerjeni protiokupatorsko (stran 57). *»V osnovi je šlo za protiokupatorsko naravnanost, predvideno na dolgi rok ter s predvideno pospešeno aktivnostjo pred koncem vojne, čakanje na te odločilne trenutke pa naj bi bilo zapolnjeno z utrjevanjem ilegalne organizacije, obveščevalno dejavnostjo ter s sabotažami, ki ne bi zahtevale preveč žrtev od Slovencev.«* Nekaj strani kasneje sledi naslednja ugotovitev: *»Ob spopadih s partizani in pomanjkanju pričakovane večje okrepitve je takoj splahnela protiokupatorska naravnanost in se je dejavnost omejila na propagando in usmrtitve partizanskih ujetnikov in aktivistov OF«* (stran 61). Ta druga ugotovitev in podatki, ki so v poročilu sledili tej ugotovitvi (na primer vzročno sovpadanje porajanja vse številnejših vaških straž z veliko italijansko ofenzivo), so zelo blizu resničnemu dogajanju, ne dokazujejo pa *»državljanske vojne v razmerah okupacije«*, pač pa politično in vojaško kolaboracijo, kvizlinštvo.

Meščanske stranke so se ustrašile vzpona OF in partizanstva (ne torej porasta terorja in revolucije) ter so se, kot točno ugotavlja poročilo, v svoji nemoči zatekle najprej k italijanskemu, potem pa k nemškemu okupatorju. V razmerah okupacije, ko je okupator organiziral svoje pomožne policijske in celo vojaške enote, jih oboroževal, oblačil, hranil, zdravil in plačeval (obstajajo natančni nemški spiski imen domobrancev, ki so prejemali mesečno plačo), to ne more spremeniti stanja državljanske vojne.

Partizani so četrto zimo doživljali pospešeno aktivnost nacistične, kozaške, domobranske soldateske; Ljubljančani za žico in bunkerji se niso tresli pred OF in VOS-om, ki ga ni bilo več, temveč pred ovaduhi in črno roko; zavezniški protiobveščevalni oficirji niso vedeli nič o sabotažah na progi Maribor–Trst; domobranci, ki so varovali proge in mostove, pa so streljali na partizane minerje.

Razpravljanje o državljanski vojni in njenih posledicah je prisotno vrsto let v slovenski publicistiki - manj v zgodovinopisju - in to ne samo v Sloveniji. V poročilu je dilema državljanska vojna ali NOB omenjena večkrat in je nekakšna rdeča nit poročila. Smoter trditev o nekakšni kratkotrajni, čisti ali izsiljeni državljanski vojni v pogojih okupacije je izenačevanje partnerjev - zmagovalcev in premagancev. Pomeni na koncu izničenje NOB in rehabilitacijo kvizlinštva.

Tudi zahodni zavezniški medvojni dokumenti zamisli o državljanski vojni ne potrjujejo. Zato zavezniki tudi niso sprejeli predloga ameriškega podpolkovnika Mc Dowlla, naj bi k domobrancem poslali zveznega oficirja. Zavedali so se absurda, da bi v štabu, ki je deloval pod neposrednim poveljstvom generala Rösenerja, sedel zavezniški oficir.

Zanimivo je poročilo Petra Moora (14. 2. 1945) svojemu zavezniškemu centru, ki se glasi: **'Seveda pa so po odhodu Nemcev kratkotrajna državljanska vojna in nečedni ekscesi partizanov žal zelo verjetni'.** P. Moore seveda ni vedel, da bodo domobranci bežali skupaj z nacisti, predvideval pa je hitro zatrtje kvizlinške soldateške vseh barv. Z **'nečednimi ekscesi partizanov'** pa je lahko predvideval tudi samovoljo in maščevalno obračunavanje. Vse to se je tudi zgodilo.

Poglavje o Dolomitski izjavi (stran 62–63) je nabito s sedanjimi mišljenji in pogledi na to zanimivo poglavje slovenskega osvobodilnega boja. Izjava ni mogla pomeniti *»enega prvih korakov k poenotenju osvobodilnih gibanj jugoslovanskih narodov«*, ker v drugih delih gibanja take OF sploh ni bilo. Avtorji namigujejo na odvečnost Dolomitske izjave z neupravičenostjo strahu pred notranjimi razhajanji v vodstvu OF. Dolomitski izjavi, če jo beremo danes, lahko očitamo določeno partijsko enostranost, vendar med njenimi pobudniki so bili tudi Sokoli in krščanski socialisti (Fajfar, Brecelj), Kocbeku pa bi lahko pripisali avtorstvo o vlogi krščansko-socialistične skupine, ki **ostaja idejno vodstvo prehajanja slovenskih katoliških množic na napredne pozicije** (točka II., poglavje d. Dolomitske izjave).

Trditev, da *partizansko vodstvo ob kapitulaciji Italije ni pokazalo nobene pripravljenosti vsaj za premirje* (stran 66), ni v skladu z zgodovinskimi viri. Prav tako ti viri ne potrjujejo trditve, da se je *partizansko vodstvo posebej pripravilo prav za obračun z domačim nasprotnikom, ter si tako zagotovilo hitro zmago v tej kratkotrajni, nekajtedenski čisti državljanski vojni v Ljubljanski pokrajini.*

V prvi vojaški monografiji (NOV na Slovenskem 1941–1945), ki jo je pisatelj Javoršek imenoval najponosnejša slovenska knjiga, je obdobje kapitulacije obravnavano na 30 straneh (stran 501–531). Tu so podrobno obrazložene priprave partizanov na zlom fašistične soldateske. Glavni smoter je bila razorožitev okupatorskih enot in tistih stražarskih in četniških, ki ne bodo položile orožja. Šlandrova brigada ni prišla s Štajerske zaradi obračunavanja s kvizlingi, pač pa zato, da bi branila osvobojeno ozemlje pred zasedbo nacistične vojske. Partizanski obračun s stražarji in četniki ni mogel biti usmiljen. Ne moremo ga obravnavati izven temeljnega smotra NOB – osvoboditve **celotnega** narodnostnega ozemlja.

Izvirna zamisel avtorjev poročila o kratkotrajni čisti državljanski vojni temelji na dejstvu, da italijanskega okupatorja ni več, slovenski partizani pa bijejo boj s slovenskimi stražarji in četniki. Torej – Slovenci proti Slovencem! Torej – čista državljanska vojna. S kratkotrajnostjo so avtorji poročila ovrgli trditve slovenskih kolaborantov o državljanski vojni od njenega začetka do konca in še po partizanski zmagi. Spregledali pa so drugo dejstvo, da je bil v času dolenjskega »brezvladja« pretežni del slovenske zemlje okupiran od nemške vojske, ki je še vedno računala na zmago. Sicer pa niti Turjak niti Grčarice ne morejo biti primer državljanskega spopada, kajti slovenski partizani so črpali svojo moč iz sil svojega naroda, stražarji in četniki pa so se naslanjali na tujo vojsko. Ob umiku Italijanov je bil njihov poraz neizogiben in popoln. Moč osvobodilnega gibanja je meščanskemu političnemu vodstvu v tedaj od nacistov okupirani Ljubljani narekovala sporazumevanje z nemškim okupatorjem.

Prehoda od »milejšega« okupatorja k nacističnemu ni moč opravičevati ne z novimi razmerami ne z izmišljenim delom javnega mnenja (to javno mnenje je po kapitulaciji bilo na strani partizanov, kar dokazuje tisoče mladih novih partizanov, ki so oblikovali Ljubljansko in druge brigade). Če so vaški stražarji in četniki v službi fašistične okupacije pomenili nož v hrbet slovenskemu narodu na Primorskem, ki so se od nastopa fašizma upirali nasilju, pomeni sporazumevanje z nemškimi krvniki dokončno izdajstvo **celotnega** slovenskega naroda.

V poročilu je zapisano: *»Ob pritisku nemške oblasti, ob oportunizmu nekaterih (katerih?) protirevolucionarnih dejavnikov ter agresivne propagande se je ob slovenskem domobranstvu ter generalu Rupniku ustvarilo vzdušje, ki je deloma že imelo totalitarna obeležja. V ta sklop je mogoče uvrstiti tudi dve domobranski prisegi...«* (67. stran) To je zelo točna in pomembna ugotovitev. To vzdušje je ustvarjala in usmerjala trojka – Rösener, Rupnik in tudi škof Rožman, pri katerem so bili pomembni sestanki takratnega slovenskega meščanstva. Rösenerja ni treba predstavljati. Ivan Cankar pravi, da se človek podpiše na vsako stvar, ki se je dotakne. Rösener se je podpisoval pod rdeče plakate seznamov slovenskih talcev širom po domovini. Za Rupnika je v poročilu na 65. strani zapisano, da je videl rešitev slovenskega vprašanja pri Nemčiji kot prenoviteljici Evrope. S svojim antisemitizmom in obsojanjem zahodne plutokracije je bil podoben Ljotiću. O škofu Rožmanu avtorji ne upajo povedati resnice, niti ne tega, kar so povedali ali zapisali dr. Trstenjak, pisatelj Finžgar, dr. France Koblar. Ali celo Vatikan po njegovem sramotnem begu po porazu nacizma.

V poglavju o graditvi slovenske državnosti (stran 70) je zapisano, da je bilo za nasprotnike OF neugodno, ker jugoslovanska begunska vlada ni mogla sprejeti izjave o značaju obnovljene Jugoslavije zaradi nasprotij med srbskimi in hrvaškimi politiki, kar pomeni, da je za slovenske kvizlinge četniškega ali klerikalnega porekla bilo to prerekanje pomembnejše od samoodločbe slovenskega naroda. Tu je še druga, kar smešna ugotovitev, da tabor nasprotnikov ni mogel svojih nazorov oznanjati v legalnem časopisu, ki je bil pod okupatorjevim nadzorom. Za skrite smotre nasprotnikov OF in NOB tako slovenski narod ni mogel zvedeti; Slovenci so lahko brali samo legalne časopise, ki so vsak dan pisali o zmagi nacistične Nemčije in še vsakršne laži, da bi oklevetali partizanstvo in OF.

Z ukinitvijo Glavnega štaba NOV in PO **Slovenije** (ne **pokrajine**, kot je zapisano v dokumentu, stran 71) je slovenski narod resnično izgubil pomemben atribut svoje suverenosti. Partizansko izročilo pa s tem ni ugasnilo. Pretežno so slovenski oficirji in partizani prešli v KNOJ in OZNO, kar potrjuje tudi poročilo na koncu 74. strani. Izjema je bila 14. divizija, premeščena pozneje v Vojvodino. Partizansko izročilo je ponovno oživljalo v vseh kriznih situacijah, v celoti je postalo pozneje doktrina teritorialne obrambe, ki je pokazala svojo moč v osamosvojitveni vojni leta 1991.

Na 72. strani je zapisano, da *so bili zavezniki obveščeni v povsem partizanskem duhu, ker so bile njihove misije omejene na partizanske vire. Zato naj bi prevladoval politični in vojaški pragmatizem in zelo negativen vtis predvsem o generalu Rupniku.* To ne pomeni nič več in nič manj, kot da so partizani dezinformirali zavezniške štabe in londonsko angleško in begunsko vlado. Zavezniki so razpolagali z lastnimi viri, kaj se dogaja v Jugoslaviji in Sloveniji, vse bolj so morali računati z vojaško in politično močjo jugoslovanskega in slovenskega osvobodilnega gibanja. Ko so bili v »Londonu« že povsem na partizanski strani, ko so se pojavili govori Kuharja na radiu, misija Cankarja, Snoja in drugih, pa so v kvizlinškem taboru še vedno trdili, da v Londonu ne poznajo situacije, da nasedajo židovsko-boljševiški zaroti in propagandi. »Slovenec« je 8. oktobra 1944 objavil javno pismo Rupnikovega zeta Stanka Kocipra predsedniku britanske vlade Churchillu, v katerem ga sprašuje, ali sedaj že vidi, kako prav so imeli domobranci, da so se zvezali z njegovimi (Churchillovimi) sovražniki. Pismo pa konča takole: **»Postali pa vam bomo pravi prijatelji, kadar boste stopili v evropski blok, ki ga Hitlerjeva Nemčija že od leta 1941 vodi v borbi za obstanek, ki ga ogroža židovski satan boljševiške igre.«** Take in podobne floskule so potem ponavljali domobranski emigrantski propagandisti po svetu, ker niso hoteli priznati, da se je nova Evropa oblikovala po izročilu protifašistične koalicije; kot tudi niso hoteli priznati avnojske Jugoslavije in republike Slovenije znotraj nje (z novimi mejami) z velikim gospodarskim in kulturnim napredkom.

Avtorjem poročila bi lahko zamerili, da se niso več poslužili dejstev, ki so bila objavljena v (že objavljenih) številnih poročilih zavezniških oficirjev (Lindsey, Moore, Wilkinson in drugi).

V poglavju, ki obravnava konec vojne (stran 73–76), je pomanjkljiv delež slovenske partizanske vojske (7. in 9. korpusa in IV. operativne cone) pri osvobajanju celotnega narodnostnega ozemlja. Slovenski partizani so morali zdržati strahoten vojaški pritisk umikajočih se vojska z južnoevropskega in balkanskega bojišča. Slovenske enote so prve prišle do skrajnih meja slovenskega narodnostnega ozemlja. Poročilo pravilno ugotavlja, da se je na slovenski zemlji takrat znašlo kar osem armad iz štirih vojska. Brez moči in žrtev Jugoslovanske armade, pa tudi brez boja slovenskih partizanov v skupnih operacijah ne bi zmogli zlomiti nacistično-kvizlinške fronte in osvoboditi Trsta. Vojna je v Sloveniji trajala še teden dni po kapitulaciji nacistične Nemčije. Rösener in Rupnik sta domobransko vojsko do konca pozivala k obrambi. Četrtega maja pa je separatistična »slovenska vlada« v razglasu povedala, da so domobrance preimenovali v »Slovensko narodno vojsko«. Ta sestanek na Taboru, ki mu je prisostvoval tudi škof Rožman, je dr. France Koblar imenoval **»zadnjo noro omejenost separatističnega meščanstva, ki si je nadelo deloma nacionalni lišp, v glavnem pa verski plašč – skok obupancev v gluho domišljijo in domišljavost narodnih pokvarjencev«** (F. Koblar: Moj obračun, 186–187 stran). Ta vojska je potem skupaj z ostanki nemške vojske bežala na Koroško ter pri tem v poslednji bitki ob Dravi ubijala partizane. Voditelji, ideologi, komandanti in duhovniki kurati so jo v Vetrinju skrivoma zapustili.

Trditve o takojšnjem prehodu v proletarsko revolucijo (stran 79) nimajo opore v virih in stvarnosti. S komunistično nevarnostjo ni mogoče opravičevati kolaboracije ne s fašisti ne z nacisti. Ob koncu poglavja o značaju vojne 1941–1945 zapišejo avtorji naslednje:

»Če torej upoštevamo vse slovensko ozemlje in ves vojni čas, lahko državljansko vojno na Slovenskem označujemo kot časovno in krajevno omejen pojem.« Kako naj to razumemo? *Časovno* na obdobje kapitulacije fašistične Italije in *krajevno* na »La Provincia Italiana di Lubiana«.

Informbirojevski spor prikazujejo zgodovinarji kot boj dveh hegemonov – Tita in Stalina, ki se je bal, da bi lahko Tito ogrozil njegov primat (stran 101). Po svojem vzroku in posledicah tega spora ni mogoče omejiti na kult osebnosti dveh vodilnih mož. Spor je mnogo globlji in večplasten. Jugoslovanska NOB in slovenska znotraj nje je presekala popkovino svetovnih imperialnih sil na Jugu Evrope in Balkanu. To je glavna pridobitev NOB, čeprav seveda ni s tem odstranila strateških interesov Sovjetske zveze. Ti se kažejo tudi sedaj po padcu komunizma v velikoruskem odnosu do Balkana in srbskega kot večinskega naroda v tem prostoru. Če bi bila resnična teza o sporu dveh suverenov, bi morala nasprotja ugasniti po smrti Stalina, pa so spori oživeli po okupaciji Čehoslovaške z doktrino omejene suverenosti. Poročilo obravnava značilnosti slovenske politike do 1955. leta. Jugoslovanske poti v socializem celo prvih deset let po zmagi ni mogoče izenačevati s sovjetskim sistemom ali realsocialističnimi režimi v vzhodnih satelitskih državah, kakor tudi (in predvsem) slovenske poti v socializem ni mogoče izenačevati z jugoslovanskim sistemom, čeprav smo živeli v enotni zvezni tako imenovani »partijski državi«. Posebnost Slovenije je bila OF in SZDL s svojimi sveti, posebnost je bila odprtost meje, manjšinska politika, policentrizem, komunalna in krajevna samouprava, tudi človekove pravice in kulturna politika. Slovensko politično in državno vodstvo je imelo v zvezni državi napredno vlogo vse do ustave 1974, zadnjega preizkusnega kamna za preživetje federalne skupnosti. In potem vse do 14. kongresa ZKJ.

Kaj naj bi rekli o poročilu dvanajsterice zgodovinarjev potem, ko smo knjigo prebrali, jo odložili in premislili rezultate in domet vloženega truda avtorjev?

Morda najprej to, da je kljub pomislekom, ki smo jih našteli in jih bodo morda še več našli drugi bralci, pomemben izziv sodobnemu zgodovinopisju. Odpira mnoga vprašanja, odstira zavese in razčiščuje žgoča protislovja slovenske sodobne zgodovine od tridesetih do sredine petdesetih let, to pa je prelomno obdobje za usodo in preživetje slovenskega naroda in za oblikovanje njegove državnosti.

Pozitivna plat poročila je, da pisci niso hoteli podpreti teženj tistega dela nekdanje politične emigracije, ki hoče razvrednotiti NOB in pridobitve tega boja ter rehabilitirati sodelavce okupatorjev. Tudi ne teženj po proglasitvi vsega tega obdobja za zločinskega ter KPS in OF za zločinski organizaciji. To so te ekstremne sile pričakovale, in zato tudi močno kritično obravnavajo to poročilo.

Negativna stran tega timskega dela, in to zlasti zaznava bralec iz vrst partizanov ali nekdanji aktivist OF, pa je težnja po opravičevanju ravnanj slovenskih kvizlingov. Nedvomno so v tako imenovanem meščanskem taboru obstajale močne struje, ki so se upirale kolaboraciji in nacionalnemu izdajstvu, čeprav so bile znotraj slovenskega prostora s silo zadušene.

Rekli bi, da je polstoletna razdalja od partizanske zmage dovolj velika zgodovinska distanca za objektivno obravnavanje celotnega dogajanja – narodnoosvobodilnega in kolaboracije. Morda pa je nekajletna razdalja po zrušitvi berlinskega zidu, po razpadu sovjetske, čehoslovaške in jugoslovanske federacije, po propadu komunističnih držav prekratka zgodovinska distanca za objektivno presojo vloge komunističnih in socialističnih strank in držav. Velikanski premiki v razporedu politične, gospodarske in vojaške moči v svetu, porast nacionalizma in populizma v nekdanjih socialističnih državah, naraščajoča plima protikomunistične koalicije – vse to ovira objektivno presojanje družbene vloge in pomena delavskega gibanja, socializma in marksizma. Morda bodo avtorji, ki so večinoma pripadali nekdanji KPS, čez deset let marsikaj napisali drugače, jasneje, objektivneje.

Mitja Ribičič

"Izvirna zamisel avtorjev poročila o kratkotrajni čisti državljanski vojni temelji na dejstvu, da italijanskega okupatorja ni več, slovenski partizani pa bijejo boj s slovenskimi stražarji in četniki. Torej – Slovenci proti Slovencem! Torej – čista državljanska vojna. S kratkotrajnostjo so avtorji poročila ovrgli trditve slovenskih kolaborantov o državljanski vojni od njenega začetka do konca in še po partizanski zmagi. Spregledali pa so drugo dejstvo, da je bil v času dolenjskega »brezvladja« pretežni del slovenske zemlje okupiran od nemške vojske, ki je še vedno računala na zmago."

"Meščanske stranke so se ustrašile vzpona OF in partizanstva (ne torej porasta terorja in revolucije) ter so se, kot točno ugotavlja poročilo, v svoji nemoči zatekle najprej k italijanskemu, potem pa k nemškemu okupatorju. V razmerah okupacije, ko je okupator organiziral svoje pomožne policijske in celo vojaške enote, jih oboroževal, oblačil, hranil, zdravil in plačeval (obstajajo natančni nemški spiski imen domobrancev, ki so prejemali mesečno plačo), to ne more spremeniti stanja državljanske vojne."

"Partizani so četrto zimo doživljali pospešeno aktivnost nacistične, kozaške, domobranske soldateske; Ljubljančani za žico in bunkerji se niso tresli pred OF in VOS-om, ki ga ni bilo več, temveč pred ovaduhi in črno roko; zavezniški protiobveščevalni oficirji niso vedeli nič o sabotažah na progi Maribor–Trst; domobranci, ki so varovali proge in mostove, pa so streljali na partizane minerje."

France Trebčan: »Ločitev duhov« na Slovenskem (2)

NEMIRI V VODMATU

Upi v cesarja, za katerega ne vedo, da je božjasten • Se uresničuje Prešernova napoved? • Župan pobegnil iz mesta • Kmetje v Vodmatu proti mitnicam • Janez Trdina zapustil stražarsko mesto, ker pa ga ni nihče pogrešal, ga niso obtožili dezerterstva

Medtem so se ljudje v gostilni dogovorili, da odpotuje manjša delegacija v Ljubljano, kjer bodo poizvedeli, kakšne so nove postave, po katerih bo treba poslej delati in živeti tudi v njihovi dolini.

Ker je bil v delegacijo izbran tudi Medved, se je ponudil, da kot svobodnjak vpreže lojtrski voz, ki so ga okrasili s smrekovimi vejicami. Sami so si v gumbnice zataknili bele trakove, za katere niti niso dobro vedeli, kaj pomenijo. Zadoščalo je Adamovo pojasnilo, da ljudje na dunajskih ulicah nosijo takšne trakove kot znamenje privržencev revolucije.

V Ljubljani so srečevali ljudi, izmed katerih so mnogi govorili nemško. Bili so kot na trnju, čeprav so vsaj na videz ohranjali mirno kri. Razglašena svoboda je delovala kot magnet. Slišati je bilo vprašanja, zakaj na gradu ni slovenske zastave. Napovedovali so, da bo gosposka na večerni predstavi v gledališču pozdravila spremembe in da bo mesto slovesno osvetljeno.

Ko je Medved popoldne kolovratil po mestu, ker se ni imel kam dati, je vnovič srečal Adama.

"Ubogi cesar," mu je potožil Martin. "Kako bojo neki to naredili de bo toliko milijonov ljudi, ki žive po več sto milj vsaksebi v cesarstvu, ob enim in brez prepira gospodarilo, se med seboj lepo zastopilo in vsako reč tako sklenilo, de bo vsim prav? To skoraj ni mogoče, a ne?".

"Ne polagaj prevelikega upanja v našega cesarja," mu je rekel. "Ferdinand je božjasten, zato nima več skoraj nobene besede. Na Dunaju vlada dvor!"

"Jezus Kristus, pa menda ja ne?" se je Martin prestrašil Adamovega odkritja. On je vendar po milosti božji cesar Avstrije, zato mu Bog ni mogel naložiti takšne pokore, si je mislil, nato pa vprašal: "To se pravi, da cesarja večkrat zvije?"

"Vrže ga tudi takrat, kadar bi moral sprejeti kako pomembno odločitev, pa jo z izgovorom na bolezen podurha z Dunaja," se je nasmehnil Adam. "Liberalni tabor se navdušuje za nadvojvodo Janeza, kralja Matjaža nove dobe. Želi, da bi kot sin habsburškega cesarja Leopolda II. čimprej zamenjal bolnega Ferdinanda. O nadvojvodi gre glas, da je Slovencem naklonjen in da se zavzema za temeljito preureditev cesarstva po načelu: čim bolj bodo zadovoljni narodi, ki sestavljajo cesarstvo, tem močnejša bo kronovina!"

Medved je bil še bolj zaprepaščen, ko mu je Adam spregovoril o francoski revoluciji, saj se mu je že sama beseda revolucija vzbujala strah. Doslej so o njej govorili kot o največji pošasti tega sveta, pa se najde človek, ki pravi, da ima revolucija še vedno veliko privlačna moč, je pomislil. Adam je prvi, ki trdi, da se z njo začenja nova doba, v kateri si ljudstvo, čeprav ne premočrtno, širi prostor svobode, se pomnožuje in pričenja vplivati na potek dogodkov. Odprla je mnoga nova vprašanja, ki so se še včeraj zdela nemogoča. Z revolucijo na Siciliji in nato na Dunaju se je val približal tudi Slovencem, ki že dolgo čutijo potrebo po združitvi slovenskega narodnega ozemlja v eno upravno enoto.

"Kaj pa vse tiste strašne stvari, ki se dogajajo v revoluciji?" je vprašal Martin.

Cesar Ferdinand I. je bil božjasten, zato ni imel skoraj nobene besede. Kmalu po marčni revoluciji 1848 ga je zamenjal osemnajstletni Franc Jožef I., ki je cesaroval do leta 1917.

"Seveda je francoska revolucija kot reka, ki naplavi tudi kaj slabega, celo kakšno truplo, ampak tisto dobro v njej, tista njena rodovitna naplavina, odtehta vse negativno," je odgovoril Adam.

"Si bral Prešernovo Zdravljico?" ga je nenadoma vprašal Adam. "Ko sem na Dunaju korakal v povorki meščanov, delavcev, študentov in dijakov, se mi je zdelo, da vsepovsod slišim Prešernove besede: žNaj zdrobe - njih roke - si spone, kjer jim še teže!' Skrajni čas je že, da Bleiweis popravi krivico, ki jo je storil, ko je v Novicah protežiral Koseskega in zametoval Prešerna!"

Mrak je že padel na mesto, obljubljene slavnostne razsvetljave pa ni bilo od nikoder. Nekdo je povedal, da se je slovesnost v gledališču že začela in da so pravkar zapeli cesarsko himno.

Medved je bil v skupini ljudi, ki jo je vodil Adam. Ker niso vedeli, da je župan v gledališču, so se namenili, da ga obiščejo na domu in z njim kot zakletim sovražnikom svobode obračunajo; kako, to tisti hip ni bilo nikomur jasno. Ko so zvedeli, da je na slovesnosti, so se podali proti gledališču, tam pa so jim povedali, da je pobegnil iz mesta.

Kmalu se je razneslo po mestu, da so si meščani in kmetje, predvsem tisti iz Vodmata, hudo v laseh. Kmetje so ob vhodih v mesto rušili mitnice kot simbole osovražene Metternichove oblasti. "Odslej ne bomo več plačevali mitnine," so vpili kmetje, ki so upali, da bodo njihovi pridelki poslej mitnine prosti. Marsikdo je predobro vedel, da iz mitnin že dolgo več ne vzdržujejo cest in mostov, temveč so le vir za polnjenje mestne in državne blagajne.

Adam je pozneje zvedel, da je bil v stotniji narodne garde, ki se je pripravljala na boj z Vodmočani, tudi osmošolec Janez Trdina. Stotnik je njega in njegovega prijatelja postavil na stražo, potem pa pozabil nanj, ker se je v krčmi napil. Čakala sta ga kakšno uro, potem pa sta šla domov spat. Bila bi kaznovana kot dezerterja, ker pa ju ni nihče pogrešal, jima je ostal le spomin na komedijo narodnega stražarstva in legionarstva. "Nationalgarde" so rekli ljubljanski imenitniki, presrečni, da so dobili svojo narodno stražo in se jim ne bo treba bati prekucuhov.

V zgodnjih jutranjih urah je nekdo med ljudi razširil vznemirljivo novico, da ustanavljajo narodno gardo, ki bo poskrbela za red in mir, predvsem pa naj bi kmete spravila k pameti. "Pravijo, da bo zasedalo naglo sodišče in sodilo vsem, ki so sodelovali v demonstracijah," je mlad mož, domnevali so, da je policijski agent, prestrašil ljudi, da so se razbežali na vse strani.

Medved se je poln vtisov, pomešanih s strahovi, vrnil domov. Ob razburljivih vesteh naslednjih tednov in mesecev je bil razpet med zahtevami po doslednosti revolucije in svarili pred nevarnimi prekucuhi.

"Zdaj ali nikdar! Pa hitro, hitro, mi tako zadnji pridemo, vse dežele so že na Dunaju, ali Slovenca še ni! Gorje nam, če zavolj naše nemarščine pade naša narodnost!" je v slovenskem časniku bral besede Ptujčana Davorina Trstenjaka, žmestne in velike fare kaplana'.

Manj obetajoč je bil dopis iz Laškega. Ljudje na tamkajšnem sejmu, nezadovoljni zaradi previsoke sejmine, so "ino hitro ... začeli mirne ludi pretepati". In zakaj? Zato, ker bi bili morali za prostor, na katerem so prodajali svojo živino, plačati 4 krajcarje. "Je to za smejati al za jeziti?" se je vpraševal časnikar. "Saj ni nihče prisiljen svojo živino na sejem peljati..."

(Dalje prihodnjič)

Peter Kozler je, čeprav je verjetno izviral iz kočevske nemške rodbine, leta 1848 podpiral zahtevo po Zedinjeni Sloveniji. Leta 1853 je narisal prvi "Zemljevid slovenske dežele", ki pa so mu ga oblasti zaplenile.

V kratkem bo izšla knjiga **Franceta Trebčana**, ki ima za zdaj še delovni naslov –**»Ločitev duhov« na Slovenskem (ali tudi od pameti)**. Zanimiva bo predvsem za preproste ljudi, ki se pogosto vprašujejo: »Od kod spet toliko sovraštva med nami? Nam je res na kožo zapisano, da se moramo gristi med sabo, drug na drugega pljuvati, drug drugemu kopati jamo? Pri tem pogosto ne pomislijo, da se nadaljuje stara slovenska navada »ločitve duhov« ali ločitve od pameti. Prav o tem govore zgodbe v tej knjigi. Nobena ni izmišljena, vse so izbrskane iz porumenelih strani časnikov, avtorjeva je le izbira in način predstavitve.

Avtor vpleta v kroniko dogodkov od leta 1848 do leta 1941 usodo Medvedove družine skozi več rodov; ne zaradi leposlovnih ambicij, temveč da bi z njimi povezoval resnične dogodke. S tedanjim jezikom, njegovo barvo in mikom je ohranjeno tudi nekaj patine tedanjega časa.

Objavljamo nekaj samostojnih, iz celote iztrganih odlomkov iz prve polovice knjige.

auto PANORAMA

Tretji na stopnički, pa kljub temu prvi

V športu je vedno (skoraj vedno) tako, da si lahko prvi, če si v danem trenutku najboljši. Mesto na zmagovalnem odru si določaš sam. No, za določanje zmagovalca med avtomobili pa je nekoliko drugače. Tisti, ki jim je dano, da odločajo o izboru avta leta, postavljajo kriterije, ki so lahko za nekatere objektivni, za druge pa subjektivni. Menda tudi pri nas-ni vsem povšeči, da je prva stopnička bila določena za Volkswagnov polo. Dvomiti je, da je bilo kaj narobe pri tem izboru. Za vse tiste, ki o odločitvi slovenskih ocenjevalcev avta leta dvomijo, smo izbrali primer, ki dokazuje, da bi lahko imeli prav - tako prvi kot drugi. Na primer: Bravo, ki so mu namenili stopničke v Evropi, so pred tem izborom po testnih primerjavah ene od redakcij uvrstili šele na tretje mesto. Pa poglejmo zakaj! Za nemško revijo Auto Zeitung ne bi mogli trditi, da se testiranja in primerjalnih testov loteva nestrokovno. Obratno: za teste, ki jih pripravlja ta revija, mirno lahko zapišemo, da sodijo v vrh korektne profesionalnosti. Tako so v decembrski številki te revije objavili primerjavo testnih podatkov med avtomobili: Fiat Bravo, Honda Civic, Opel Astro in Volkswagnovim golfom GTI.

Ker nam prostor ne dopušča navajanja vseh podatkov, naj zapišemo, da ta testna primerjava upošteva primerjavo naslednjih področij: podatkov po karoserijah, podatkov o družinskih potrebah, ki se zahtevajo od avtomobila, podatkov, ki zagotavljajo udobnost, podatkov o hrupnosti vozila pri različnih pogojih vožnje, podatkov o udobnosti in upravljanju vozila, podatkov o pospeških in elastičnostih vozila, podatkov o zmogljivosti motorja ter upoštevanju varnosti parametrov, kot so zaviranja v najrazličnejših pogojih, podatkov s področja ekologije in nenazadnje ekonomske primerjave, ki obravnavajo področja, tako vzdrževalnih kot potrošnih stroškov za posamezni model vozila.

Mimogrede, navedeni kriteriji upoštevajo primerjavo za kar sedeminosemdeset postavk. No, in kaj so ugotovili?

Opel Astra 33.821 DEM

VW Golf GTI 34.281 DEM

Fiat Bravo 33.247.000 ITL

Honda Civic 33.516 DEM

Področje primerjav — Razvrstitev avtomobilov od 1. do 4. mesta

	Bravo	Civic	Astra	Golf
karoserija	4	3	1	2
družinske potrebe	1	4	2	3
udobje	2	4	2	1
tehnični podatki	3	4	1	2
vožnja in varnost	2	3	1	1
ekonomski in ekološki kriteriji	1	2	4	3
skupna razvrstitev	3	4	1	2

Prvo mesto pri teh primerjavah "od glave do pete" je z majhno razliko pripadlo opel astri. Sledita golf in fiat. Zadnje, četrto mesto pa so prisodili japoncu. In ne glede na to zelo natančno testno obravnavo, ki trdi, da torinski lepotec bravo ni sposoben premagati svojih konkurentov, so mu v Evropi pripisali prestol najavtomobila. Pa se zato nihče ne huduje. Končno, zakaj bi se! Vsi se namreč zavedamo, da pri nakupu avtomobila odloča individualni okus kupca in seveda "debelina" njegove denarnice.

Koliko bi morali odšteti za v primerjavi navedene avtomobile? Pod fotografijami navajamo okvirne končne cene.

Uvoz starih avtomobilov še vedno na prepihu

Kot kaže, so v resornem ministrstvu začeli resno razmišljati o svoji potezi, ki zadeva uvoz starih avtomobilov z zmanjšanimi dajatvami. Tako je soditi po nekaterih zadnjih izjavah. Upati je, da bodo v kratkem z dopolnilom onemogočili vsaj uvoz prastarih avtomobilov. Če namera ni povsem realna, bi bilo modro, da bi vladne "strokovnjake", ki še vedno trdijo, da nas tak ukrep ne bo napravil za "odpad" Evrope, pri ministrstvu poslali na izlet, in to brez posebnih stroškov. Skočiti je potrebno le do ljubljanskega sejma starih avtomobilov, kjer si bodo pridobili ustrezne podatke, da bodo čimprej odpravili to nesmiselno uredbo za državo kot celoto. Bomo videli!

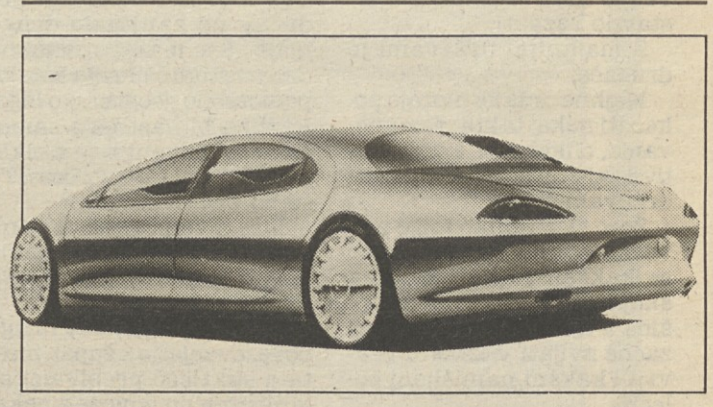

Izziv prihodnosti

Na razstavi Motor Show v Detroitu predstavlja Chrysler študijo prihodnje generacije limuzin višjega cenovnega razreda, imenovano LHX. Da bo limuzina prihodnosti nekaj posebnega, kaže podatek: motor, ki bo poganjal tega velikana, bo zmogel kar 250 konjskih moči, medkolesna razdalja pa bo znašala 3,15 metra. Mimogrede, mercedes razreda S, ki sodi že med "velikane", ima medkolesno razdaljo 2,94 metra.

Za vse tiste, ki jih zanima prihodnost, pa še podoba novega prvenca, ki ga pripravljajo pri Chryslerju!

PANORAMA

ZLO SLOVENSKE POLITIKE JE PREVIDNOST IN PRAGMATIČNOST

Te vrstice pišem v trenutku, ko je množica političnih kombinacij, komentarjev pa tudi parlamentarnih interpretacij nagnjena k temu, da bi naredili zaključni račun velike koalicije še pred iztekom njenega mandata. Pri tem se Drnovška vlada v zadnjem času zateka k nekonvencionalnim političnim potezam, ki odstopajo od znanih norm parlamentarne demokracije. Predsednik vlade se v njenem imenu, brez predhodnega posvetovanja in usklajevanja v koaliciji sestaja z opozicijo; opozicijske stranke mu v teh razgovorih v "brk" predlagajo neke tehnične vlade; najmanjša parlamentarna stranka mu postavlja pogoje, pod katerimi se je pripravljena srečevati z njim, itd. itd. Na drugi strani pa mu koalicijska partnerja odtegujeta podporo pri nekaterih "solo" potezah.

Slovenija je danes v relativno kočljivi fazi notranje stabilizacije in mednarodnega uveljavljanja. Ti procesi se lahko z nadaljevanjem "igric" (predvsem kadrovskih) znotraj velike koalicije bistveno upočasnijo; saj bi vsak nov minister v slabem letu do volitev potreboval za vključitev v delo za normalno poslovanje dalj časa, kot si ga lahko privoščimo. Še več. Vprašanje je sploh, ali bi do volitev sploh lahko začel normalno delovati.

Sam kot zunanji opazovalec in tisti, ki kolikor toliko spremlja politično dogajanje na Slovenskem, še vedno menim, da bi sedanja vlada in koalicija, ne glede na svoje izrazite specifičnosti "nenaravnosti", lahko pripeljala stvari do konca - do rednih volitev. Vendar pa je seveda prvi pogoj za to, da se vsi, ki sestavljajo to koalicijo in vlado, zavedo, da noben del vlade, niti njen predsednik, ni upravičen do izključnega ali samodejnega nasledstva te koalicije in te vlade. Njen predsednik je dobil mandat s pomočjo LDS, ZLSD in Jelinčičevih poslancev in ne strank slovenske pomladi, tudi SKD-jevih poslancev ne. Zato je seveda najmanj kar bi človek pričakoval, da se tega zave, ko govori o rekonstrukciji vlade, zamenjavi posameznih ministrov itd. z opozicijskimi strankami. Za mandatarja ga niso izvolili ne krščanski demokrati niti Janševi socialdemokrati pa čeprav jim je po volitvah namenil pet ministrskih mest, od katerih danes zasedajo še štiri (Janša je namreč pred dobrim letom in pol zapustil vlado in koalicijo).

Bistvo institucije odstopa ali zamenjave posameznega ministra ali prekinitve koalicijske pogodbe z enim od koalicijskih partnerjev je v tem, da odstopi tisti, ki mu je mogoče očitati neuspešno delo. Za upravičenost Drnovškove vladavine (po mnogoštevilnih izjavah Peterleta, torej tudi SKD) govorijo mnogo šibkejši razlogi od tistih, ki govorijo v prid, recimo obstanku ministrov ZLSD, glede na zadnje zaplete v zvezi s spremembami pokojninske zakonodaje. Slišati je namreč, da Drnovšek pogojuje glasovanje poslancev ZLSD o vladnem predlogu (predlogu, ki sta ga sprejela Drnovšek in finančni minister) sprememb pokojninskega zakona z nadaljnjim sodelovanjem te stranke v vladni koaliciji. Znano je, da predsednik vlade svojih koalicijskih partnerjev ni znal pridobiti za koordinirano delo, posebej pa je zanemaril vprašanje koalicijskega usklajevanja pri pomebnih nacionalnih temah, kot je n. pr. zunanja politika in odnos do sosedov. Če bi iz tega zornega kota opazovali stvari, kjer res vlada politična zmešnjava, potem bi temeljna morala morala voditi v odstop.

Toda glede na dejstvo, da konkurenti Drnovšku priznavajo, da dobro obvladuje politično kombinatoriko, bo tudi v tej situaciji po tehtnem premisleku o koristnosti in škodljivosti posamezne poteze naredil takšno, ki bo zagotovila preživetje njegove politične opcije. Prav zaradi teh lastnosti do sedaj ni bil pripravljen za radikalne poteze (in menjava ministrov ali kakšna drugačna koalicijska ali vladna kombinacija je revolucionarna poteza v letu volitev) in delanje velikih političnih napak. Z eno besedo: pravidnost bo očitno tudi v tem primeru najpomembnejša.

Toda vprašanje je, ali se bo ta formula previdnosti v letu, ki je pred nami, tudi obnesla tako, kot se je zadnja tri leta. Mislim, da bo nastopil problem tudi za tako imenovani pragmatizem. V politiki se pogosto dogajajo nenačelni, pragmatični koraki in odločitve, ki se spet zlahka spreminjajo in postavljajo na glavo. Torej, imajo ob njih ali v njih zadržke vsi tisti, ki so načelni in dosledni, ki jih motijo protislovja in diskontinuitete. Zato lahko na to mesto stopi "problem" fascinacije, ko ljudje (tudi in predvsem izobraženi) po vsej priliki niso le disciplinirani strankarski ljudje, ampak so tudi fascinirani s stvarjo (problemom, vprašanjem itd.), z gibanjem (n. pr. proti vladi) ali njegovim Vodjem. Mnogi v takih situacijah ne sodelujejo z idejnimi vodji fascinacije iz oportunizma, ampak iz prepričanja, ker jih je politično dogajanje pač tako omamilo.

> ***"Znano je, da predsednik vlade svojih koalicijskih partnerjev ni znal pridobiti za koordinirano delo, posebej pa je zanemaril vprašanje koalicijskega usklajevanja pri pomembnih nacionalnih temah, kot je n. pr. zunanja politika in odnos do sosedov. Če bi iz tega zornega kota opazovali stvari, kjer res vlada politična zmešnjava, potem bi temeljna morala morala voditi v odstop."***

> ***"Toda vprašanje je, ali se bo ta formula previdnosti v letu, ki je pred nami, tudi obnesla tako, kot se je zadnja tri leta. Mislim, da bo nastopil problem tudi za tako imenovani pragmatizem. V politiki se pogosto dogajajo nenačelni, pragmatični koraki in odločitve, ki se spet zlahka spreminjajo in postavljajo na glavo. Torej, imajo ob njih ali v njih zadržke vsi tisti, ki so načelni in dosledni, ki jih motijo protislovja in diskontinuitete. Zato lahko na to mesto stopi 'problem' fascinacije, ko ljudje (tudi in predvsem izobraženi) po vsej priliki niso le disciplinirani strankarski ljudje, ampak so tudi fascinirani s stvarjo (problemom, vprašanjem itd.), z gibanjem (n. pr. proti vladi) ali njegovim Vodjem."***

Ampak vrnimo se k previdnosti. Za ilustracijo sem si izbral dogodek, ki v marsičem lahko ponazori, kako politično nemodro je, ko se previdnost in pragmatizem zlepita in je načelnost in doslednost potisnjena v drugo vrsto. Ko je Peterle spomladi 1991 odslovil dr. Mencingerja in blagoslovil Sachsa, se je ustavil proces privatizacije in začel se je rušiti Demos. V nekaterih strankah takratnega Demosa so ugotavljali, da bodo težko še naprej sodelovali s Peterletom, zato so se po novem letu 1992 začele konstruktivne nezaupnice. Na koncu je Peterleta iz ministrkega fotelja vrgel Drnovšek. Takrat se je nova vladajoča garnitura (v formalni opoziciji sta bili SKD in SDP) ustrašila, ali jim izključitve SKD iz vlade ne bodo zamerili v tujini. Ta pomislek je kasneje Peterle na veliko izkoriščal s trditvijo, ki jo je širil največ po tujini, da so z Drnovškom na oblast ponovno prišli komunisti.

Nato so sledile volitve in v sami volilni kampanji je Drnovšek moral javno negirati, da s SKD nima nobene pogodbe in da njihovo sodelovanje (torej SKD) v njegovi vladi po volitvah ni predvideno. To se je zdelo še razumljivo, saj so SKD zganjali veliko propagando proti dotedanji Drnovškovi vladi. Nato je (kljub temu, da so krščanski demokrati glasovali proti Drnovškovemu mandatu, ki ga je nato skozi šivankino uho rešil Jelinčič) prišlo do koalicije LDS - SKD in LDS - ZLSD. Drnovšek, po vsem videzu pa tudi drugi, so menili, da bo Peterle s svojimi inozemskimi zvezami Sloveniji na široko odprl vrata v Evropo. Peterle, so govorili, je naš človek v Evropi. Ko pa je Peterle nastopil mesto zunanjega ministra, je njegove promotorje in kritične opazovalce slovenske zunanje politike presenetilo kar nekaj dejstev, ki jih ne bomo ponavljali, ker so bolj ali manj znana. Prav tako so morali povesiti glave vsi tisti, ki so veliko dali na "dobre" zveze Peterleta in krščanskih demokratov z italijanskimi politiki kot so: Andreotti, Forlani, Biasutti, Bernini itd. Kot je znano, so navedeni gospodje imeli in še imajo velike težave s svojo neoporečnostjo. Nenazadnje pa imamo velike težave s sosedo tudi mi sami.

Skratka, kam nas je pripeljala "previdnost" in "pragmatičnost" na tem področju, brez pokončnosti (tudi v notranjih medsebojnih političnih odnosih) in načelnosti tistih, ki pravijo in se obnašajo, da so "glavni", imamo vsi skupaj priložnost poslušati in gledati zadnje mesece. Popolna zmešnjava, je zaenkrat vmesni rezultat. In to po nepotrebnem. Dokler pa bo za nekatere nemara še vedno važnejše, kako se politik ali funkcionar obnaša, in manj važno, kako je učinkovit, bo tako. Še najbolje bi bilo, ko bi čimprej sprejeli pravila, ki bodo obvezna za vse politike. Kjer ni kriterijev, je mogoče ribarjenje v kalnem. Danes potrate proračunskega denarja in političnega blefiranja ni več mogoče utemeljevati z interesi delavskega razreda. Tudi ne z interesi ene stranke ali enega političnega liderja.

Sultan

Franček Rudolf:

Praktični fundamentalizem

ASTEROID

Slovenija je samo drobec v vesolju. Vesolje je precej neobčutljivo za senzacije. Kar se zgodi, se pač zgodi. Države pa so zelo občutljive na valovanja med svojimi državljani. Rekli bi, da so tankočutne.

Velike države (tiste s petdeset milijoni prebivalcev in več) so lahko celo zelo zelo občutljive. Registrirajo bolečine posameznih skupin.

To si lahko privoščijo, ker velike države ni čisto enostavno razsuti.

Z majhnimi državami je drugače.

Majhne države morajo pokazati nekaj takta, razumevanja, olikanosti, konstruktivnosti v opravkih z velikimi državami.

Zato si nekoliko težje privoščijo občutljivost, kadar se kakšen sloj ali kakšna skupinica ali kakšna manjšina v njihovi lastni državi začne zvijati v kakšni pravi ali kakšni namišljeni bolečini.

Države je mogoče deliti na: velesile, teh je zdaj več, zdaj manj, potem vsaj še na zelo velike države, potem na zelo bogate države, potem na srednje velike in srednje bogate države... potem na manjše in nekoliko manj pomembne države...

Z majhnimi in manj pomembnimi bo imela Slovenija največ težav: takšnih držav ne zanimajo druge majhne in manj pomembne države, tudi če imajo še tako pomembno geografsko lego. Razlika bi nastopila samo, če bi se Slovenija pretolkla med najbogatejše države. To se bo pač morala.

Igra z velikimi državami je prej ko slej za Slovenijo nogomet miške z mačko ali miške s slonom.

Idealno pa je neko drugo povezovanje: tak župan mesta s sto tisoč prebivalci se lahko mirno poveže z nekaj sto župani mest s po sto tisoč prebivalci. Takih mest in takih županov je mogoče najti v Evropi in Aziji in Afriki in Ameriki in Južni Ameriki in Avstraliji kolikor hočeš. Mesto ne sme biti tako majhno, da ne bi moglo plačevati letalskih vozovnic ali da ne bi imelo lastnih moštev v raznih priljubljenih športih. Ali celo nekaj umetnosti.

Težava je samo, da Slovenija nima nobenega mesta z okoli sto tisoč prebivalcev. (Toliko prebivalcev je imel London za časa Shakespeareja.) Slovenija premore samo dve gigantski univerzitetni mesti, polni železarske industrije in biznisa.

Druga mesta se vrtijo okoli petdeset tisoč. No mesta s petdeset tisoč dušami so le nekoliko premajhna, da bi se njihovi župani sprehajali po svetu.

Obe največji slovenski mesti sta daleč premajhni za klub milijonskih mest. Tudi za klub mest okoli petsto tisoč. Obenem pa njuna župana bremenijo preveliki politični, državni in sploh usodni problemi, obe mesti sta vsaka po svoje prevplivni za državo kot tako, da bi se lahko njuna župana neobremenjena sprehajala po svetu in si iskala prijatelje. In vabila prijatelje k sebi domov.

Če rečemo, da je vsa Slovenija velika kot München, moramo priznati, da to ni res: če seštejemo vse mestne prebivalce v Sloveniji, jih je komaj za petsto tisoč. Preostali so pač vaščani ali tržani, če se temu strokovno tako reče. Slovenija ni niti taka kot Beograd. Še huje, niti taka kot Zagreb.

Če sem nesramen in rečem, da je Slovenija pravzaprav ljubka vas z dvema večjima in šestimi manjšimi administrativnimi centri, potem pač moram predlagati, da se Slovenija poveže z drugimi podobnimi pokrajinskimi tvorbami kje v Keniji ali Indiji ali Južni Ameriki. Ali s primernimi turističnimi pokrajinami kje v Aziji. Tibet, na primer, bi bil primeren.

Če naši smučarji/smučarke nastopajo v slalomu in veleslalomu, smuka se pa že ves čas izogibajo, pomeni samo, da so pametnejši kot naši politiki. Pač nastopajo v disciplinah, kjer se lažje prebijejo naprej.

Če se je sploh kje lahko prebiti naprej.

Slovenija nima kaj početi z Italijo kot državo. Neke italijanske pokrajine ob njeni meji in neka mesta tam okoli bi pa lahko zahtevala takojšno vključitev Slovenije v Evropo. Seveda, če bi jih prepričali. Seveda, če bi se uspeli spoprijateljiti z njimi. Tudi ni nikakor jasno, da bi se kdo skregal z državo, kot je Srbija, potem bi se pa razumel s približno enako veliko Avstrijo. Pač pa bi Slovenija lahko postala nepogrešljiva za kakšno avstrijsko, pa še za kakšno madžarsko... pa še za kakšno hrvaško pokrajino... Ja, tudi Hrvaška je pravzaprav prevelika država, da bi se lahko ukvarjala s svojo malo sosedo: posebno še zdaj, ko je do vratu zapletena z Bosno. Celo Bosna je preveliko za slovensko partnerko. Tudi če jo prepolovijo.

Če hočeš biti mali princ, si poišči asteroid.

Če hočeš življenje v miniaturi, potem se je pač potrebno navaditi na izdelovanje miniatur.

To pa pomeni: delati fine poteze. Pod mikroskopom.

Švicarji so se zatekli v urarstvo. In izdelovanje zdravil. In čokolade.

Slovenija v izdelovanje zdravil.

Kdaj bo izdelala še kakšno prijetno drogo zase?

Če bi Ptuj imel petsto tisoč prebivalcev, bi bil Bratislava. Ampak še vedno bi ležal ob Dravi, ne ob Donavi.

Tudi če bi Ljubljana imela štiri milijone prebivalcev, ne bi bila Berlin. Niti Hongkong.

Država mora biti občutljiva za svoje prebivalce: mladini mora dan na dan zagotavljati, da jih čaka ves planet in vse vesolje in da bodo povsod zaželeni, potrebni, nenadomestljivi. Prepričati mora otročičke že od vrtca naprej, da je biti Slovenec biti isto kot Evropejec in uspešen bogat Zemljan in pravi mali princ v vesolju.

Samo država, ki je prijazna z upokojenci, lahko doseže, da so študentje požrtvovalni in zagnani. Pri tem pa je seveda jasno, da mora biti ta ista država prijazna tudi s študenti...

V majhni državici med gorami in rekami in z malo cestami, kjer si vsakdo želi najboljši avto, lahko samo opažamo, da je proračun krojen po željah in glasno izraženih željah, manj pa po filigranski občutljivosti za asteroid nepravilne oblike, asteroid, imenovan Slovenija.

Sloveniji želim nekaj čvrstih mest s sto tisoč prebivalci in neutrudnimi mednarodno priljubljenimi župani.

problematiki obratovalnega časa v dejavnosti trgovine

POTREBUJEMO NOV PRAVILNIK

Razvojne tendence Slovenije so vsekakor v prid razvoju trgovine. Delež trgovskih pravnih oseb v prihodkih gospodarstva je bil v letu 1995 kar 26,5 odstoten, v čistem dobičku pa 20,56 odstoten. Trgovske pravne osebe zaposlujejo 13,14 odstotka zaposlenih v gospodarstvu, socialno varnost z delom v trgovini si tako ustvarja 56.962 delavcev in njihovih družin, od tega kar 68 odstotkov žensk, pretežno mater z otroki.

Trgovsko dejavnostjo se ukvarja vse več samostojnih podjetnikov. Preko 6.500 jih zaposluje približno 5.000 delavcev. Zadnji razpoložljivi podatki o številu subjektov kažejo, da se intenzivnost ustanavljanja novih subjektov nekoliko umirja. Prav tako se zmanjšuje tudi število zaposlenih, s prevladujočega družbenega sektorja trgovine, kjer se je pri načrtovanju obratovalnega časa prodajaln in delovnega časa zaposlenih vsaj delno upoštevala delovnopravna zakonodaja.

Po letu 1993, ko se je množično razvijala zasebna trgovinska dejavnost z vsemi deviantnimi pojavi za delavca in ko v novonastalih občinah oziroma lokalnih skupnostih ni strokovnega pristopa pri presoji določanja obratovalnega časa trgovin, je postal pravilnik o obratovalnem času prodajaln neuporaben in tak omogoča zlorabo, ki gre predvsem na škodo zaposlenih delavcev.

Nekatere določbe pravilnika tudi niso skladne z 29. in 30. členom zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja. Navedeni zakon v 25 in 26. členu določa, da morajo sklepi o prerazporeditvi delovnega časa temeljiti na določbah splošnega akta, razporeditev v okviru skupnega letnega delovnega časa pa tudi na določbah kolektivne pogodbe. Pojem »dežurne prodajalne« v pravilniku o obratovalnem času ni definiran, zato se v praksi zlorablja in uporablja predvsem v interesu delodajalcev, na splošno škodo delavcev, izmed katerih mnogi prihajajo iz oddaljenih krajev na delo le po dve do tri ure dnevno v času tedenskega počitka.

Veliko pristojnosti pri določanju obratovalnega časa imajo »pristojni organi lokalne skupnosti«. Z uvedbo zakona o lokalni soupravi se je organiziranost, obseg in strokovnost občinskih uprav bistveno spremenila. V zvezi s tem, bi morali na novo definirati, kateri organ je v novi lokalni soupravi pristojen za določanje obratovalnega časa in po **kakšnih** kriterijih bo izdajal ustrezna dovoljenja.

Ker vsega tega ni, se je predvsem v zasebnem sektorju vzpostavil tekmovalni sistem odprtosti trgovin ob nedeljah in praznikih, ki z racionalnostjo nima nič skupnega, je pa na škodo delovnih in življenjskih pogojev zaposlenih.

Kaj menijo »prizadeti«

V dejavnosti trgovine Slovenije posluje preko 12.800 pravnih subjektov, zapos-lenih je čez 56.000 delavcev, pretežno žensk, mater, tudi z majhnimi otroki. Na Sindikat delavcev trgovine Slovenije prihajajo odločne zahteve prizadetih stotkov članov Sindikata delavcev trgovine Slovenije, zaposlenih v trgovskih dejavnostih, odgovorilo takole:

- 63% je za ukinitev obratovalnega časa ob nedeljah;
- 12% je proti ukinitvi obratovalnega časa ob nedeljah;
- 25% je neopredeljenih.

Velika večina anketirancev pa meni, da je na tem področju pravi nered in anarhija in zahtevajo odločne ukrepe oblasti, delodajalcev in sindikatov. Državi tudi očitajo, da ni praktično nič storila za delavce v trgovini, da bi se prazniki, ki jih je v zakonu opredelila, tudi spoštovali. V dejavnosti trgovine se močno zlorablja 2. odstavek 63. člena zakona o delovnih razmerjih, ker so številne trgovine odprte tudi na praznične dneve in nedelje, čeprav za to ni potrebe.

V Sindikatu delavcev trgovine Slovenije ne nasprotujemo dežurstvu ob sobotah popoldan in v nedeljo. Nedopustno do delavcev, predvsem delavk, in tudi zaradi neracionalnosti pa je, da so lahko odprte vse prodajalne, če se tako odločijo njihovi lastniki. To jim seveda omogoča sedaj veljaven pravilnik. K neredu na tem področju prispeva tudi odsotnost inšpekcijske službe, ki bi bila dolžna ob ugotovljeni kršitvi ukrepati. Ker gre za izjemno veliko pravnih subjektov, ki se ukvarjajo s trgovanjen in za majhno število inšpektorjev, je to lahko tudi objektiven razlog.

Kaj predlagamo

Obratovalni čas trgovin in s tem povezan delovni čas zaposlenih je nedvomno področje, ki se odvija stihijsko, neorganizirano, in takšno zahteva takojšnje ukrepanje države, delodajalcev, sindikatov in nenazadnje tudi potrošnikov. Z ekonomsko-podjetniškega vidika je neracionalna tekmovalnost med nosilci trgovske dejavnosti pri odpiranju trgovin ob nedeljah in praznikih, kar se posledično kaže tudi v nižji ravni izvajanja pravic delavcev, opredeljenih v kolektivni pogodbi dejavnosti trgovine.

Za sindikat pa ni nič manj pomembno tudi dejstvo, da tak način dela izjemno negativno posega v delovne in življenjske pogoje delavcev dejavnosti trgovine. Ker so med njimi v večini ženske, matere z majhnimi otroki, posledice čutijo tudi njihove družine.

V zvezi s tem predlagamo naslednje **SKLEPE:**

- Združenju za trgovino pri GZS, Zvezi potrošnikov Slovenije in ministrstvu za gospodarske dejavnosti, predlagamo oblikovanje posebne delovne skupine zainteresiranih partnerjev, ki naj pripravi nove zasnove pravilnika o obratovalnem času prodajaln.
- Sindikat delavcev trgovine Slovenije nasprotuje obratovalnemu in s tem povezanemu delovnemu času trgovin ob nedeljah in praznikih, dokler se s pravilnikom o obratovalnem času ne opredelijo kriteriji za dežurstvo v prodajalnah ob nedeljah in praznikih.
- S stališči in sklepi v zvezi z obratovalnim časom prodajaln naj se seznanijo in pozovejo k učinkovitejšemu nadzoru in ukrepanju pristojne inšpekcije (tržna, davčna in inšpekcija dela).
- Organizira naj se tiskovna konferenca, na kateri naj se slovenski javnosti predstavijo stališča Sindikata delavcev trgovine Slovenije do obratovalnega časa prodajaln oziroma delovnega režima v dejavnosti trgovine.

Sandi Bartol, sekretar

Obratovalni čas trgovin in s tem povezan delovni čas zaposlenih je nedvomno področje, ki zaradi neorganiziranosti in stihije zahteva takojšnje ukrepanje države, delodajalcev in sindikatov, nenazadnje pa tudi potrošnikov.

KAJ DELAJO

V republiških odborih

(Nadaljevanje s sosednje strani)

Kaj je novega v Žalcu

V želji, da bi se seznanili s problematiko komunalcev in njenim reševanjem v posameznih okoljih, sva s predsednikom republiškega odbora Alojzem Terbucem začela letošnje aktivnosti z obiskom v Komunalnem podjetju Žalec. Z nama je bil sekretar območnega odbora dejavnosti Franci Klepej, ki je opozoril na tožbe zaradi znižanja plač, ki so jih delavci vložili v preteklem letu. Podjetje je izvedlo tudi reorganizacijo, s katero je bila npr. izločena toplotna oskrba. V takih razmerah je bilo imenovano novo vodstvo podjetja, sprememba pa je bila tudi v vodstvu sindikata.

Novi sindikalni zaupnik ing. Igor Glušič je pojasnil urejanje plač, novo razporeditev delovnih mest in plačilnih razredov po metodologiji, izdelani v neodvisni strokovni instituciji, ter kako sedaj usklajujejo medsebojne odnose in delovne obveznosti.

Direktor nas je seznanil z razvojnimi načrti in problematiko urejanja odnosov z ustanovitelji - to je z občinskimi svetniki in županom. Dogovorili smo se za izmenjavo nekaterih strokovnih gradiv in o nujnosti boljšega medsebojnega informiranja.

Oglasili smo se tudi v stanovanjskem podjetju Sipro Žalec, da smo se seznanili z namestnico, ki bo urejala sindikalne zadeve v času porodniške odsotnosti njihove sindikalne zaupnice.

Miloš Mikolič, sekretar

Sindikat državnih in družbenih organov

Poračun obresti do konca meseca

Izhodiščna plača za I. tarifni razred (količnik 1.00) za negospodarske dejavnosti za 1. trimesečje leta 1996 (od 1. 1. 1996 dalje) je 34.170.00 SIT. Poračun obresti bodo delavci bivših upravnih organov občin, sedaj zaposleni v upravnih enotah, občinah, inšpektoratih, geodetski upravi in MO, dobili 30. 1. 1996, če so delodajalci uspeli urediti in uskladiti vse potrebne podatke z Ministrstvom za finance. V primeru, da podatki še niso usklajeni, pa bodo delavci dobili obresti do 15. 2. 1996. Poračun obresti je rezultat prizadevanj in aktivnosti v ROS.

Pobuda se uresničuje

Pobuda ROS iz leta 1992 oziroma 1993 se uresničuje! Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve na podlagi Zakona o upravi (100. člen) in 37. člena Uredbe o izdaji , razdelitvi in uporabi lastniških certifikatov izdaja sklepe po posameznih upravnih organih lastniških certifikatov, ki zadevajo razliko med izplačanimi plačami in plačami, ki bi delavcem morale biti izplačane v obdobju od 1. 1. do 31. 10.1992 glede na 33. člen in 3. člen Kolektivne pogodbe za negospodarske dejavnosti (Ur. l. RS št. 18/91, 53/92). Vrednost certifikatov v višini izračunane razlike se knjiži na evidenčni račun posameznika na Agenciji za plačilni promet, nadziranje in informiranje, ki mora o tem obvestiti posameznika. Imetniki lastniških certifikatov bodo le-te uporabili za nakup delnic ali drugega premoženja Republike Slovenije ter podjetij v njeni lasti, ki se bodo ponudili v odkup za te certifikate.

»Presežke je celo smotrno nameniti tudi za plačilo«

Svetovalka vlade Meta Štoka Debevec je pripravila, državna sekretarka Nataša Belopavlovič pa podpisala odgovor na naš »dopis glede izplačevanja plač iz naslova pozitivnega poslovnega izida pri subjektih, ki niso ustanovljeni z namenom pridobivanja dobička«. Strinjata se, da »te pravne osebe ne ustvarjajo dobička, pač pa presežek prihodkov nad odhodki, ki ga smejo praviloma uporabljati le za opravljanje in razvoj dejavnosti«.

Glede na možnosti, da se tako ugotovljeni presežek lahko nameni za povečanje plač, pa sta posredovali mnenje vladne službe za zakonodajo, pripravljeno ob obravnavi podobnega problema v zavodih s področja zdravstvenega varstva (navajamo):

»Iz njega izhaja, da je ta sredstva mogoče oziroma celo smotrno nameniti tudi za plačilo delavcev. V primeru zdravstvenih zavodov je Vlada predlagala uporabo posebnih kriterijev za delitev, ki naj bi jih uporabljali ustanovitelji pri dajanju soglasja za izplačilo plač iz tega naslova. Znesek, ki naj bi ga smeli nameniti za plače, je bil omejen s 40 odstotki ustvarjene razlike.«

Pa še to:

- Direktorica UIKS je sporočila, da se strinja in bo 30. 1. 1996 podpisala Pogodbo o pogojih dela sindikata v Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij.
- Na odboru za gospodarstvo državnega zbora dne 22. 1. 1996 je ROS sodeloval s svojim stališčem, ki je bilo delno sprejeto, pri drugi obravnavi zakona o tržni inšpekciji.
- Sprejeta je bila pobuda ROS o sodelovanju ROS na odboru DZ za pravosodje, kjer bomo predstavili problematiko zaposlenih delavcev v pravosodju.

Drago Ščernjavič, sekretar

Ministrica Rina pa (še) nič...

Dvajsetega januarja je minilo natanko mesec dni od zadnje seje Območnega odbora sindikata delavcev energetike Posavja, na kateri je predsednik sindikata Lojze Šribar navzoče podrobno seznanil s »stranskimi« dogodki, ki spremljajo zapiranje Rudnika Senovo. Da bi vedeli, »pri čem so«, so člani odbora po živahni razpravi sprejeli naslednja sklepa (citiramo):

1. Od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve zahtevamo pisno obrazložitev glede postopka upokojevanja rudarjev v skladu z upoštevanim zakonom iz leta 1969, saj je bilo upokojenih le 44 rudarjev namesto 56, dvanajst pa so jih brez kakršnekoli obrazložitve poslali nazaj na delo.

2. Od Ministrstva za gospodarske dejavnosti zahtevamo v pisni obliki vizijo globalnega razreševanja zapiranja Rudnika Senovo.

Na pripis »Prosimo za čimprejšnji odgovor« sta se nemudoma odzvala dr. Maks Tajnikar in mag. Boris Sovič z ministrstva za gospodarske dejavnosti, o »najteže pričakovanem odgovoru« z ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pa še po mesecu dni ni ne duha ne sluha.

»Vemo sicer, da so pri tej dvanajsterici rudarjev, ki so jih poslali nazaj na delo, najbrž problematična leta delovne dobe. A s tem problemom se bo na ministrstvu za delo nekdo – hočeš nočeš – moral začeti ukvarjati, sicer bodo težave,« nam je povedal Marjan Urbanč, sekretar Območnega odbora sindikata delavcev energetike Posavja, in dodal: »Tem ljudem gre za preživetje...«

D. K.

Reševanje tekstilcev in usnjarjev

Bilo je prelepo, da bi bilo resnično, bi lahko dejali tekstilci in čevljarji zdaj, ko jim je vlada ponudila svoje predloge za izboljšanje gospodarskega položaja teh dveh dejavnosti. Ti se razlikujejo od predlogov, ki jih je novembra lani pripravilo ministrstvo za gospodarske dejavnosti in o katerih so na ROS tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije menili, da so »idealni«. Predvsem pa bodo omogočili zgolj preživetje dela tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije, pa še to le, če bodo kmalu uresničeni. V nasprotnem primeru se bodo uresničile črnoglede napovedi ROS, da bo čez leto dni v teh dveh dejavnostih zaposlenih trideset tisoč ljudi manj. To praktično pomeni, da tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije v Sloveniji skorajda ne bo več.

Mura je ena redkih tekstilnih tovarn, ki jim še gre kolikor toliko dobro, vendar tudi tu napovedujejo bistveno poslabšanje, če se vlada ne bo zganila.

KDO ŠE IMA NOS NAD VODO

Kako je pripravljena ukrepati vlada? Minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar je na nedavni seji parlamentarnega odbora za gospodarstvo povedal, da je vlada znižala prispevne stopnje za 2,7 odstotka, kar bo v največji meri koristilo delovno intenzivnim panogam, se pravi prav tekstilu in usnjarsko predelovalni. Vlada tudi predlaga, naj bi v zameno za dosedanje subvencioniranje prispevkov tri ministrstva, ministrstvo za gospodarske dejavnosti, ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter ministrstvo za znanost in razvoj združila za 1,3 milijarde tolarjev sredstev. V kratkem bodo objavili razpis, žal pa je del tega denarja že porabljen. Izvoz naj bi podprli z dokapitalizacijo izvozne družbe s sto milijoni dolarjev in spremembo zakona o njej, da bo poslej lahko do določene meje financirala tudi stroške izvoza potrošniškega blaga. S sredstvi, dodeljenimi iz privatizacijskih kupnin, bi dokapitalizirali ali kreditirali posamezne sanacijske projekte, kajpak le tiste, ki bodo imeli tudi podporo bank. Podjetjem, ki imajo še vedno težave zaradi izgube premoženja v drugih republikah bivše Jugoslavije, bi lahko pomagali bodisi s pomočjo obveznic, bodisi dolgoročnimi depoziti, bodisi s prestrukturiranjem kratkoročnih dolgov v dolgoročne. Zaščita domačih proizvajalcev pred nelojalno konkurenco cenenega in slabega blaga iz uvoza je po mnenju vlade možna zgolj v tako imenovanih necarinskih oblikah. Uvozna taksa v višini osmih odstotkov, ki jo je predlagalo gospodarstvo, pa ne pride v poštev zaradi pravil, ki veljajo v mednarodni trgovini. Vlada je dala v parlamentarno proceduro (predlagala je kratek postopek sprejemanja) predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o merilih in postopku za dajanje poroštev države. Predvidene pa so tudi spremembe v zakonu o poroštvih države za restrukturiranje dolgov, saj ta zakon doslej ni dal nobenih rezultatov. To so na kratko zapisani ukrepi za takojšnjo pomoč podjetjem tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije. Minister pa kajpak ni pozabil omeniti, da dolgotrajnega učinka teh ukrepov ne bo, če podjetja ne bodo tudi sama kaj storila zase. Na primer poiskala nove tržne niše, nove prodajne kanale, uveljavila svoje blagovne znamke namesto dodelavnih poslov - vendar ne velikega števila, pač pa eno ali več sestavljenih blagovnih znamk, vzgojila nove menedžerje, združila posamezne poslovne funkcije.

Dr. Maks Tajnikar: Reševanje bo težavno, uspehov ne bo čez noč, ponekod bodo potrebni ostri rezi.

Maks Tajnikar je še dodal, da tekstilna in usnjarsko predelovalna industrija ne bosta preživeli brez državne pomoči da pa ukrepi ne bodo odpravili težav takoj in tudi ne vseh. Zlasti pa ne bodo preprečili nadaljnjega osipanja števila zaposlenih v teh dveh dejavnostih in mehki način odpuščanja marsikod ne bo mogoč. Ukrepi tudi ne bodo učinkoviti, če Banka Slovenije ne bo preprečila nihanj tečaja.

Odbor za gospodarstvo državnega zbora je potem podprl predloge ukrepov, priporočil vladi, naj tiste iz svoje pristojnosti čimprej uresniči, preostale, ki so v pristojnosti državnega sveta (zakonske spremembe), pa čimprej ponudi državnemu zboru v obravnavo. Odbor se je tako odločil iz več razlogov, v glavnem pa zato, ker sta obe dejavnosti pomembni za Slovenijo. Ponujata namreč zaposlitev številnim ljudem, zlasti ženskam, in to pogosto na področjih, kjer ni druge industrijske dejavnosti, in ker sta pomembna neto izvoznika. Ne nazadnje je odbor na podlagi konkretnih navedb iz razprave toplo priporočil vladi, naj uskladi medresorsko sodelovanje posameznih pristojnih ministrstev. To sodelovanje se je namreč izkazalo za zaviralni element v dosedanjem iskanju najustreznejše oblike hitre pomoči tekstilcem in usnjarjem.

Boris Rugelj

Slabo, da nikoli tako

Položaj v tekstilni in usnjarsko predelovalni industriji je v primerjavi s povprečnim položajem v industriji dosti slabši. Tekstilna industrija ima 427 podjetij, od teh jih je leto 1994 kar 148 zaključilo z izgubo. V istem letu je panoga ustvarila 6,8-odstotni delež v prihodku industrije, v njej pa je bilo zaposlenih 16,4 odstotka vseh v industriji zaposlenih delavcev. Ta podjetja so imela samo 6,02 odstotka vseh poslovnih sredstev slovenske industrije, ustvarila pa so 11 odsotkov izgub v industriji. V istem letu je ta panoga izvozila za 870 milijonov dolarjev izdelkov in storitev (dodelavnih poslov), uvozila pa za 459 milijonov dolarjev surovin in drugih materialov. Odstotek upadanja števila zaposlenih v tej dejavnosti je bil za 7 odstotnih točk večji kakor v tej dejavnosti v Evropi. Plače so bile za 2o do 25 odstokov nižje od povprečja slovenske industrije. Proizvajalci tkanin so bili konec leta 1994 za 7,3 odstotne točke bolj zadolženi kot industrija v povprečju.

V usnjarsko predelovalni industriji je bilo 4,5 odstotka vseh v industriji zaposlenih, ki so ustvarili 2,9 odstotka celotnega prihodka industrije in 4 odstotke izgub, gospodarili pa so z dvema odstotkoma sredstev vse industrije. Izvozili so za 264 milijonov dolarjev, uvozili pa za 146 milijonov. Posebna značilnost te dejavnosti je izguba precejšnjega premoženja v bivši SFRJ. Cenijo jo na 82,5 milijona mark, od tega je bilo za 37 milijonov mark izdelkov. Čevljarji in izdelovalci galanterije so imeli za skoraj 30 odsotkov nižje plače od povprečja industrije, usnjarji in krznarji pa za skoraj 7 odstotkov višje.

Skupne značilnosti obeh panog so izguba trgov v zadnjih letih, nizka izkoriščenost proizvodnih sredstev, veliko zaposlenih in zato nizka produktivnost, visoka zadolženost.

O vzrokih za težave je Izidor Rejc, poslanec in nekdaj dolgoletni direktor Alpine, dejal na kratko: »Podjetja je pokopala sanacija bank, ki smo jih dobesedno v čolnu prenesli preko vode.«

Vlado Dimovski, sekretar za industrijo v ministrstvu za gospodarske dejavnosti, pa meni takole: »Težave so rezultanta vseh najslabših gibanj v Evropi in v svetu.«

Alojz Omejc: Za preživetje gre!

ROS tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije bo pretehtal vladin predlog pomoči tema dejavnostima v naslednjih dneh. Na seji odbora za gospodarstvo so predstavniki tega sindikata in tudi gospodarske zbornice poskušali članom odbora (med katerimi so nekateri bili tudi zaposleni v eni ali drugi dejavnosti) še enkrat obrazložiti pomen teh panog za slovensko gospodarstvo in pomen ukrepov, ki so jih predlagali sami, pa jih vlada ni upoštevala: selektivnega pristopa k zniževanju prispevkov in zlasti uvedbe uvoznih taks in večjih subvencij za prispevke. Po seji smo Alojza Omejca, predsednika ROS tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije vprašali, kako ocenjuje ponujene ukrepe.

»Ukrepe podpiramo in pričakujemo, da bodo vsaj ti, predlagani, uresničeni. Nismo pa zadovoljni z zaščitno politiko na domačem trgu, ki je ni,« nam je odgovoril. »Ne razumem, zakaj se naša vlada izgovarja na pravila svetovne trgovinske organizacije in noče uvesti predlaganih zaščitnih uvoznih taks v višini 8 odsotkov. Vzhodnoevropske države jih imajo kar po vrsti, pa so tudi članice svetovne trgovinske organizacije. Skrbi nas tudi, ali se ne bo priprava necarinske zaščite domačega tekstila tako zavlekla, da ne bo hasnila. Tu gre namreč za ekološko neoporečnost tujega izdelka, za A-teste, za skladnost s tehničnimi predpisi itd. O milijardi in tristo milijonih tolarjev, ki naj bi jih namesto lani obljubljenih subvencij zbrala tri ministrstva, pa upam, da bodo več zalegli, kakor lani zbrana sredstva v ta namen, ki pa so jih razdelili na štiri obroke. Skrbi me edinole podatek, da je del tega denarja že razdeljen in da mi sam minister ni jasno odgovoril na vprašanje, koliko sredstev je še na voljo. Za primerjavo: samo Mura porabi vsak mesec 800 milijonov tolarjev za plače, tu pa naj bi dve dejavnosti dobili skupaj 1,3 milijarde pomoči... Tudi tako razglašano znižanje prispevnih stopenj za 2,7 odstotka dolgoročno ne bo kaj veliko pomagalo, in mi smo, žal brez uspeha, vztrajali, naj se za ti dejavnosti prispevne stopnje znižajo na 38 odstotkov.

Vlada torej zdaj ponuja manj, kot je obljubljalo njeno ministrstvo še pred koncem lanskega leta, razmere v tekstilni in usnjarsko predelovalni industriji pa so skrajno zaostrene, razpoloženje zaposlenih tik pod vreliščem. Gre samo še za preživetje, in zato je treba hitro ukrepati. Podjetja propadajo: lani jih je šlo v stečaj ali prisilno poravnavo 24, letos pa se bo usul plaz. V Ljubljani je od vse tekstilne industrije »živa« le še Velana, delno Angora. Kaj je ostalo v Mariboru: Svila, MTT Melje. Druga gagajo. Od velikih sistemov je svetla točka pravzaprav samo še Mura, pa tudi ta ne bo več dolgo. In ni podjetja, ki v tem položaju ne bi imelo presežkov zaposlenih.

CARINSKE OLAJŠAVE ZA IZVOZNIKE

Nova carinska zakonodaja, ki velja od začetka letošnjega leta, prinaša za izvoznike spodbudno novost. Podjetja, ki uvažajo blago zato, da lahko izvažajo, so po novih predpisih oproščena vseh dajatev. Seveda le v primeru oziroma pod pogojem, da uvoženo blago oplemenitijo ali predelajo in ga potem izvozijo. Po novem ne velja več, da mora biti vrednost izvoza trikrat tolikšna, kot je vrednost uvoženih surovin ali reprodukcijskega materiala. Osnovni pogoj je, da se vse uvoženo blago uporabi za proizvodnjo za izvoz. Obstaja pa tudi možnost, da podjetje plača uvozne dajatve, če se še ni odločilo, ali bo predelano blago izvozilo ali prodalo na domačem trgu. Če podjetje kasneje oplemeniteno blago izvozi, mu plačane carinske davščine vrnejo. Tretja možnost pa je, da se uvoženim (pol)-izdelkom v nadaljnji predelavi dodajo domači reprodukcijski materiali in se za razliko med vrednostjo uvoženega in izvoženega blaga brez plačila carine uvozijo enake surovine ali reprodukcijski materiali. Še naprej pa obstaja tudi možnost začasnega uvoza.

Pa carinske spremembe, ki veljajo za fizične osebe? Teh je bolj malo. Tudi po novem lahko državljani s potovanj v tujini prinesejo domov brez plačila carine blago v vrednosti 80 ekujev (okroglo 1.320 tolarjev). To pomeni, da se vrednost blaga, za katero je mogoče uveljavljati carinske oprostitve, ni veliko spremenila, so pa po novem tudi vrednosti blaga, na katero se nanašajo tudi druge carinske oprostitve, navedene v ekujih.

Novi carinski predpisi seveda ne dovoljujejo, da bi se državljani sprehajali preko državne meje in večkrat dnevno uveljavljali pravico do oprostitve carine. Sicer pa lahko vsi, ki večkrat potujejo v tujino, prinesejo ob vrnitvi v domovino karkoli v vrednosti 80 ekujev brez kakršnihkoli dajatev. Za proizvod, katerega vrednost presega 80 ekujev, pa je treba plačati carino v celoti in ne le za razliko med tem zneskom in celotno vrednostjo blaga.

Še vedno velja limit 200 tisoč tolarjev za blago, ki ga uvozimo za lastne gospodinjske potrebe, za katerega se uporablja enotna 15–odstotna carinska stopnja. Poleg tega je treba plačati še 20 odstotkov prometnega davka. To pomeni, da državljan plača skupaj 38 odstotkov od carinske osnove, medtem ko je do zdaj malo več kot 40 odstotkov. Predmeti, katerih vrednost presega 200 tisoč tolarjev, pa se carinijo v rednem postopku, po stopnjah, določenih v novi carinski tarifi.

Pa še tale novost: včasih smo lahko vsi, ki smo se vračali iz tujine, prinesli v domovino poleg osebne prtljage brez plačila carine tudi steklenico (liter) »kačje sline« in 200 cigaret oziroma 100 cigarilosov ali 50 cigar. Po novem pa lahko to počno le starejši od 17 let. Razumljivo, le kaj naj bi mladina z alkoholom in nikotinom.

A. U.

Protestantski katekizem

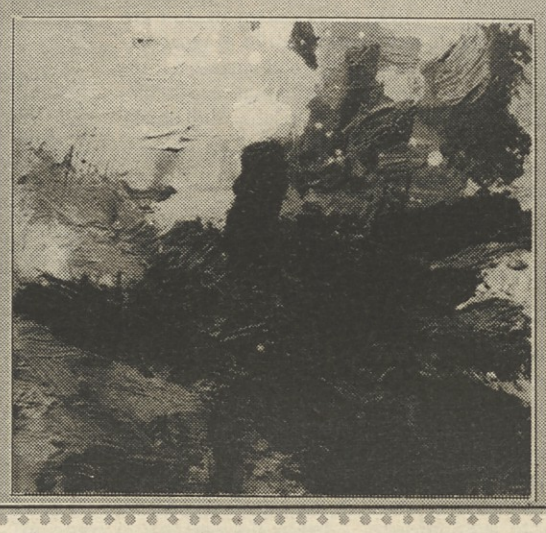

Po več stoletjih ponovno PROTESTANTSKI KATEKIZEM na Slovenskem.

Knjiga s 500 stranmi kot
– dialog med posameznikom in religijo,
– med teologijo in humanistično znanostjo in
– med Cerkvijo in družbo.

Dodatek v Protestantskem katekizmu prinaša:
– vse predgovore v delih slovenskih protestantskih piscev v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku (Trubar, Dalmatin in prekmurski protestantski esej),
– fotografije vseh slovenskih evangeličanskih cerkva s temeljnimi zgodovinopisnimi podatki.

Založnika sta ČZP Enotnost in Evangeličanska cerkev v Sloveniji. Možnost plačila v dveh obrokih: prvi ob prevzemu knjige in drugi s položnico naslednji mesec.

Naročilo pošljite na naslov ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4. Knjigo naročite lahko tudi po telefonu 061/321-255, 061/1310-033 in po faksu 311-956.

NESTIMULATIVNO VARČEVANJE

Od lanskega aprila pa do konca leta je veljal medbančni dogovor, po katerem so banke vpogledne vloge občanov lahko obrestovale z največ 60 odstotki revalorizacijske stopnje, vpogledne vloge gospodarstva pa z največ 30 odstotki inflacijske stopnje. Pri hranilnih vlogah prebivalstva je bilo v tem obdobju dopustno obrestovanje do višine revalorizacijske stopnje, pri vezavah do 30 dni so banke lahko k revalorizacijski stopnji ali devizni klavzuli dodale največ 2–odstotne realne obresti, pri vezavah do enega leta 8–odstotne in pri vezavah nad eno leto 10–odstotne.

Lani jeseni so bančniki ugotovili, da so obresti previsoke, in se dogovorili, da bodo najvišje dovoljene ravni pasivnih obrestnih mer znižali. Urad za varstvo konkurence je po posvetovanju s centralno banko in ministrstvom za finance ugotovil, da je bančni dogovor dosegel svoj namen, torej znižanje aktivnih obrestnih mer, in bančnikom odobril novo znižanje.

Pri vezavah do enega leta lahko bančniki pri obrestovanju vlog prebivalstva in gospodarstva k temeljni obrestni meri ali devizni klavzuli dodajo še največ 0,5–odstotne realne obresti, pri vlogah, vezanih nad 30 dni in do 1 leta, 6–odstotne realne obresti, pri vezavah nad eno leto pa največ 7,5–odstotne.

Kajpak se spreminja tudi obrestovanje deviznih bančnih vlog. Po novem jih banke lahko obrestujejo tako, da obrestna mera ne presega obrestnih mer, ki na dan sklenitve posla veljajo na evropskem trgu denarja. Prej je to veljalo le za devizne vloge, vezane do enega leta. Za vloge, vezane za več kot eno leto, bodo veljale najvišje obrestne mere za posamezne valute, ki jih bodo banke povečale za 10 odstotkov. Pri nemških markah pomeni to januarja 4,29 odstotka. Bežen pogled na obrestne mere, ki jih za tolarske in devizne vloge ponujajo banke, dokazuje, da se večina bank drži zgornje meje pasivnih obresti, razlike med ponudbo posameznih bank pa so zanemarljive.

Tako lahko banke, članice bančnega združenja, od 1. januarja letos vpogledne vloge občanov obrestujejo z največ 2–odstotno letno obrestno mero, vloge gospodarstva pa z 1–odstotno. Med vpogledne vloge sodijo zdaj poleg tekočih računov in žiro računov tudi hranilne vloge, torej denar s hranilnih knjižic.

Iz statistike centralne banke je moč razbrati, da od leta 1991 narašča tako vrednost tolarskih kot tudi deviznih vlog občanov in podjetij, med njimi pa še vedno prevladujejo kratkoročne. Devizne vloge prebivalstva že štiri leta presegajo tolarske: oktobra lani na primer za 100 milijard tolarjev. Vrednost vlog občanov v bankah, tolarskih in deviznih, je konec oktobra lani dosegla dobrih 466 milijard tolarjev, vlog podjetij in drugih komitentov pa 238,5 milijarde. Posojila prebivalstva so konec oktobra lani dosegla 148,6 milijarde tolarjev, podjetjem in drugim komitentom pa 411 milijard. Podatki o varčevanju torej govorijo v prid občanov, podatki o zadolženosti pri bankah pa »v prid« podjetij. Na dlani je torej, da je prebivalstvo za banke pomembnejša klientela, ko zbirajo denar, in podjetja veliko pomembnejša, ko denar nalagajo.

Glede na sedanje pasivne obrestne mere pa je vprašanje, kaj bodo v prihodnje počeli občani s svojimi prihranki. Kdor bo imel svoj »kupček« v banki, ga bo imel sicer na varnem, obresti pa bodo ne glede na napovedano enoštevilčno inflacijo le simbolične. Povedano z drugimi besedami: če se je včasih varčevanje obrestovalo, se sedaj ne več. To še posebej velja za vpogledne vloge. Predvsem zato, ker vemo, da »uradna« inflacija praviloma vselej zaostaja za dejansko.

No, ne glede na takšne ali drugačne podrobnosti je res, da višje obresti spodbujajo varčevanje, simbolične pa predvsem potrošnjo. Kaj je bolj v prid državi – »varčno« ali »zapravljivo« ljudstvo – pa se naši strokovnjaki ne morejo sporazumeti.

A. U.

SOS TELEFON

za ženske in otroke - žrtve nasilja

Telefon:
061/97-82
061/441-993
vsak dan od 18. -23. ure

PRODAJA AVTOMOBILOV DOBILA KRILA

Zanimivo, medtem ko je vse več tovarn pod vodo in je iz meseca v mesec več ljudi s povsem praznimi žepi, je prodaja novih avtomobilov dobila krila. Skupaj je bilo lani prvič registriranih avtomobilov v Sloveniji 61.800. Že leto poprej se nismo mogli načuditi, od kod ljudem toliko cvenka. Pred dvema letoma smo namreč v naši državi prvič registrirali 47.265 avtomobilov, lani pa le malo manj kot 15.000 več. Več kot očitno je, da so za mnoge bleščeča pločevina in v njej skriti konji statusni simbol. Prenekateri namreč ne premorejo nekaj desettisočakov za pošten dopust, nimajo denarja za knjige, časopise ali pošteno nedeljsko kosilo v priljubljeni krčmi, imajo pa ga za drag avto. Ni kaj, važno je predvsem to, da sosedje obmolknejo.

No, k temu pa moramo dodati, da si je lani bolj malo Slovencev omislilo »naj–naj« vozila, ki jih ponuja svetovna avtomobilska industrija. Kljub temu smo pokupili 1309 audijev, 1053 roverjev, 603 alf, 492 volvov, 394 beemvejev, kar 379 mercedesov, 280 lanc in 91 chryslerjev. Največje povpraševanje je bilo lani kajpak po popularnih renaultih, saj smo jih pokupili 15.712. Na drugo mesto se je po številu prodanih vozil uvrstil Fiat, na tretje Volkswagen in na četrto Opel. Najuspešnejši neevropski izdelovalec avtomobilov pa je bil lani pri nas Hyundai, ki je prodal 2299 vozil. Sledi mu Deawoo s 1990 avtomobili.

Bodo šli tudi letošnje leto lepotci na štirih kolesih za med? Kdove, saj sproščen uvoz rabljenih avtomobilov mnogim trgovcem močno meša štrene. Jezijo se in pravijo, da ne bi smeli še bolj postarati slovenskega voznega parka, ki je že tako ali tako prestar. To je res, da je že precej v letih, drži pa tudi, da se z uvozom le nekaj let starih avtomobilov (do štiri leta) ne bo kaj bistveno postaral. Problem je kajpada drugje, v zmanjšanem povpraševanju po dragih povsem novih avtomobilih.

Sicer pa sproščen uvoz rabljenih avtomobilov zbuja zelo nasprotujoča mnenja. Zato je ministrstvo za znanost in tehnologijo predstavilo nekaj pobud, ki se nanašajo na homologacijo, varstvo okolja, prometni davek in čistejše okolje. V zadnjih letih smo sprejeli v Sloveniji kar 54 homologacijskih prepisov, v naslednjih mesecih pa naj bi jih še 29. Omejili naj bi starost uvoženih rabljenih avtomobilov, in to na tri do pet let. To naj bi dosegli tako, da bo uporaba novih in strožjih homologacijskih predpisov pri rabljenih avtomobilih oziroma pri njihovem uvozu obvezna že tri leta po uveljavitvi predpisa. Ministrstvo tudi podpira pobudo o izenačitvi stopnje prometnega davka tako za rabljena kot nova vozila. Nadalje je predlagalo dvig meje med nižjim in višjim prometnim davkom, ki je zdaj vezana na gibno prostornino motorja. Tako naj bi bila meja pri avtomobilih oziroma bencinskih motorjih z gibno prostornino 2 litra (sedaj pri 1,8 litra). Lanska prometna varnost smiselnost take odločitve samo potrjuje.

A. U.

ATRIS d.o.o.

Borza sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 3

ATRIS – BORZA SINDIKALNEGA TURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema ponudbe prostih počitniških možnosti, posreduje proste zmogljivosti, organizira zamenjavo, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, prikolic in drugih možnosti.

Pišite nam ali telefonirajte na 061/131 00 33, int. 384, 385, 061/326–982 ali 322–975; naš telefaks je 061/326–982 ali 317–298, žiro račun 50101–601–92077 – Atris. Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15.30 ure.

A. POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO

1. **BOHINJ** – počitniški hišici v UKANCU – za 6 oseb – tri spalnice, kuhinja, dnevna soba, kopalnica, 150 m od jezera. Cena 80 DEM. Termini od 14. 2. 1996.
2. **ROGAŠKA SLATINA** – privatna hiša, kuhinja, tri dvoposteljne sobe, TWC. Cena za 4 osebe 50 DEM, za 6 oseb 80 DEM, turistična taksa ni vključena.
3. **VELIKE BLOKE** – počitniški dom s 105 ležišči, štiriposteljne sobe. Cena polnega penziona je 25 DEM. Popusti za skupine. Nekaj prostih ležišč za šolske počitnice v februarju.
4. **BLED – HOTEL JELOVICA** – dvo– in triposteljne sobe, polpenzion 44 DEM, doplačilo za polni penzion 12 DEM. Popusti: otroci do 2 let gratis, od 2 do 12 let 30% popusta. Zelo ugodni pogoji za seminarsko delo. Popolnoma obnovljeni del hotela omogoča bogat sprostitveni in rekreacijski program za najzahtevnejše goste.
5. **ROGLA** – garsonjera, 65 DEM dnevno – posamezni termini od 27. 1 do 26. 2. 1996.
6. **KOPE** – garsonjera za 4 osebe, cena 52 DEM dnevno – termini do 26. 1. do 16. 2. 1996.
7. **KRANJSKA GORA** – garsonjere za 4 osebe, cena dnevnega najema 65 DEM.
8. **RADOVLJICA** – počitniški dom za ca. 40 oseb, dvoposteljne sobe, polpenzion 3.950 SIT, možnost za šolo v naravi.
9. **KRANJSKA GORA** – PENZION SATURN – nad jezerom Jasna, dvo–, tri– ali štiriposteljne sobe, TWC, polpenzion 39 DEM.
10. **ČATEŽ** – POČITNIŠKE HIŠICE – od 4 do 5 oseb, termini v mesecu marcu 1996, cena cca. 72 DEM dnevno.
11. **MORAVSKE TOPLICE** – bungalov za 4 osebe, v času po 12. januarju, enotedenski paketi – cena 54 DEM na dan.
12. **MORAVSKE TOPLICE** – zasebna hiša, 2–, 3– in 4–posteljne sobe. Cene: nočitev z zajtrkom 1.700 SIT, polpenzion 2.600 SIT, polni penzion 3.150 SIT.
13. **PODČETRTEK** – Atomske toplice – apartma za 4 osebe, prosto v marcu. Cena najema 65 DEM (vključuje 2 vstopa v bazen).
14. **POKLJUKA** – DVO ALI ŠTIRIPOSTELJNI APARTMAJI – spalnica, kuhinja, kopalnica. Cena dnevnega najema 55 oz. 70 DEM.
15. **POKLJUKA** – počitniška hiša za 5 oseb, kuhinja z jedilnico, dve spalnici, kopalnica , 500 m od ŠPORT hotela. Dnevni najem 110 DEM.Prosto v mesecu marcu.
16. **BOVEC** – Kaninska vas – garsonjere oz. enosobna stanovanja, cena 55 oz. 72 DEM.
17. **KRVAVEC** – garsonjera, dnevni najem 60 DEM, ali apartma za 5 oseb, najem 80 DEM.
18. **RATEČE – PLANICA** – počitniški dom s 23 ležišči, cena polpenziona 35 DEM, polnega penziona pa 41 DEM.
19. **NOVIGRAD** – trisobno stanovanje, možnost bivanja za 5 oseb, cena 45 DEM.
20. **MOST NA SOČI** – možnost najema apartmaja za 4 osebe, smučanje na Črnem vrhu nad Idrijo ali na Kaninu. Cena 60 DEM.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH POTREBUJEMO

1. **Počitniške hišice v Čatežu, Atomskih toplicah ali Moravskih toplicah, Banovcih, Ptujskih toplicah, Rogli, Krvavcu, Kaninu, Bohinju ali Kranjski Gori** za vsa obdobja.
2. **Lastnike počitniških domov v slovenskem Primorju ali v hrvaški Istri,** ki bi dali objekte v najem, vabimo, naj nam posredujejo ponudbe za leto 1996. Možnost sovlaganja pri ureditvi objektov za sezono.

B. SINDIKALNI IZLETI

Sindikalne organizacije ali kar tako oblikovane skupine vabimo, naj nam posredujejo svoje želje za družabni ali strokovni izlet ali potovanje doma ali v tujino. Možnost plačila v 2 obrokih.

1. **ENODNEVNI IZLET PO BELI KRAJINI** preko Muljave in Žužemberka, obisk metliške kleti, naselja Adlešiči, kosilo na poznani kmetiji pri ŠKALOVIH v Cerovcu. Idealno za 45 oseb.
2. **OTOČEC** – hotel Šport – posebni programi oddiha in rekreacije. Teniška igrišča, jahanje, čolnarjenje, gorska kolesa, ribolov, rafting, plavanje, plesne zabave in igralnica. Tridnevni program s polnim penzionom 200 DEM, štiridnevni pa 245 DEM.
3. **VIPAVA** – ogled Vipavskega križa, Biljanskih vinogradov, grobnice Burbonov. Doživeli boste gostoljubnost domačinov in njihovih bogato založenih kašč in kleti. Po večerji odhod proti domu. Cena 2.500 tolarjev na osebo brez prevoza.
4. **KOČEVSKA REKA** - prijazen izlet na nekdaj zaprto območje. Program oblikujemo po želji skupine. Neokrnjena okolica omogoča posebne programe za sindikalne skupine – pikniki in družabna srečanja, lovcem, ribičem, športnikom – kajakašem, rafting. Posebej priporočamo obisk gostišča Travljansko v idilični vasici Trava. Ponudba domačih kulinaričnih dobrot.
5. **GOSTILNA PRI TONETU – Breg na Ptuju,** možnost nočitve za 24 oseb, odlična gostinska ponudba tudi za večje skupine. Pokličite 062/772–376.
6. **LETUŠ – Šmartno ob Paki** – gostišče PIRNAT – ugodni meniji za izletniške skupine. Telefon 063/885–143.
7. **ŠPANIJA** za mlade – **LLORET DE MAR** – cena polnega penziona 18 DEM. Termini od 1. do 30. aprila 1996. Primerno za maturantske ali sindikalne skupine, bivanje v večposteljnih sobah.
8. **KOČEVJE** – MOTEL JEZERO – 7 apartmajev, restavraciji za po 25 oseb, primerno za slavnostne dogodke in zabavo.

C. ORGANIZACIJA SEMINARJEV

Posebna ponudba ATRISA in Hotela KOMPAS v Bohinju. Organiziramo eno– ali večdnevne seminarje za 15 do 70 udeležencev. Cena penziona 4.350 tolarjev. Tehnična oprema je zagotovljena.

D. SEJMI

1. **FRANKFURT – PREMIERE** – sejem papirja, pisarniškega materiala, daril, kozmetike, modnih dodatkov, frizerski pripomočki, od 27. do 31. januarja 1996. Odhod 28. 1.- cena štiridnevnega ogleda 1190 DEM .
2. **MILANO – MODIT** – mednarodni modni sejem - od 1. do 5. marca 1996. Avtobusni prevoz, tridnevni ogled sejma, cena 380 DEM .
3. **BERLIN – ITB** – največja svetovna turistična borza - od 9. do 13. marca 1996. Odhod 9. marca. Cena tridnevnega ogleda je 870 DEM .
4. **KÖLN** – mednarodni sejem – železnina, od 3. do 6. marca 1996 – orodja, ključavnice, alarmne naprave, gradbena oprema za notranjo izgradnjo, sanitarije.
5. **MÜNCHEN – IHM** – mednarodni obrtni sejem – od 9. do 17. marca 1996. Dvodnevni ogled, potovanje z avtobusom, cena 199 DEM.
6. **LONDON – KNJIŽNI SEJEM** – OD 17. DO 19. marca 1996. Odhod 16. marca - cena 5 dnevnega ogleda je 1195 DEM .
7. **PARIZ – GRAPHITEC** – tiskarski izdelki, pripomočki, merilna in programska tehnika, karton, barve – od 26. do 30. marca. Tridnevni ogled 980 DEM.
8. **BOLOGNA** – razstava gradbeništva, od 20. do 24. marca – tlaki, talne obloge, vzdrževanje in obnavljanje zgradb, pripomočki za športne in rekreacijske dejavnosti.
9. **ESSEN** – mednarodni sejem klimatskih naprav in sanitarij – od 5. do 9. marca. Štiridnevni ogled stane 1.390 DEM.
10. **HANNOVER – CEBIT** – največji računalniški sejem, programi 2, 3 ali 4 dni. Cena od 870 do 1690 DEM.

E. NAJEM ALI NAKUP POČITNIŠKE ENOTE

1. **Kupimo počitniško stanovanje** v Strunjanu, Simonovem zalivu ali v Luciji pri Portorožu.
2. **Prodamo počitniški dom** v Crikvenici – 50 ležišč.
3. **Kupimo garsonjero** v Kranjski gori – ČIČARE.
4. Prodamo 5 objektov na otoku Cresu v Stari Gavzi.

F. REZERVACIJE AVIONSKIH ALI LADIJSKIH VOZOVNIC

G. VELIKA POTOVANJA

(Evropa, Azija, Daljni vzhod, Srednja Amerika)

1. **AVSTRALIJA in NOVA ZELANDIJA** – petnajstdnevno potovanje z vsakodnevnimi ogledi prečudovite narave. Odhodi v februarju, marcu in aprilu. Cena 4980 do 5400 DEM.
2. NEW YORK – šestdnevni ogled mestnih znamenitosti in za doplačilo Washingtona, West Pointa, Niagarskih slapov itd. Cena 1.399 DEM.
3. **ŠRILANKA** – desetdnevni obisk čudovite dežele za skupine, cena 2.300 DEM.

H. POSEBNA POSLOVNA POTOVANJA

Organiziramo ob skupni pripravi vašega osebnega programa.

I. PUSTOVANJE

1. **BENEŠKI KARNEVAL** – 17. februarja, avtobusni prevoz, cena 39 DEM. Skupine bodo nagrajene.
2. **PUST V MADŽARSKI PUSTINJI** – dvodnevni izlet z šemarijo na tipično madžarsko kmetijo. Odhod 17. februarja, cena 165 DEM.

K. ŠOLSKE POČITNICE

1. Od 16. februarja do 3. marca 1996. Sprejemamo inf. prijave za smučarska središča in toplice. Prosti termini: **Kope** – garsonjera od 16. 2. do 23. 2.; **Čatež** – hišica za 5 oseb, termini od 16. 2. do 23. 2.; **Atomska vas** – garsonjera za 4 osebe, termini od 16. 2. do 23. 2. 1996. Počitnice v **Bohinjski Bistrici**, počitniški dom za 23 oseb – tri in štiriposteljne sobe. Polpenzion 32 DEM. Termini od 16. do 23. februarja.
2. **Počitnice v Tuniziji**, od 17. do 24. februarja. Polpenzionska in penzionska storitev, hoteli od treh do pet zvezdic v Hammametu. Cena za en teden od 740 do 895 DEM.
3. **Smučarski paket v Bohinju** – tri, štiri, pet, šest ali sedem dni. Cena do 9. februarja od 242 do 548 DEM, po tem terminu pa od 271 do 613 DEM.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: Ob potrditvi rezervacije zahtevamo plačilo 40% celotnega zneska. Pri odpovedi nad 20 dni pred odhodom za že rezerviran termin zaračunamo stroške poslovanja in druge stroške; najmanjši znesek stroškov odpovedi je 4.000 tolarjev, pri krajši odpovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le za že v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spreminjajo za več kot 7%. Po plačilu gostje prejmejo našo napotnico. V primeru, da naše napotnice ne prejmete 7 dni pred odhodom, nas nujno pokličite.

Pri posebnih akcijah z znižano ceno aranžmajev je potrebno takojšnje 10% plačilo, ki se obravnava kot kavcija, ob odpovedi se znesek ne vrača.

Programe v tujini obravnavamo v skladu s splošnimi navodili potovalne agencije, ki je organizator potovanja, in jih gostje prejmejo ob prijavi. Prijava je sprejeta, ko je vplačanih 30% cene aranžmaja. Reklamacije v skladu s turističnimi uzancami rešujemo sporazumno.

ATRIS je povsod, kjerkoli ste.

Metod Zalar, direktor borze

Mednarodna zveza kovinarjev pripravlja posvetovanje o razmerah na mednarodnem finančnem trgu. Tudi SKEI je vključen v ta razmišljanja

PRILAGODLJIVI MEDNARODNI FINANČNI TRGI

Prispevek Jeffa Fauxa na sestanku IMF–ove delovne skupine o globalizaciji in internacionalizaciji svetovne ekonomije

Ljudje po svetu so bolj in bolj povezani s svetovno ekonomijo. Na žalost ni nobenih svetovnih ekonomskih institucij za zaščito ljudi in skupnosti pred ekscesi nereguliranih tržnih sil. Mednarodni ekonomski pritiski spodkopavajo moč vlad posameznih držav za vodenje državnih ekonomij in zato zmanjšujejo možnost ljudi, da bi upravljali svoja življenja. Včasih se v zvezi s temi pritiski pretirava, zato da se zagotovijo izgovori za nepriljubljene domače politike. Vendar kljub vsemu lahko trdimo, da se suverenost držav neomajno spodkopava. Istočasno slabi sposobnost demokratičnih vlad za ureditev notranjih ekonomij, kar je rezultat konzervativnih in neoliberalnih domačih politik. Pravzaprav poskušamo vsiliti tehnologije in procese 21. stoletja v institucije 19. stoletja. To ne bo šlo skupaj.

Rezultate lahko že vidimo. Več kot milijarda ljudi na svetu živi v veliki revščini. Približno tretjina za delo zmožne svetovne delovne sile je nezaposlena. Z izjemo Vzhodne Azije ima večina drugih predelov sveta danes višjo stopnjo nezaposlenosti, kot v sedemdesetih letih. Žal vse več držav poskuša rešiti svoje gospodarske težave z omejevanjem domače gospodarske rasti, zato ker želijo postati mednarodno konkurenčne.

Kot je že John Keynes dokazal pred več kot pol stoletja, je to samouničujoča formula, ki ne bo koristila nikomur.

Keynesova nočna mora se je uresničila

Grožnja deregulacije ni nikjer večja kot ravno na finančnih trgih. Keynesova nočna mora se je uresničila. Svetovni finančni trgi so zdaj klasični »casino«. Za omgočanje mednarodne trgovine je potreben le delček svetovnih valutnih transakcij. Od leta 1979 do 1992 se je vrednost trgovine dvignila za dvainpolkrat, z 1.4 bilijona na 3.5 bilijona dolarjev. Hkrati so se valutne transakcije – ki so že tako bile visoko nad stopnjo, potrebno za servisiranje trgovine –povečale za skoraj šestkrat, z 39 bilijonov na 227 bilijonov dolarjev. To je odsev eksplozije kratkoročnih valutnih špekulacij, kar visi kot meč nad glavo vsake državne ekonomije. Zadnja leta smo bili priča destruktivnih napadov trgovcev z valutami različnih držav, ne oziraje se na osnovna ekonomska načela. Valute so napadene, kadar imajo države fiskalne in trgovinske deficite ali kadar imajo fiskalne ali trgovinske suficite. Valute so napadene, kadar je inflacija nizka ali kadar je visoka. Napadene so, kadarkoli se pokaže priložnost za kratkoročne profite.

Kot je že Keynes opazil, je to značaj igralnice, kjer ljudje stavijo ne na pričakovani izid določene ekonomske aktivnosti, temveč na pričakovanja drugih. Samo majhna prilagoditev bilance stanja nekega podjetja, napoved rutinske statistike, govorice o kaki obskurni spremembi v kabinetu – vse to ima moč, da sproži val kupovanja in prodajanja med hipersensitivnimi trgovci, lačnimi akcij. Večino tega, na osnovi česar sprejemajo svoje odločitve, nima – direktno ali indirektno – nič opraviti z resničnim svetom proizvodnje. Vse je »samo–referenčno« in bazira na dogodkih, ki se odvijajo znotraj kokona (zapredka) trgovskega sveta samega.

Nedavna študija, ki jo je izvedla inštitucija U. S. Federal Reserve (Zvezne rezerve ZDA), je pokazala, da se samo 25 % trgovanja z U. S. valuto opravi na osnovi kakršnekoli ekonomske informacije. Vse skupaj je postalo nori svet trenutnega hazardiranja, kjer se za dolgoročno ima že nekaj, kar traja deset minut.

Medtem, da bi se zaščitile pred kapricami kazina, celo največje države sveta težijo k omejevalnim ekonomskim politikam – varčnim proračunom in visokim realnim obrestnim meram – ki so zapovrstjo bili glavni faktorji v nerazveseljivi performanci svetovne ekonomije.

»Trgovci«, ki hazardirajo z milijardami dolarjev

Svetovno finančno igralnico je kreirala kombinacija dveh sil. Ena je sistem prostodrsečih (gibljivih) menjalnih tečajev, ki so sledili po koncu Bretton Woods–ovega sistema. Kot nakazuje IMF–ov referat, se je denarni sistem po 2. svetovni vojni sesul v zgodnjih sedemdesetih letih. Sistem je bil obsojen na pogubo že od samega začetka. Raje kot na resnični mednarodni bančni sistem, so Bretton Woods–ovi aranžmaji računali na Združene države, ki naj bi delovale kot financer v sili. Naivno je bilo misliti, da bi lahko bila ekonomska moč ZDA, kakorkoli velika je že bila na koncu 2. svetovne vojne, dovolj mogočna, da bi odigravala to vlogo, potem ko si je po vojni svet opomogel in dosegel vztrajno rast, ki je sledila.

Pomembno je obdržati v spominu konvencionalno modrost takratnih ekonomistov, ki je trdila, da bi »deregulacija« valute zelo izboljšala svetovne ekonomske možnosti. Rečeno je bilo, da se bo trg za te valute neprestano prilagajal spremembam konkurenčnosti med državami, tako da bi enakomerno spremembe relativnih vrednosti valut absorbirale spremembe v trgovini, inflaciji in spremembe drugih pogojev. To se je izkazalo za iluzorno. Rast svetovne ekonomije je padla in nezaposlenost se je povečala, odkar so devizni tečaji največji ekonomij začeli drseti.

Druga sila – na katero so po mojem mišljenju vplivale priložnosti, ki jih je nudil sistem drsečih deviznih tečajev – je bila revolucija v mikroelektroniki, videu in podobnih komunikacijskih tehnologijah, ki so ustvarile mehanizme za trgovce po celem svetu, s katerimi lahko hitro hazardirajo z milijardami dolarjev.

Vendarle se ni dramatično razširilo le špekuliranje z valutami. Ustanovitev svetovnega trga je omogočila kratkoročnim investitorjem, da lahko hazardirajo z delnicami, obveznicami in trgom primarnih izdelkov (ali blagovno borzo) po celem svetu, kar ustvarja ogromne nenadne pritoke kapitala in, prav tako nenadne, odtoke kapitala.

Eden takih nedavnih primerov je peso kriza v Mehiki. Karkoli si že kdo misli o osnovnem ekonomskem programu, ki mu je sledila mehiška vlada v desetletju pred krizo 1994. leta, je bil program viden kot model s strani IMF–a, Svetovne banke in svetovne bančne skupnosti. Za obdobje desetih let je Mehika sistematično nižala realne plače svojim državljanom, revščina je naraščala, na veliko so se privatizirala javna podjetja in drugo premoženje. Poleg tega je Mehika odprla svoja tržišča svetu, kar je bila politika hitrega obrata, ki je obsodila milijone na brutalno spremembo bivališča. To je bila cena, ki jo je Mehika morala plačati za vstop v svetovni trg. NAFTA je bila ponos te ekonomske liberalizacije. Ko je bil ta sporazum podpisan, se je pričakovalo, da se bodo pričele kazati koristi. Eden izmed visokih ameriških vladnih uradnikov, prvotno z Wall Streeta, je napovedal, da se bo rast mehiškega domačega bruto produkta (GDP–ja gibala »med šestimi procenti na leto, vrednimi azijskih tigrov, in vznemirljivimi 12 procenti letno, ki jih lahko primerjamo z nedavno kitajsko rastjo«. Navedena izjava je bila velik priliv kapitala v mehiški trg vrednostnih papirjev, kar naj bi domnevno dokazalo, da pametni investitorji stavijo na prihodnost Mehike.

Toda večino tega priliva kapitala je bil kratkoročni denar. To, na kar so stavili investitorji, je bilo tisto, na kar bi naj stavili drugi ljudje. Mehiški neuspeh, da bi devalvirali peso hitro po volitvah 1994, je bil napaka. Ampak peso je bil prevrednoten že dolgo let. Še nekaj dodatnih mesecev ne bi bilo smelo tako močno vplivati na osnove mehiške ekonomije. Vendar se je »vroči« denar namenil pobrati svoje dobičke in sledil je val panične prodaje. Obadva – peso in ekonomija – sta se sesula. Za lansko leto se je pričakovalo, da bo izgubilo delo dva milijona ljudi, 30.000 podjetij je propadlo, inflacija se je dvignila za 50 %, sledili so kriminal, stečaji in socialni nemiri. Še več kot to, dežela – katere največji osnovni problem je velika zadolženost – si je bila prisiljena izposoditi še nadaljnjih 40 milijard dolarjev, da bi odplačala tuje kreditorje. Trajalo bo leta in leta, preden si bo država opomogla.

Mehiški primer

Kaj se lahko stori? Delavsko gibanje v vseh državah ima očitno vlogo (zastavek – pri igri, pri stavi) v zmanjševanju vpliva mednarodnih finančnih špekulacij v svetovni ekonomiji. Mehiška kriza, na primer, je povzročila izgubo delovnih mest in vplivala na znižanje plač tudi v Kanadi in Združenih državah.

Kljub temu se na prvi pogled zdi, da so te mednarodne sile prevelike in premočne, da bi jih lahko obvladovali. Končna rešitev je ustanoviti svetovne institucije, ki bodo imele moč in avtoriteto ustvariti makroekonomsko rast in stabilizacijske politike v svetovnem obsegu. Take institucije so trenutno možne le v sanjah. Države se niso pripravljene odreči svoji formalni suverenosti. Celo v perspektivi delavsko gibanje in njegovi zavezniki nimajo politične moči, da bi zagotovili, da bi mednarodne birokracije upoštevale delavske interese.

Vsekakor se trenutne diskusije med finančnimi ministri in mednarodnimi bančnimi uradniki vrtijo bolj okrog tega, kako bi se napravili mehanizmi za »finančne rešitve« bolj učinkoviti, kot okrog tega, kako bi se lotili osnovnega problema finančnih špekulacij.

Vendarle pa je kar nekaj pomembnih ukrepov, ki bi jih morali IMF in druge delavske institucije podpirati, tako zaradi njihove resnične vrednosti in – mogoče je to še bolj pomembno – tudi zaradi tega, ker lahko ti ukrepi izobrazijo in ozavestijo člane sindikatov in jih seznanijo z naravo mednarodne ekonomije, s katero se soočajo, in s tem, kaj bi se lahko storilo v zvezi z njo.

V luči tega bi se moralo resno vzeti v premislek podporo takoimenovanemu »Tobin« davku (Tobin tax). To je ideja, ki je tako verjetna kot lahko razumljiva, in zato predstavlja dragoceno orodje za dviganje zavesti.

Davek se imenuje po ameriškemu ekonomistu Jamesu Tobinu iz Yala, Nobelovem nagrajencu, ki je prvič predstavil to idejo leta 1972. Tobin je predlagal, da naj bi se vsaka mednarodna finančna transakcija obdavčila z 0,5 %. Namen le–tega, kot je rekel Tobin, je »vreči pesek« v mehanizem mednarodnih špekulacij, da bi jih upočasnili s kaznovanjem kratkoročnih transakcij. Ker je večina kratkoročnih trgovskih poslov zasnovana tako, da se ustvari dobiček na zelo majhnih presežkih/maržah, bi tak davek imel pomemben depresiven učinek na to vrsto špekulacij, s tem da bi izbrisal vse ali večino pričakovanih dobičkov/zaslužkov – in s tem, da bi povečal rizike. Po drugi strani bi investicije v dolgoročna sredstva – v tovarne in opremo, ki prestopajo mednarodne meje, ne bile preveč prizadete.

Kako verjeten je tak davek brez mednarodne vlade? Tobin je predlagal, da bi morali od vlad zahtevati, naj bo ta davek pogoj za včlanitev v Mednarodni denarni sklad. Dejanska tehnologija izvajanja tega davka je dejansko olajšana zaradi dejstva, da se skoraj vse trgovanje izvaja in registrira skozi elektronske prenosne sisteme.

Znesek dohodka, ki bi ga zbrali z davkom, bi očitno bil odvisen od tega, kolikšen zaviralni učinek bi imel davek na transakcije. Pol milijona dolarjev je razumna domneva. Razporeditev iztržka iz davka je stvar za diskusijo. Majhne države v razvoju bi lahko obdržale davek in ga uporabile za notranje razvojne namene. Za večino drugih bi se pričakovalo, da bodo prispevale v Svetovno banko ali posebne razvojne sklade.

Davku na transakcije, seveda, nasprotuje mednarodna finančna skupnost. Toda ideja dobiva vse več podpore. Na srečanju v Halifaxu jo je predstavil kanadski premier in postala je predmet študije Razvojnega programa Združenih narodov (The U. N. Development Program). Ideja je radikalna, vendar ni utopična.

Druge ideje za zmanjšanje mednarodnih špekulacij:

– mednarodna certifikacija finančnih trgov, ki bo zahtevala določene standarde in rezerve kot pogoj za trgovanje;

– mednarodni predpisi, ki bodo zahtevali večjo transparentnost finančnih institucij in

– vrnitev k politiki ohranjanja deviznih tečajev valut večjih držav v okviru bolj stabilnih »okov«.

Ostali predlogi, ki zadevajo razvojne finančne politike:

– Oblikovati razvojno pomoč za pospeševanje osnovnih delavskih pravic in delavskih standardov v skladu s stopnjo razvoja držav prejemnikov.

– Dovoliti državam v razvoju, da uvedejo nadzor nad kapitalom kot del njihovih razvojnih planov.

(Tekst je preveden iz angleščine, brez lekture v uredništvu.)

... Delo odlikuje skrb za nadaljnjo graditev države in njene suverenosti ter želja po oblikovanju visokoprofesionalne obveščevalne službe. Avtor spoštuje dosežke tujine, ki pa jih po nepotrebnem ne favorizira. Je nasprotnik mehaničnega prenašanja tujih izkušenj v naše razmere. Išče in najde kompromis med množico tujih rešitev in slovensko prakso. Ves čas se zaveda dejavnikov, ki determinirajo slovensko stvarnost.

... Delo je rezultat vestnega, načrtnega, sistematičnega ter teoretičnega in znanstveno zaokroženega proučevanja. Predstavlja soliden prispevek ne samo stroki, temveč tudi sodobni politološki znanosti.

... V pravem času je prišlo v javnost ustrezno znanstveno delo, ki popravlja mučen občutek kvazi poznavanja, degradiranih in večinoma deplasiranih razprav v javnosti o problemu organiziranja in delovanja obveščevalnih služb pri nas.

dr. Andrej Anžič

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) ..... izvod(ov) knjige avtorja dr. Adama Purga OBVEŠČEVALNE SLUŽBE (a 3.500 SIT + 5% prometni davek).

Naročeno pošljite na naslov:.....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Ime in priimek podpisnika:.....

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.
2. Kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju.

Naročeno, dne:..... Podpis naročnika:.....

Litostroj kot reinkarnacija Demosa

(UDBO)MAFIOLOŠKI SCENARIJ SE URESNIČUJE

Ta teden se je v Litostroju začelo dogajati nekaj, kar smo napovedali že v prejšnji številki. V njegovo lastninjenje in načrtovano dokapitalizacijo se je skozi stranska vrata vpletla politika, kar ni nič obetavnega. Litostroj je na neki način reinkarnacija propadlega Demosa, ki je izdihnil ravno v nesoglasjih o konceptu lastninske transformacije. Temeljni problem je namreč v tem, da je »čista« ekonomska operacija dokapitalizacije zašla v primež političnega laicizma, ki zdaj naciji in občestvu soli pamet o podcenjenosti posameznih postavk Litostrojevega premoženja. Natanko tako kot Mencingerjev privatizacijski koncept znotraj nekdanjega Demosa. Nevarno in recidivno pa je še zlasti to, da je politika začela mešati litostrojske privatizacijske štrene sinhronizirano (vsaj časovno) z zapoznelim delovanjem pristojnih državnih institucij. V čem vidimo nevarne čeri, ki prežijo na gugajočo se Litostrojevo barko?

Razčistimo najprej osnovno: nikomur še na kraj pameti ne pade, da bi ugovarjal revizijskemu pregledu agencije za plačilni promet, nadziranje in informiranje, ki so ga revizorji v tem podjetju začeli opravljati ta teden. Prav nasprotno, kot smo zapisali že v prejšnji številki našega časopisa, je tak pregled vsekakor nujen. Predvsem zato, da se ovržejo ali potrdijo vsi sumi, ki jih je vzbudila napovedana Duhovnikova dokapitalizacija podjetja, ki naj bi mu omogočila njegovo večinsko lastništvo. Zanimivo in po svoje simptomatično pa je, da ta pregled sovpada z orkestriranim političnim in javnim glodanjem Litostrojeve kosti. Poleg tega tudi ne gre spregledati, da revizijski pregled prihaja zelo pozno, tik pred pridobitvijo drugega soglasja, kar pomeni, da se bo, kot ugotavljajo tudi v podjetju, lastninjenje zavleklo predvsem na škodo podjetja.

Zelo pomenljiva pa je tudi iniciacija oziroma začetna forma revizijskega pregleda. Zahtevo po reviziji je vložila družbena pravobranilka, ki zadeve po časopisnih poročilih ni pripravljena komentirati, potem ko naj bi predsednik vlade dr. Janez Drnovšek prejel anonimno pismo o dogajanju v Litostroju. Neposredni in domnevni vzrok pa naj bi bili devizni prilivi iz tujine na neko slovensko banko, ki naj ne bi prihajali na naslov podjetja. Natanko po scenariju udbomafiologov, ki so tako nedvomno dosegli enega svojih osnovnih ciljev - (za)sejati vsesplošno anarhijo in paranojo. Veliki mag odkrivanja slovenske udbomafije Edo Ravnikar je že pred časom dokaj natančno definiral, kaj je treba storiti: »**Nacionalno gospodarski projekt je nujen, ker je trenutno denar napačno usmerjen. Razbiti je treba sedanji sistem dveh političnih blokov,**

Socializem je mrtev, živel socializem!

ker njun spopad ne sme biti slovenska politična usoda. Psevdoleva mafija ima že štirideset let izkušenj, desnica pa se pospešeno mafizira – avtoceste, Litostroj...« Da bi proces stekel, je bilo torej potrebno samo še **anonimno pismo.** Če ga ne bi bilo, bi bila to velika lepotna napaka, ki bi metala veliko in temno senco na tako imenovani civilnoiniciativni scenarij.

Gremo naprej. Litostroj torej postaja torišče političnega napenjanja mišic, kar v nobenem primeru ne more koristiti podjetju. To pa je natančno tisto, kar si udbomafiologi najbolj želijo. Njihov, razmeroma lahko prepoznaven princip – čim slabše za nacijo, njeno gospodarstvo in delavce, tem bolje za nas, deluje kot dobro namazan stroj. Groteskno ob tem je spoznanje, da temu temeljnemu aksiomu delovanja udbomafiološke lože mirno nasedajo najpomembnejše in najuglednejše državne institucije. Še celo več, delujejo po princpipu lutk v gledališču.

Država, ki bi prva morala reagirati in zaščititi profesionalno in moralno integriteto direktorja koncerna Litostroj dr. **Jožeta Duhovnika**, ki ga je udbomafiološka loža stigmatizirala kot mafijsko izpostavo desnice v Litostroju, ravna ravno nasprotno in natančno po udbomafiološkem scenariju. Namesto da bi bil revizijski pregled Litostrojevega poslovanja že zdavnaj opravljen, namesto da bi se oglasila agencija za prestrukturiranje in lastninjenje ter jasno in glasno povedala, da njeno lansko prvo soglasje k izvedbi lastninjenja ni bilo dano na lepe oči, s čimer bi zavarovala tudi nujno potrebno integriteto lastne strokovnosti, teče vse v ravno nasprotni smeri. In kam vodi ta smer?

Če je cilj udbomafiologov povečati družbene napetosti, ustvariti vsesplošno zmedo, skratka teren za prihod edine poštene stranke in poštenega vodje, potem se Litostroju ne piše nič dobrega. Veliko vprašanje je, kako bo v teh okoliščinah ravnal dr. Jože Duhovnik. Bo ohranil mirne živce in se odločil za odisejado oziroma vztrajal pri nameravani dokapitalizaciji podjetja ali se bo naveličal igrati vlogo mafijske izpostave desnice v Litostroju in se zahvalil za sodelovanje? Če se bo zgodilo slednje, bodo udbomafiologi dosegli svoj cilj. To pa predvsem pomeni poslabšan gospodarski položaj podjetja, ki za svoj obstoj nujno potrebuje jasno lastninsko strukturo in pa predvsem sveži kapital, ki bi mu omogočil obstoj in nadaljnji razvoj. Z veliko gotovostjo lahko rečemo, da se bo Litostroj v tem primeru postavil v vrsto velikih invalidov pred državne jasli. Kot pa nam kažejo dosedanje izkušnje, se v teh jaslih predvsem troši veliko davkoplačevalske hrane z izredno majhnimi narodnogospodarskimi učinki, kar nam poleg mnogih drugih v zadnjem času najbolj nazorno dokazuje mariborski Tam.

Žalostno, a presenetljivo resnično je, da se v tej udbomafiološki veseloigri nekako še najbolj racionalno vede **SKEI** sindikat kovinske in elektroindustrije v podjetju. Njegov predsednik **Marjan Pirc** namreč pravi: »**Zavedamo se, da je dokapitalizacija edini način, da v podjetje pride svež kapital, saj se bomo drugače le stežka izvlekli iz velikih dolgov.**« Enostavno in jasno. Presenetljivo in po svoje celo presunljivo pa je, da je pravzaprav SKEI v podjetju edini subjekt v tej igri, ki se je z zdravo ekonomsko logiko postavil po robu udbomafiološkemu scenariju, saj iz življenjske nuje bržda na mehurju čuti, kaj v nasprotnem primeru čaka njega in njegove člane. To pa je normalno in slej ko prej posledica življenjske nuje, kajti delavcem je očitno najbolj pomembno, da bi le prišel potreben denar za zagon proizvodnje, ker je zaradi pomanjkanja surovin dela čedalje manj.

Povsem drugače se v tem primeru vedejo deli slovenske politike, ki v Litostroju vidijo predvsem poligon in nasprotno politično stran, ki jo je potrebno »nevtralizirati«. Pri tem pa se bolj malo ali nič ne sprašujejo, kaj se bo v primeru eskalacije tega spopada zgodilo s samim podjetjem in delavci. Izkoriščajo pač ugodne okoliščine, ki jim jih je v tem spopadu določil udbomafiološki scenarij. Pri tem pa se prekleto malo zavedajo, da so pravzaprav žrtve oziroma zgolj sredstva tega scenarija in da bo jutri na novem terenu in v novem spopadu »ugodne« okoliščine izkoristila nasprotna stran. To je samo vnanja manifestacija odnosov znotraj vladajoče koalicije, ki je vsebinsko že zdavnaj mrtva. Podobno kot nekdanji Demos, ki ga je formalno pokopala tako imenovana konstruktivna nezaupnica Peterletu. Je Litostroj točka, ki bo formalno in konstruktivno pokopala sedanjo »veliko« koalicijo, ali uvod v načrtovani in nekonstruktivni prihod udbomafiološke lože v formi poštene stranke in poštenega vodje? Kljub vsemu se zdi, da kocka še ni padla.

Marjan Pirc, predsednik SKEI v Litostroju: »Zavedamo se, da je dokapitalizacija edini način, da v podjetje pride svež kapital, saj se bomo drugače le stežka izvlekli iz velikih dolgov.«

Ivo Kuljaj

Stavka v Črnomlju

DELAVCI PROTI DOLENJSKI BANKI

Delavci Tergusa iz Črnomlja so ta teden stavkali v prostorih Dolenjske banke. Tako so Dolenjski, Beli krajini in Sloveniji simbolično dali vedeti, komu pravzaprav pripada levji delež zaslug za njihovo veliko socialno stisko.

Zanimivo je, da se pred njimi nihče ni spomnil česa podobnega, čeprav je na Dolenjskem kopica propadlih in nekdaj uglednih firm, ki jim je pomagala kopati grob prav ta banka. Pravzaprav mirno lahko zapišemo, da je Dolenjska banka zrasla v ugledno bančno hišo s solidnimi potenciali največ po zaslugi kreditov, ki jih je pod oderuškimi inflacijskimi pogoji dajala dolenjskemu gospodarstvu. Seveda banka ni delala nič nedovoljenega, temveč samo s pridom izkoriščala velike sistemske napake, ki so na finančnem področju spremljale osamosvajanje Slovenije. V nadaljevanju te zgodbe so propadli deli dolenjskega gospodarstva kot zrele hruške padali v objem Dolenjske banke, ki je z njimi naredila nove in še boljše posle. Tako imamo zdaj »ugledno» banko na eni ter propadajoče firme in obubožane delavce na drugi strani. Jasno je, da banka še zdaleč ni izključni krivec za takšno stanje, vsekakor pa lahko govorimo o grotesknem rezultatu neke sicer pravilno zamišljene, a povsem napačno speljane ekonomske zamisli, po kateri **sanacija gospodarstva ni mogoča brez saniranih bank**. In Dolenjska banka je ena od tistih bančnih hiš, ki jim je gospodarska politika osamosvojene Slovenija dopustila, da so se sanirale na račun obubožanja gospodarstva in delavcev.

Bržda imajo delavci črnomaljskega Tergusa še kako prav, ko grozijo, da bodo v primeru neuspelih pogajanj s predstavniki lokalne podružnice banke odšli stavkat na centralo Dolenjske banke v Novo mesto. Prav tako tudi ne bi smelo nikogar presenetiti, če bi se jim med potjo pridružile še stotnije vseh tistih, ki so izgubili delo in kruh zaradi rabot Dolenjske banke. Pravzaprav bi to morala biti naloga območnega sveta ZSSS, ki bi se moral tej banki na tak način primerno zahvaliti za številne stiske svojih članov.

Pomislimo: najprej je zašlo v težave podjetje Obrt, ki je potem pristalo pod okriljem sklada za razvoj. Potem ga je od sklada kupila Dolenjska banka. Stavim, da je imela v podjetju že prej terjatve in da je to podjetje kupila za majhen denar. Že vnaprej pa je jasno, da je imela tudi v tem poslu čeden profit. Banka je Obrt prodala naprej podjetju Tergus, ki pa delavcem ni izplačal najmanj petih plač in polovice regresa. Toda glej zanimivost, niti banka niti Tergus nista poskrbela za likvidacijo ali stečaj Obrti, zato to podjetje še danes obstaja. Ker pa je zdaj še Tergus pred stečajem, so delavci v brezizhodnem položaju. V podjetju ne dobivajo plač, na zavod za zaposlovanje, kjer bi vsaj začasno uživali pravice brezposelnih, pa tudi ne morejo. So torej brez vsakih dohodkov, medtem ko o bančnih profitih na račun njihove stiske nihče ne govori. In kaj zdaj?

Jasno, kot je pri nas že v navadi, najprej nastopijo pravne nejasnosti, ki so jim premožni bankirji seveda veliko bolj kos od obubožanih delavcev, ki nimajo niti za kruh. Zagata je namreč v tem, da mora nekdo spraviti podjetje v stečaj in tega tudi plačati. Bankirjem to še na misel ne pride, ker da imajo po njihovih besedah lastniki še nekatere zamisli za rešitev podjetja. Če hočejo delavci na zavod, morajo sami zbrati denar in predlagati stečaj. In tu je delavcem prekipelo. Komu ne bi?! Odšli so stavkat v prostore Dolenjske banke v Črnomelj. In grozijo, da bodo jutri odšli še na centralo v Novo mesto. Kakšen bo učinek njihovih stavkovnih groženj, bomo šele videli. Morebiti bodo le iztržili zahtevano miloščino in ovenčani s slavo »velike« zmage le odšli na zavod za zaposlovanje – novim žalostnim dogodivščinam naproti. Pa še to, ne zaradi kakšnih njim naklonjenih pravnih uzanc, ki bi bankirje silile v popuščanje, temveč bolj zaradi njihove bojazni, da ne bi ta »nepotrebna« stavka metala temno senco na njihovo bleščečo poslovno podobo. In morebiti tudi zaradi tega, da se ne bi kdo, bog ne daj, domislil še kakšne večje in bolj problematične zgodbe, podobne tej, ki ste jo prebrali. V tej deželi je spet aktualno staro komunistično geslo: **obresti in davki nam pijejo kri!**

Ivo Kuljaj

Dolenjska banka – včeraj in danes

ANONIMUS

☆☆☆☆☆☆ Kotiček nizkih strasti ☆☆☆☆☆☆

Stalin - Kučan - Kocjančič
Smrt komunistom -
svoboda narodu!
Odpovejte se privilegijem, živite od dela, pa bomo brat.
Jaka Garač

PREJELI SMO

ANONIMNI ALKOHOLIKI!

Ali vas zanimajo naše izkušnje?

Kličite:
451-022, 301-883, 714-238 ali 13-20-139

Lahko nam tudi pišete na naslov:
AA, p. p. 12
Ljubljana 61116

Humoreska

Pir ali jogurt, to je vprašanje

– No, kaj pravite na študentske demonstracije? smo kar z vrat povprašali zbrano družbo za šankom bifeja Bližnja srečanja posebne sorte, na čelu katere je, kot navadno, tičal tovariš Neposredni proizvajalec raznih strok in zložno srkal svoje veliko pivo.

»Nič!« je odvrnil tovariš Neposredni, »pivo pijemo!«

– Tole je pa hudo lakoničen odgovor. Da pijete pivo, ni treba posebej reči. Saj to vidim sam. Sicer pa, kdaj ga pa ne pijete?

»Tole o pivu se sliši kot očitek. Namreč, da ga vselej pijemo. Toda prav takšni dogodki, kot so bile študentske demonstracije, nas spodbujajo k pitju piva...«

– Oho, ta je pa spet ena za lase privlečena!

»Če je privlečena za lase, potem pa nič! Bomo pa molčali!«

– Dobro, dobro, besedo vzamem nazaj...

»O, najprej nas žalite, zdaj bi pa še nekaj jemali! Kot ta rdeči!«

– Pa saj to je le fraza za opravičilo! Saj gre samo za eno besedo. In tudi ljudski pregovor pravi, da beseda ni konj.

»Biblija pa pravi, da je v začetku bila beseda. Torej za besedo pride še konj in bogsigavedi kaj še!?«

– Dobro, pa kaj bi hoteli!?

»Če ste nas užalili in užalili ste nas, potem pač ne boste nič jemali, pač pa boste to žalitev poplačali!«

– A tako, sem torej pes taco moli!? Vi bi radi, da vam plačam pivo?

»Prav gotovo! Samo tako se boste odkupili! In seveda brez tega, da bi pes pomočil svojo taco v naše pivo. Ne le pes, tudi nihče drug. Torej ali plačate vsakemu za tem šankom eno veliko pivo?«

– In kaj dobim v zameno?

»Nič! S tem se boste le odkupili za nesprejemljivo žalitev, ki ste jo izustili na naš račun v trenutni zmedenosti. Vsaj upamo, da je šlo za trenutno zmedenost, ker če ste nas žalili z namenom ali če ste se na to celo pripravljali, vas bo odškodnina za žalitev stala najmanj dve, če ne celo tri velike pire!«

– Madonca, saj postavljate take pogoje, kot bi vodili parlamentarno koalicijo. Hočete veliko pivo, v zameno pa ne daste nič.

»Kako da ne?! Nudimo vam spravo, pod geslom »Make Bier, Not War«.

– Ampak jaz bi le rad vedel, kakšno zvezo imajo naše študentske demonstracije in vaše pitje piva.

»Prav! Ampak to vas bo stalo še eno veliko pivo. Za vsakega za tem šankom seveda. lahko pa si ga kupite tudi vi sami!«

– Dobro, oštir, daj vsakemu po eno veliko pivo!

»Dve, smo rekli!«

– Prav, pa dve, pa še meni! Torej!?

»Vidite, prav oni dan je bil za temle šankom neki zdravnik in nas pokaral, češ da pijemo preveč piva. Mi smo seveda temu doktorju pojasnili, da pivo pijemo zaradi vitamina B, ki ga je v pivu veliko. Pa je rekel, da je vitamin B tudi v mleku in jogurtu. Mi smo sicer prisegali na pivo, ampak mož je bil tako siten, da smo potem sklenili v prihodnje namesto piva piti jogurt. In ravno ko smo se odločili, so izbruhnile študentske demonstracije...«

– Ja in?

»Jogurta je zmanjkalo, ker so študentje parlament obmetavali z njim, mi pa smo se vrnili k pivu!«

– In to je vse, kar imate povedati o študentskih demonstracijah? To je vaš edini komentar? Vsi mediji pa se že ves teden ukvarjajo s študenti, recimo ali so bile te študentske demonstracije podobne onim s konca šestdesetih let ali ne, ali so bile revolucionarne ali ne. Vi pa ste ob tem videli le svoje pivo...

»Dragi moj! Vsaka revolucija, tudi jogurtna, se nazadnje konča s pivom! In kolikor vemo, so po demonstracijah šli študentje tudi na zasluženi pir. Eni celo že pred demonstracijami.«

Bogo Sajovic

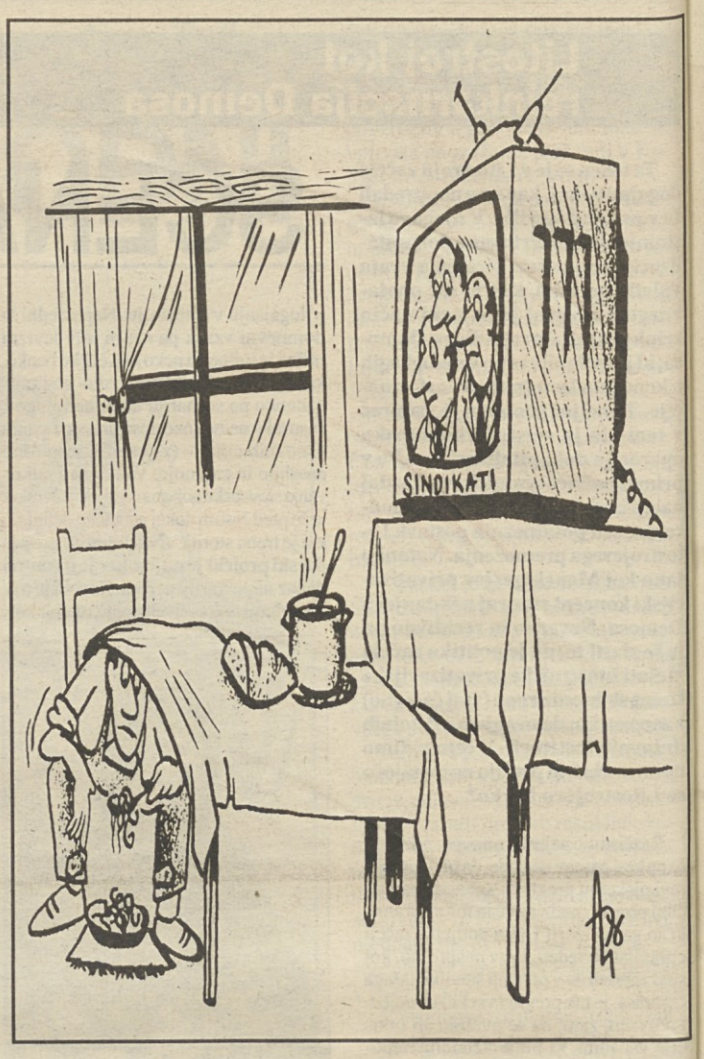

HOROSKOP

vodnar

Izgubljeni ideali

Začetnik sedanje švedske vladarske dinastije Karel XIV. (rojen 26. januarja 1763) ni bil švedskega rodu. Rodil se je v južni Franciji siromašnim staršem in se je imenoval Jean Baptiste Bernadotte. Odločil se je za vojaško življenje in stopil v kraljevsko vojsko, kjer je napredoval do podčastnika. Ko je v Franciji leta 1789 izbruhnila revolucija, jo je Bernadotte, čeprav kraljevi vojak, navdušeno podprl: prvič, ker je ostal povezan z ljudstvom, ki se je upiralo in iz katerega je sam izhajal, in drugič tudi zato, ker je računal, da bo tako lahko prišel tudi do višjih činov, saj so bili oficirski čini za ljudi iz njegovega družbenega sloja zaprti. Z revolucijo so te pregrade padle in Bernadotte je bil eden mnogih kasnejših generalov in maršalov, ki so do tega čina prišli iz navadnega vojaka. Po revoluciji je torej postal oficir, se izkazal v vojnah za obrambo republike, zlasti v bojih v Italiji, in postal general. Nekaj časa je bil poslanik na Dunaju, nato pa vojni minister. Ko je prevzel oblast Napoleon, je postal Bernadotte eden njegovih najpomembnejših vojskovodij, čeprav sta bila drug do drugega nezaupljiva in na trenutke celo sovražna. Ko se je Napoleon okronal za cesarja, je Bernadotta kljub temu povišal v maršala. Pod Napoleonom se je Bernadotte boril proti Austerlitzu in Wagramu proti Avstriji, na Pomorjanskem proti Prusiji, bil je guverner pokrajine Hannover, in ko je Napoleon podeljeval svojim vojskovodjem in visokim uradnikom plemiške naslove in včasih tudi pripadajoča posestva, je Bernadotte postal še knez Ponte Corva. Švedski kralj Karel XIII., zadnji iz dinastije Vasa, je bil brez potomcev in predvsem švedski višji sloji so sklenili, da bi bil dober kralj Bernadotte. Zato ga je švedski kralj posinovil in postavil za prestolonaslednika. Bernadotte se je sedaj zvezal z Napoleonovimi nasprotniki in pripomogel k francoskemu porazu pri Leipzigu leta 1813. Od Napoleonove zaveznice Danske je za svojo novo domovino s kielskim sporazumom pridobil Norveško, ki pa je pod novim monarhom ohranila vsaj formalno avtonomijo. Bernadotte je postal leta 1818 kot kralj Karel XIV. kralj Švedske in Norveške. Nekdanji zagrizeni republikanec je vladal kot avtokrat in se upiral zahtevam po svobodi tiska in uvajanju liberalnejših metod, kljub temu pa je bil pri ljudstvu precej priljubljen. Umrl je leta 1844.

Ko je Bernadotte bil že kralj, je nekoč zbolel. Ni in ni se želel dati pregledati, končno je le popustil, vendar pod pogojem, da bo zdravnik molčal o tem, kar bo videl na njegovem telesu. Ko se je slekel, je bilo namreč na njegovi roki moč videti vtetovirano rdečo frizijsko čepico (enega simbolov najradikalnejših revolucionarjev v francoski revoluciji) in napis:

»Smrt kraljem.«

Deni

				DELAVSKA ENOTNOST	GOLJUF, PREVARANT	BOMBAŽNA TKANINA V PLATNENI VEZAVI	GIBALO, VODILO	VELIK LONEC	PESNICA NEGRI	REKA	PREDSTOJNIK PRAVOSLAVNEGA SAMOSTANA	FRANCOSKI PISATELJ (ALBERT)	ONASSISOV VZDEVEK	EPIR ? Acheloos	TESALIJA • TRIKKALA		
				PLANIKA, OČNICA										POKRAJINA NA ŠVEDSKEM			
				NAJVEČJE JEZERO V ITALIJI													ETIOPIJA
				SMUČARSKA TEKAČICA VÁLBE						ESKIMSKI ČOLN / SEBIČNOST							ČUSTVENA VERNOST
				PASMA PSOV / TELOVADEC CERAR					AVSTRALSKI NOJ / NAJSTAREJŠI EGIPTOVSKI KRALJ				ŠLOV. POŠLANEC (SAŠO) / AM. PISATELJ (ALLAN E.)				
Avtor: BORUT LEVEC	BABICA	ČLOVEKU PODOBNA OPICA	RIMSKI STENOGRAF / TERIŠČE				ŽLAHTNI PLIN / AMERIŠKA PEVKA					DEPARTMA V SEVERNI FRANCIJI / NAKAZA					
PRIMEK BOGA ZEVSA					ČRN POLJSKI PTIČ	RIMSKE DUŠE UMARLIH / REŽISER RUSSELL					SODNI ZBOR / DEL KMEČKEGA VOZA						
DROŽNO ŽGANJE								GR. BAŠNOPISEC / ČLOVEK, KI NE GOVORI NARAVNOST					JUŽNOAMERIŠKA KUKAVICA				
PRITOK RENA V ŠVICI				REŠETO ZA ČIŠČENJE ŽITA / POKLON									VULKANSKI OTOK PRED NEAPELJSKIM ZALIVOM	IVO ZORMAN / PEVEC KERSHAW			
RADON			RUSKI POLITIK (ANDREJ) / OTOK V SUNDIH						LUŠČINE, OTROBI / LEOPOLD SUHODOLČAN								
MUSLIMANSKI VERSKI VODITELJ						EGIPTOVSKI VELETOK / PERZIJA				RODOVITNA ČNA PRST	HRVAŠKI PISATELJ (IVAN)	TAJSKA / UJČIČ JANEZ					
GONJAČ MUL					GLAVNO MESTO TIROLSKE / PRAŠEK ZA BARVANJE LAS											URADEN SPIS	EGIPTOVSKI BOG SONCA
EGIPTOVSKI BOG				ŽABJA NOGA / ASTAT					NEMŠKA DRŽAVA / LUDOLFOVO ŠTEVILO						ARGON / ŠTEFAN SEME		
NOVINARKA RAVNJAK							GRADBENI MATERIAL					PRITOK LJUBLJANICE					
ALFI NIPIČ			ZEMELJSKI PLIN				POLKROŽEN MORSKI ZALIV					IGRALKA NIELSENS					

Nagradna križanka št. 4

Rešeno križanko nam pošljite do 6. februarja 1996 na naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, p.p. 479 na dopisnici ali v pismu s pripisom Nagradna križanka št. 4. Nagrade za rešeno križanko so: (1.) - ura Etic Quartz, (2.) - 5.000 SIT, (3.) - 3.000 SIT, (4.) - 2.000, (5.) - knjiga.

Rešitev nagradne križanke št. 1/2:

KASACIJA, ASTRONAVT, NIAS, TRAVAR, TRLA, IN, ATE, NIKO, OMIKRON, GANA, KRA, EDNA, NAVARRA, VAL, SLOAN, APARAT, MIROSLAV, PARAFA, ALENKA, SB, ARETE, SIAL, VAKUF, TŠ, NOEL, SEJNINA, SH, ŠARPLANINEC, KR, AETIUS, AVANS, OBIR, PIAVE, VRANA, ANICA, ODRAR, STRAN, DAKAR

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 1/2:

1. Mineja Kadiš, Prežihova 4, 62370 Dravograd
2. Blaž Telban, Peričeva 7, 61000 Ljubljana
3. Viktor Bizjak, Štefetova 26a, 64208 Šenčur
4. Srečko Lozej, Na Jami 3, 61000 Ljubljana
5. Franc Soklič, Hotemaže 91, 64205 Preddvor

Nagrade bomo poslali po pošti.

Križanko pripravil SALOMONOV UGANKAR

V ZASEDI

Školčeve oči

Jožef Školč, predsednik državnega zbora, je na kolegiju vodje poslanskih skupin zavrnil predlog generalnega sekretarja vlade Mirka Bandlja, da bi zaradi časovne stiske parlament še pred februarsko redno sejo sklical izredno zasedanje, na katerem bi obravnavali zakon o lastninskih in drugih stvarnih pravicah tujcev. Vlada je namreč prepričana, da bi s tem pred ministrskim svetom EU dali Sloveniji večjo kredibilnost v njenih prizadevanjih za pridružitev k tej evropski integraciji. S tem je Školč pozornim političnim analitikom dal vedeti predvsem dvoje, in sicer, da je znotraj liberalne demokracije eden redkih, ki si upa reči Drnovšku ne, in eden redkih politikov v Sloveniji sploh, ki se ni pripravljen dobrikati evropski birokraciji s početjem najrazličnejših kretenizmov. Če bi bilo v Sloveniji več takšnih politikov, bi bili že zdavnaj pridruženi član EU, Italijani pa še pomislili ne bi na kakšne »nadgradnje« osimskih sporazumov oziroma na čisto izsiljevanje. Ima sicer otožne, a odločne oči!

Ljerkina morala

Ljerka Bizilj, poslanka v državnem zboru, je zagrozila, da bo iz moralnih razlogov izstopila iz poslanske skupine LDS, če bo Tone Anderlič, potem ko je pregloboko pogledal v kozarec in se usedel za volan, še vedno na čelu poslanske skupine. Pomiril jo je predsednik stranke in ji obljubil, da bodo o Tončkovi usodi odločali poslanci LDS na tajnem glasovanju. Vedoč pač, da Ljerka nikakor ni mogla resno misliti s svojimi grožnjami, kajti če bi res toliko dala na moralne kategorije, potem najbrž nikoli ne bi novinarskega peresa zamenjala za klopi, v katerih ždijo svinje pri koritu. Vinoljubni Štajerci, Dolenjci in Primorci ji bodo iz moralnih razlogov na prihodnjih volitvah obrnili hrbet.

Bogatajeva disciplina

Miran Bogataj, predstavnik obrambnega ministrstva, je na seji državnega zbora nasprotoval ideji centraliziranega računovodstva. Svoje stališče je podkrepil z »močnim« argumentom, po katerem ima vojska svoje računovodsko in materialno knjigovodstvo, ki ga opravlja 600 vojaških oseb, zanje pa velja vojaška disciplina. In med modreci v parlamentu ni bilo nikogar, ki bi imel toliko pod kapo, da bi Bogataju v zavihani brk zabrusil, da je ravno to velik razlog več za centralizirano računovodstvo za vse proračunske porabnike. Šverc z orožjem in vreče z markami bi bile namreč nemogoče, če bi za omenjeno vojsko 600 delavcev veljala namesto vojaške le strokovna in finančna disciplina. Nekdanje Butale so bile mačji kašelj v primerjavi s slovenskim parlamentom.

Kuli

NAGRADNI SKLAD

Ta teden sta praktični nagradi v naš nagradni sklad prispevala:

Uro Etic Quartz – **UZO, d. o. o.**, podjetje za trgovino, proizvodnjo in storitve Parmova 53, 61000 Ljubljana – tel.: 061/301-787; Trgovina: Hala Tivoli, Celovška 25, tel.: 061/1315-155. V njej prodajajo ure, zlato in ostalo; kozmetiko svotovnih znamk, igrače, audio-video tehniko, tekstil – Casucci, Lee, Legend in drugo.

Knjigo (otroška slikanica) Oblak, mlinar in pobeglo zdravje – **Tomaž Vrabič** iz Škofje Loke. Delo je njegov knjižni prvenec, ki je vzbudil veliko zanimanje.

POZOR!

K sodelovanju vabimo vse (podjetja in trgovine), ki bi lahko s svojimi izdelki obogatili naš nagradni sklad.